

Nr 83

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om tryggande av pensionsutfästelse m. m.; given Stockholms slott den 31 mars 1967.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om tryggande av pensionsutfästelse m. m.,
- 2) lag om ändring i 17 kap. handelsbalken,
- 3) lag om ändring i konkurslagen,
- 4) lag om ändring i utsökningslagen,
- 5) lag om ändrad lydelse av 7 § bokföringslagen den 31 maj 1929 (nr 117),
- 6) lag angående ändring i lagen den 24 maj 1929 (nr 116) om tillsyn över stiftelser,
- 7) lag angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag,
- 8) lag angående ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse,
- 9) lag angående ändring i lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse,
- 10) lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker,
- 11) lag angående ändring i lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar,
- 12) lag angående ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen.

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en omläggning av de former, under vilka en arbetsgivare kan trygga sina pensionsutfästelser. I stället för att avsätta medel till en pensionsstiftelse genom att till stiftelsen överlämna en revers på beloppet (reversstiftelse) skall arbetsgivaren kunna redovisa motsvarande avsättning enbart i bokföringen som en särskild skuldpost, benämnd Avsatt till pensioner. Det är avsett att sådan avsättning skall berättiga till avdrag vid inkomsttaxeringen. Befintliga reversstiftelser — med en uppskattad förmögenhet om sammanlagt minst 6 miljarder kr. — avskaffas i samband härmed. Möjlighet att på angivet sätt bokföra pensionsskuld skall tillkomma alla arbetsgivare i fråga om sådana pensioner som ingår i allmän pensionsplan (t. ex. ITP-planen). Arbetsgivare, som är aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag, ekonomisk förening eller sparbank, skall kunna redovisa skuld på samma sätt även för andra pensionsutfästelser. Särregler ges för pensionsutfästelse till s. k. huvuddelägare i aktiebolag eller ekonomisk förening.

Sådana pensionsstiftelser som har andra medel än fordringar mot arbetsgivaren, s. k. realstiftelser, skall finnas kvar. För dem föreslås regler, som innebär att de får en betydligt självständigare ställning mot arbetsgivaren än f. n. Värdet av deras tillgångar skall i huvudsak vara oberoende av arbetsgivarens ekonomiska läge. I stiftelsens styrelse skall finnas lika många representanter för arbetstagarna som för arbetsgivaren.

Särskilda bestämmelser meddelas till skydd för pensionsborgenärerna för det fall att arbetsgivaren överlåter sin näringsverksamhet på annan eller i annat fall upphör med den.

För sådana arbetstagare som på grund av sin ålder inte alls eller endast i begränsad omfattning får del av den allmänna tilläggspensionen (ATP) innebär förslaget, att deras pensionsfordringar i arbetsgivarens konkurs intill visst belopp utgår med förmånsrätt närmast efter fastighetsinteckningar.

Om en arbetsgivare vill bereda sina arbetstagare annan välfärd än pension, kan detta enligt förslaget ske genom särskild s. k. personalstiftelse.

Det är avsett att de civilrättsliga reglerna i detta lagförslag skall kompletteras med skatterättsliga bestämmelser.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 mars 1968.

Förslag
till
Lag
om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

Allmänna bestämmelser

1 §.

Arbetsgivares utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande kan tryggas enligt denna lag genom särskild redovisning av pensionsskuld eller avsättning av medel till pensionsstiftelse.

Förbehåll vid pensionsutfästelse att pension skall utgå endast i den mån stiftelses medel förslår därtill är utan verkan och arbetsgivaren svarar för utfästelsen utan avseende på förbehållet.

Lagen äger icke tillämpning på pensionsutfästelse som lämnats efter den 31 december 1966, om rätten till pension gjorts beroende av att arbetstagaren kvarstår i arbetsgivarens tjänst vid inträdet i pensionsåldern. Även i sådant fall äger dock lagen tillämpning på utfäst pension som börjat utgå.

2 §.

Har ej andra regler om intjänande knutits till pensionsutfästelse, anses arbetstagaren vid varje tillfälle ha intjänat så stor del av utfäst pension som motsvarar förhållandet mellan det antal år arbetstagaren varit i arbetsgivarens tjänst och antalet år från tjänstens början till pensionsåldern. Vid denna beräkning bortses dock från tid som ligger längre tillbaka än fyrtio år före pensionsåldern.

Med upplupen del av utfäst pension förstås kapitalvärdet av den pension som arbetstagaren intjänat vid beräkningstillfället.

3 §.

Beräkning av kapitalvärde sker med ledning av försäkringstekniska grunder som fastställs av Konungen eller av den myndighet Konungen bestämmer.

4 §.

Med allmän pensionsplan avses sådana allmänna grunder för pensionering av arbetstagare eller arbetstagares efterlevande som innehåller regler om tryggande av arbetsgivarens utfästelse genom kreditförsäkring, avsättning till pensionsstiftelse enligt denna lag eller annan likvärdig anordning och som på arbetstagar sidan är godkända av organisation vilken enligt lagen den 11 september 1936 (nr 506) om förenings- och förhandlingsrätt är att anse såsom huvudorganisation.

Särskild redovisning av pensionsskuld

5 §.

Arbetsgivare äger i balansräkningen som skuld under rubriken Avsatt till pensioner upptaga vad han enligt allmän pensionsplan åtagit sig att redovisa under denna rubrik.

Aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag, ekonomisk förening och sparbank äger under rubriken Avsatt till pensioner redovisa även upplupen del av pensionsutfästelse som ej omfattas av allmän pensionsplan. I fråga om arbetstagare, som har bestämmande inflytande över bolaget eller föreningen, eller sådan arbetstagares efterlevande får, under den tid inflytandet består, vid redovisningen avseende dock icke fästas vid annan pensionsutfästelse än sådan som ingår i allmän pensionsplan. Till grund för bedömandet huruvida en person har bestämmande inflytande lägges hans eget samt hans föräldrars, far- och morföräldrars, makes, avkomlings och avkomlings makes samlade innehav av aktier eller andelar.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer kan förordna att vad som sägs i andra stycket första punkten skall äga tillämpning även på annan arbetsgivare än som avses där.

6 §.

Med arbetsgivares pensionsreserv avses hans skuld för åtagande enligt allmän pensionsplan och för upplupen del av sådan utfäst pension som han i övrigt äger redovisa enligt 5 §.

7 §.

Posten Avsatt till pensioner får icke minskas under arbetsgivarens pensionsreserv i vidare mån än denna har täckning i pensionsstiftelsers förmögenhet.

Till den del arbetsgivarens pensionsreserv avser pensionsutfästelse, som tryggas även av pensionsstiftelse, anses pensionsreserven täckt av stiftelsen, så långt dess förmögenhet förslår. Tryggar stiftelsen samtidigt utfästelse som icke får medräknas i pensionsreserven, anses stiftelsen i första hand täcka upplupen del av sådan utfästelse. Finns flera pensionsstiftelser som är knutna till samma arbetsgivare och tjänar stiftelserna helt eller delvis till tryggnad av samma pensionsutfästelser, anses upplupen del av utfästelserna i första hand täckt av stiftelse, som omfattar en trängre krets av personer, eller, om stiftelserna omfattar samma krets av personer, av den äldre stiftelsen.

Att pensionsstiftelse endast i vissa fall anses trygga arbetsgivares utfästelse enligt allmän pensionsplan, framgår av 10 §.

8 §.

Arbetsgivare, som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet minskar posten Avsatt till pensioner i strid med 7 §, dömes till böter.

Pensionsstiftelse

9 §.

Med pensionsstiftelse avses en av arbetsgivare grundad stiftelse vars utslutande ändamål är att trygga utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande.

10 §.

Arbetsgivaren äger i stiftelseurkunden förordna, att pensionsstiftelse skall omfatta endast viss grupp av arbetstagare eller efterlevande.

Stiftelse anses icke trygga utfästelse enligt allmän pensionsplan utan att

detta framgår av stiftelsens stadgar, avtal mellan arbetsgivaren och dem som omfattas av stiftelsens ändamål eller andra omständigheter.

Stiftelse äger icke trygga utfästelse åt arbetstagare eller efterlevande, som avses i 5 § andra stycket andra punkten, utöver vad som kan anses sedvanligt för arbetstagare med motsvarande uppgifter eller hans efterlevande.

För stiftelse, som är gemensam för flera arbetsgivare, skall särskilda grunder upprättas beträffande gemenskapen i tillgångar och skulder.

11 §.

Pensionsstiftelse får icke mottaga fordran mot arbetsgivaren. Avtal i strid härmed är ogiltigt. Stiftelsen äger dock utlåna medel till arbetsgivaren, om betryggande säkerhet ställes för lånet eller tillsynsmyndigheten medger det.

Stiftelse får icke från arbetsgivaren mottaga egendom på villkor, som väsentligt begränsar stiftelsens rätt att förfoga över egendomen. Ej heller får stiftelse, som grundats av aktiebolag, utan att tillsynsmyndigheten godkänner det äga aktier i bolaget eller i bolag, vilket står i sådant förhållande till detta, som avses i 221 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag.

12 §.

Pensionsstiftelse äger ej utfästa pension. Sådan utfästelse är ogiltig.

13 §.

Pensionsstiftelse äger för arbetsgivarens räkning betala pensionspost eller annat som avses i 14 § endast om det kan antagas, att den berättigade annars ej erhåller betalning av arbetsgivaren utan avsevärt dröjsmål, eller om tillsynsmyndigheten för särskilt fall medger det.

14 §.

Arbetsgivaren äger ur pensionsstiftelse gottgöra sig för vad han utgivit såsom

a) pensionspost, avgift för pensionsförsäkring eller annan utgift i samband med pensionering,

b) engångsunderstöd till arbetstagare vid långvarig oförmåga till arbete på grund av sjukdom, lyte eller annat men eller vid avgång ur tjänsten på grund av uppnådd ålder samt engångsunderstöd till efterlevande vid arbetstagarens fränfalle eller utgift för försäkring av sådant understöd.

Dessutom äger arbetsgivaren gottgöra sig för vad som särskilt redovisats under rubriken Avsatt till pensioner till fullgörande av bestämmelse i allmän pensionsplan.

Gottgörelse enligt denna paragraf får ej avse utgift eller redovisning för annan arbetstagare än sådan, som omfattas av stiftelsens ändamål, eller sådan arbetstagares efterlevande.

15 §.

Gottgörelse sker ur överskott på kapitalet. Sådant överskott föreligger när pensionsstiftelsens tillgångar överstiger den skuld stiftelsen ådragit sig samt upplupen del av den utfästa pension, som tryggas av stiftelsen, eller, om stiftelsen tryggar utfästelser enligt allmän pensionsplan, pensionsreserven enligt denna.

För utgift, som avses i 14 § första stycket a) och som omfattas av stiftel-

sens ändamål, äger arbetsgivaren gottgöra sig ur årets avkastning, även om stiftelsen saknar överskott på kapitalet.

Gottgörelse får avse löpande utgifter eller utgifter som arbetsgivaren haft under närmast föregående räkenskapsår.

Beräknar arbetsgivare vid taxering till beskattning sin inkomst enligt bokföringsmässiga grunder, skall gottgörelse avse kostnad i stället för utgift.

Gottgörelse för avgift till försäkring för allmän tilläggspension får avse den del av avgiften som kan anses hänföra sig till lön eller annan ersättning åt person vilken omfattas av stiftelsens ändamål.

16 §.

Ledamöter och suppleanter i stiftelses styrelse väljes till lika antal av arbetsgivaren och de arbetstagare som omfattas av stiftelsens ändamål. Val sker för en tid av tre år, om stadgarna icke föreskriver annat.

Tryggar pensionsstiftelse utfästelse om pension till sådan arbetstagare eller efterlevande som avses i 5 § andra stycket andra punkten, utser tillsynsmyndigheten ordförande i styrelsen. I annan stiftelse äger styrelseledamöterna utse ordförande. Valet får falla på ledamot eller utomstående. Kan ledamöterna ej enas om vem som skall vara ordförande, utses denne av tillsynsmyndigheten.

Styrelsen är beslutför, när de vid sammanträde närvarandes antal utgör minst hälften av hela antalet styrelseledamöter. Av ledamöterna skall lika många närvara från vardera sidan. Som styrelsens beslut gäller den mening om vilken de flesta röstande enar sig. Vid lika röstetal förordnar tillsynsmyndigheten på styrelsens begäran utomstående att delta i ärendets avgörande.

17 §.

Företrädare för arbetstagarna i pensionsstiftelses styrelse väljes vid sammanträde med arbetstagarna. Tillhör mer än tre fjärdedelar av arbetstagarna samma fackförening eller liknande förening, äger denna dock välja företrädarna. Tillhör samma flertal av arbetstagarna två eller flera sådana föreningar, äger dessa välja företrädarna. Vid val skall tillses att olika yrkesgrupper bland arbetstagarna blir företrädade inom styrelsen i lämplig utsträckning.

Styrelsen skall i god tid före utgången av valperioden erinra arbetsgivaren och arbetstagarna om deras rätt att utse ledamöter samt i förekommande fall utlysa sammanträde.

Om stadgarna ej innehåller annat, skall arbetsgivaren utse revisor. Tillsynsmyndigheten äger utse särskild revisor, när anledning därtill finnes. Revisors berättelse skall åtfölja styrelsens årsredovisning, som skall inges till tillsynsmyndigheten inom sex månader efter räkenskapsårets utgång.

18 §.

Ledamot av pensionsstiftelses styrelse och revisor i sådan stiftelse äger uppbära skäligt arvode av stiftelsen för sina uppdrag ävensom ersättning för kostnader och utlägg.

19 §.

Pensionsstiftelse skall träda i likvidation, om

a) stiftelsens medel under avsevärd tid varit helt otillräckliga för sitt ändamål,

- b) stiftelsens medel icke längre kan anses behövliga för sitt ändamål,
- c) arbetsgivaren blivit försatt i konkurs,
- d) arbetsgivaren upphör med sin näringsverksamhet utan att stiftelsen i samband därmed överföres till annan enligt bestämmelserna i 24 §.

Pensionsstiftelsens fordran mot arbetsgivaren är vid likvidation omedelbart förfallen till betalning, om icke tillsynsmyndigheten medger att fordringen får betalas under loppet av viss tid, högst tre år.

20 §.

Likvidation ombesörjes av pensionsstiftelsens styrelse, som därvid framlägger förslag till fördelning av stiftelsens medel. Förslaget skall hållas tillgängligt på arbetsplatsen och omedelbart tillställas förening som avses i 17 § första stycket.

Den som har fordran på pension eller annan rätt till ersättning ur stiftelsen äger hos tillsynsmyndigheten anmäla klander mot förslaget till fördelning inom en månad från den dag då förslaget blev tillgängligt på arbetsplatsen. För skada, som tillfogas fordringsägare, ansvarar styrelsens ledamöter efter de grunder som anges i 209, 211 och 212 §§ lagen om aktiebolag.

21 §.

Sedan medel vid likvidation avsatts för den skuld pensionsstiftelsen själv ådragit sig, betalar stiftelsen förfallna pensionsbelopp.

Återstående medel användes i första hand till inköp av försäkring för arbetstagares och efterlevandes pensionsfordringar eller, om tillsynsmyndigheten medger det, betalning av sådana fordringar. I andra hand användes medlen till understöd åt arbetstagare och efterlevande. Sådant understöd får ej överstiga skälig pension för arbetstagare med motsvarande anställningstid och anställningsförmåner. Skulle även därefter medel finnas kvar i stiftelsen, användes dessa till välgörande eller annat allmännyttigt ändamål som tillsynsmyndigheten bestämmer.

Förslår stiftelsens medel icke till att infria skuld på grund av pensionsutfästelse som tryggas av stiftelsen, tillämpas vid fördelningen de grunder som gäller om utdelning i konkurs.

22 §.

Finns icke längre någon, som omfattas av pensionsstiftelsens ändamål eller överstiger stiftelsens kapital väsentligen vad som kan komma att fordras för att tillgodose ändamålet eller förekommer i övrigt särskilda skäl att ändra innehållet i stiftelsens stadgar, äger tillsynsmyndigheten på ansökan av stiftelsen förordna om ändring. Förordnandet får avse sammanslagning av två eller flera stiftelser.

Anser tillsynsmyndigheten att ärendet är av sådan beskaffenhet att det bör ankomma på Konungen att fatta beslut, äger myndigheten underställa Konungen ärendet.

Upphörande av näringsverksamhet m. m.

23 §.

Övergår näringsverksamhet från en arbetsgivare till annan och avtalas därvid att ansvaret för pensionsutfästelse skall överflyttas på efterträdaren, skall samtycke till överflyttningen inhämtas från innehavaren av pensions-

fordringen. Tillsynsmyndigheten äger medge att samtycke icke behöver inhämtas, om efterträdaren kan anses god för pensionsutfästelsen.

Har i författning meddelats särskilda bestämmelser om tillvaratagande av fordringsägares rätt vid fusion, gäller dessa i stället för reglerna i första stycket.

Har ansvaret för pensionsutfästelse sålunda överflyttats, anses utfästelsen ha samma rättsverkningar som om arbetstagaren varit anställd hos efterträdaren från dagen för anställningen hos företrädaren. Efter överflyttningen är företrädaren fri från ansvar för utfästelsen.

24 §.

Hör pensionsstiftelse till företrädarens näringsverksamhet, avgör tillsynsmyndigheten med beaktande av stiftelsens ändamålsbestämning, om och på vilka villkor stiftelsen skall överföras till efterträdaren.

Har stiftelse överskott på kapitalet, beslutar tillsynsmyndigheten för vilket ändamål detta får användas.

Om särskilda skäl föreligger, äger tillsynsmyndighet förordna att stiftelsen efter överförandet skall avse endast den som innehåft fordran på pension mot företrädaren.

25 §.

Upphör arbetsgivare med näringsverksamhet utan att ansvaret för pensionsutfästelse överflyttas på annan, skall han trygga upplupen del av pensionsutfästelsen genom att köpa pensionsförsäkring i den mån den berättigade icke tillgodoses enligt bestämmelsen i 21 § andra stycket. Detta gäller dock ej, om utfästelsen är kreditförsäkrad eller tillsynsmyndigheten medger undantag.

Pensionsförsäkring, som avses i första stycket, skall tecknas vid ett tillfälle eller, om tillsynsmyndigheten medger det, vid flera tillfällen under viss tidrymd, högst tre år.

Om innehavare av pensionsfordran icke själv för talan om fullgörelse enligt första stycket, får sådan talan föras av fackförening eller annan liknande sammanslutning som kan anses företräda den grupp arbetstagaren tillhör.

26 §.

Har innehavare av pensionsfordran, såsom anställd hos arbetsgivare med del i gemensam pensionsstiftelse, tagit tjänst hos annan arbetsgivare med del i samma stiftelse, och har den senare övertagit ansvaret för pensionsfordringen, äger stiftelsen efter medgivande av tillsynsmyndigheten minska företrädarens andel i stiftelsen med upplupen del av fordringen och öka efterträdarens andel med motsvarande belopp. Beträffande pensionsutfästelsens rättsverkningar äger bestämmelsen i 23 § motsvarande tillämpning.

Ätgärd enligt första stycket får medges endast om deras intressen ej eftersättas, vilkas pensionsfordringar den gemensamma stiftelsen har till uppgift att trygga.

Personalstiftelse

27 §.

Med personalstiftelse avses en av arbetsgivare grundad stiftelse med ändamål att främja sådan välfärd åt arbetstagare eller arbetstagares efter-

levande som ej avser pension, avlöning eller annan förmån vilken arbetsgivaren är skyldig att utge till enskild arbetstagare.

Arbetsgivaren äger i stiftelseurkunden förordna, att stiftelse skall omfatta endast viss grupp av arbetstagare eller efterlevande.

28 §.

Personalstiftelse får ej inneha fordran mot arbetsgivaren. Avtal i strid härmed är ogiltigt. I fråga om stiftelses rätt att inneha annan tillgång äger bestämmelserna i 11 § motsvarande tillämpning.

29 §.

Arbetsgivare äger för varje räkenskapsår ur personalstiftelse gottgöra sig för utgifter som han haft inom ramen för stiftelsens ändamål.

Finns ytterligare medel tillgängliga, förfogar stiftelsen över dessa i den mån stiftelsens styrelse efter samråd med arbetsgivaren prövar medlen icke vara erforderliga för utgivande av gottgörelse under de närmaste tre åren.

Stiftelse äger vägra gottgörelse, om stiftelsen skulle nödgas avstå fast egendom som nyttjas till personalens välfärd. Stiftelsen är icke heller skyldig att för gottgörelse avstå från medel som fordras för underhåll och skötsel av sådan egendom.

30 §.

Beträffande personalstiftelse äger bestämmelserna i 15 § tredje och fjärde styckena, 16—20 samt 22 och 24 §§ motsvarande tillämpning.

Sedan medel vid stiftelses likvidation avsatts för den skuld stiftelsen själv kan ha ådragit sig, användes återstående medel till att främja välfärd för dem som omfattas av stiftelsens ändamål.

Tillsyn

31 §.

Tillsynsmyndighet är länsstyrelsen i det län där arbetsgivaren har sitt hemvist.

32 §.

Om tillsynsmyndighetens befogenheter och åligganden enligt denna lag beträffande pensions- och personalstiftelse gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i lagen den 24 maj 1929 (nr 116) om tillsyn över stiftelser.

33 §.

Talan mot tillsynsmyndighetens beslut föres genom besvär.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968. Genom lagen upphäves med de undantag som följer av nedanstående bestämmelser

lagen den 18 juni 1937 (nr 521) om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser,

lagen den 8 december 1961 (nr 583) med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse.

2. Tillgodoser en av arbetsgivare grundad stiftelse utom pensionering av arbetstagare eller efterlevande annat personaländamål, utgör stiftelsen vid

lagens ikraftträdande en pensionsstiftelse eller — om dess medel förslår — en pensionsstiftelse och en personalstiftelse. Fordringar mot arbetsgivare påföres pensionsstiftelsen jämte medel till ett belopp motsvarande den ursprungliga stiftelsens skuld samt upplupen del av de utfästelser om pension som stiftelsen tryggar. Återstående medel utgör en personalstiftelse, om de är tillräckliga att under särskild förvaltning tjäna eget ändamål.

3. Pensionsstiftelsens fordran mot arbetsgivare upphör vid lagens ikraftträdande, i den mån fordringen får anses avse åtagande enligt allmän pensionsplan, och detsamma gäller sådan stiftelsens fordran mot arbetsgivare, som är aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag, ekonomisk förening eller sparbank, till den del säkerhet för fordringen ej är ställd. Intill motsvarande belopp övertager arbetsgivaren ansvaret för stiftelsens gäld. I denna ingår skuld för pensioner, som stiftelsen själv kan ha utfäst sig att betala. Överstiger vid lagens ikraftträdande upplupen del av sådana utfästa pensioner jämte stiftelsens övriga skuld fordringsbeloppet och återstår hos stiftelsen inga medel, får arbetsgivaren ändra utfästelserna så att de avser pensioner med sammanlagt kapitalvärde motsvarande skillnaden mellan fordringsbeloppet och stiftelsens övriga skuld. Om sådan ändring av pensionsutfästelse skall arbetsgivaren underrätta innehavaren av pensionsfordringen senast den 28 februari 1969, vid äventyr att arbetsgivaren blir ansvarig för upplupen del av utfästelsen. Kan arbetsgivaren ej underrätta borgenären i rätt tid, skall han för att undgå ansvar införa underrättelsen i tidning inom orten.

4. Upphör arbetsgivares skuld till pensionsstiftelse enligt 3, skall han per den 1 mars 1968 under rubriken Avsatt till pensioner som skuld i sin bokföring upptaga ett belopp motsvarande skillnaden mellan den skuld till stiftelsen som sålunda upphör och sådan från denna övertagen skuld som ej avser stiftelsens egna pensionsutfästelser.

5. Pensionsstiftelse, som vid lagens ikraftträdande icke förfogar över annat än sådan fordran mot arbetsgivaren som avses under 3 första punkten, anses upplöst genom de åtgärder, som angivits under 3 och 4. Sådan upplösning skall arbetsgivaren senast den 31 december 1968 anmäla till länsstyrelsen i det län där arbetsgivaren har sitt hemvist. Anmälan skall vara åtföljd av utdrag ur stiftelsens och arbetsgivarens senaste räkenskaper, utvisande den redovisning som föranledes av 4.

6. Bestämmelserna under 3—5 skall ej tillämpas på pensionsstiftelse, som är knuten till bankaktiebolag, sparbank eller kreditkassa inom jordbrukskasserörelsen, eller på gemensam stiftelse med gemensam förmögenhet. Utan hinder av bestämmelserna i nya lagen får pensionsstiftelse och personalstiftelse inneha fordran mot arbetsgivaren, som tillkommit före lagens ikraftträdande och som ej upphör enligt 3.

7. Stiftelse som vid lagens ikraftträdande tillhandahåller bostad eller annan liknande förmån äger, utan hinder av att utgivandet av förmånen icke är att hänföra till ändamål som avses i 27 §, fortsätta att bereda sådan förmån. Sådan stiftelse anses såsom personalstiftelse enligt den nya lagen.

8. Är arbetsgivare i likvidation eller försatt i konkurs vid lagens ikraftträdande, skall äldre lag tillämpas, så länge likvidationen eller konkursen pågår.

9. Grunder för gemensam pensionsstiftelse, som finns vid lagens ikraftträdande och som skall bestå, skall inges till tillsynsmyndigheten senast den 31 december 1968.

10. Strider pensionsstiftelsens eller personalstiftelsens innehav av aktier mot

bestämmelse i nya lagen, skall aktierna avyttras så snart detta lämpligen kan ske.

11. Bestämmelserna i 1 § andra stycket och 12 § avser ej pensionsutfästelse given med stöd av äldre rätt.

12. Pensionsstiftelse, som med stöd av äldre rätt givit pensionsutfästelse, äger utan hinder av 13 § betala pensionspost eller avgift till pensionsförsäkring eller bestrida annan utgift i samband med pensionering.

13. För stiftelse, som bildats före lagens ikraftträdande och som skall bestå såsom pensionsstiftelse eller personalstiftelse, skall styrelse enligt lagen vara utsedd senast den 31 december 1968.

14. Är en av arbetsgivare bildad pensions- eller personalstiftelse den 1 mars 1968 icke längre knuten till viss arbetsgivare, skall tillsynsmyndigheten besluta, om stiftelsen skall likvidera eller bestå, samt i sistnämnda fall meddela grunder för stiftelsens fortsatta verksamhet.

15. Om särskilda skäl föreligger, äger Konungen förordna, att viss stiftelse, som finns vid lagens ikraftträdande och som enligt lagen skulle utgöra pensions- eller personalstiftelse, skall undantagas från lagens tillämpning.

16. Arbetsgivare, som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosätter övergångsbestämmelse till lagen, dömes till böter.

Förslag

till

Lag

om ändring i 17 kap. handelsbalken

Härigenom förordnas, *dels* att 17 kap. 4 och 11 §§ handelsbalken¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, *dels* att i kapitlet skall införas en ny paragraf, betecknad 6 a §, av nedan angiven lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

Är gäldbunden man död, och har någon försträckt penningar, eller varor, till hans begravning; det skall först gäldas, sedan det gods avskilt är, som förr är sagt. Därefter den kostnad, som å egendomens uppteckning skäligen gjord är, sedan läkarelön, läkedom och föda under den dödas sista sjukdom, deras arvode, som honom däri skött hava, så ock borgenärs kostnad för gäldenärens försättande i konkurs eller för beslut om egendomens avträde

Är gäldbunden man död, och har någon försträckt penningar, eller varor, till hans begravning; det skall först gäldas, sedan det gods avskilt är, som förr är sagt. Därefter den kostnad, som å egendomens uppteckning skäligen gjord är, sedan läkarelön, läkedom och föda under den dödas sista sjukdom, deras arvode, som honom däri skött hava, så ock borgenärs kostnad för gäldenärens försättande i konkurs eller för beslut om egendomens avträde

¹ Senaste lydelse av 4 och 11 §§ se 1953: 74.

(Nuvarande lydelse)

till förvaltning av boutredningsman, betjänters och tjänstehjons lön för sista året, annan arbetares dagspenning eller avlöning, den där ej stått inne längre än sex månader efter förfallodagen, samt sådan begravningshjälp eller för de tre sista månaderna upplupen sjukhjälp eller livränta, som det enligt lag angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete åligger gäldenären att utgiva. Vad nu är stadgat om förmånsrätt för arbetares avlöning äge ock tillämpning i avseende å skadestånd, som i händelse av obehörigt avskedande eller arbetsavtals hävande må tillkomma arbetaren i stället för avlöning, som skulle med förmånsrätt utgått. Innestår hos arbetsgivare viss del av arbetares lön till säkerhet för arbetarens fullgörande av sina skyldigheter, äge arbetaren för sålunda innestående lön enahanda förmånsrätt som nu angående arbetares avlöning är sagd, evad fordringen stått inne längre eller kortare tid.

Förmånsrätt i den ordning, som i första stycket stadgas för betjänters och tjänstehjons lön, gälle ock för fordran å pension, som tillkommer pensionstagare på grund av tjänst eller annan arbetsanställning, vilken innehafts av honom själv eller av anhörig till honom, dock ej för längre tid än sammanlagt ett år och ej heller för längre tid tillbaka än ett år innan konkursansökningen gjordes. *Samma förmånsrätt äge ock pensionsstiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, för fordran varom i 2 § nämnda lag sägs, i den mån fordringen motsvarar pensionsfordringar som utgå med förmånsrätt efter vad nu är sagt, dock allenast såvitt fordringarna avse pen-*

(Föreslagen lydelse)

till förvaltning av boutredningsman, betjänters och tjänstehjons lön för sista året, annan arbetares dagspenning eller avlöning, den där ej stått inne längre än sex månader efter förfallodagen, samt sådan begravningshjälp eller för de tre sista månaderna upplupen sjukhjälp eller livränta, som det enligt lag angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete åligger gäldenären att utgiva. Vad nu är stadgat om förmånsrätt för arbetares avlöning äge ock tillämpning i avseende å *dels utestående försäkringsavgift för privat pension åt gäldenärens arbetare avseende det sista året dels* skadestånd, som i händelse av obehörigt avskedande eller arbetsavtals hävande må tillkomma arbetaren i stället för avlöning, som skulle med förmånsrätt utgått. Innestår hos arbetsgivare viss del av arbetares lön till säkerhet för arbetarens fullgörande av sina skyldigheter, äge arbetaren för sålunda innestående lön enahanda förmånsrätt som nu angående arbetares avlöning är sagd, evad fordringen stått inne längre eller kortare tid.

Förmånsrätt i den ordning, som i första stycket stadgas för betjänters och tjänstehjons lön, gälle ock för fordran å pension, som tillkommer pensionstagare på grund av tjänst eller annan arbetsanställning, vilken innehafts av honom själv eller av anhörig till honom *och som är förfallen till betalning före den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag är att räkna*, dock ej för längre tid än sammanlagt ett år och ej heller för längre tid tillbaka än ett år innan konkursansökningen gjordes. *Förmånsrätten avser även pension, som intjänats hos föregående arbetsgivare, när gäldenären övertagit ansvaret för pensionen under de betingelser som angivas i 23 och 26 §§ lagen den*

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

sion intill belopp varom stadgas i 9 §
sista stycket nämnda lag.

1967 (nr) om tryggnade av pen-
sionsutfästelse m. m.

Har på — — — — — innehållna beloppet.

Därefter skall — — — — — lag sägs.

6 a §.

Därefter åtnjuter arbetstagare, som är född år 1907 eller tidigare, eller dennes efterlevande förmånsrätt i arbetsgivarens konkurs för fordran på framtida pension, varvid intjänad del av utfäst pension dock icke må antagas avse högre årlig pension än som motsvarar basbeloppet enligt lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring. Från det sålunda beräknade fordringsbeloppet skall i förekommande fall avdragas upplupen del av pension enligt allmän pensionsplan eller enligt privat pensionsförsäkring.

Förmånsrätt enligt första stycket gäller även fordran på framtida pension, som intjänats hos föregående arbetsgivare, när gäldenären övertagit ansvaret för pensionsfordringen under de betingelser som angivas i 23 och 26 §§ lagen den 1967 (nr) om tryggnade av pensionsutfästelse m. m.

Beträffande fast egendom gäller förmånsrätten enligt denna paragraf först närmast efter de i 9 § angivna fordringarna.

11 §.

Därefter skola — — — — — är sagd.

Sedan uttages — — — — — innehållna beloppet.

Förmånsrätt efter vad i andra stycket sägs tillkomme pensionsstiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, för fordran varom i 2 § nämnda lag sägs, i den mån fordringen icke utgår med förmånsrätt enligt 4 §.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968. Äldre lag äger tillämpning i konkurs vari beslut om egendomsavträde meddelats dessförrinnan.

Förslag
till
Lag
om ändring i konkurslagen

Härigenom förordnas, att 28 a, 29, 100 och 139 §§ konkurslagen¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

28 a §.

Har, på sätt i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser stadgas, beslut fattats om överföring av medel från aktiebolag, bankaktiebolag eller försäkringsaktiebolag till pensionsstiftelse eller annan personalstiftelse, som hör till bolaget, och finnas bolagets borgenärer därav hava lidit märklig skada, skall, om den balansräkning enligt vilken medlens överföring skett icke till registreringsmyndigheten eller, såvitt angår bankaktiebolag, till tillsynsmyndigheten inkommit tidigare än etthundraåttio dagar innan konkursansökningen gjordes, eller, där registrering av stiftelsen skett först efter det balansräkningen inkommit, registreringen icke ägt rum tidigare än nyss är sagt, överföringen av medlen på talan av konkursboet återgå.

Har gäldenären inom etthundraåttio dagar innan konkursansökningen gjordes eller under tiden därefter till dess beslutet om egendomsavtråde meddelades överlämnat medel till pensionsstiftelse och har stiftelsen därigenom erhållit överskott på kapitalet, skall överskottet på talan av konkursboet återgå. Har gäldenären inom samma tid överlämnat medel till personalstiftelse, skola även dessa medel återgå till konkursboet.

29 §.

Har gäldenären — — — konkursboet åter.

Har borgenär — — — inteckningens dödande.

Vad sålunda — — — om konkursansökningen.

Vad i första stycket stadgas äger motsvarande tillämpning i fråga om överlämnande av medel till pensionsstiftelse.

100 §.

I konkurs — — — — — egendomsavtråde meddelades.

Fordran må — — — — — till betalning.

¹ Senaste lydelse av 28 a § se 1955: 185 och av 29 § se 1955: 236.

Pensionsfordran må icke göras gällande till den del den gäldas av pensionsstiftelse.

139 §.

Vid upprättande — — — — — ortens pris.

I den mån fordran på ränta eller annan dylik förmån, som skall utgå under någons livstid, icke är förfallen å den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag, vari fordringen upptagits, är att räkna, varde fordringen efter en räntefot av fem för hundra om året uppskattad till sitt kapitalvärde å nämnda dag. Uppskattningen skall ske med användande av den dödlighets- och livslängdstabell för riket, som av vederbörande myndighet sist blivit utgiven.

Fordran på pension, som icke är förfallen till betalning den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag är att räkna, uppskattas till det belopp, som motsvarar upplupen del av pensionsutfästelsen nämnda dag. Uppskattningen sker med ledning av 2 och 3 §§ lagen den 1967 (nr)

om tryggande av pensionsutfästelse m. m. Fordran på ränta eller annan förmån, som skall utgå under någons livstid och som icke är förfallen till betalning förstnämnda dag, uppskattas med ledning av 3 § angivna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968. Äldre lag äger tillämpning i konkurs vari beslut om egendomsavtråde meddelats dessförinnan.

Förslag

till

Lag

om ändring i utsökningslagen

Härigenom förordnas, att 110 och 149 §§ utsökningslagen¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

110 §.

Fordran, som — — — — — äga rum.

Ränta eller annan dylik fordran, som ej är till kapitalet bestämd, varde efter samma räntefot uppskattad till sitt kapitalvärde å fördelningsdagen. Är fråga om livränta, skall uppskattningen ske med

Ränta eller annan dylik fordran, som ej är till kapitalet bestämd, uppskattas efter samma räntefot till sitt kapitalvärde å fördelningsdagen. Är fråga om livränta, skall uppskattningen ske med ledning av 3 § lagen

¹ Senaste lydelse av 110 och 149 §§ se 1912: 211.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

användande av den dödlighets- och livslängdstabell för riket, som av vederbörande myndighet sist blivit utgiven.

den 1967 (nr) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

149 §.

Skall ersättning — — — — — ortens pris.

Kapitalvärdets beräkning skall ske efter en räntefot av fem för hundra om året och, där rättigheten är någon för livstiden tillförsäkrad, med användande av den dödlighets- och livslängdstabell för riket, som av vederbörande myndighet sist blivit utgiven.

Kapitalvärdets beräkning skall ske efter en räntefot av fem för hundra om året. Rättighet, som är tillförsäkrad någon för livstiden, skall uppskattas med ledning av 3 § lagen den 1967 (nr) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968. Äldre lag äger tillämpning i fall då utmätning skett dessförinnan.

Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 7 § bokföringslagen den 31 maj 1929 (nr 117)**

Härigenom förordnas, att 7 § bokföringslagen den 31 maj 1929 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

7 §.

Inventariet skall upptaga den bokföringsskyldiges samtliga tillgångar i fastigheter, varulager, övriga lösören, fordringar, värdepapper, kontanta penningar och annat ävensom hans samtliga skulder, evad tillgångarna och skulderna ingå i rörelsen eller ej. De skola specificeras och för varje post skall värde därå utsättas. Lösören, som icke ingå i rörelsen, må dock upptagas i en post. Jämväl i övrigt må i en post sammanföras sinsemellan likartade

Inventariet skall upptaga den bokföringsskyldiges samtliga tillgångar i fastigheter, varulager, övriga lösören, fordringar, värdepapper, kontanta penningar och annat ävensom hans samtliga skulder, evad tillgångarna och skulderna ingå i rörelsen eller ej. De skola specificeras och för varje post skall värde därå utsättas. Lösören, som icke ingå i rörelsen, må dock upptagas i en post. Jämväl i övrigt må i en post sammanföras sinsemellan likartade

(Nuvarande lydelse)

tillgångar eller skulder, så framt de äro med åsatta värden överskådligt införda i handelsbok eller bilaga och hänvisning göres till boken eller bilagan. Tillgångar och skulder skola var för sig sammanräknas och skillnaden mellan slutsummorna utsätas.

Inom linjen skola angivas dels samtliga borgens- och övriga ansvarsförbindelser för annan, vilka den bokföringsskyldige iklätt sig, i den mån de icke upptagits bland skulderna, dels ock samtliga av den bokföringsskyldige ställda panter, evad förbindelserna eller panterna äga samband med rörelsen eller icke.

Bolag, som — — — — — hos bolagsman.

(Föreslagen lydelse)

tillgångar eller skulder, så framt de äro med åsatta värden överskådligt införda i handelsbok eller bilaga och hänvisning göres till boken eller bilagan. Tillgångar och skulder skola var för sig sammanräknas och skillnaden mellan slutsummorna utsätas. *Den bokföringsskyldiges pensionsåtaganden behöva ej upptagas bland skulderna.*

Inom linjen skola angivas *dels de pensionsåtaganden, som ej upptagits bland skulderna*, dels samtliga borgens- och övriga ansvarsförbindelser för annan, vilka den bokföringsskyldige iklätt sig, i den mån de icke upptagits bland skulderna, dels ock samtliga av den bokföringsskyldige ställda panter, evad förbindelserna eller panterna äga samband med rörelsen eller icke.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 24 maj 1929 (nr 116)

om tillsyn över stiftelser

Härigenom förordnas, att 1—3 och 8 §§ lagen den 24 maj 1929 om tillsyn över stiftelser¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)***1 §.**

Har någon anslagit egendom att såsom självständig förmögenhet fortvarande tjäna ett bestämt ändamål, skall den sålunda grundade stiftelsen anmälas hos Konungens

*(Föreslagen lydelse)***1 §.**

Har någon anslagit egendom att såsom självständig förmögenhet fortvarande tjäna ett bestämt ändamål, skall den sålunda grundade stiftelsen anmälas hos Konungens

¹ Senaste lydelse av 2, 3 och 8 §§ se 1961: 585.

(Nuvarande lydelse)

befallningshavande i det län, där stiftelsens förvaltning huvudsakligen skall utövas.

(Föreslagen lydelse)

befallningshavande i det län, där stiftelsens förvaltning huvudsakligen skall utövas. *Beträffande pensionsstiftelse och personalstiftelse skall dock anmälan ske hos Konungens befallningshavande i det län, där arbetsgivaren har sitt hemvist.*

2 §.

Anmälningsplikt föreligger ej beträffande:

- 1) stiftelse, vars — — — — — i riksräkenskapsverket;
- 2) stiftelse, som — — — — — fastställt stadgar;
- 3) stiftelse, som — — — — — anordnad tillsyn;
- 4) stiftelse, anförtrodd — — — — — annat samfund;
- 5) stipendiestiftelse vid enskild undervisningsanstalt;
- 6) stiftelse till — — — — — vissa släkter;
- 7) stiftelse, vars — — — tiotusen kronor;

8) *stiftelse, varom i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser stadgas; samt*

9) stiftelse, som genom Konungens förordnande eller stiftarens föreskrift är undantagen från tillsyn enligt denna lag.

Anmälningsplikt föreligger dock städse beträffande *stiftelse, som avses i lagen med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse och icke är sådan stiftelse varom ovan under 8) förmäles.*

7) stiftelse, vars — — — tiotusen kronor; *samt*

8) stiftelse, som genom Konungens förordnande eller stiftarens föreskrift är undantagen från tillsyn enligt denna lag.

Anmälningsplikt föreligger dock städse beträffande *pensionsstiftelse och personalstiftelse.*

3 §.

Anmälningsplikt skall av stiftelsens styrelse fullgöras inom sex månader efter det styrelsen mottagit sitt uppdrag eller, där uppdraget mottagits under stiftarens livstid, inom sex månader efter hans död. Pensionsstiftelse, *som avses i 2 § andra stycket, skall* av styrelsen alltid anmälas inom sex månader efter det styrelsen mottagit sitt uppdrag.

Finnes vid — — — — — med styrelse.

Har vid — — — — — årets utgång.

Anmälningsplikt skall av stiftelsens styrelse fullgöras inom sex månader efter det styrelsen mottagit sitt uppdrag eller, där uppdraget mottagits under stiftarens livstid, inom sex månader efter hans död. Pensionsstiftelse *och personalstiftelse skola* av styrelsen alltid anmälas inom sex månader efter det styrelsen mottagit sitt uppdrag.

8 §.

Anmäld stiftelse skall stå under Konungens befallningshavandes tillsyn, där Konungens befallningsha-

Anmäld stiftelse skall stå under Konungens befallningshavandes tillsyn, där Konungens befallningsha-

(Nuvarande lydelse)

vande finner stiftelsen främja ett allmännyttigt ändamål. Konungens befallningshavande äge dock från tillsyn undantaga stiftelse, som redan är underkastad nöjaktig tillsyn eller för vilken tillsyn enligt denna lag eljest på grund av särskilda omständigheter finnes icke vara behöfelig. Har stiftelses förmögenhet nedgått under tiotusen kronor, må Konungens befallningshavande jämväl undantaga stiftelsen från tillsyn, där ej fråga är om pensionsstiftelse som avses i 2 § andra stycket.

För stiftelse, som står under tillsyn enligt denna lag, gälle vad här nedan i 9—18 §§ stadgas.

(Föreslagen lydelse)

vande finner stiftelsen främja ett allmännyttigt ändamål. Konungens befallningshavande äge dock från tillsyn undantaga stiftelse, som redan är underkastad nöjaktig tillsyn eller för vilken tillsyn enligt denna lag eljest på grund av särskilda omständigheter finnes icke vara behöfelig. Har stiftelses förmögenhet nedgått under tiotusen kronor, må Konungens befallningshavande jämväl undantaga stiftelsen från tillsyn, där ej fråga är om pensionsstiftelse eller personalstiftelse.

För stiftelse, som står under tillsyn enligt denna lag, gälle vad här nedan i 9—18 §§ stadgas. I fråga om pensionsstiftelse och personalstiftelse gäller dock vad i 10 och 14 §§ stadgas med de ändringar och tillägg som följa av 16 och 17 §§ lagen den 1967 (nr) om trygghande av pensionsutfästelse m. m.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705)

om aktiebolag

Härigenom förordnas, dels att 101 § 5 mom. lagen den 14 september 1944 om aktiebolag skall upphöra att gälla, dels att 9 § 2 mom., 67 § 1 mom., 68 §, 72 § 2 mom., 101 § 1 och 7 mom., 111 § 1 mom., 112 §, 113 § 1 mom., 156, 161 och 165 §§, 174 § 1 mom. samt 213 och 216 §§ samma lag¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

9 §.

2 mom. Ej må — — — — — 177 §§ sägs.

Ej heller må i bolagsordningen intagas bestämmelse, som inskränker bolagsstämmas rätt att besluta

¹ Senaste lydelse av 67 § 1 mom., 68 § och 174 § 1 mom. se 1946: 850 samt av 72 § 2 mom. se 1959: 253.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

om bildande av stiftelse enligt lagen
om aktiebolags pensions- och andra
personalstiftelser eller om överföring
av vinstmedel till sådan stiftelse.

67 §.

1 mom. Beslut om — — — — — rättens tillstånd.

Rättens tillstånd — — — — — ansöknings bifallen.

Har stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, hos bolaget fordran, som avses i 2 § nämnda lag, utgöra fordringen ej hinder mot bifall till ansöknings, där inför rätten visas att å fordringen avbetalats så stor del som svarar mot nedsättningen av aktiekapitalet.

Om ansökan, — — — — — till registreringsmyndigheten.

Rättens beslut, — — — — — av lagakraftbevis.

Aktiekapitalet skall — — — — — blivit registrerat.

68 §.

Innefattar beslut — — — — — svarande belopp.

Ansökan om — — — — — äga rum.

Har stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, hos bolaget fordran, som avses i 2 § nämnda lag, utgöra fordringen ej hinder mot bifall till ansöknings om tillstånd till vinstutdelning; men skall, där vinstutdelning äger rum innan aktiekapitalet enligt verkställd registrering ökats med ett mot nedsättningen svarande belopp, skyldighet åvila bolaget att erlægga betalning för så stor del av stiftelsens fordran vid tiden för nedsättningsbeslutet som vinstutdelningen motsvarar av aktiekapitalet efter nedsättningen. Sådan skyldighet upphøre, när å fordringen avbetalats så stor del som svarar mot nedsättningen av aktiekapitalet.

Rättens beslut, — — — — — av lagakraftbevis.

72 §.

2 mom. Vid tillämpning — — — — — mot totalförlust.

Har för — — — — — bland skulderna.

Belopp, som upptagits under rubriken Avsatt till pensioner, räknas icke heller som skuld i den mån

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

det överstiger det belopp, under vilket posten jämlikt 7 § första stycket lagen den 1967 (nr) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. icke får nedbringas.

Där förskott — — — — — är tillverkat.

101 §.

Vid uppställande — — — — — nedan iakttagas.

1 mom. Följande poster — — — — — god köpmannased:

A. Bland tillgångarna.

— — — — — för räkenskapsåret.

B. Bland skulderna.

I. Aktiekapitalet, reservfonden — — — — — för sig.

II. Värdeminskningskonton med — — — särskilda tillgångsposterna.

III. Långfristiga skulder.

III. Långfristiga skulder.

1. obligationslån;

1. pensionsskuld som redovisas under rubriken *Avsatt till pensioner*;

2. andra långfristiga skulder.

2. obligationslån;

3. andra långfristiga skulder.

IV. Kortfristiga skulder.

— — — — — kortfristiga skulder.

V. Oguldna, på — — — — — före balansdagen.

VI. Vinst å

— — — — — för räkenskapsåret.

Har bolag — — — — — god köpmannased.

7 mom. Inom linjen — — — — — dess slag.

Inom linjen skall ock angivas sammanlagda beloppet för år av pensioner, utgående på grund av förpliktelser, vilka ej upptagits såsom skuld i balansräkningen eller motsvaras av där upptagen skuld till pensionsstiftelse. Pensionsförpliktelser, som i närmast föregående balansräkning upptagits såsom skuld, må ej redovisas inom linjen.

Inom linjen skola ock angivas de pensionsåtaganden, som ej upptagits bland skulderna.

111 §.

1 mom. Det åligger — — — — — vara erforderliga.

Revisorerna hava — — — — — mot bolagsordningen.

Om det — — — — — sådant förbehåll.

Styrelsen och — — — — — direktör vägras.

Hör till bolaget stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, skall revisorernas granskning avse jämväl stiftelsens förvaltning samt dess räkenskaper; och skall

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

vad i fjärde stycket är stadgat beträffande bolagets styrelse och verkställande direktör äga motsvarande tillämpning å styrelse eller god man för stiftelsen.

112 §.

Revisorerna skola — — — — — till revisionsberättelsen.

Där stiftelse, som i 111 § 1 mom. sägs, står under särskild förvaltning, skola revisorerna, samtidigt med överlämnande till bolagets styrelse av revisionsberättelsen, till styrelsen eller gode mannen för stiftelsen överlämna särskilt yttrande rörande granskningen av stiftelsens förvaltning och räkenskaper.

113 §.

1 mom. Revisionsberättelsen skall — — — aktieägarnas kännedom.

Revisionsberättelsen skall — — — eller skuldregleringsfond.

Har uppskrivning — — — — — i revisionsberättelsen.

Hör till bolaget stiftelse, varom i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser sägs, skola revisorerna i sin berättelse jämväl yttra sig om granskningen av stiftelsens förvaltning och dess räkenskaper.

Revisor, som — — — — särskild revisionsberättelse.

156 §.

Det åligger — — — — — och balansräkning.

I inventarium och balansräkning för aktiebolag i likvidation skola upptagas bolagets tillgångar och skulder, tillgångarna till värde som skall beräknas enligt vad i 100 § 4 mom. andra stycket är stadgat. Om vid värdets bestämmande hänsyn tagits därtill att vissa tillgångar eller slag av tillgångar skäligen må antagas kunna försälas i ett sammanhang, skall det anmärkas i balansräkningen. Aktiekapitalet skall i balansräkningen upptagas inom linjen. Finnes skuld till stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra perso-

I inventarium och balansräkning för aktiebolag i likvidation skola upptagas bolagets tillgångar och skulder, tillgångarna till värde som skall beräknas enligt vad i 100 § 4 mom. andra stycket är stadgat. Om vid värdets bestämmande hänsyn tagits därtill att vissa tillgångar eller slag av tillgångar skäligen må antagas kunna försälas i ett sammanhang, skall det anmärkas i balansräkningen. Aktiekapitalet skall i balansräkningen upptagas inom linjen. I övrigt skall beträffande inventarium och balansräkning för aktiebolag i likvidation gälla vad i

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

nalstiftelser, skall skulden i balansräkningen redovisas i särskild post. I övrigt skall beträffande inventarium och balansräkning för aktiebolag i likvidation gälla vad i 7 och 8 §§ bokföringslagen är stadgat.

7 och 8 §§ bokföringslagen är stadgat.

Likvidatorerna skola — — — — till likvidationsrevisorerna.

161 §.

Inom en månad efter det redovisningshandlingarna överlämnats till likvidationsrevisorerna skola de till likvidatorerna avlämna berättelse över granskningen av deras förvaltning och bolagets räkenskaper för räkenskapsåret. Revisionsberättelsen, som skall vara underskriven av likvidationsrevisorerna, skall innehålla uttalande, huruvida enligt deras mening likvidationen onödigt fördröjes eller icke. Om revisionsberättelsens innehåll i övrigt och om redovisningshandlingarnas återställande och förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 112 § första stycket och 113 § 1 mom. är stadgat. *Hör till bolaget stiftelse som i 111 § 1 mom. sägs, skall 112 § andra stycket äga motsvarande tillämpning.*

Inom en månad efter det redovisningshandlingarna överlämnats till likvidationsrevisorerna skola de till likvidatorerna avlämna berättelse över granskningen av deras förvaltning och bolagets räkenskaper för räkenskapsåret. Revisionsberättelsen, som skall vara underskriven av likvidationsrevisorerna, skall innehålla uttalande, huruvida enligt deras mening likvidationen onödigt fördröjes eller icke. Om revisionsberättelsens innehåll i övrigt och om redovisningshandlingarnas återställande och förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 112 § första stycket och 113 § 1 mom. är stadgat.

165 §.

Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skola de så snart ske kan avgiva slutredovisning för sin förvaltning genom avlämnande av förvaltningsberättelse rörande likvidationens gång från likvidationens början till dess avslutande. Berättelsen skall ock innehålla redogörelse för utskiftning. Vid berättelsen skola fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skola i huvudskrift eller avskrift avlämnas till likvidationsrevisorerna samt, där god man förordnats, till denne. Likvidationsrevisorerna hava att inom en månad därefter avgiva en av dem underskriven revisions-

Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skola de så snart ske kan avgiva slutredovisning för sin förvaltning genom avlämnande av förvaltningsberättelse rörande likvidationens gång från likvidationens början till dess avslutande. Berättelsen skall ock innehålla redogörelse för utskiftning. Vid berättelsen skola fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skola i huvudskrift eller avskrift avlämnas till likvidationsrevisorerna samt, där god man förordnats, till denne. Likvidationsrevisorerna hava att inom en månad därefter avgiva en av dem underskriven revisions-

(Nuvarande lydelse)

berättelse över förvaltningen under likvidationen och återställa handlingarna. Om revisionsberättelsens innehåll och om redovisningshandlingarnas återställande och deras förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 112 § första stycket och 113 § 1 mom. är stadgat. *Hör till bolaget stiftelse som i 111 § 1 mom. sägs, skall 112 § andra stycket äga motsvarande tillämpning.*

Efter det — — — — — nämnda handlingar.

174 §.

1 mom. Äger moderbolag — — — — rättens tillstånd.

Inom fyra — — — — — fusion förfallen.

Senast fyra — — — — — till registreringsmyndigheten.

Rättens beslut — — — — — av lagakraftbevis.

När rättens — — — — — av moderbolaget.

Hör till dotterbolaget stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, skall vad i nämnda lag är stadgat rörande överförande av aktiebolags personalstiftelse till annat aktiebolag äga tillämpning vid fusionen. Rättens tillstånd till fusionsavtalets verkställande må ej meddelas, med mindre det styrkes, att tillsynsmyndigheten givit sitt tillstånd till stiftelsens överförande till moderbolaget. Anmälan för registrering rörande stiftelsens överförande skall göras samtidigt med anmälan varom i fjärde stycket stadgas.

(Föreslagen lydelse)

berättelse över förvaltningen under likvidationen och återställa handlingarna. Om revisionsberättelsens innehåll och om redovisningshandlingarnas återställande och deras förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 112 § första stycket och 113 § 1 mom. är stadgat.

Hör till dotterbolaget pensionsstiftelse eller personalstiftelse, gäller om stiftelsens överförande till moderbolaget vad i lagen den

1967 (nr) om tryggnad av pensionsutfästelse m. m. är stadgat.

213 §.

Med dagsböter — — — — — till aktieägare;

5. styrelseledamot eller verkställande direktör, där han vid upprättande av balansräkning, vinst- och förlusträkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 98, 146 eller 154 §, uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i 100 §, 101 § 2—7 mom., 102 § första stycket, 103 § eller 146 §;

6. likvidator som vid upprättande av balansräkning, likvidationsräk-

5. styrelseledamot eller verkställande direktör, där han vid upprättande av balansräkning, vinst- och förlusträkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 98, 146 eller 154 §, uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i 100 §, 101 § 2—4, 6 och 7 mom., 102 § första stycket, 103 § eller 146 §;

6. likvidator som vid upprättande av balansräkning, likvidationsräk-

(Nuvarande lydelse)

ning eller förvaltningsberättelse, som avses i 156, 160 eller 165 §, uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i nämnda lagrum; så ock likvidator som vid upprättande av balansräkning, som avses i 172 §, uppsåtligen förfar i strid mot vad som stadgas i 146 § samt 100 § eller 101 § 2—7 mom.;

7. revisor, likvidationsrevisor — —

8. *revisor eller likvidationsrevisor, där han uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i yttrande, vilket enligt 112 § andra stycket, 161 § eller 165 § överlämnats till styrelse eller god man för stiftelse som avses i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser.*

216 §.

Med dagsböter — — — — — fjärde stycket;

7. revisor, vilken underlåter att iakttaga föreskrift som meddelats i 112 §, 113 § 1 mom. *fjärde stycket*, 127 § fjärde stycket, 154 § andra stycket eller i 154 § tredje stycket, jämfört med 112 § eller 113 § 1 mom. *fjärde stycket*, så ock likvidationsrevisor, som försummar att fullgöra vad i 161 § första punkten, tredje punkten, jämförd med 112 § första stycket eller 113 § 1 mom. *fjärde stycket*, eller fjärde punkten eller 165 § första stycket femte punkten, sjätte punkten, jämförd med 112 § första stycket eller 113 § 1 mom. *fjärde stycket*, eller sjunde punkten eller 172 § tredje stycket finnes stadgat;

8. god man — — — tredje stycket;

9. *ledamot i styrelse eller god man för aktiebolags personalstiftelse, där han underlåter att iakttaga vad honom enligt 111 § 1 mom. femte stycket åligger; samt*

10. förvaltare i aktiebolags konkurs, som bryter mot vad i 169 § tredje stycket är stadgat.

(Föreslagen lydelse)

ning eller förvaltningsberättelse, som avses i 156, 160 eller 165 §, uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i nämnda lagrum; så ock likvidator som vid upprättande av balansräkning, som avses i 172 §, uppsåtligen förfar i strid mot vad som stadgas i 146 § samt 100 § eller 101 § 2—4, 6 och 7 mom.;

— därtill föreligger.

7. revisor, vilken underlåter att iakttaga föreskrift som meddelats i 112 §, 127 § fjärde stycket, 154 § andra stycket eller i 154 § tredje stycket, jämfört med 112 §, så ock likvidationsrevisor, som försummar att fullgöra vad i 161 § första punkten, tredje punkten, jämförd med 112 § första stycket, eller fjärde punkten eller 165 § första stycket femte punkten, sjätte punkten, jämförd med 112 § första stycket, eller sjunde punkten eller 172 § tredje stycket finnes stadgat;

8. god man — — — tredje stycket; *samt*

9. förvaltare i aktiebolags konkurs, som bryter mot vad i 169 § tredje stycket är stadgat.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Där föreskrift — — — — — allenast denne.

Förseelse mot — — — — — varje aktieägare.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968. Äldre lag äger tillämpning på aktiebolag som är i likvidation vid lagens ikraftträdande.

Förslag

till

Lag**angående ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse**

Härigenom förordnas, *dels* att 94 § 2 mom. och 105 § lagen den 17 juni 1948 om försäkringsrörelse skall upphöra att gälla, *dels* att 10 § 2 mom., 62 § 1 mom., 63 §, 94 § 4 mom. samt 145, 146, 148, 153, 157, 326 och 329 §§ samma lag¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

10 §.

2 mom. Ej må — — — — — 65 § sägs.

Ej heller må i bolagsordningen intagas bestämmelse, som inskränker bolagsstämmas rätt att besluta om bildande av stiftelse enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser eller om överföring av vinstmedel till sådan stiftelse.

62 §.

1 mom. Beslut om — — — — — rättens tillstånd.

Rättens tillstånd — — — — — ansökningen bifallen.

Har stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, hos bolaget fordran, som avses i 2 § nämnda lag, utgöra fordringen ej hinder mot bifall till ansökningen, där inför rätten visas att å fordringen avbetalats så stor del som svarar mot ned-sättningen av aktiekapitalet.

Om ansökan — — — — — till försäkringsinspektionen.

Rättens beslut — — — — — av lagakraftbevis.

Aktiekapitalet skall — — — — — blivit registrerat.

¹ Senaste lydelse av 329 § se 1961: 610.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

63 §.

Innefattar beslut — — — — — svarande belopp.

Ansökan om — — — — — äga rum.

Har stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, hos bolaget fordran, som avses i 2 § nämnda lag, utgöra fordringen ej hinder mot bifall till ansöknings om tillstånd till vinstutdelning till aktieägarna; men skall, där sådan vinstutdelning äger rum innan aktiekapitalet enligt verkställd registrering ökats med ett mot nedsättningen svarande belopp, skyldighet åvila bolaget att erlægga betalning för så stor del av stiftelsens fordran vid tiden för nedsättningsbeslutet som vinstutdelningen motsvarar av aktiekapitalet efter nedsättningen. Sådan skyldighet upphöra när å fordringen avbetalats så stor del som svarar mot nedsättningen av aktiekapitalet.

Rättens beslut — — — — — av lagakraftbevis.

94 §.

4 mom. Inom linjen — — — — — bland skulderna.

Inom linjen skall ock angivas sammanlagda beloppet för år av pensioner, utgående på grund av förpliktelser, vilka ej upptagits såsom skuld i balansräkningen eller motsvaras av där upptagen skuld till pensionsstiftelse. Pensionsförpliktelser, som i närmast föregående balansräkning upptagits såsom skuld, må ej redovisas inom linjen.

Inom linjen skola ock angivas de pensionsåtaganden, som ej upptagits bland skulderna.

145 §.

Å den bolagsstämma — — — — — hans ställe.

Vad i 29 §, 99 § tredje, fjärde och femte styckena, 100 §, 101 §, 102 § 1 mom., 105 § första stycket och 114 § är stadgat om revisor och suppleant för revisor, om revisors rättigheter och skyldigheter samt om anmälan eller meddelande för registrering beträffande revisor skall i tillämpliga delar gälla rörande likvidationsrevisor och suppleant,

Vad i 29 §, 99 § tredje, fjärde och femte styckena, 100 §, 101 §, 102 § 1 mom. och 114 § är stadgat om revisor och suppleant för revisor, om revisors rättigheter och skyldigheter samt om anmälan eller meddelande för registrering beträffande revisor skall i tillämpliga delar gälla rörande likvidationsrevisor och suppleant,

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

sor och suppleant, där ej annat följer av vad här nedan är stadgat.

där ej annat följer av vad här nedan är stadgat.

Angående likvidationsrevisor — — — — — i 290 §.

146 §.

Då bolaget — — — — — å bolagsstämma.

Redovisningshandlingarna skola — — — redovisningen omfattar.

I fråga om styrelsens och verkställande direktörens redovisning, om revisorernas granskning och revisionsberättelsen, om handlingars framläggande å bolagsstämma, tillhandahållande under viss tid före denna och insändande till försäkringsinspektionen, om behandlingen av frågan om ansvarsfrihet samt om anställande av talan mot styrelseledamot eller verkställande direktören skall i tillämpliga delar gälla vad i 91—96, 102—105, 113, 118, 120—124 och 284 §§ är stadgat. Omfattar den tid, för vilken redovisning skall avgivas enligt första stycket, även föregående räkenskapsår, skall särskild redovisning avgivas för nämnda år och skall därvid jämväl 97 § äga tillämpning.

I fråga om styrelsens och verkställande direktörens redovisning, om revisorernas granskning och revisionsberättelsen, om handlingars framläggande å bolagsstämma, tillhandahållande under viss tid före denna och insändande till försäkringsinspektionen, om behandlingen av frågan om ansvarsfrihet samt om anställande av talan mot styrelseledamot eller verkställande direktören skall i tillämpliga delar gälla vad i 91—96, 102—104, 113, 118, 120—124 och 284 §§ är stadgat. Omfattar den tid, för vilken redovisning skall avgivas enligt första stycket, även föregående räkenskapsår, skall särskild redovisning avgivas för nämnda år och skall därvid jämväl 97 § äga tillämpning.

148 §.

Det åligger — — — — — och balansräkning.

I inventarium och balansräkning för försäkringsaktiebolag i likvidation skola beträffande tillgångar och skulder som avses i 296 § där omnämnda värdering och beräkning följas. Andra tillgångar skola upptagas till värde som skall beräknas enligt vad i 93 § 1 mom. andra stycket är stadgat. Aktiekapitalet skall i balansräkningen upptagas inom linjen. *Finnes skuld till stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, skall skulden i balansräkningen redovisas i särskild post.* I övrigt skall beträffande inventarium och balansräkning för försäkringsaktiebolag i likvidation gälla vad i 7 och 8 §§ bokföringslagen är stadgat.

I inventarium och balansräkning för försäkringsaktiebolag i likvidation skola beträffande tillgångar och skulder som avses i 296 § där omnämnda värdering och beräkning följas. Andra tillgångar skola upptagas till värde som skall beräknas enligt vad i 93 § 1 mom. andra stycket är stadgat. Aktiekapitalet skall i balansräkningen upptagas inom linjen. I övrigt skall beträffande inventarium och balansräkning för försäkringsaktiebolag i likvidation gälla vad i 7 och 8 §§ bokföringslagen är stadgat.

Likvidatorerna skola — — — — — till likvidationsrevisorerna.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

153 §.

Inom en månad efter det redovisningshandlingarna överlämnats till likvidationsrevisorerna skola de till likvidatorerna avlämna berättelse över granskningen av deras förvaltning och bolagets räkenskaper för räkenskapsåret. Revisionsberättelsen, som skall vara underskriven av likvidationsrevisorerna, skall innehålla uttalande, huruvida enligt deras mening likvidationen onödigt fördröjes eller icke. Om revisionsberättelsens innehåll i övrigt och om redovisningshandlingarnas återställande och förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 103 §, 104 § 1 mom. och 105 § andra stycket andra punkten är stadgat. Hör till bolaget stiftelse som i 105 § sägs, skall vad i andra stycket första punkten av samma paragraf är stadgat äga motsvarande tillämpning.

157 §.

Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skola de så snart ske kan avgiva slutredovisning för sin förvaltning genom avlämnande av förvaltningsberättelse rörande likvidationens gång från likvidationens början till dess avslutande. Berättelsen skall ock innehålla redogörelse för utskiftning. Vid berättelsen skola fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skola i huvudskrift eller avskrift avlämnas till likvidationsrevisorerna, vilka hava att inom en månad därefter avgiva en av dem underskriven revisionsberättelse över förvaltningen under likvidationen och återställa handlingarna. Om revisionsberättelsens innehåll och om redovisningshandlingarnas återställande och deras förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 103 §, 104 § 1 mom. och 105 § andra stycket andra punkten är stadgat. Hör till bolaget stiftelse som i 105 § sägs,

Inom en månad efter det redovisningshandlingarna överlämnats till likvidationsrevisorerna skola de till likvidatorerna avlämna berättelse över granskningen av deras förvaltning och bolagets räkenskaper för räkenskapsåret. Revisionsberättelsen, som skall vara underskriven av likvidationsrevisorerna, skall innehålla uttalande, huruvida enligt deras mening likvidationen onödigt fördröjes eller icke. Om revisionsberättelsens innehåll i övrigt och om redovisningshandlingarnas återställande och förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 103 § och 104 § 1 mom. är stadgat.

Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skola de så snart ske kan avgiva slutredovisning för sin förvaltning genom avlämnande av förvaltningsberättelse rörande likvidationens gång från likvidationens början till dess avslutande. Berättelsen skall ock innehålla redogörelse för utskiftning. Vid berättelsen skola fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skola i huvudskrift eller avskrift avlämnas till likvidationsrevisorerna, vilka hava att inom en månad därefter avgiva en av dem underskriven revisionsberättelse över förvaltningen under likvidationen och återställa handlingarna. Om revisionsberättelsens innehåll och om redovisningshandlingarnas återställande och deras förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 103 §, och 104 § 1 mom. är stadgat.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

skall vad i andra stycket första punkten av samma paragraf är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Efter det — — — — — nämnda handlingar.

Angående insändande — — — — — 284 § stadgas.

326 §.

Med dagsböter — — — — — är delägere;

4. styrelseledamot eller verkställande direktör, där han vid upprättande av balansräkning, vinst- och förlusträkning, förvaltningsberättelse eller redogörelse, som avses i 91 eller 97 § eller 205 §, jämförd med 91 och 97 §§, eller 139, 146 eller 241 §, uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i 93 §, 94 § 2—5 mom., 95 §, 96 §, 97 § första stycket första punkten eller 139 § eller 205 § jämförd med 93 § 1—5, 7 och 8 mom., 94 § 3—5 mom., 95 §, 96 § samt 97 § första stycket första punkten;

5. likvidator som vid upprättande av balansräkning, likvidationsräkning, vinst- och förlusträkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 148, 152, 157, 243, 247 eller 252 §, uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i nämnda lagrum, så ock likvidator som vid upprättande av balansräkning enligt 163 eller 259 § uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i 139 § samt 93 § eller 94 § 2—5 mom.;

6. revisor eller — — — — —

7. revisor eller likvidationsrevisor, där han uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i yttrande, vilket enligt 105 § andra stycket första punkten, 153 § eller 157 § överlämnas till styrelse eller god man för stiftelse som avses i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser.

329 §.

Med dagsböter — — — — — 156 § andra stycket.

3. ledamot i styrelse eller god man för försäkringsaktiebolags personalstiftelse, där han underlåter att iakt-

4. styrelseledamot eller verkställande direktör, där han vid upprättande av balansräkning, vinst- och förlusträkning, förvaltningsberättelse eller redogörelse, som avses i 91 eller 97 § eller 205 §, jämförd med 91 och 97 §§, eller 139, 146 eller 241 §, uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i 93 §, 94 § 3—5 mom., 95 §, 96 §, 97 § första stycket första punkten eller 139 § eller 205 § jämförd med 93 § 1—5, 7 och 8 mom., 94 § 3—5 mom., 95 §, 96 § samt 97 § första stycket första punkten;

5. likvidator som vid upprättande av balansräkning, likvidationsräkning, vinst- och förlusträkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 148, 152, 157, 243, 247 eller 252 §, uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i nämnda lagrum, så ock likvidator som vid upprättande av balansräkning enligt 163 eller 259 § uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i 139 § samt 93 § eller 94 § 3—5 mom.;

— — — — — därtill föreligger.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

taga vad honom enligt 105 § första stycket åligger.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968. Äldre lag äger tillämpning på försäkringsaktiebolag som är i likvidation vid lagens ikraftträdande.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse

Härigenom förordnas, dels att 92 § 2 mom. och 103 § lagen den 31 mars 1955 om bankrörelse skall upphöra att gälla, dels att 8 § 2 mom., 47 § 1 mom., 48 §, 92 § 3 mom. samt 128, 131, 137, 141, 183, 186 och 191 §§ samma lag skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

8 §.

2 mom. Ej må — — — — — av 18 §.

Ej heller må i bolagsordningen intagas bestämmelse, som inskränker bolagsstämmas rätt att besluta om bildande av stiftelse enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser eller om överföring av vinstmedel till sådan stiftelse.

47 §.

1 mom. Beslut om — — — — — rättens tillstånd.

Rättens tillstånd — — — — — ansökningen bifallas.

Har stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, hos bolaget fordran, som avses i 2 § nämnda lag, skall fordringen ej utgöra hinder mot bifall till ansökningen, där inför rätten visas att å fordringen avbetalats så stor del som svarar mot nedsättningen av aktiekapitalet.

Om ansökan, — — — — — till registreringsmyndigheten.

Rättens beslut, — — — — — av lagakraftbevis.

Aktiekapitalet skall — — — — — blivit registrerat.

48 §.

Innefattar beslut — — — — — svarande belopp.

Ansökan om — — — — — äga rum.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Har stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, hos bolaget fordran, som avses i 2 § nämnda lag, utgör fordringen ej hinder mot bifall till ansökningsen om tillstånd till vinstutdelning till aktieägarna, men skall, där vinstutdelning äger rum innan aktiekapitalet enligt verkställd registrering ökats med ett mot nedsättningen svarande belopp, skyldighet åvila bolaget att erlægga betalning för så stor del av stiftelsens fordran vid tiden för nedsättningsbeslutet som vinstutdelningen motsvarar av aktiekapitalet efter nedsättningen. Sådan skyldighet upphör när å fordringen avbetalats så stor del som svarar mot nedsättningen av aktiekapitalet.

Rättens beslut, — — — — — av lagakraftbevis.

92 §.

3 mom. Inom linjen — — — — — bokförda värde.

Inom linjen skall ock angivas sammanlagda beloppet för år av pensioner, utgående på grund av förpliktelser, vilka ej upptagits såsom skuld i balansräkningen eller motsvaras av där upptagen skuld till pensionsstiftelse. Pensionsförpliktelser, som i närmast föregående balansräkning upptagits såsom skuld, må ej redovisas inom linjen.

Inom linjen skola ock angivas de pensionsåtaganden, som ej upptagits bland skulderna.

128 §.

Å den — — — — — hans ställe.

Vad som är stadgat i 96 § andra stycket, 97 §, 98 §, 99 § första och tredje styckena, 100 §, 103 § första stycket och 107 § 2 mom. om revisor och suppleant för revisor samt om revisors rättigheter och skyldigheter skall i tillämpliga delar gälla beträffande likvidationsrevisor och suppleant, där ej annat följer av vad nedan föreskrives.

Vad som är stadgat i 96 § andra stycket, 97 §, 98 §, 99 § första och tredje styckena, 100 § och 107 § 2 mom. om revisor och suppleant för revisor samt om revisors rättigheter och skyldigheter skall i tillämpliga delar gälla beträffande likvidationsrevisor och suppleant, där ej annat följer av vad nedan föreskrives.

Angående likvidationsrevisor — — — — — i 158 §.

131 §.

Det åligger — — — — — och balansräkning.

I inventarium och balansräkning

I inventarium och balansräkning

(Nuvarande lydelse)

för bankaktiebolag i likvidation skola upptagas bolagets tillgångar och skulder, tillgångarna till verkliga värdet. Aktiekapitalet skall i balansräkningen upptagas inom linjen. *Finnes skuld till stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, skall skulden i balansräkningen redovisas i särskild post.* I övrigt skall beträffande inventarium och balansräkning för bankaktiebolag i likvidation gälla vad i 7 och 8 §§ bokföringslagen är stadgat.

Likvidatorerna skola — — — — till likvidationsrevisorerna.

137 §.

Inom en månad efter det redovisningshandlingarna överlämnats till likvidationsrevisorerna skola dessa till likvidatorerna avlämna berättelse över granskningen av deras förvaltning och bolagets räkenskaper för räkenskapsåret ävensom återställa handlingarna. Revisionsberättelsen, som skall vara underskriven av likvidationsrevisorerna, skall innehålla uttalande, huruvida enligt deras mening likvidationen onödigt fördröjes eller icke. Om revisionsberättelsens innehåll i övrigt och om redovisningshandlingarnas förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat i 101 och 102 §§. *Hör till bolaget stiftelse som i 103 § sägs, skall vad som är stadgat i andra stycket av samma paragraf äga motsvarande tillämpning.*

141 §.

Sedan likvidatorerna — — — — för utskiftning.

Vid berättelsen skola fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skola i huvudskrift eller avskrift avlämnas till likvidationsrevisorerna, vilka hava att inom en månad därefter avgiva en av dem underskriven revisionsberättelse över förvaltningen under likvi-

(Föreslagen lydelse)

för bankaktiebolag i likvidation skola upptagas bolagets tillgångar och skulder, tillgångarna till verkliga värdet. Aktiekapitalet skall i balansräkningen upptagas inom linjen. I övrigt skall beträffande inventarium och balansräkning för bankaktiebolag i likvidation gälla vad i 7 och 8 §§ bokföringslagen är stadgat.

Inom en månad efter det redovisningshandlingarna överlämnats till likvidationsrevisorerna skola dessa till likvidatorerna avlämna berättelse över granskningen av deras förvaltning och bolagets räkenskaper för räkenskapsåret ävensom återställa handlingarna. Revisionsberättelsen, som skall vara underskriven av likvidationsrevisorerna, skall innehålla uttalande, huruvida enligt deras mening likvidationen onödigt fördröjes eller icke. Om revisionsberättelsens innehåll i övrigt och om redovisningshandlingarnas förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat i 101 och 102 §§.

Vid berättelsen skola fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skola i huvudskrift eller avskrift avlämnas till likvidationsrevisorerna, vilka hava att inom en månad därefter avgiva en av dem underskriven revisionsberättelse över förvaltningen under likvi-

(Nuvarande lydelse)

dationen och återställa handlingarna. Om revisionsberättelsens innehåll och om redovisningshandlingarnas förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat i 101 och 102 §§. *Hör till bankaktiebolaget stiftelse som i 103 § sägs, skall vad som är stadgat i andra stycket av samma paragraf äga motsvarande tillämpning.*

Efter det — — — — — nämnda handlingar.

Angående insändande — — — — — i 152 §.

183 §.

Med dagsböter — — — — — till aktieägare;

4. styrelseledamot, där han vid upprättande av balansräkning, vinst- och förlusträkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 89, 120 eller 129 § uppsåtligen förfar i strid med bestämmelserna i 91 §, 92 § 2 och 3 mom., 93 § eller 94 §;

5. likvidator som — — — — —

7. revisor eller likvidationsrevisor, där han uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i yttrande, vilket enligt 103 § andra stycket första punkten, 137 § eller 141 § överlämnas till styrelse eller god man för stiftelse, som avses i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser.

dationen och återställa handlingarna. Om revisionsberättelsens innehåll och om redovisningshandlingarnas förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat i 101 och 102 §§.

4. styrelseledamot, där han vid upprättande av balansräkning, vinst- och förlusträkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 89, 120 eller 129 § uppsåtligen förfar i strid med bestämmelserna i 91 §, 92 § 3 mom., 93 § eller 94 §;

därtill föreligger.

186 §.

Med dagsböter — — — — — andra stycket;

3. ledamot i styrelse eller god man för stiftelse, som avses i 103 §, där han underlåter att iakttaga vad som åligger honom enligt första stycket i nämnda paragraf;

4. den som bryter mot vad som stadgas i 69 §.

3. den som bryter mot vad som stadgas i 69 §.

191 §.

Finnes särskild stiftelse till tryggnad av pensioner åt pensionstagare eller anställda hos bankaktiebolag samt efterlevande till pensionsstagare och anställda eller ock för anställdas eller deras efterlevandes

Hör till bankaktiebolag pensionsstiftelse eller personalstiftelse och härrör stiftelsens förmögenhet huvudsakligen från överföring av medel från bolaget, har tillsynsmyndigheten att tillse att stiftelsens till-

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

välfärd annorledes än genom beredande av pension, och härrör stiftelsens förmögenhet huvudsakligen från överföring av medel från bolaget, har tillsynsmyndigheten, om stiftelsen icke är underkastad bestämmelserna i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, att tillse att stiftelsens tillgångar äro placerade på sätt som med beaktande av stiftelsens ändamål och med hänsyn jämväl till vad i denna lag är föreskrivet beträffande placering av bankbolags medel bereder skälig säkerhet. Har så ej skett, må tillsynsmyndigheten förelägga stiftelsen att vidtaga rättelse.

gångar äro placerade på sätt som med beaktande av stiftelsens ändamål och med hänsyn jämväl till vad i denna lag är föreskrivet beträffande placering av bankbolags medel bereder skälig säkerhet. Har så ej skett, må tillsynsmyndigheten förelägga stiftelsen att vidtaga rättelse.

Det åligger — — — — — myndigheten åskas.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968. Äldre lag äger tillämpning på bankaktiebolag som är i likvidation vid lagens ikraftträdande.

Förslag

till

Lag**angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker**

Härigenom förordnas, att 48 §, 78 § 3 mom. och 97 § lagen den 3 juni 1955 om sparbanker¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

48 §.

Jämte vad — — — — — såsom tillgång.

11. Inom linjen skall anmärkas sammanlagda beloppet av sparbankens ansvarsförbindelser, i den mån de icke upptagits bland skulderna. Tillika skall inom linjen upptagas av sparbanken ställda panters sammanlagda bokförda värde. Inom linjen skall ock angivas sammanlagda beloppet för år av pensioner utgående på grund av förpliktelser, vilka ej upptagits såsom skuld i balansräkningen. Pensionsförpliktelser, som i närmast föregående balansräkning

11. Inom linjen skall anmärkas sammanlagda beloppet av sparbankens ansvarsförbindelser, i den mån de icke upptagits bland skulderna. Tillika skall inom linjen upptagas av sparbanken ställda panters sammanlagda bokförda värde. Inom linjen skola ock anmärkas de pensionsåtaganden, som ej upptagits bland skulderna. Ytterligare skall inom linjen uppföras ränta å garantifond eller grundfond, som till följd av reglerna i 19 § icke kunnat utbetalas.

¹ Senaste lydelse se 1962: 234.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

upptagits såsom skuld, må ej redovisas inom linjen. Ytterligare skall inom linjen uppföras ränta å garantifond eller grundfond, som till följd av reglerna i 19 § icke kunnat utbetalas.

Vad i — — — — — eller bilaga.

78 §.

3 mom. Senast fyra — — — — — till verkställighet.

Tillsynsmyndighetens tillståndsprövning — — — allmän synpunkt.

När lagakraftvunnet — — — övertagande sparbanken.

Hör till den överlåtande sparbanken pensionsstiftelse eller personalstiftelse, gälla om stiftelsens överförande till den övertagande sparbanken bestämmelserna i lagen den 1967 (nr)

om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

97 §.

Sparbank må icke överföra medel till annan pensionsstiftelse än sådan, som bildats uteslutande för pensionering av personal, som är eller varit anställd i sparbankens tjänst, eller efterlevande till sådan personal. Överföringen må icke ske med mindre dels överföring erfordras för att uppbära stiftelsens förmögenhet till belopp, som motsvarar kapitalvärdet vid överföringstillfället av intjänade pensioner jämte dyrtidstillägg eller andra därmed jämförliga tillägg, vilka enligt gjorda utfästelser eller inom sparbanken tillämpad sedvänja högst skola utgå, dels ock överskott vid upplösning av stiftelsen skall i enlighet med stiftelsens stadgar användas främst till betalning av pensionspremier för anställda hos sparbanken och i övrigt för allmännyttigt eller välgörande ändamål, som icke på grund av gällande författning skall tillgodoses genom skattebidrag.

Beträffande stiftelse, — — — — — andra stycket.

Sparbank må icke överföra medel till pensionsstiftelse i vidare mån än som erfordras för att uppbära stiftelsens förmögenhet till belopp, som motsvarar den skuld stiftelsen ådragit sig samt upplupen del av den utfästa pension, som tryggas av stiftelsen, eller, om stiftelsen tryggar utfästelser enligt allmän pensionsplan, pensionsreserven enligt denna.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968.

**Förslag
till
Lag
angående ändring i lagen den 1 juni 1951 (nr 308)
om ekonomiska föreningar**

Härigenom förordnas, *dels* att i 17 § lagen den 1 juni 1951 om ekonomiska föreningar skall införas ett nytt moment, betecknat 2 mom., av nedan angiven lydelse *dels* att 2 mom. samma paragraf skall erhålla beteckningen 3 mom., *dels* att 41 § 1 och 4 mom. samt 97 § samma lag skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

17 §.

2 mom. Vid tillämpning av bestämmelserna i 1 mom. skall belopp, som upptagits under rubriken *Avsatt till pensioner*, ej räknas som skuld i den mån det överstiger det belopp, under vilket posten jämlikt 7 § första stycket lagen den 1967 (nr) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. icke får nedbringas.

41 §.

Vid uppställande — — — — — nedan iakttagas.

1 mom. Följande poster — — — — — anses påkallat:

A. Bland tillgångarna.

— — — — — för räkenskapsåret.

B. Bland skulderna.

I. Långfristiga skulder.

I. Långfristiga skulder.

1. pensionsskuld som redovisas under rubriken *Avsatt till pensioner*;

2. andra långfristiga skulder.

II. Kortfristiga skulder.

III. Oguldna skatter — — — — — räkenskapsårets utgång.

IV. Eget kapital.

— — — — — för räkenskapsåret.

4 mom. I balansräkningen — — — — — egendomens slag.

I balansräkningen skall ock anmärkas sammanlagda beloppet för år av pensioner, utgående på grund av förpliktelser vilka ej upptagits såsom skuld i balansräkningen. Pen-

I balansräkningen skola ock anmärkas de pensionsåtaganden, som ej upptagits bland skulderna.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

sionsförpliktelse, som i närmast föregående balansräkning upptagits såsom skuld, skall fortfarande redovisas som sådan.

97 §.

Senast fyra — — — — — till länsstyrelsen.

Rättens beslut — — — — — av lagakraftbevis.

När rättens — — — — — fusionen genomförd.

Hör till den överlåtande förening-
en pensionsstiftelse eller personal-
stiftelse, gäller om stiftelsens över-
förande till den övertagande för-
eningen vad i lagen den
1967 (nr) om tryggande av pen-
sionsutfästelse m. m. är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216)

om jordbrukskasserörelsen

Härigenom förordnas, att 45 och 84 §§ samt 87 § 2 mom. lagen den 25 maj 1956 om jordbrukskasserörelsen¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

45 §.

I balansräkningen — — — — — allmänna bokföringsgrunder.

Fordran på — — — — — särskild skuldpost.

Ej må medelsredovisning ske under benämningen pensionsfond eller understödsfond eller under annan benämning, som utmärker att fonden bildats för tryggande av pension eller eljest för anställdas eller deras anhörigas välfärd.

Inom linjen — — — — — bokförda värde.

Inom linjen skall ock angivas sammanlagda beloppet för år av pensio-

Inom linjen skola ock angivas de pensionsåtaganden, som ej upptagits bland skulderna.

¹ Senaste lydelse av 87 § 2 mom. se 1962: 88.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ner, utgående på grund av förpliktelser, vilka ej upptagits såsom skuld i balansräkningen. Pensionsförpliktelse, som i närmast föregående balansräkning upptagits såsom skuld, må ej redovisas inom linjen.

84 §.

Med dagsböter eller fängelse straffes

1. styrelseledamot, vilken vid upprättande av förvaltningsberättelse, balansräkning eller vinst- och förlusträkning som avses i 38 § lagen om ekonomiska föreningar eller i 81 § samma lag, jämförd med 56 § denna lag, eller i 74 § andra stycket denna lag uppsåtligen förfar i strid med bestämmelserna i 43 §, 44 §, 45 § andra, tredje, fjärde och femte styckena, 46 § eller 47 § denna lag;

2. likvidator, vilken — — — — — därtill föreligger.

Har gärning — — — — — straffet dagsböter.

87 §.

2 mom. Senast fyra — — — — — registrering skett.

Tillsynsmyndighetens tillståndsprövning — — — till länsstyrelsen.

Tillsynsmyndigheten skall — — — — — sist angivits.

Beslut, varigenom — — — — — av lagakraftbevis.

När beslut — — — — — fusionen genomförd.

Hör till den överlåtande kreditkassan pensionsstiftelse eller personalstiftelse, gäller om stiftelsens överförande till den övertagande kreditkassan vad i lagen den

1967 (nr) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968.

*Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den
16 december 1966.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *lag om tryggande av privata pensioner m. m.* och anför.

Inledning

Enligt lagen den 18 juni 1937 (nr 521) om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser (1937 års lag) äger aktiebolag att till särskild pensionsstiftelse avsätta vinstmedel i den formen att de avsätta medlen redovisas som en stiftelsens fordran hos bolaget och en motsvarande skuld i bolagets balansräkning. Genom att avsättningen sker på detta sätt kan bolaget i sin rörelse behålla de belopp som motsvarar avsättningarna. Stiftelse, som bildats med stöd av 1937 års lag och är underkastad den i lagen givna regleringen, brukar kallas *bunden* stiftelse.

Vid sidan av de bundna stiftelserna har bildats pensionsstiftelser med stöd av allmänna stiftelserättsliga grundsatser. Dessa stiftelser brukar kallas *fria* stiftelser och utmärks bl. a. av att avsättningen betraktas som en bokföringsmässig kostnad och inte som en vinstdisposition. Avsättningen tar sig vanligen uttryck i en revers på skuldbeloppet, som överlämnas till stiftelsen.

Pensionsstiftelse, som inte har annan tillgång än en sådan fordran hos arbetsgivaren, kallas i fortsättningen *reversstiftelse*, oavsett om stiftelsen är bunden eller fri. Stiftelse med andra tillgångar kallas *realstiftelse*.

Den nuvarande ordningen med bundna resp. fria revers- och realstiftelser har utsatts för allvarlig kritik. För att söka finna en lösning på de problem som uppstått bl. a. på grund av den bristande enhetligheten tillsattes år 1954 en utredning, som antog namnet pensionsstiftelseutredningen. Utredningsarbetet fick vila under tiden november 1956—den 30 september 1959

i väntan på de allmänna pensionsfrågornas lösning. När arbetet inom utredningen återupptogs, inriktades det på anpassningen till den då beslutade allmänna tilläggspensioneringen samt på vissa andra frågor, som ansågs brådskande. Utredningen avgav i april 1961 betänkandet »Pensionsstiftelser I» (SOU 1961:14), som efter vederbörlig behandling (prop. 1961:177, L¹U 50, rskr 387; prop. 1961:178, BevU 78, rskr 389) ledde till lagen den 8 december 1961 (nr 583) med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse samt vissa ändringar (SFS 1961:586) i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Med hänsyn bl. a. till att 1961 års lag var av provisorisk karaktär inriktades utredningsarbetet i fortsättningen på en förutsättningslös prövning av rättsområdet i hela dess vidd. Det slutliga resultatet av utredningen föreligger i ett i juni 1965 avgivet betänkande »Pensionsstiftelser II. Lagförslag om tryggnad av privata pensioner m. m.» (SOU 1965:41).¹ I betänkandet, som är enhälligt, föreslås att reversstiftelserna avskaffas. I stället skall arbetsgivaren kunna redovisa sin pensionsskuld på en särskild post i balansräkningen, benämnd Avsatt till pensioner. Realstiftelser föreslås däremot skola bestå och få en självständigare ställning gentemot arbetsgivaren. Fordran på pension föreslås få förmånsrätt i arbetsgivarens konkurs. Betänkandet innehåller också förslag till en särskild lag om personalstiftelse. Utredningens förslag till lag om tryggnad av pensionslöften, om personalstiftelser och om införande av dessa lagar torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgivits av Svea hovrätt, hovrätten för Västra Sverige, lagberedningen, kammarrätten, riksförsäkringsverket, bankinspektionen, försäkringsinspektionen, patent- och registreringsverket, kommerskollegium, riksskattenämnden, bokföringsutredningen, aktiebolagsutredningen, ordföranden i företagsskatteutredningen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Värmlands, Västmanlands, Västernorrlands och Norrbottens län, allmänna ombudet hos mellankommunala prövningsnämnden, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Sveriges redareförening, Kooperativa förbundet, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Svenska bankföreningen, Familjeföretagens förening, Svenska sparbanksföreningen, Svenska livförsäkringsbolags förening, Svensk industriförening, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Taxe-

¹ Betänkandet är undertecknat av professor Folke Schmidt, ordförande, ombudsmannen i Landsorganisationen i Sverige Bertil Bolin, direktören i Sveriges juristförbund Styrbjörn von Feilitzen, Industriens skattesakkunnige docenten Dag Helmers, direktören i Försäkringsbolaget Pensionsgaranti, ömsesidigt, Sven Hydén, departementsrådet i finansdepartementet Sture Lundell, landskamreraren Gösta Löfstedt samt advokaten Axel Wahlberg.

ringsnämndsordföranden, riksförbundet, Sveriges advokatsamfund, Föreningen auktoriserade revisorer samt Enskilda företags tjänstepensionärsförbund.

Av kommerskollegium har överlämnats yttranden från vissa av rikets handelskamrar. Sveriges arbetsledareförbund (SALF) har inkommit med särskilt yttrande.

Sveriges industriförbund, Svenska bankföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svenska livförsäkringsbolags förening, Svenska arbetsgivareföreningen samt Stockholms handelskammare har gemensamt åberopat yttrande av delegerade för vissa näringsorganisationer, kallade Näringslivets skattedelegation. I detta yttrande har SHIO förklarat sig instämma i huvudsak. Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk har som gemensamt yttrande åberopat utlåtande av Lantbrukets skattedelegation.

Jag anhåller nu att till närmare behandling få ta upp frågan om en reform av den civilrättsliga regleringen av pensionsstiftelseväsendet. Frågan om vilka skatterättsliga regler, som behöver utfärdas till följd av den civilrättsliga regleringen, kommer att anmälas av chefen för finansdepartementet.

Gällande rätt m. m.

Historik. Före tillkomsten av 1937 års lag förekom tämligen allmänt att aktiebolag gjorde avsättningar av vinstmedel till fonder för särskilt angivna ändamål vid sidan av de i lag föreskrivna avsättningarna till reservfond. Många bolag inrättade särskilda *pensionsfonder*. Om ett aktiebolags rörelse gick med förlust, skulle enligt föreskrift i den tidigare gällande lagen den 12 augusti 1910 (nr 88) om aktiebolag de särskilda fonderna först tas i anspråk för att täcka förlusten. Reservfonden fick inte tillgripas förrän i andra hand. Under 1930-talets depressionsperiod utnyttjade åtskilliga bolag pensions- och välfärdsfonder till täckning av förlust. Med anledning därav riktades uppmärksamheten på att dessa fondbildningar inte skänkte den trygghet som pensionsborgenärerna och aktieägarna liksom bolagets ledning föreställt sig. Det ansågs därför föreligga behov av ett ökat skydd för bolagens pensionsfonder. Lagberedningen fick i uppgift att utarbeta förslag till lagstiftning härom. Enligt beredningens mening kunde syftet att trygga fonderna genom en lagstiftning inom aktiebolagsrättens ram lättast vinnas genom *stiftelsebildning*. Mot denna bakgrund tillkom 1937 års lag. Denna bygger på uppfattningen, att avsättning till bunden stiftelse är en vinstdisposition. En följd av detta betraktelsesätt är, att den föreskrivna avsättningen till reservfond enligt den nu gällande lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag beräknas på årsvinsten före överföringen till bunden stiftelse.

Det finns f. n. omkring 930 bundna stiftelser i landet med en sammanlagd förmögenhet av ungefär 500 milj. kr., varav 25 milj. kr. i realtillgångar.

De fria stiftelserna har enligt vad jag förut nämnt tillkommit utan stöd av 1937 års lag. De har i stället bildats enligt allmänna stiftelserättsliga grundsatser och har utvecklats efter olika mönster. I många fall har stiftelsen haft att på egen hand ombesörja arbetsgivarens pensioneringsverksamhet, antingen så att den direkt till pensionstagare utbetalat de pensioner arbetsgivaren utlovat eller så att den själv både utfäst pensionen och svarat för utbetalningen (s. k. beredandestiftelse). I skattelagstiftningen har emellertid efter hand vissa villkor uppställt för att avsättning av medel till fri pensionsstiftelse skall vara avdragsgill, vilket medfört viss likformighet inom de fria stiftelsernas krets.

Genom 1961 års lag med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse har även de fria pensionsstiftelserna blivit föremål för viss reglering, så att de bättre skall kunna tjäna sitt ändamål. En viss sammansmältning av de bundna och fria stiftelserna har därmed ägt rum.. Detta har skett genom att lagen upptar några av de väsentligaste principerna i 1937 års lag, främst att stiftelsens uppgift skall vara att trygga arbetsgivarens pensionslöften (pantstiftelse). Genom den nya lagen spärras stiftelsens medel intill måttet för stiftelsens pensionsreserv, dvs. arbetsgivarens skuld för pensioner åt dem som omfattas av stiftelsens ändamål (destinatärerna). Vidare föreskrivs, att överskjutande medel inte får användas till annat än att bereda arbetsgivaren gottgörelse för dennes utgifter i samband med pensionering. Till sådana utgifter räknas bl. a. avgifter till den allmänna tilläggspensioneringen. Fri stiftelse skall slutligen stå under tillsyn av länsstyrelse.

Utvecklingen inom den privata pensioneringen under senare år har framför allt bestämts av den anpassning till den allmänna pensioneringen (folkpension och allmän tilläggspension) som ägt rum genom omfattande överenskommelser om privat pensionering mellan arbetsmarknadens organisationer. Den 30 juni 1960 träffades sålunda uppgörelse mellan Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), å ena sidan, samt Svenska industritjänstemannaförbundet (SIF) och SALF, å andra sidan, om plan för kompletterande pensionsförmåner samt plan för tjänstegrupplivförsäkring. Uppgörelsen brukar kallas *ITP-planen* (industriens tilläggspension för tjänstemän).

ITP-planen omfattar enligt sitt ursprungliga innehåll ålderspension, in-tjänad fr. o. m. den 1 januari 1960, invalidpension och änkepension. Pensionsåldern är 65 år för man och 60 år för kvinna, om annat ej bestämts. Pensionsgrundande är lön intill 15 gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet enligt lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring. För full pension krävs en tjänstetid av 30 år.

Genom överenskommelse den 13 och 14 juli 1966 mellan SAF, å ena sidan, och SIF, SALF och Handelstjänstemannaförbundet (HTF), å andra sidan, har vissa ändringar gjorts i 1960 års ITP-plan. Ändringarna avser bl. a. en förbättrad ålders- och familjepension samt en höjning av pensionsåldern för kvinnor till 62 år. Ändringarna avses skola träda i kraft den 1 januari 1967.

I ITP-planen ingår föreskrift om att pensionsförmåner skall tryggas enligt det enskilda företags bestämmande antingen genom pensionsförsäkring i Svenska personal-pensionskassan (SPP) eller i följande ordning. Pensioneringen administreras av företaget med hjälp av en av avtalsparterna stiftad ideell förening, benämnd Pensionsregistreringsinstitutet (PRI). Arbetsgivaren tecknar kreditförsäkring i ett likaså tillskapat kreditförsäkringsbolag, benämnt Försäkringsbolaget Pensionsgaranti, ömse- sidigt (FPG). Arbetsgivaren avsätter mot pensionsskulden svarande medel till en pensionsstiftelse, som inrättats särskilt för ändamålet, s. k. PRI-stiftelse.

ITP-planen har formen av en rekommendation från SAF till de anslutna arbetsgivareförbunden. Rekommendationen har antagits av samtliga förbund med SIF, SALF och HTF som motparter. Liknande pensionsuppgörelser har träffats mellan ett stort antal andra organisationer, varvid den yttre formen varit antingen rekommendation eller kollektivavtal.

Även inom den konsumentkooperativa rörelsen ingicks under hösten 1960 vissa pensionsöverenskommelser (pensionsplaner). Planerna innehåller bestämmelser om att pensionerna skall säkerställas genom försäkring eller på annat sätt som kan anses betryggande. Enligt en år 1963 fastställd »konstitution» för den konsumentkooperativa pensioneringen administreras all pensionering av ett nyinrättat förvaltningsorgan, benämnt Kooperationens pensionsanstalt (KP), som är en ideell förening. Medlemmar i denna förening är Konsumentkooperationens pensionskassa, understödsförening, och konsumentkooperationens pensionsstiftelse. Ålderspension, intjänad före den 1 januari 1960, är försäkrad i pensionskassan. Övrig ålderspensionering tryggas genom avsättning till den gemensamma pensionsstiftelsen. All familje- och invalidpension är försäkrad i pensionskassan. En redogörelse för pensionsstiftelsen och dess konstruktion finns i betänkandet s. 88—90.

Bundna pensionsstiftelser. Bundna pensionsstiftelser kan enligt 1937 års lag bildas endast av aktiebolag och har till uteslutande syfte att trygga pensioner från bolaget. Stiftelsen kan inte själv ikläda sig pensionsförpliktelser eller utbetala pensioner. 1937 års lag avser att bereda skydd för bolagets fondering av vinstmedel för pensionering.

I fråga om pensionsstiftelses ändamål äger bolaget enligt 1 § bestämma att stiftelsen skall avse trygghandlet av pensioner endast åt pensionstagare och

anställda, som innehar vissa befattningar eller vissa slag av befattningar hos bolaget, samt efter sådan pensionstagares och anställds död åt efterlevande till denne. Sådan stiftelse kallas särskild pensionsstiftelse, t. ex. för tjänstemän eller för arbetare eller för en på annat sätt angiven grupp av anställda. Har någon inskränkning av stiftelsens ändamål inte gjorts, avser stiftelsen trygghand av pension till alla pensionstagare och anställda hos bolaget samt deras efterlevande utan begränsning till vissa kategorier, s. k. allmän pensionsstiftelse.

Beslut om bildande av pensionsstiftelse och om överföring av vinstmedel till sådan stiftelse fattas enligt 2 § av ordinarie bolagsstämma. Vid bildandet skall bolagsstämma besluta om namn på stiftelsen. Namnet skall innehålla ordet pensionsstiftelse och i fråga om särskild pensionsstiftelse även ange ändamålet. I beslut om bildande av särskild stiftelse skall tydligt anges de befattningar eller slag av befattningar hos bolaget som avses med stiftelsen. Överföring av vinstmedel till pensionsstiftelse beslutas av bolagsstämma vid fastställande av balansräkning för föregående räkenskapsår. Pensionsstiftelse får inte bildas, om inte minst 500 kr. överförs till densamma. Det överförda beloppet kan överstiga stiftelsens pensionsreserv, varmed menas kapitalvärdet av de pensioner stiftelsen skall trygga till den del pensionerna har intjänats.

Beslutar bolagsstämma att bilda pensionsstiftelse, skall anmälan därom göras för registrering av stiftelsen i aktiebolagsregistret. Sedan registrering skett, äger pensionsstiftelsen på grund av överföring av medel från bolaget till stiftelsen fordran hos bolaget till motsvarande belopp. Denna fordran äger dock bolaget ha inestående hos sig.

1937 års lag föreskriver inte att skuldebrev på beloppet skall utfärdas. Bolaget kan frivilligt göra avbetalningar på stiftelsens fordran. Stiftelsen kan däremot inte genom förtidsuppsägning kräva betalning av bolaget före likvidation och inte heller på grund av sin fordran begära bolaget i konkurs.

I aktiebolags balansräkning får, efter vad som föreskrivs i aktiebolagslagen (101 § 5 mom.), fond inte redovisas under benämningen pensionsfond eller understödsfond eller under annan benämning, som utmärker att fonden bildats för trygghand av pension eller eljest för anställdas eller deras anhörigas välfärd. Skuld på grund av överföring av medel till pensionsstiftelse skall redovisas i särskild post med upptagande av stiftelsens namn.

Stiftelsens hela förmögenhet kan enligt 1937 års lag bestå av fordringar mot bolaget, men förmögenheten kan också utgöras av annan egendom. Sådan annan egendom skall, i den mån penningmedel inte bör hållas tillgängliga för utbetalningar från stiftelsen, placeras enligt föreskrifter som fastställts av Kungl. Maj:t i brev den 24 november 1939.

Pensionsstiftelsens förvaltning handhas av bolagets styrelse, om inte särskild styrelse har utsetts. Närmare föreskrifter ges om utseende av styrelsen. I vissa fall räcker det att en god man förordnas av rätten.

* Bolaget skall i princip erlægga ränta på sin skuld till stiftelsen efter vissa i 8 § första stycket angivna normer, dock inte på det belopp med vilket stiftelsens förmögenhet överstiger stiftelsens pensionsreserv. Till skydd för bolagets borgenärer föreskrivs, att högre ränta än 6 % för år inte får gottgöras stiftelsen. Emellertid kan bolaget helt frita sig från eller begränsa ränteplikten genom att göra förbehåll därom vid stiftelsens bildande.

För de utgifter bolaget haft för pensionering äger bolaget enligt 8 § första stycket göra avräkning på stiftelsens räntefordran mot bolaget. Däremot har bolaget ej rätt att fritt nedsätta sin skuld till stiftelsen för att bestrida löpande pensionsutgifter. En sådan rätt skulle äventyra stiftelsens uppgift att i händelse av bolagets obestånd eller upphörande utgöra säkerhet för utgående pensioner och gjorda pensionsåtaganden. Därför stadgar 8 § andra stycket, att stiftelseförmögenheten inte får nedbringas under det belopp som svarar mot stiftelsens pensionsreserv, den s. k. spärregeln. Överskott, dvs. medel över pensionsreserven, får däremot användas till att gottgöra bolaget för de pensionsutgifter under räkenskapsåret som inte kunnat avräknas mot stiftelsens räntefordran.

Upphör bolagets verksamhet på grund av likvidation i eller utan samband med konkurs, skall stiftelsens förmögenhet användas för att trygga bolagets personal mot de ogynnsamma verkningar som upphörandel av verksamheten kan medföra. Därvid skall förmögenheten i första hand användas till täckande av fordringar på grund av pensionsrätt mot bolaget och i andra hand — i den mån tillgångar återstår — till gottgörelse åt övriga intressenter i stiftelsen, t. ex. pensionstagare som utan att äga fordran på grund av pensionsrätt mot bolaget faktiskt åtnjutit pension.

Vid likvidation utan samband med konkurs skall bolaget erlægga betalning till de med stiftelsen avsedda personer, som äger fordran på grund av pensionsrätt mot bolaget. För vad sålunda utgivits som betalning för förfallna pensionsposter eller gottgörelse för kapitalvärdet av pensionsrätt skall enligt 9 § ersättning beredas bolaget genom avräkning på stiftelsefordringen med upplupen ränta; även utbetalning av stiftelsemedel till bolaget kan förekomma. Av stiftelsens behållning skall tilldelning efter billighet ske till övriga intressenter i stiftelsen.

Försätts bolaget i konkurs, har de som äger fordran mot bolaget på grund av pensionsrätt att bevaka sina fordringar. Värderingen av pensionsfordringarna sker därvid enligt 139 § konkurslagen, som bygger på vissa äldre antaganden om dödlighet m. m. samt en räntefot av 5 %. På grund av att stiftelsen är subsidiärt betalningsskyldig mot dem, vilkas pensionsfordringar godkänns i konkursen, har stiftelsen enligt 10 § tillerkänts ställning av medgäldenär i konkursen. Vad som i konkursen utdelas på pensionsfordringarna skall dras av från utdelningen till stiftelsen för dess fordran hos bolaget.

Pensionstagare äger för pensionsfordran på grund av tjänst eller annan

arbetsanställning, som han själv eller anhörig till honom innehaft, förmånsrätt i konkursen enligt 17 kap. 4 § handelsbalken. Förmånsrätten gäller dock inte för längre tid än sammanlagt ett år och inte heller för längre tid tillbaka än ett år innan konkursansökningen gjordes. Även stiftelsen äger, med viss maximering, förmånsrätt för sin fordran mot bolaget såvitt den motsvarar de pensionsfordringar som utgått med förmånsrätt. Till den del stiftelsefordringen inte utgår med förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken, är den förenad med förmånsrätt enligt 17 kap. 11 § samma balk. Förmånsrätten gäller hela stiftelsefordringen, även för det fall att beloppet av pensionsborgenärernas sammanlagda fordringar är mindre. T. o. m. om pensionsborgenärer saknas, får stiftelsens fordran bevakas med förmånsrätt.

Sedan konkursen avslutats, skall fördelning av pensionsstiftelsens behållning äga rum. De som åtnjutit betalningsrätt i konkursen för fordringar på grund av pensionsrätt mot bolaget men ej fått full utdelning skall först ha tilldelning. Skulle medel därefter återstå, fördelas de efter billighet mellan övriga intressenter i stiftelsen.

En stiftelse kan överföras från ett bolag till ett annat i samband med överlåtelse av det förra bolagets rörelse. Vissa villkor måste dock vara uppfyllda.

De bundna pensionsstiftelserna står under tillsyn av försäkringsinspektionen. Beträffande de regler som gäller för tillsynens utövande får jag hänvisa till betänkandet »Pensionsstiftelser I» (SOU 1961: 14) s. 119.

Fria pensionsstiftelser. Fria pensionsstiftelser kan bildas inom alla slags företag, såväl av juridiska som av fysiska personer.

Som villkor för bildande av stiftelse i allmänhet brukar krävas att en viljeförklaring avgivits, som går ut på att en stiftelse skall bildas med visst ändamål, samt att en förvaltare utsetts som åtagit sig att handha stiftelsen och verka för ändamålet på föreskrivet sätt. Viljeförklaringen brukar komma till uttryck i stiftelseurkund eller i stiftelsestadgar. Stiftaren äger i princip full frihet att bestämma om stiftelsens ändamål, organisation och förvaltning m. m. Han brukar i dessa hänseenden lämna mer eller mindre utförliga föreskrifter i urkunden eller i stadgarna.

En stiftelses ändamålsbestämning kan principiellt inte ändras vare sig av stiftaren, stiftelsens styrelse eller av destinatärerna, om inte särskilt ändringsförbehåll gjorts i stiftelseförordnandet. Stiftelseändamålet kan ändras av Kungl. Maj:t genom s. k. permutation.

En fri stiftelse kan vara knuten till mer än en arbetsgivare (gemensam stiftelse). Ett exempel utgör konsumentkooperationens pensionsstiftelse.

Det finns inga allmänna regler om hur styrelsen för en fri stiftelse skall vara sammansatt eller hur ledamot av styrelsen skall utses. Stiftelsens styrelse kan utgöras av styrelse för en annan juridisk person. I fråga om pen-

sionsstiftelser innebär detta att stiftarföretagets styrelse kan vara identisk med stiftelsens. Ofta innehåller emellertid en pensionsstiftelses stadgar föreskrift om representation för de anställda i stiftelsens styrelse.

Lagregler finns inte heller om överförande av fri stiftelse till annan arbetsgivare i samband med fusion eller om likvidation av stiftelsen.

Liksom i fråga om de bundna stiftelserna möter inte hinder mot att en fri stiftelses hela förmögenhet består av fordringar mot stiftarföretaget. Detta är i själva verket det vanligaste. I förmögenheten kan även andra tillgångar än fordran på företaget ingå.

Lagregler saknas beträffande de fria pensionsstiftelsernas ställning i förmanrättshänseende vid stiftarföretagets konkurs. Lagregler saknas också för den situationen att destinatärerna och stiftelsen, var för sig, bevakar sin fordran i arbetsgivarens konkurs. I praxis har emellertid stiftelsen ansetts berättigad att bevaka det belopp, med vilket dess fordran överstiger de direkt bevakade pensionsfordringarna (NJA 1956 s. 748).

I fråga om tillsyn över fria pensionsstiftelser gäller liksom för stiftelser i allmänhet bestämmelserna i lagen den 24 maj 1929 (nr 116) om tillsyn över stiftelser (1929 års lag). Enligt 1 § i lagen anmäls stiftelse till länsstyrelsen i det län där stiftelsens förvaltning huvudsakligen skall utövas. Anmäld stiftelse skall enligt 8 § i princip stå under länsstyrelsens tillsyn, om länsstyrelsen finner stiftelsen främja ett allmännyttigt ändamål. Att bereda pensionsförmåner åt anställda har i praxis ansetts vara ett sådant ändamål.

Efter lagändring i samband med genomförandet av 1961 års lag med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse föreligger anmälningsplikt beträffande alla fria pensionsstiftelser, på vilka 1961 års lag är tillämplig.

Fria pensionsstiftelser, som är knutna till bankaktiebolag eller sparbank, står under viss tillsyn av bankinspektionen enligt 191 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse och 97 § lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker.

För de närmare bestämmelserna om tillsynen över fria pensionsstiftelser redogörs i betänkandet »Pensionsstiftelser I» (SOU 1961:14) s. 116.

1961 års lag med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse. Lagen innehåller vissa regler för såväl bundna som fria pensionsstiftelser men har sin största praktiska betydelse för de fria stiftelserna. Syftet med lagen är framför allt att åstadkomma anpassning till det ändrade läge som uppstått i och med lagstiftningen om allmän tilläggspension. Här kan nämnas omvandlingen av (fria) beredandestiftelser till pantstiftelser och den i anslutning därtill givna föreskriften att stiftelses medel är spärrade intill måttet för pensionsreserven. Ytterligare kan pekas på bestämmelsen om arbetsgivares rätt att ur stiftelsen erhålla gottgörelse för pensionsutgifter oavsett innehållet i stiftelsens stadgar.

Med pensionsstiftelse i lagens mening avses enligt 1 § en av arbetsgivare grundad stiftelse, vars huvudsakliga ändamål är pensionering av arbetstagare eller arbetstagares efterlevande. Som framgår av ordalydelsen behöver ändamålet inte vara enbart pensionering. Ett obetydligt biändamål — t. ex. annat personaländamål — betager ej stiftelsen dess karaktär av pensionsstiftelse. Likaså kan stiftelsen trygga pensionering av andra än arbetstagare eller arbetstagares efterlevande, om pensionering av arbetstagare utgör det huvudsakliga ändamålet. En av en rörelseidkare bildad stiftelse kan således trygga pension även åt honom själv, trots att han inte är arbetstagare i rättslig mening. Att märka är däremot att kommunalskattelagen såsom villkor för avsättning med rätt till avdrag vid taxering uppställer, att stiftelsens ändamål skall vara enbart pensionering på grund av tjänst (ren pensionsstiftelse).

I 2 § fastslås att pensionsstiftelses uppgift skall vara att trygga pensioner eller utfästelser om pension från arbetsgivaren. Genom denna bestämmelse får stiftelsen karaktär av s. k. pantstiftelse. De med stöd av 1937 års lag bildade stiftelserna är enligt tvingande föreskrifter sådana pantstiftelser. De fria stiftelserna kunde däremot före tillkomsten av 1961 års lag ha till uppgift att på egen hand ombesörja arbetsgivarens pensioneringsverksamhet, s. k. beredandestiftelser. Genom 2 § omvandlas dessa alltså till pantstiftelser.

Som ett komplement till 2 § föreskrivs i 3 §, att pensionsstiftelse inte får utfästa pension. Sker det ändå, är utfästelsen ogiltig. Den grundläggande tanken i 1961 års lag, att stiftelsens ändamål är att trygga arbetsgivarens utfästelser om pensionering, kommer också till uttryck i 4 §, som principiellt förbjuder stiftelse att verkställa betalning av pension direkt till pensionstagaren. Arbetsgivaren har däremot rätt till gottgörelse ur stiftelsen för sina pensionsutgifter, förutsatt att stiftelsen efter gottgörelsen har kvar medel till täckning av pensionsreserven (7 §).

Gottgörelsen får enligt 5 § avse alla slags utgifter i samband med pensionering liksom vissa ändamål som står nära pensionering. För att nå en anpassning till den allmänna tilläggs pensioneringen är rätten till gottgörelse utsträckt till att avse även avgift för pensionsförsäkring. Gottgörelse får emellertid inte ske för utgifter som avser andra arbetstagare än destinationärer.

En och samma arbetsgivare kan ha flera pensionsstiftelser. Det är vanligt att arbetsgivaren har flera stiftelser, om han antagit den s. k. ITP-planen och fullgör tryggandet av ITP-pensionerna genom anslutning till det s. k. FPG/PRI-systemet. Som ett led i detta system ingår att arbetsgivaren bildar en särskild PRI-stiftelse, till vilken han årligen med revers avsätter så mycket att stiftelsen har täckning för »PRI-skulden». Det finns därför behov att kunna överföra medel till en PRI-stiftelse från överskott i en annan stiftelse hos arbetsgivaren. Även i andra fall kan det vara av betydelse för arbets-

givaren att föra över medel mellan olika stiftelser. I 8 § föreskrivs att överföring av medel från en stiftelse till en annan hos samma arbetsgivare är tillåten, om den avstående stiftelsen omfattar samtliga personer, som avses med den mottagande stiftelsen, samt överföringen påkallas för att helt eller delvis täcka den mottagande stiftelsens pensionsreserv. Den avstående stiftelsen måste dock efter överföringen ha kvar medel som täcker dess pensionsreserv.

Det förhållandet, att en arbetsgivare har flera pensionsstiftelser, kan skapa ytterligare problem. Stiftelserna har nämligen ofta till ändamål att helt eller delvis trygga samma pensioner. En allmän stiftelse kan t. ex. också trygga sådan pension som tryggas av en PRI-stiftelse. I fråga om PRI-skulden (ålderspension fr. o. m. år 1960) sägs då stiftelserna ha gemensam pensionsreserv. Vill arbetsgivaren i sådant fall överföra medel från en stiftelse till en annan, måste han utreda dels huruvida det finns överskott, om stiftelserna ses som en helhet, dels i vilken av stiftelserna överskottet är tillgängligt. I 9 § lämnas föreskrifter om rangordningen mellan olika stiftelser i fråga om gemensam pensionsreserv, en rangordning som alltså kan gälla ett stort antal stiftelser med delvis skilda destinatärskretsar. Bästa rang har tillerkänts PRI-stiftelse. Rörande de tekniskt invecklade frågor som kan uppstå vid beräkningar av nu förevarande slag lämnas en redogörelse i »Pensionsstiftelser I» (SOU 1961: 14) s. 97.

I 10 § anges närmare vad som förstås med stiftelsens pensionsreserv och hur denna skall uttryckas i siffror. Med pensionsstiftelsens pensionsreserv avses kapitalvärdet av utgående pensioner samt, i fråga om pensioner som ännu ej börjat utgå, kapitalvärdet av utfästa pensioner till den del de enligt utfästelsen intjänats vid tillfället för beräkningen. Sådan pensionsreserv brukar kallas den civilrättsliga pensionsreserven. Särskilda regler för beräkning av pensionsreserven gäller för det fall att arbetsgivare förbundit sig att lämna dyrtidstillägg på utgående pension och åtagit sig att trygga även dessa tillägg genom avsättning till stiftelse. I detta fall inräknas i pensionsreserven även en s. k. överröntefond (»PRI-puckel»), bestämd på visst sätt.

I detta sammanhang är att märka, att avdrag vid taxering inte alltid medges för den avsättning till stiftelse som är påkallad för att täcka den civilrättsliga pensionsreserven. Som ett praktiskt viktigt exempel framstår pensionslöften åt huvuddelägare i familjebolag. Pensionsskuld grundad på sådana löften ingår i den civilrättsliga pensionsreserven men medför inte rätt till avdrag vid taxering enligt kommunalskattelagen. I de fall överensstämmelse inte råder är den skatterättsliga pensionsreserven snävare.

Vissa skatterättsliga regler. Enligt 1961 års lag beräknas som framgått pensionsreserven på grundval bl. a. av de utgående pensionerna. Det är inte nödvändigt att dessa utgår på grund av utfästelse från arbetsgivaren utan det avgörande är om pensionen rent faktiskt utgår. Enligt anvisning-

arna till 29 § kommunalskattelagen godtas däremot såsom avdragsgill inte annan aktuell pension än sådan som utgår på grund av utfästelse från arbetsgivaren. Den skatterättsliga pensionsreserven blir därigenom snävare än den civilrättsliga.

Vad angår den ännu inte aktuella pensionen beaktas alla pensionslöften vid beräkning av den civilrättsliga pensionsreserven. Enligt nyssnämnda anvisningar i kommunalskattelagen får däremot inte alla pensionslöften läggas till grund vid uträknande av arbetsgivarens avdragsgilla pensionskostnad. Sålunda underkänns pensionslöften, som lämnats efter utgången av år 1962 och inte är förenade med fribrev. Pensionslöfte till huvuddelägare i familjebolag medför som nämnt inte heller rätt till avdrag för avsättning till pensionsstiftelse. Som huvuddelägare betraktas person, vilken genom eget eller anhörigas innehav av aktier har ett avgörande inflytande i bolaget.

Avsättning till stiftelse skall för att medföra avdragsrätt göras med konstanter eller jämförliga tillgångar. Aktiebolag, ekonomiska föreningar och likställda rättssubjekt får emellertid fullgöra avsättning även i den formen att ett räntebärande skuldebrev utfärdas på avsättningsbeloppet och överlämnas till stiftelsen.

Innestår i pensionsstiftelse mera än som motsvarar 120 % av den civilrättsliga pensionsreserven, är arbetsgivare, som önskar erhålla avdrag för avgift till den allmänna tilläggs pensioneringen, skyldig att intill denna gräns såsom intäkt redovisa ett motsvarande belopp. Denna s. k. avtappningsregel uttrycks i 29 § 4 mom. kommunalskattelagen så, att avdrag inte får göras för »avgifter från arbetsgivare enligt lagen om allmän försäkring för allmän tilläggs pension till den del kostnaden härför motsvaras av under räkenskapsåret erlagda dylika avgifter, för vilka den skattskyldige ägt gottgöra sig enligt 5 § lagen med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse men för vilka han icke uttagit gottgörelse, dock att vad nu sagts skall gälla endast i den mån gottgörelsen kunnat uttagas utan att stiftelsens förmögenhet bringats att underskrida ett belopp motsvarande etthundratjugu procent av stiftelsens pensionsreserv».

Pensionsstiftelsernas förmögenhet m. m. Den sammanlagda förmögenheten i samtliga pensionsstiftelser uppgick vid utgången av år 1964 till omkring 7,5 miljarder kr. Fördelad efter tillgångarnas beskaffenhet består förmögenheten till 6 miljarder kr. av reversfordringar och till återstående del av reall tillgångar. Reversfordringar uppgår med andra ord till omkring 80 % av den samlade stiftelseförmögenheten.

Fördelas förmögenheten på stiftelserna efter dessas rättsliga karaktär (bundna och fria), hänför sig omkring 7 miljarder kr. till fria stiftelser och omkring 500 milj. kr. till bundna stiftelser.

Enligt den senast gjorda uppskattningen, som avser läget den 31 december 1958, uppgick antalet stiftelser till omkring 7 200 (SOU 1961: 14 s. 163).

Till denna siffra skall läggas omkring 1 850 s. k. PRI-stiftelser. Det är inte känt, hur många stiftelser som upphört efter den 31 december 1958. Av det angivna antalet — omkring 9 000 — är omkring 950 stiftelser bundna.

Man kan anta, att den samlade pensionsskulden — dvs. arbetsgivarens skuld för lämnade pensionslöften — uppgår till samma belopp som stiftelsernas sammanlagda förmögenhet, dvs. omkring 7,5 miljarder kr. Av denna skuld utgjorde vid 1964 års utgång PRI-skulden, dvs. skuld för sådan ITP-pension som tryggas i PRI-stiftelse, omkring 1,5 miljarder kr. PRI-skulden kan antas växa med omkring 400 milj. kr. om året under den närmaste tioårsperioden. Pensionsskulden i övrigt hänför sig i huvudsak till följande kategorier av pensionslöften, nämligen a) äldre arbetarepensioner, b) fribrev åt tjänstemän intjänade före den 1 januari 1960 samt c) pensioner till tjänstemän inom företagsledarskiktet vid sidan av ITP-pensioner. Löftena enligt a) kommer att minska i värde i de fall arbetsgivarna reducerar pensioner med utgående avgifter till den allmänna tilläggspensioneringen. Skulden enligt b), som utgör huvuddelen, beräknas öka något under den närmaste 10-årsperioden, för att därefter minska, till en början långsamt, sedan allt hastigare och nedgå till 0 i början av 2000-talet. Skulden för löften enligt c) kan väntas undergå en liknande utveckling.

Till jämförelse kan nämnas fonderingen av medel för pensioner utanför pensionsstiftelsernas ram. I SPP finns fonderat omkring 7,2 miljarder kr., i övriga livbolag omkring 200 milj. kr. och i understödsföreningar omkring 2,8 miljarder kr. eller tillsammans sålunda omkring 10,2 miljarder kr. Summan av fonderade medel för privat pensionering blir därigenom omkring 17,7 miljarder kr. Som ytterligare jämförelse kan nämnas att allmänna pensionsfonden, avseende allmänna tilläggspensioner, vid utgången av år 1965 uppgick till omkring 10 miljarder kr.

Utredningen

Utredningens förslag innebär, att reversstiftelserna avskaffas och ersätts med en särskild skuldpost i arbetsgivarens balansräkning, kallad Avsatt till pensioner. Rätt att redovisa skuld för pension under denna rubrik tillkommer aktiebolag och liknande rättssubjekt, dock i huvudsak endast beträffande sådan pension som ingår i centrala överenskommelser på arbetsmarknaden (allmän pensionsplan). Skuldposten tillerkänns rättsverkan även från skatterättslig synpunkt genom att avdragsrätten föreslås knuten till den.

Realstiftelser består men erhåller en självständigare ställning till arbetsgivaren. Pensionsstiftelse får tjäna endast pensionering. Annat välfärdsändamål tillgodoses genom en särskild stiftelseform, personalstiftelse.

Pensionsrätten föreslås bli tryggad — förutom genom möjligheterna att skuldföra och att avsätta till pensionsstiftelse (realstiftelse) — genom för-

månsrätt och särskilda regler för det fall att arbetsgivaren upphör med sin rörelse.

Pensionsutfästelsens natur. Av praktiska skäl skiljer utredningen mellan pension som redan utgår (aktuell pension) och pension som ännu inte börjat utgå (ännu ej aktuell pension). Det största intresset knyter sig enligt utredningen till sistnämnda slag av pension, dvs. den pensionsrätt som tillkommer arbetstagare under yrkesaktiv ålder. Utredningen framhåller, att pension enligt modernt synsätt jämföras med lön. Tidigare uppfattades däremot pension närmast som ett understöd av gävoaktör.

Från arbetstagarens synpunkt innebär den moderna uppfattningen av pensionens natur enligt utredningen, att arbetstagaren för sin insats i arbetsgivarens tjänst får en fordran såväl på kontant lön som på framtida pension. Arbetstagaren sägs successivt för varje år intjäna rätt till pension. Den del av utlovad pension som vid en viss tidpunkt intjänats brukar kallas fribrev.

Utredningen föreslår att vissa regler om intjänande av pension, som nu finns intagna i 1961 års lag, överflyttas till en av utredningen föreslagen lag om tryggnad av pensionslöften (tryggandelagen). Dessa regler riktar sig närmast till arbetsgivaren. Reglerna anger bl. a. storleken av den skuld arbetsgivaren har på grund av den pensionsrätt som arbetstagarna intjänat. Reglerna har däremot inte tillämpning på beräkning av den sammanlagda pensionsfordringens storlek, en beräkning som är nödvändig för bevakning i arbetsgivarens konkurs. Utredningen föreslår nya regler för bestämmande av pensionsfordran att tas in i konkurslagen. Nuvarande regler för bestämmande av sådan fordran i en konkurssituation anses nämligen av utredningen föråldrade med hänsyn till att de bygger på den svenska befolkningsstatistiken för tiden 1901—1910. Likaså föreslår utredningen regler om förmånsrätt för pensionsfordran och om tryggnad av pensionsfordran för det fall att arbetsgivaren upphör med sin rörelse.

Utredningen framhåller, att det tidigare ofta förekom att arbetsgivaren till sitt löfte om pension knöt villkoret att arbetstagaren skulle stå kvar i tjänst till pensionsfallet. På senare tid har enligt utredningen den uppfattningen alltmer vunnit insteg bland parterna på arbetsmarknaden, att ett pensionslöfte skall vara ovillkorligt eller oantastbart. Utredningen har ansett det angeläget att kodifiera denna uppfattning och föreslår ett tillägg till avtalslagen, enligt vilket ett villkor av nyssnämnda slag kan jämkas eller lämnas utan avseende, om dess tillämpning skulle uppenbarligen anses otillbörlig. Med hänsyn därtill finns det enligt utredningens mening inte längre anledning att lika strängt som tidigare göra skillnad mellan löften av olika slag. Utredningen kallar därför den som fått ett pensionslöfte för pensionsborgenär, oavsett om löftet är oantastbart eller inte.

Vad arbetstagaren successivt intjänar i pension motsvaras från arbets-

givarens synpunkt av en växande kostnadspost. Arbetsgivarens kostnad för pensioner under ett visst år består i dels kapitalvärdet av de ytterligare fribrev som intjänats under året dels ökningen under året av kapitalvärdena av tidigare intjänade fribrev. I den mån beloppet inte utbetalats som premie till en försäkringsinrättning eller pensionskassa, utgör beloppet en skuldökning. I verkligheten bestämmer man dock inte skuldökningen för varje enskilt löfte. Man beräknar i stället pensionsskulden vid årets början och vid årets slut med hänsyn till hela beståndet av pensionslöften. Är skulden större vid årets slut än vid årets början, utgör skillnaden arbetsgivarens pensionskostnad för året. Har arbetsgivaren pensionärer, tillkommer som ytterligare kostnad löpande pensionsutbetalningar. Till årets kostnad hör också eventuell avgift för pensionsförsäkring. Den gjorda beskrivningen bygger på den företagsekonomiska uppfattningen att arbetsgivarens driftkostnad är lika med den del av pensionens uppbyggnad som belastar produktionen för varje år (periodisering.). Arbetsgivaren har sålunda ett berättigat intresse av att för varje år reservera så mycket medel som motsvarar hans skuld för lämnade pensionslöften (pensionsskulden). Samtidigt har han enligt utredningen intresse av att kunna få avdrag för de reserverade medlen vid taxering till beskattning. Utredningen påpekar, att det för rätt till sådant avdrag enligt gällande skattepraxis fordras att arbetsgivaren avsätter medlen till en pensionsstiftelse. Enbart reservering i bokföringen anses således inte vara tillräcklig. Däremot kan arbetsgivaren använda försäkringsformen, varvid premier för pensionskostnaden erläggs till försäkringsinrättningen. I sådant fall saknas behov av reservering i bokföringen.

Utredningen erinrar i det följande om att pensionering, som grundas på ett tjänsteavtal, kan ske antingen genom att arbetsgivaren lämnar ett pensionslöfte och själv svarar för pensionsutbetalningarna (direktpensionering) eller genom att han anförtror pensioneringen åt en försäkringsinrättning (pensionsförsäkring). Väljs det förra alternativet kan pensionslöftet, om arbetstagaren lever länge, ge upphov till en större ekonomisk belastning på arbetsgivaren än vad försäkringspremierna skulle ha utgjort. Å andra sidan kan belastningen motverkas av att en annan arbetstagare dör tidigt. Dödsfallen kan emellertid naturligtvis inträffa i en ordning som ekonomiskt blir ogynnsam för arbetsgivaren. Det anförda är enligt utredningen av särskild betydelse, när gruppen arbetstagare är så liten att någon tillfredsställande riskutjämning inte äger rum. Utredningen väljer exemplet att en arbetsgivare har fem pensionsborgenärer anställda, som är lika gamla och har samma pensionsålder (65 år), och att arbetsgivaren fortlöpande till pensionsstiftelse avsatt vad som motsvarar upplupen kostnad för deras pensionering. De medel, som pensionsstiftelsen äger vid tidpunkten för borgenärernas inträde i pensionsåldern, skall visserligen enligt utredningen förslå till att då inköpa pensionsförsäkringar på motsvarande belopp mot engångspremier i en försäkringsinrättning. Men det är inte säkert, att medlen räc-

ker till att betala pension till var och en av pensionärerna. Under inga förhållanden räcker medlen, om alla lever till exempelvis 85 år. Enligt de normer, som ligger till grund för beräkning av pensionsreserv, är nämligen den återstående medellivslängden för en 65-årig man 16,53 år. För att medlen skall förslå måste dödsfallen ha en viss »spridning» kring den antagna medellivslängden. För att uppnå en utjämning krävs därför att beståndet av pensionsborgenärer är tillräckligt stort. Utredningen erinrar om att en understödsförening, som avser att bereda ålderspension, måste bestå av minst 50 medlemmar.

Bortsett från konsekvenserna av bristande riskutjämning frågar sig utredningen, om arbetsgivaren lämpligen bör bära det ekonomiska ansvaret själv för pensioner till arbetstagarna. Alternativet är att pensioneringen sker genom en försäkringsinrättning. Utredningen finner frågan så mycket mer befogad som avsättning till pensionsstiftelse enligt gällande rätt är frivillig och därtill får ske i form av överlämnande av revers utan säkerhet. I sådant fall blir stiftelsens fordran till sitt värde beroende av arbetsgivarens ekonomiska ställning. Fribrevens kapitalvärde representerar ofta mycket stora belopp. Vill man trygga arbetstagarnas anspråk på pension på ett så effektivt sätt som möjligt, bör försäkringsformen därför enligt utredningen ha företräde.

Utredningen framhåller att svaret på den ställda frågan påverkas av åtskilliga faktorer. Enligt vedertagen uppfattning är en arbetsgivare inte skyldig att lämna sina arbetstagare pension, om man bortser från den allmänna tilläggspensionen. Förmånen av pension har nämligen inte ansetts utgöra del av anställningsvillkoren på samma sätt som lön och semester. Ett krav på pensionsförsäkring, som ekonomiskt sett är hårdare för arbetsgivaren än avsättning till pensionsstiftelse, skulle därför enligt utredningen kunna motverka arbetsgivarens benägenhet att lämna pensionslöften. Försäkringsformen anses av utredningen hårdare för arbetsgivaren därför att denne måste till försäkringsinrättningen avstå likvida medel motsvarande premierna. Premieinbetalningarna ger honom ingen möjlighet till återlån. Utredningen erinrar om att försäkringsbolag enligt lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse inte äger placera medel motsvarande försäkringsfonden för livförsäkringar fritt. Med försäkringsfonden avses bolagets skuld på grund av dels inträffade försäkringsfall, dels löpande försäkringar och dels, när rörelsen avser livförsäkring, tilldelad återbäring (274 och 262 §§).

Den privata pensioneringen måste enligt utredningen också ses mot bakgrund av den allmänna pensioneringen. Till följd av utbyggnaden av denna pensionering har den privata pensioneringens betydelse minskat avsevärt.

Utredningen påpekar vidare, att den privata pensioneringen numera ändrat karaktär genom att den pension som utlovas mestadels lämnas enligt bestämmelser i kollektivavtal eller i rekommendationer som antagits av ar-

betsmarknadens parter. Sådan pension kallar utredningen pension enligt allmän pensionsplan eller planpension. Planerna innehåller regelmässigt bestämmelser, som är avsedda att garantera pensionens utgående.

Utredningens slutsats blir, att pensionsförsäkring generellt sett är att föredra för arbetstagarna. Men systemet med reversstiftelser har vunnit hävd med hänsyn till arbetsgivarens intresse av att kunna behålla pensionsmedlen i sin rörelse. Utredningen har inte ansett, att det finns tillräckliga skäl att ändra grundvalen för detta bestående system, utan har i stället väsentligen inriktat sitt arbete på att göra nuvarande form för finansiering av privata pensioner mer arbetsduglig. Uppgiften har enligt utredningen underlättats av att arbetsmarknadsparterna i pensionsplanerna på olika sätt tillgodosett trygghetssynpunkten. Planpensionerna har därigenom för de enskilda blivit mer likvärdiga med pensioner genom pensionsförsäkring.

Obligatorisk eller frivillig bokföring av pensionsskuld. Utredningen har ifrågasatt, om inte arbetsgivaren bör vara skyldig att vid privat pensionering, när pensionsmedlen behålls i arbetsgivarens rörelse, göra årliga avsättningar till pensionsstiftelse eller vidta någon motsvarande åtgärd för den kostnad som pensioneringen utgör. Utredningen frågar sig vidare om det finns anledning att inom pensionsområdet göra avsteg från vedertagna bokföringsprinciper om att alla skulder skall redovisas i balansräkningen. Enligt utredningens mening föreligger en skuld hos arbetsgivaren till det belopp som motsvarar den pension arbetstagarna intjänat genom sitt arbete hos arbetsgivaren. I gällande rätt föreligger emellertid ingen plikt att bokföra pensionsskulden. Utredningen framhåller att arbetsgivaren enligt bokföringslagen den 31 maj 1929 (nr 117) och aktiebolagslagen visserligen är berättigad att i sin balansräkning ta upp kapitalvärdet av pensionsförpliktelserna såsom skuld men att han inte är skyldig att göra detta.

Enligt utredningen talar inte endast borgenärsintressen för en ändring, som innebär att pensionsskulden måste redovisas som en skuldpost i balansräkningen. Man kan också vinna den finanspolitiska fördelen, att pensionsskulden inte längre kan användas i syfte att utjämna vinst från ett år till ett annat. Vinstutjämning skulle då i stället ske efter regler, som strikt tar sikte på detta ändamål. En obligatorisk redovisning av pensionsskulden framstår också enligt utredningen för flertalet näringsidkare som något naturligt och riktigt. De flesta större företag har enligt utredningens mening en sådan ställning att de under en övergångsperiod på fyra eller fem år kan bygga upp nödiga reserver. Utredningen anser dock att vissa förhållanden manar till försiktighet. Inom en del branscher — t. ex. husbyggnad och väg- och vattenbyggnad — finns det företag som arbetar med ett ganska litet eget kapital i förhållande till omsättningen. Det har sagts, att en föreskrift om att pensionsskulden måste tas upp i balansräkningen skulle kunna få till följd att flera företag inom dessa branscher, som i och för sig är

fullt bärkraftiga, kunde komma att tvingas likvidera därför att aktiekapitalet skulle anses ha gått förlorat till mer än två tredjedelar (jfr 142 § aktiebolagslagen).

Utredningen har därför ansett sig böra tills vidare avstå från att kräva obligatorisk skuldföring. Samtidigt hänvisar utredningen till förekomsten av allmänna pensionsplaner och framhåller, att arbetsgivaren i fråga om dessa — vilka för framtiden förmodas bli de dominerande — avtalsenligt är skyldig att göra årliga avsättningar för sin pensionsskuld. Ett led i utredningens förslag är en föreskrift, att arbetsgivaren skall räkna ut sin faktiska skuld med vissa mellanrum, vare sig skulden upptagits i själva balansräkningen eller inte. Härtill kommer förslag, att varje arbetsgivare skall vara skyldig att anmärka sina pensionsåtaganden inom linjen i balansräkningen.

Omvandling av reversstiftelse till skuldpost. I ett följande avsnitt går utredningen närmare in på frågan om reversstiftelse som instrument för trygghande av pension. Utredningen framhåller att den trygghet en sådan stiftelse bjuder pensionsborgenärerna normalt inte är större än värdet av stiftelsens fordran. Är arbetsgivarens företag bärkraftigt, svarar det för sina pensionsåtaganden utan att stiftelsen behöver anlitas. Är arbetsgivaren däremot insolvent och försätts i konkurs, är stiftelsens fordran normalt värd detsamma som en lika stor fordran i en pensionsborgenärs hand. Detta är åtminstone fallet i fråga om de fria stiftelserna, som saknar förmånsrätt för sina fordringar.

Mot bakgrunden av att huvuddelen av existerande pensionsstiftelser är s. k. reversstiftelser ställer utredningen frågan om stiftelsekonstruktionen behövs för att i balansräkningen åstadkomma en spärrad skuldpost, som har upphov i lämnade pensionslöften. Anledningen till att gällande rätt erkänner reversstiftelser bör enligt utredningen sökas i de förhållanden som förelåg när 1910 års aktiebolagslag gällde. De på den tiden i balansräkning uppförda pensionsfonderna, som tillkom genom avsättning av vinst, betraktades som en del av det egna kapitalet eller som likställda med aktiekapital, reservfond och dispositionsfond. Enligt denna bedömning av fondernas karaktär hade bolagsstämma rätt och även skyldighet att använda dessa till täckande av bokföringsmässig förlust. Fonderna för pensionering var således inte skyddade mot upplösning. Självfallet saknade de »egna medel». I likhet med andra poster på passivsidan skulle fonderna endast upplysa om hur företagets tillgångar finansierades. För att hindra att de till pensionering anslagna medlen skulle kunna »upplösas» ansåg lagstiftaren det nödvändigt att som bärare av »pensionsfonden» uppställa en särskild juridisk person, nämligen pensionsstiftelsen, till vilken medlen kunde föras över. Ingenting hindrade dock att vad som fördes över utgjorde en fordran mot företaget självt. Tvärtom förutsattes detta bli det normala. Eftersom

samma skattelättnader kunde uppnås utan att arbetsgivaren behövde underkasta sig lagens omfattande reglering av stiftelseinstitutet tillkom sedermera de fria stiftelserna.

Enligt utredningen är stiftelseinstitutet inte som sådant nödvändigt för att skydda en för pensionering tillskapad post i balansräkningen från att upplösas i bokföringsteknisk mening. Ett i lag inskrivet förbud mot att upplösa posten fyller enligt utredningen samma funktion som en reversstiftelse. Att lagstiftaren inte år 1937 övervägde en sådan lösning tillskriver utredningen det förhållandet, att fondering för pensionering då ansågs skola ske av vinstmedel. Först genom åtgärden att avsätta till pensionsstiftelse fick avsättningsbeloppet karaktär av en arbetsgivarens skuld. Utredningen menar att man bör nå samma verkan genom en föreskrift, att reservering för pensioner skall redovisas bland skulderna jämte ett förbud mot upplösning av skuldposten. Enligt utredningen utgör sålunda en pensionsstiftelse, som fungerar endast som bärare av den mot posten i balansräkningen svarande fonderingen, en överflödig juridisk konstruktion. Utredningen föreslår därför, att reversstiftelserna (såväl bundna som fria) avskaffas och ersätts med en särskild skuldpost i arbetsgivarens balansräkning, benämnd Avsatt till pensioner. Vad som redovisats under denna skuldpost föreslås vara bundet intill måttet för arbetsgivarens pensionsreserv.

Utredningen anser att skuldredovisning i balansräkningen innebär ett trygghande av pensioner genom att skuldposten får ett motvärde i tillgångarna såsom kollektiv. Upptagandet av en skuldpost kan dock sakna praktisk betydelse, om inte arbetsgivaren samtidigt är underkastad andra bestämmelser, som »låser» tillgångar till motsvarande värde i rörelsen. Av det skälet anser utredningen, att kretsen av redovisningsberättigade inte bör utsträckas till andra rättssubjekt än sådana som följer särskilda bokföringsregler av innehåll att tillgångar motsvarande skulderna binds i rörelsen. Det blir sålunda fråga om aktiebolag, ekonomiska föreningar och liknande subjekt. Uteslutna blir däremot enskilda rörelseidkare och handelsbolag. De sistnämnda medges dock rätt att skuldföra pension om den ingår i allmän pensionsplan. Utredningen anmärker att den sålunda bestämda kretsen — bortsett från handelsbolag — överensstämmer med den som enligt gällande skatterätt tillåts göra reversavsättning till pensionsstiftelse. Utredningen anser att Kungl. Maj:t bör kunna genom dispens tillåta även andra rättssubjekt, såsom ideella föreningar och stiftelser, att under vissa betingelser skuldföra pension under rubriken Avsatt till pensioner.

Med det föreslagna systemet kommer tryggheten för pensionsborgenärerna att ligga däri, att arbetsgivaren binder tillgångar i rörelsen som motsvarar minst pensionsskulden jämte övriga skulder. Utredningen utvecklar närmare sin uppfattning om bindning av tillgångar genom att hänvisa till

72 § aktiebolagslagen. Till grund för denna paragraf ligger uppfattningen att ett bolag bör arbeta med lika mycket eget som främmande kapital (skulder). Genom att finansieringen sålunda bör ske till hälften med det egna kapitalet är å andra sidan sagt, att tillgångarna bör vara dubbelt så stora som skulderna ($T=S+E$; $S=E$; $T=2S=2E$). En nytillkommen skuldpost kan följaktligen lätt rubba de uppställda förhållandetalen. I så fall inträder skyldighet för bolaget att företa ytterligare fondering. Syftet därmed är, att bolagets konsolidering och utveckling skall främjas. Så snart de lagfästa förhållandetalen återställs, förfaller kraven på särskild fondbildning. Bestämmelserna i 72 § kompletteras av andra regler, som anger hur tillgångarna skall värderas.

Syftet med 72 § är enligt utredningen att åstadkomma konsolidering, något som skall ske medelst vinstmedel. Bestämmelsen hindrar inte något bolag från att fortsätta en verksamhet, som går med förlust. Först om förskjutningen mellan eget kapital och skulder lett ända dithän, att den bokföringsmässiga förlusten måste täckas med aktiekapitalet, inträder sanktioner. Utredningen hänvisar här till 142 §. Enligt denna bestämmelse föreligger anledning till tvångslikvidation, om aktiekapitalet »gått förlorat» till två tredjedelar. Läget är då det att tillgångssidan i balansräkningen inte förslår att täcka såväl skulderna som minst en tredjedel av aktiekapitalet. Utredningen anser sig böra påpeka att aktiekapitalets storlek inte behöver uppgå till någon bestämd andel av skulderna. Regeln om skyldighet att träda i likvidation verkar därför mycket ojämnt. Aktiebolagslagens regler om fondering och om likvidationstvång har inte gått fria från kritik. Det pågående arbetet med revision av de nordiska aktiebolagslagarna kan komma att leda till ändringsförslag. Inte desto mindre utgör reglerna enligt utredningens mening ett betydelsefullt skydd till förmån för borgenärerna, bland dem pensionsborgenärerna.

Utredningen behandlar därefter frågan vilka pensionslöften som bör få ligga till grund för skuldföring. Utredningen erinrar om att de på arbetsmarknaden föreliggande allmänna pensionsplanerna i regel innehåller föreskrift om särskilt garantiåtagande (borgen), såsom från kreditförsäkringsbolaget FPG, förutsatt att arbetsgivaren inte tecknar pensionsförsäkring. Genom denna anordning har pensionsrätten ansetts i det väsentliga lika tryggad som genom pensionsförsäkring. I sammanhanget säger sig utredningen ha tillmätt förekomsten av pensionsplaner betydelse vid bedömandet av frågan om arbetsgivarens skyldighet att teckna pensionsförsäkring eller att företa skuldredovisning. Utredningen anser det emellertid också från social synpunkt önskvärt att verka för tillkomsten av ytterligare pensionsplaner. Utgångspunkt har då varit det förut omvittnade förhållandet, att man på arbetsmarknaden ansett skuldredovisning såsom ett i och för sig otillräckligt medel för tryggnad av pensioner. Man kan enligt utredningen också hävda att det allmänna inte bör tillåta

skatteavdrag för skuldredovisning av andra pensionslöften än sådana, där pensionsborgenärernas trygghet verkligen är tillgodosedd. Utredningen föreslår mot bakgrund av denna bedömning, att skuldredovisning under rubriken Avsatt till pensioner i arbetsgivarens balansräkning inte får ske för andra pensionslöften än sådana som ingår i allmän pensionsplan. Med sådan plan avser utredningen grunder för pensionering, vilka på arbetstagsidan är godkända av huvudorganisation. Berättigade att göra den föreslagna redovisningen bör enligt utredningen vara aktiebolag och därmed likställda subjekt. Övergångsvis får dock enligt förslaget även andra löften inom vissa gränser tas i betraktande. Sålunda får löften som lämnats senast den 31 december 1966 beaktas intill pensionens nominella belopp nämnda dag. Därigenom uppnås bl. a. att redan gjorda avsättningar till reversstiftelse kan överföras till posten Avsatt till pensioner, oavsett pensionens beskaffenhet. Beträffande dyrtidstillägg, som utfästs före den 1 januari 1960, får dock redovisning ske även för framtiden. Vidare får pensionslöfte till arbetstagare född år 1907 eller tidigare beaktas intill tre basbelopp, oavsett när löftet kommit till stånd. Genom att skatteavdrag avses skola tillkomma avsättning för sistnämnda slag av löften har utredningen velat uppmuntra arbetsgivare att lämna pensionslöften till sådana arbetstagare vilka åtnjuter endast begränsad ATP-pension.

Skuldredovisning i bokföringen är avsedd att ersätta även befintliga reversstiftelser. De lagtekniska och praktiska fördelar som står att vinna med förslaget skulle annars, menar utredningen, till stor del utebli. Utredningen berör närmare frågan, om en avveckling av befintliga reversstiftelser kan anses innebära förfång för dem som avses med stiftelserna (destinatärerna). Efter att ha företagit en jämförelse mellan läget nu och i framtiden blir utredningens slutsats, att destinatärerna normalt sett inte kommer att få sin ställning försämrad genom den åsyftade reformen. I ett fall kan dock enligt utredningen viss försämring inträda, nämligen om en bunden stiftelses förmånsberättigade fordran överstiger kapitalvärdet av de pensionslöften som stiftelsen tryggar. Enligt gällande regler får då hela stiftelsefordringen bevakas i konkurs. Utredningen anser emellertid att innehållet i gällande rätt på denna punkt är diskutabelt. Vill man av sociala skäl tillgodose en borgenär framför en annan, bör detta enligt utredningen ske genom att hans fordran utrustas med förmånsrätt och inte genom att fordringen görs större än vad den i verkligheten är.

Realstiftelse som instrument för tryggnad av pension. Utredningen behandlar vidare olika frågor rörande realstiftelse som instrument för tryggnad av pension. För sådana stiftelser, alltså stiftelser som förfogar över andra tillgångar än fordringar mot arbetsgivaren, blir enligt utredningens mening bedömningen en annan än i fråga om reversstiftelser. En realstiftelse erbjuder för pensionsborgenärerna en pant, som har självständigt vär-

de. Dessa stiftelser bör därför enligt utredningen få bestå, men lagstiftaren bör ge närmare regler om förvaltning och tillsyn i syfte att göra stiftelserna ekonomiskt fristående från arbetsgivaren. Utredningen föreslår sålunda särskilda regler för realstiftelses likvidation och vidare en förenkling av permutationsförfarandet. I detta sammanhang påpekar utredningen, att pensionsstiftelse utgör en ganska säregen typ av stiftelse. Ett kännetecken på stiftelser i allmänhet är att stiftelsen är inriktad på varaktighet. I lagen om tillsyn över stiftelser avses sålunda fall då »någon anslagit egendom att såsom självständig förmögenhet fortvarande tjäna ett bestämt ändamål». Med pensionsstiftelse förhåller det sig delvis annorlunda. Sådan stiftelse bildas av en arbetsgivare för att tjäna till tryggnad av pensioner, som han utfäst. Stiftelsen är därför knuten till arbetsgivaren och beroende av honom. Upphör arbetsgivaren med sin rörelse eller har han inte längre någon pensionsreserv, har stiftelsen spelat ut sin roll. Som en följd härav skall enligt utredningens förslag stiftelsen då likvidera, om den inte överflyttas till någon som övertagit arbetsgivarens rörelse. Det skulle därför enligt utredningens mening från rättslig synpunkt kunna göras gällande, att medel som anslagits för pensionering bör klädas i en annan juridisk form. Emellertid är pensionsstiftelse en inarbetad konstruktion. Den rättsliga beteckningen är f. ö. av underordnad betydelse. Avgörande bör enligt utredningen vara att den reglering av stiftelseinstitutet som lagen om tillsyn över stiftelser innehåller är användbar för den bindning av medel som det här är fråga om.

Utredningen räknar i likhet med 1961 års lag med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse inte med s. k. beredandestiftelser, dvs. stiftelser som själva utfäster och utbetalar pensioner, utan endast med s. k. pantstiftelser. Utredningsförslaget innebär att stiftelse hädanefter i princip inte skall få ta emot fordran mot arbetsgivaren. Detta avses emellertid inte hindra, att arbetsgivaren lånar tillbaka avsatta medel från stiftelsen under förutsättning att stiftelsen för återlånet får en »affärsmässigt försvarlig» säkerhet.

Med pensionsstiftelse vill utredningen till skillnad från 1961 års lag förstå endast sådan stiftelse som uteslutande har pensionering till ändamål. Utredningen har nämligen från olika synpunkter funnit det ändamålsenligt att skapa en särskild stiftelseform för det fall att arbetsgivaren vill främja annan välfärd för sina arbetstagare än pensionering. Sådan stiftelse kallar utredningen personalstiftelse. Bestående stiftelse med skilda ändamål skall enligt utredningens förslag i enlighet härmed delas upp i en pensionsstiftelse och en personalstiftelse.

Förmånsrätt för pensionsfordran. Utredningen framhåller att en enskild pensionsborgenär f. n. inte åtnjuter förmånsrätt för sin pensionsfordran utom såvitt avser viss aktuell pension. Förmånsrätt för ej aktuell pension tillkommer däremot enligt 17 kap. 11 § handelsbalken bunden pensionsstiftelse för dess fordran. Fri pensionsstiftelse har inte förmånsrätt.

De nuvarande förhållandena har enligt utredningen föranlett kritik. I motioner vid 1953 års riksdag (I: 40 samt II: 51 och II: 88) hemställdes dels att den förmånsrätt som tillkom bunden pensionsstiftelse skulle förbättras, dels att fri pensionsstiftelse skulle likställas med bunden stiftelse i detta avseende. I sitt utlåtande (L'U 36) anförde första lagutskottet bl. a. att — i ett tidigare sammanhang — endast LO tillstyrkt yrkandet om förbättring av bunden stiftelses förmånsrätt, medan statskontoret och SAF avstyrkt yrkandet och övriga remissinstanser ställt sig tveksamma. Avstyrkandet motiverades med att man i kreditväsendets intresse borde iaktta synnerlig försiktighet vid utökning av de fordringar som har förmånsrätt före olika slag av inteckningar. Denna synpunkt fann utskottet så tungt vägande att en förbättring av förmånsrätten knappast syntes kunna genomföras. Utskottet ansåg dock, att frågorna borde göras till föremål för särskild utredning.

Enligt utredningens mening talar främst den sociala synpunkten för att pensionsfordran utrustas med förmånsrätt. Särskild tyngd får denna synpunkt beträffande pension till sådan arbetstagare som inte alls eller endast i begränsad omfattning får del av den allmänna tilläggs pensioneringen. Härtill kommer, att en pensionsborgenär enligt gällande rätt saknar möjlighet att säga upp sin fordran i förtid, om arbetsgivaren får sin ekonomiska ställning försämrad. Sådan uppsägningsrätt kan däremot tillkomma andra grupper av borgenärer. Utredningen hänvisar bl. a. till 15 § i den numera antagna lagen den 29 juli 1966 (nr 454) om företagsinteckning. Mot bakgrund härav föreslår utredningen, att fordran på framtida pension förlänas förmånsrätt enligt 17 kap. 11 § handelsbalken, dvs. förmånsrätt efter bl. a. fastighets- och företagsinteckning. En starkare förmånsrätt, nämligen före företagsinteckning, föreslås för pensionsfordran, som tillkommer personer i sådana åldersgrupper som inte blivit delaktiga av den allmänna tilläggs pensionen i större omfattning. Sådan förmånsrätt skall tillkomma fordran på pension till personer födda år 1907 och tidigare samt deras efterlevande men får inte avse pension till högre belopp än ett basbelopp enligt lagen om allmän försäkring. I gengäld föreslås att bunden stiftelses förmånsrätt avskaffas.

I anslutning till sitt förslag om förmånsrätt påpekar utredningen att, om en pensionsborgenär bevakar sin fordran i arbetsgivarens konkurs, värderingsreglerna i 10 § i 1961 års lag inte äger tillämpning. I stället gäller 139 § konkurslagen. Men konkurslagens regler om värdering av livsvariga förmåner är till sin innebörd oklara. Vidare utnyttjas tabeller, som enligt utredningen bygger på en föråldrad befolkningsstatistik (avseende årtiondet 1901—1910), och tillämpas en räntefot om 5 %. Utredningen föreslår, att konkurslagens värderingsregler ändras och anpassas efter de normer som förordas för värdering av pensionsskulden.

Upphörande av näringsverksamhet. Det förhållandet, att pensionsfordringar kan sägas ha långfristig karaktär, får enligt utredningen till följd att pensionsborgenären blir i hög grad beroende av arbetsgivarens ekonomiska ställning. En jämförelse med läget utanför pensionsområdet ger visserligen vid handen att en vanlig borgenär i princip inte äger rätt till förtidsuppsägning, om man bortser från reglerna i köplagen om anteciperat dröjsmål. Men inom andra livsområden kan en borgenär skydda sig genom att betinga sig säkerhet, såsom i inteckning, eller genom att göra förbehåll om rätt till förtidsuppsägning. Och sådant skydd torde borgenär enligt utredningen regelmässigt skaffa sig vid beviljande av kredit för en längre tid (t. ex. åt kunder med »långa» leveranskontrakt). Därtill kommer att borgenären, trots att han erhållit säkerhet, ändå kan ha rätt till förtidsuppsägning. Utgörs säkerheten t. ex. av företagsinteckning, har han sålunda rätt till sådan uppsägning i det fall att säkerhetens värde minskats i märklig mån.

Enligt utredningen utfaller den gjorda jämförelsen till nackdel för pensionsborgenären. Det finns därför anledning att uppmärksamma behovet av en skyddsregel om förtidsuppsägning, låt vara att behovet i viss mån minskat genom tillkomsten av allmänna pensionsplaner. Utredningen framkastar tanken att som allmän uppsägningsgrund införa den omständigheten att arbetsgivaren i sin balansräkning inte har en nöjaktig relation mellan tillgångar och skulder. Mot denna tanke kan emellertid enligt utredningen invändas att en sådan jämförelse inte beaktar sådana faktorer som framtida lönsamhet och utvecklingsmöjligheter. Därtill kommer att arbetsgivaren enligt nuvarande rätt ej är skyldig att skuldföra sina pensionsåtaganden. Från flera synpunkter kunde det enligt utredningen synas önskvärt att genom ny lagstiftning uppställa kravet att arbetsgivare skall redovisa sin pensionsskuld i balansräkningen. Utredningen anser dock, att man alltjämt bör låta det bero på frivillighet vid redovisning av pensionsskulden. Det synes då inte riktigt att uppställa en uppsägningsgrund av antydd art.

Utredningen har i stället inriktat sig på vissa särskilda förfoganden från arbetsgivarens sida, som är ägnade att inverka på pensionsborgenärernas rätt. Gemensamt för dessa förfoganden är att arbetsgivaren upphör med sin verksamhet och att tjänsteförhållandet därför också bringas att upphöra. Utredningen har särskilt i sikte det fallet att rörelsen överläts på annan. Utredningen belyser sitt påstående att överlåtelse av rörelse kan lända pensionsborgenär till förfång, om efterträdaren ej övertar ansvaret för överlåtarens pensionsåtaganden. Före överlåtelsen hade pensionsborgenärerna — jämte övriga borgenärer — den säkerhet för sina fordringar som bestod i den samlade tillgångssidan. Skulderna förutsätts ju enligt utredningen ha motvärde i tillgångarna såsom kollektiv. Efter den angivna överlåtelsen kommer säkerheten att avse vederlaget i pengar. Är ve-

derlaget affärsmässigt, behåller företrädaren samma ekonomiska ställning såsom förut. Enligt utredningens bedömande var pensionsborgenärerna likväl tryggare före överlåtelsen. Om två företag visar samma resultat i kronor räknat, men det ena har stora skulder och därmed också stora tillgångar medan det andra endast har sin pensionsskuld, är det förra företaget ur pensionsborgenärernas synvinkel bättre än det senare. Utredningen förklarar detta med att pensionsfordran enligt utredningens förslag har utrustats med förmånsrätt samt att företrädaren har större möjligheter att undandra borgenärerna ett vederlag i pengar än rörelsetillgångarna, vilkas förhandenvaro faktiskt kan ha spelat stor roll för kreditgivare.

Ytterligare framhåller utredningen att det generellt sett kan vara till fördel för pensionsborgenärerna att som gäldenär ha en arbetsgivare, som fortsätter med sin rörelse. Rörelsen kan nämligen komma att lämna bättre avkastning än ett »dött» kapital.

Utredningen granskar därefter de civilrättsliga grundsatser som avser överlåtelse av rörelse och framhåller, att den som övertar en rörelse inte därigenom blir skyldig att svara för företrädarens skulder i rörelsen. Lagen den 17 maj 1963 (nr 114) om semester innehåller däremot enligt utredningen en regel i motsatt riktning. Utredningen åsyftar föreskriften i 6 § att överlåtelse av företag eller fartyg inte får inverka på arbetstagarens rätt till semester. Regeln är så att förstå, att ny ägare skall låta en arbetstagare, som övergår i hans tjänst, tillgodoräkna sig en vid överlåtelsen redan upplupen kvalifikationstid. Semesterrätten knyts enligt utredningen så att säga till arbetsplatsen som sådan. Efter en överlåtelse har arbetstagaren därför två gäldenärer, nämligen företrädaren och efterträdaren.

Utredningen anser det dock inte lämpligt att föra över semesterlagens regler på pensionsåtaganden. Det är här enligt utredningen fråga om gäld av helt annan storlek och om åtaganden för mycket lång tid framåt. I stället bygger utredningens förslag på tanken, att man bör främja en överenskommelse om att pensionsskulden vid överlåtelse flyttas över på efterträdaren samtidigt med att företrädaren friskrivs från sitt ansvar.

Kommer inte sådan överflyttning till stånd, bör arbetsgivaren enligt utredningen vara skyldig att teckna pensionsförsäkring och betala engångspremie för sitt pensionslöfte. Detsamma föreslås gälla om rörelsen läggs ned. Som utredningen ser det kan anspråket på tecknande av pensionsförsäkring sägas vara en förtidsuppsägning av pensionsfordran. Pensionsborgenärerna har dock inte rätt att begära mer än att deras fordran säkerställs på angivet sätt. Utredningen anmärker till sist att motsvarande gäller för PRI-pensioner enligt kreditförsäkringsbolaget FPG:s bolagsordning. Överlåter en till FPG ansluten arbetsgivare sin rörelse på annan, skall nämligen ettdera av följande fall inträffa. Antingen träffas överenskommelse om att efterträdaren skall inträda i kreditförsäkringsavtalet med företrädarens rättigheter och skyldigheter eller också är företrädaren skyldig att i

fråga om pensionsrätt som tjänats in hos honom inköpa pensionsförsäkring i svensk försäkringsinrättning. Förmår inte företrädaren att köpa in en pensionsförsäkring, är FPG skyldigt att skjuta till vad som brister.

Enligt utredningen bör det förda resonemanget i princip vara tillämpligt även om överlåtelsen inskränker sig till en viss rörelsegren. Rörelsegrenen får likväl ej utgöra en alltför liten del av rörelsen som helhet. Som kriterium har utredningen därför uppställt, att överlåtelsen får till följd att en väsentlig del av arbetstagarna friställs.

Personalstiftelse. Utredningen erinrar om att den enligt direktiven haft att undersöka, om de bestämmelser som kunde komma att föreslås beträffande pensionsstiftelserna, t. ex. i fråga om publicitet och tillsyn och de anställdas representation i styrelsen, bör gälla även andra stiftelser än pensionsstiftelser med arbetstagarnas välfärd som syfte. Utredningen påpekar, att personalstiftelserna tilldragit sig störst intresse från skattesynpunkt, och konstaterar här, att det inte kan anses nöjaktigt att medel kan »lagras» i stiftelser av detta slag för obegränsad tid utan att beskattas. Som regel bör medel som anslagits till personalstiftelse användas inom rimlig tid.

Utredningen framhåller att för personalstiftelses ändamål bör uppställas en ganska snäv ram. Stiftelsen bör bli föremål för ökad kontroll från det allmännas sida och arbetstagarna bör få inflytande på verksamheten. Utredningen föreslår därför att en särskild lag om personalstiftelse införs efter mönster av utredningens förslag till regler om realstiftelse.

Personalstiftelse skall enligt förslaget främja arbetstagares eller deras efterlevandes välfärd men får inte sörja för pensionering eller avlöning eller liknande. Vidare skall sådan stiftelse alltid stå under tillsyn enligt lagen om tillsyn över stiftelser och inte få inneha fordran mot arbetsgivaren. Även återlån förbjuds enligt förslaget. I fråga om stiftelses styrelse överensstämmer förslaget rätt väl med motsvarande förslag till regler om realstiftelse.

Tillsyn. Utredningen fäster uppmärksamheten på att det allmännas tillsyn över pensionsstiftelser f. n. utövas av olika myndigheter. Tillsynen över bunden stiftelse handhas sålunda av försäkringsinspektionen, medan fri stiftelse står under tillsyn av länsstyrelse. Härtill kommer att de skatterättsliga frågorna, avseende främst avsättning till och avtappning från pensionsstiftelse, ligger i taxeringsmyndigheternas hand. Utredningen föreslår att tillsynen över alla i framtiden bestående stiftelser skall utövas av länsstyrelse. Samtidigt erinrar utredningen om att enligt dess förslag reversstiftelserna kommer att upphöra. Erforderlig kontroll över tillämpad skuldföring torde komma att utövas av taxeringsmyndigheterna.

Vad angår sambandet mellan civilrätten och skatterätten framhåller utredningen, att den ansett det ändamålsenligt att undvika att regler av likartat materiellt innehåll lämnas såväl i civillag som i skattelag. Lagförslagen har därför av utredningen utformats så, att skattereglerna i allt väsentligt kan referera till tryggandelagen och till lagen om personalstiftelse. Särskilt tryggandelagen har därigenom samtidigt, påpekar utredningen, fått karaktär av bokföringslag.

I utredningens förslag behandlas även frågor av renodlad skattenatur. Dessa frågor upptas i det förslag till ändringar i skattelagstiftningen som chefen för finansdepartementet har för avsikt att anmäla.

I anslutning till förslagen till lagar om tryggande av pensionslöfte, om personalstiftelse och om införande av dessa lagar lägger utredningen fram förslag till följdändringar i ett flertal lagar, såsom handelsbalken, lagen den 11 juni 1915 (nr 218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, aktiebolagslagen, lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar, bokföringslagen den 31 maj 1929 (nr 117) och lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker.

Remissyttrandena

Grundlinjerna i förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det övervägande antalet remissinstanser. Bland dem återfinns t. ex. *Svea hovrätt, hovrätten för Västra Sverige, kommerskollegium, länsstyrelser, riksskatte-nämnden, Näringslivets skattedelegation, LO, TCO och SACO*. I åtskilliga betydelsefulla frågor — framför allt de som rör skatterättsliga avgränsningar och som här inte behandlas ingående — har dock avvikande meningar kommit till uttryck. Endast *lagberedningen* avstyrker förslaget i dess helhet. Några remissinstanser anser viss överarbetning erforderlig främst i fråga om skuldföring av pensionsförpliktelser och om förmånsrätt. Till denna grupp av remissinstanser hör *Sveriges grossistförbund, Lantbrukets skattedelegation, Föreningen auktoriserade revisorer och Sveriges advokatsamfund*. Av dessa uttalar sig de båda sistnämnda positivt om huvuddelen av förslaget.

Behovet av ny lagstiftning. Angående behovet av ny lagstiftning på området framhåller *Svea hovrätt*, att rättsläget i fråga om den privata tjänstepensioneringen otvivelaktigt är så invecklat och svåröverskådligt att det framstår som välmotiverat att pröva rättsområdet i hela dess vidd i syfte att finna en samlad lösning av hithörande frågor. Utredningens förslag är enligt hovrättens uppfattning i stort väl ägnat att läggas till grund för ny lagstiftning. I sammanhanget betonar hovrätten att förslaget till tryggandelag tillgodoser både civilrätt och skatterätt, varför en viss spänning kan upp-

komma mellan civilrättsliga hänsyn och skattesynpunkter. Ett stort antal remissinstanser — bland dem *länsstyrelserna i Stockholms, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Västmanlands och Västernorrlands län* samt *ombudet hos mellankommunala prövningsnämnden och Svensk industriförening* — anser likaledes, att lagförslaget medför stora lagtekniska och administrativa fördelar och att det bör kunna bringa ordning och reda i åtskilliga frågor, som hittills varit oklara eller bristfälligt reglerade. *Försäkringsinspektionen* uttalar, att betänkandet på ett grundligt och systematiskt sätt presenterar lösningar av en mångfald juridiska, ekonomiska och tekniska problem. Förslaget innebär, att brister i nuvarande lagstiftning undanröjs och att mera rationella former för finansiering av privata tjänstepensioner skapas. Enligt inspektionens mening hade det dock varit att föredra att pensionsstiftelseinstitutet avskaffats helt. Inspektionen tillägger, att det nu kan vara svårt att överblicka följderna av förslaget med tanke på behovet av teknisk konsultservice. Samma bedömning gör *TCO*, som tillstyrker förslaget men beklagar att utredningen inte förordat obligatorisk skuldföring. *Sveriges advokatsamfund* hälsar med tillfredsställelse, att utredningen från grunden angripit de civilrättsliga och skatterättsliga frågor som har samband med tryggnad av privata pensioner. Den av utredningen begagnade systematiken tillgodoser enligt samfundets mening ett länge känt behov av större överensstämmelse mellan civillag och skattelag.

Viss tvekan om behovet av lagstiftning i enlighet med förslaget anmäler *kammarrätten*. Denna anför att lagstiftning i ämnet skulle ha fyllt en vida större uppgift om den kommit till stånd i ett tidigare skede, innan de stora pensionsfrågorna vunnit sin lösning. Kammarrätten vill likväl inte avstyrka förslaget, som synes väl ägnat att tillgodose kravet på tryggnad av privata pensioner och att även i övrigt ge en tillfredsställande reglering av en påtagligt svårbemästrad materia. Kammarrätten tillägger, att lösandet av civilrättsliga och skatterättsliga frågor i ett sammanhang synes rationellt. Kammarrätten hyser dock vissa farhågor för att förslaget under ett övergångsskede kan medföra ökat arbete för myndigheterna. Sedan systemet genomförts torde det däremot komma att kräva inte oväsentligt mindre arbete än tidigare och även möjliggöra bättre tillsyn över kvarvarande stiftelser. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* finner förslaget väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning men frågar sig, om det numera — efter tillkomsten av de allmänna pensionerna — föreligger behov av att lagfästa ett system med privat tjänstepensionering i den omfattning och med den räckvidd som föreslagits. Länsstyrelsen ställer också frågan, om den tillämnade lagstiftningen måste vara så detaljrik som föreslagits.

Även *lagberedningen*, som avstyrker lagförslaget i dess helhet, framhåller i sammanhanget betydelsen av den allmänna pensioneringen och av den självsanering som ägt rum beträffande privata pensioner främst genom de allmänna pensionsplanerna. Enligt lagberedningen hade man bort under-

söka om det varit möjligt att bygga på nuvarande ordning och avlägsna påtalade brister genom adekvata jämkningar i lagstiftningen. Utredningens omfattande och komplicerade förslag sträcker sig längre än vad som är påkallat från tryggandesynpunkt och går vida utanför stiftelseområdet. Särskilt gäller detta enligt beredningen förslaget angående förmånsrätt för pensionsfordringar.

Överståthållarämbetet godtar förslaget, sådant det utformats från de valda utgångspunkterna, men frågar sig om det inte varit ändamålsenligare att ta FPG/PRI-systemet till utgångspunkt för en reform. Man borde ha övervägt att skapa ett särskilt pensionsinstitut, till vilket inbetalningar skulle få ske med full avdragsrätt vid taxering och med full rätt till återlån mot godtagbar säkerhet.

Obligatorisk eller frivillig bokföring av pensionsskuld. Frågan om arbetsgivaren skall vara skyldig att bokföra sin pensionsskuld som en särskild skuldpост i balansräkningen eller inte har behandlats av åtskilliga remissinstanser. Uppfattningen att redovisningen även i fortsättningen bör vara frivillig delas av bl. a. *Näringslivets skattedelegation*. Denna understryker att införandet av ett pensionskonto inte innebär någon ändring i fråga om pensionslöftets rättsliga karaktär och att avsättning på sådant konto är att uppfatta som en bokföringsmässig reservering för en kostnad. Denna reservering är vidare i det fall kreditförsäkring förekommer snarare en åtgärd till uppfyllande av ett försäkringsavtal än ett moment i rättsförhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Med hänsyn till de förutsättningar under vilka äldre pensionslöften kommit till stånd kan delegationen inte ansluta sig till tanken på en obligatorisk kontoföring resp. obligatorisk avsättning. Ett sådant tvång skulle kunna medföra påfrestningar för vissa företag till men för pensionsborgenärerna.

Även *Skånes handelskammare* delar utredningens bedömning och framhåller, att betydelsen av obligatorisk skuldföring minskas genom utredningens förslag om förmånsrätt och om anteckning inom linjen av pensionsskulden.

Till förmån för tanken på obligatorisk skuldföring uttalar sig däremot *bokföringsutredningen*, *aktiebolagsutredningen*, *TCO*, *Föreningen auktoriserade revisorer*, *Enskilda företags tjänstepensionärsförbund* och *Sveriges advokatsamfund*.

Bokföringsutredningen finner sålunda, att de skäl som åberopats mot obligatorisk redovisning inte är tillräckligt bärande, speciellt med hänsyn till den stora roll som pensionsförpliktelser spelar i fråga om företagens resultatberäkningar. För att mildra övergången är dock särskilda övergångsbestämmelser påkallade. Enligt *aktiebolagsutredningen* kan förslaget om frivillig skuldföring leda till att de regler som aktiebolagslagen uppställer i syfte att skydda ett företags soliditet blir ganska illusoriska; bolaget kan

t. ex. tänkas dela ut vinst trots att pensionsskulden inte är täckt. Denna fråga synes inte ha gjorts till föremål för mera ingående överväganden. Enligt aktiebolagsutredningen borde man ha infört skyldighet för företagen att inom viss inte för kort tid övergå till den riktiga redovisningsprincipen. *Föreningen auktoriserade revisorer*, som också anser att utelämnandet av en skuld strider mot god bokföringssed, instämmer i uppfattningen att övergångsbestämmelser är nödvändiga om man inför obligatorisk skuldföring. Enligt föreningens mening kan det dock vara tveksamt om obligatorisk skuldföring bör avse några andra rättssubjekt än aktiebolag och liknande juridiska personer. Ett skäl till tvekan är, att balansräkningarna i dessa fall inte är offentliga. Därtill kommer att man synes kunna ställa något lägre krav på redovisning i företagsformer, där personligt ansvar föreligger. Även *Sveriges advokatsamfund* förordar obligatorisk skuldredovisning särskilt med hänsyn till förslaget om förmånsrätt för pensionsfordran, som nödvändiggör publicitet i förhållande till arbetsgivarens övriga borgenärer. Vad angår det av utredningen anförda skälet, att ett förslag om obligatorisk skuldredovisning måste avse redan befintlig pensionsskuld för att få avsedd verkan, anmärker samfundet, att denna pensionsskuld ändå belastar arbetsgivaren rent faktiskt. I sammanhanget observerar samfundet även förslaget, att arbetsgivaren under viss förutsättning har att inköpa pensionsförsäkring för hela sin pensionsskuld. Förslaget förutsätter enligt samfundet, att arbetsgivaren gararderar sig för att kunna möta en sådan kostnad.

Omvandling av reversstiftelse till skuldpost. Förslaget att ersätta reversstiftelse med en skuldpost i balansräkningen har med något undantag tillstyrkts av alla remissinstanser, som yttrat sig i denna del. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* anser förslaget på denna punkt i sin enkelhet närmast »genialt». Pensionsborgenärernas intressen anses bli tillvaratagna i tillbörlig utsträckning. *Hovrätten för Västra Sverige* framhåller, att förslaget att förvandla reversstiftelserna till en särskild skuldpost i balansräkningen och att utrusta pensionsfordran med förmånsrätt utgör en lagtekniskt god lösning av problemet att skapa säkerhet för de anställdas pensionsfordringar. Stiftelsekaraktären framstår enligt hovrättens mening som en oformlighet i sådana fall, där den enda tillgången består av fordran mot arbetsgivaren. Hovrätten tillägger, att det synes ändamålsenligt att utforma bl. a. tryggandelagen så att den rymmer både civilrätt och skatterätt. Därigenom undviks att det uppstår en »skatterättens civilrätt» som avviker från »den äkta civilrätten».

I uppfattningen att omvandlingen av reversstiftelserna medför avsevärda fördelar instämmer bl. a. *kommerskollegium*, *riksskattenämnden*, *länsstyrelsen i Stockholms län* och *länsstyrelsen i Värmlands län*, som också hälsar upphävandet av dualismen mellan civilrätt och skatterätt med tillfreds-

ställelse. I samma riktning uttalar sig *ombudet hos mellankommunala provningsnämnden*, som livligt tillstyrker renodlingen av pensionsstiftelserna och samordningen av civilrätt och skatterätt. Detsamma gäller *LO*, *TCO*, *SACO*, *Sveriges redareförening* och *Sveriges köpmannaförbund*, som framhåller att en del av den nu ganska omfattande och tyngande pappersexercisen kommer att minska. *Familjeföretagens förening*, *Smålands och Blekinge handelskammare*, *Skånes handelskammare* samt *handelskammaren i Gefle* intar i huvudsak samma ståndpunkt, varvid den sistnämnda dock med hänsyn till ämnets art anser att uppdrag bör lämnas åt någon myndighet att lämna information och råd samt anmoda felande arbetsgivare att vidta rättelse, innan straff utdöms. Förslaget bedöms ungefär på samma sätt av *Sveriges advokatsamfund*, *Föreningen auktoriserade revisorer* och *Näringslivets skattedelegation*. Den senare anser att omvandlingen av reversstiftelserna kommer att leda till en väsentlig förenkling. Enligt delegationens mening har kontosystemet (skuldföring) företrädare framför varje annat tänkbart alternativ, t. ex. någon form av enhetsstiftelse. Inte minst med beaktande av pågående strukturförändringar inom näringslivet är kontosystemet fördelaktigt. Stiftelsesystemet har ofta försvårat fusioner och andra former av samgående, framhåller delegationen. Enligt delegationen följer en annan betydande administrativ fördel med förslaget om kon- toföring. De två väsentligaste förutsättningarna därför, nämligen att spär- rade medel inte minskas och att avdragsrättens omfattning iakttas, kom- mer under kontroll av företagets ledning och revisorer resp. av taxerings- myndigheterna. Den införda publicitetsprincipen är ägnad att underlätta denna interna och externa kontroll. Även *Kooperativa förbundet* instämmer i omdömet att omvandlingen av reversstiftelserna torde komma att innebära påtagliga fördelar. Förbundet ser med utomordentlig tillfredsställelse att utredningen vinnlagt sig om att i sitt förslag till nya lagar ge dessa en så- dan utformning att den konsumentkooperativa pensioneringen, som inom svensk privat tjänstepensionering intar en särställning, kan fortsätta i oförändrade former.

Tveksam till förslaget att avskaffa reversstiftelserna ställer sig *aktie- bolagsutredningen*. Denna finner visserligen, att förslaget kan innebära en förenkling i vissa hänseenden, men anser å andra sidan att användningen av stiftelseformen inte i och för sig behöver medföra några särskilt vidlyftiga regler. Så länge ingen konfliktsituation föreligger, kan en reversstiftelse fungera nästan lika stillsamt och okomplicerat som en bokföringspost. Å andra sidan innebär stiftelseformen att man vid behov i olika situationer kan återfalla på en känd och praktisk juridisk teknik. Stiftelsen företrädare destinatarerna och har att genom sin styrelse bevaka och vid behov göra gällande destinatarernas rätt. En sådan enhetlig representation kan vara värdefull och kan även i olika situationer (konkurs m. m.) betyda en vä- sentlig förenkling. Det kan därför enligt utredningens mening ifrågasättas,

om man inte genom att bibehålla såväl reversstiftelser som realstiftelser inom en enda pensionsstiftelseform skulle kunna få ett tillfredsställande system för tryggnad av pensioner. Därigenom skulle man enligt utredningen kunna undgå det i och för sig ganska konstlade förslaget, att stiftelse inte får mottaga fordran från arbetsgivaren, ett förbud som dock inte hindrar återlån mot affärsmässigt försvarlig säkerhet.

Förslaget avstyrks av *lagberedningen*, som inte finner motiven för att avskaffa reversstiftelserna grundade. Tvärtom talar enligt beredningen många omständigheter av teknisk och praktisk art till förmån för att bevara stiftelsekonstruktionen — alternativt i form av en enhetsstiftelse — såsom att stiftelsen är ett instrument för att tillvarata destinatarernas rätt gentemot arbetsgivaren, att destinatarerna bättre kan bevaka sina intressen genom stiftelsen än var och en för sig, att systemet blir klarare och redigare med avsättning till stiftelse än med skuldföring, bl. a. från kontrollsynpunkt, att återvinning enligt konkurslagen kan ske av vinstmedel som under publicitet avsätts till en stiftelse men däremot inte av medel som skuldförs internt samt att enklare försäkringstekniska beräkningar kan tillåtas vid användande av stiftelseinstitutet än vid motsvarande beräkning av pensionsfordringarnas kapitaliserade värde. Med stiftelsen som hjälpmedel kan statmakterna lättare tillåta avsättning och gottgörelse med summariskt beräknade belopp med tillfälle till noggrannare kontroll vid konkurs, varjämte det är möjligt att ge stiftelsen viss marginal för att motverka inflation.

Beträffande de närmare förutsättningarna för att få trygga pensioner genom skuldföring enligt förslaget behandlar åtskilliga remissinstanser den föreslagna begränsningen av kretsen av de redovisningsberättigade till att omfatta endast aktiebolag, ekonomiska föreningar, ömsesidiga försäkringsbolag, sparbanker och vissa handelsbolag. *Sveriges advokatsamfund*, som utgår från att begränsningen av de rättssubjekt vilka får redovisa pensionsskuld är motiverad av civilrättsliga och skatterättsliga hänsyn, anser sig kunna godta den föreslagna gränsdragningen med hänsyn till den av utredningen föreslagna allmänna dispensbestämmelsen och till möjligheten för varje arbetsgivare att göra avsättning till realstiftelse med rätt till skatteavdrag och med möjlighet för stiftelsen att mot säkerhet återlåna medlen. Som ett särskilt skäl för tillstyrkan av förslaget i sin helhet åberopar *handelskammaren för Örebro och Västmanlands län*, att utredningen varit sammansatt av representanter för arbetsgivare och arbetstagarer, att förslaget är enhälligt och att det därför kan sägas vara i vissa hänseenden jämförbart med en uppgörelse på arbetsmarknaden.

Begränsningen av kretsen redovisningsberättigade har däremot föranlett erinringar från övriga remissinstanser, som yttrat sig i denna del. Det gäller *länsstyrelsen i Västernorrlands län*, *Sveriges köpmannaförbund*, *Föreningen auktoriserade revisorer*, *Skånes handelskammare*, *Familjeföretagens förening* samt *Svensk industriförening*.

Enligt *länsstyrelsen i Västernorrlands län* kan förslaget sägas innebära viss favorisering av aktiebolagen, vilket kan tänkas medföra ökad övergång till sådan företagsform. Den starka anknytningen till de allmänna pensionsplanerna har motiverats av de förändringar i den privata pensioneringens karaktär som utvecklingen inom näringslivet medfört och är måhända erforderlig. Från allmänna synpunkter kan emellertid betänkligheter resas mot det krav på organisationstillhörighet som blir en indirekt följd av en sådan ordning. *Köpmannaförbundet* gör också erinran mot att förslaget utesluter enskilda företagare från skuldföring. I själva verket är det dock så, menar förbundet, att många enskilda företagare har en väsentligt starkare ekonomisk ställning än många aktiebolag och handelsbolag. Förbundet kan förstå, att man är tveksam i fråga om möjligheten för en enskild företagare att under rubriken Avsatt till pensioner redovisa skuld för pension till honom själv. Däremot bör det vara möjligt att redovisa skuld för pension till anställda. Om man vill uppställa visst krav på företagarens ekonomiska ställning, kunde som mätare användas ett visst medelantal arbetstagare och, om detta icke skulle vara tillräckligt, att det i rörelsen redovisade egna kapitalet uppgick till visst lägsta belopp t. ex. 25 000 kr. *Föreningen auktoriserade revisorer* menar, att de motiv som utredningen anfört för att låta handelsbolag få skuldföra åtaganden enligt allmän pensionsplan är lika tillämpliga på varje annan arbetsgivare som befinner sig i samma situation, däribland enskilda rörelseidkare. Den föreslagna begränsningen bör därför slopas.

Även *Skånes handelskammare* — som i likhet med utredningen anser det nödvändigt att göra skillnad mellan sådana företagsformer vilkas tillgångar »läses» i rörelsen på grund av särskilda lagregler och andra företagsformer — hävdar, att enskilda företagare samt handelsbolag i fråga om andra pensionslöften än planlöften bör kunna genom dispens erhålla rätt till skuldföring. I samma riktning uttalar sig *Familjeföretagens förening* och *Svensk industriförening*. Den senare finner dock att redovisning under rubriken Avsatt till pensioner inte bör få avse mer än pension enligt allmän pensionsplan, om företaget inte är aktiebolag, ekonomisk förening, försäkringsbolag eller sparbänk.

Förslaget att knyta rätten till skuldföringen till viss krets av pensionslöften, nämligen dem som ingår i allmän pensionsplan, har tilldragit sig stort intresse. Praktiskt taget alla remissinstanser som yttrat sig i denna del har funnit denna anknytning alltför snäv för att kunna tillgodose föreliggande eller uppkommande behov. Åtskilliga remissinstanser har visserligen inte riktat någon erinran mot principen om anknytning till allmän pensionsplan som sådan men har hävdat att denna anknytning inte bör hindra skuldföring inom vissa gränser utanför sådan plan. Här förekommer uppfattningen, att alla kostnader som hänför sig till löften tillkomna före den 1 januari 1967 (indextillägg och annan höjning av pensionsnivån) bör

få beaktas vid skuldföring. Vidare förekommer uppfattningen att skuld för utgående (aktuell) pension alltid bör få skuldföras. Slutligen har i vissa yttranden förordats att även andra av borgensman garanterade löften än sådana som innefattas i allmän pensionsplan bör tillerkännas beaktande.

Ett stort antal remissinstanser har avstyrkt anknytningen till allmän pensionsplan. De har därvid åberopat att en arbetsgivare kommer att rent faktiskt känna sig hindrad att utlova pension utanför pensionsplanens ram, eftersom han skulle gå miste om avdragsrätten vid taxering för det fall att pensionsutfästelsen inte inordnas i sådan plan.

Kommerskollegium betonar, att anknytningen till allmän pensionsplan kan antas leda till ett ökat intresse för kompletterande pensioner, något som måste hälsas med tillfredsställelse. Mot anknytningen har emellertid enligt kollegiet invänts, att arbetsgivaren kommer att ställas inför valet att antingen lämna ett pensionslöfte av viss kvalitet eller att avstå från att ge något löfte alls. En sådan ordning innebär en inskränkning i avtalsfriheten och gör arbetsgivare mindre benägna att lämna pensionslöften. För egen del finner kollegiet dock nämnda farhågor något överdrivna, även om kollegiet principiellt anser att all reservering för infriande av pensionslöften bör vara förenad med avdragsrätt vid taxering. Som ett från allmän synpunkt godtagbart alternativ till allmän pensionsplan kan man enligt kollegiet tänka sig sådan kreditförsäkring eller likvärdig trygghetsanordning som av arbetstagsarsidan inom ett företag godkänns som garanti, trots att huvudorganisationen inte lämnat sin medverkan. Slutligen förordar kollegiet att kapitalvärdet av utgående pension alltid skall få skuldföras liksom de tillägg till tidigare utlovad pensionsförmån vilka efter lagens ikraftträdande befinnas av penningvärdeförsämringen.

Sistnämnda yrkande återkommer — helt eller delvis — hos ett stort antal remissinstanser, bland dem *kammarrätten*, *Näringslivets skattedelegation*, *Lantbrukets skattedelegation*, *Föreningen auktoriserade revisorer* samt vissa *handelskamrar*.

Näringslivets skattedelegation påpekar att ett företagsekonomiskt resonemang onekligen leder till att all reservering för pensionslöften bör vara förenad med avdragsrätt vid taxering. Lagen bör enligt delegationen skapa möjlighet till skuldföring av kreditförsäkrade pensionslöften utanför allmän pensionsplan.

I kritiken mot anknytningen till allmän pensionsplan som villkor för skuldföring instämmer bl. a. *Kooperativa förbundet*, *Sveriges advokatsamfund*, *Föreningen auktoriserade revisorer* och vissa *handelskamrar*.

Föreningen auktoriserade revisorer anser t. ex. att utredningen fäst för stor vikt vid allmän pensionsplan. Ett mycket stort antal företag kan f. n. inte ansluta sig till någon sådan. Många pensionslöften är inte heller av den art att de kan ingå i en allmän plan. Konsekvenserna av förslaget blir därför enligt föreningen, att vissa företag inte kommer att lämna

pensionslöften som annars är motiverade, att många företag, som vid lagens ikraftträdande kunnat avveckla sina pensionsstiftelser, ånyo måste bilda pensionsstiftelser för »specialpensionernas» skull samt att genomförandet av obligatorisk skuldredivisning försvåras. Av dessa skäl bör enligt föreningen tidsbegränsningen till den 31 december 1966 tas bort, med påföljd att punkten om pensionslöfte till arbetstagare födda år 1907 eller tidigare blir överflödig. I allt fall bör sådan ändring vidtas att begränsningen till sådana dyrtidstillägg till pension som utlovats före den 1 januari 1960 slopas. *Skånes handelskammare* understryker, att anknytningen till allmän pensionsplan motverkar annars möjliga förbättringar av pensioner genom att arbetsgivaren hindras från att lämna löften utanför planens ram. Handelskammaren gör vidare gällande, att det från skatterättslig synpunkt inte kan vara riktigt med anknytning till pensionsplan. Utgångspunkten bör vara, att alla kostnader är avdragsgilla. Undantag från principen kan enligt handelskammaren vara tillåtet endast om kostnaden kan anses otillbörligt hög eller avdragsrätten kan befaras bli utnyttjad för skatteflykt. Det skulle innebära en helt ny princip, om avdrag vägrades för vissa pensionslöften. Utredningens ståndpunkt, att garanti måste föreligga för att pensionen obetingat kan förväntas utgå, kan därför inte godtas av handelskammaren. Handelskammaren framhåller att avdrag åtnjuts för upplupen men inte förfallen ränta, oavsett om företagets (gäldenärens) ekonomiska ställning är sådan att det är sannolikt att räntan aldrig kommer att erläggas. Varken civilrättsliga eller skatterättsliga skäl kan därför enligt handelskammaren åberopas till förmån för den inskränkning i rätten till skuldföring som utredningen uppställt. — I allt fall vill handelskammaren bestämt motsätta sig att avsättnings- och avdragsrätten begränsas i fråga om redan gjorda pensionsåtaganden till pensionsnivån den 31 december 1966. Hänsyn bör få tas även till den stegring av pensionskostnaden som inträffar därefter med anledning av att lönen stiger eller indexklausulen utlöses. Att förbjuda detta är enligt handelskammaren en direkt obillighet, då arbetsgivaren inte har möjlighet att återta sitt pensionslöfte.

I uppfattningen att anknytningen till allmän pensionsplan hindrar eller försvårar pensionering — t. ex. av personal i förtroendeställning — instämmer *handelskammaren i Gefle* samt *Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare*. En liknande bedömning gör *Kooperativa förbundet*, som hänvisar till att den privata tjänstepensioneringen blivit en intressefråga mellan arbetsmarknadens parter och som därav drar slutsatsen att alla pensionslöften, om vilka parterna träffat överenskommelse, bör få göras till föremål för skuldföring. I allt fall bör pensionstillägg — avseende kompensation för penningvärdeförsämring — utan undantag få göras till föremål för skuldföring. Även *Sveriges advokatsamfund* anser att begränsningen kan ge intryck av att utredningen inte hyst fullt förtroende för arbetsmarknadsparternas förmåga att förhandlingsvägen uppnå överenskommel-

se om kvalitativt tillfredsställande pensionslöften. I allt fall bör förslaget avseende arbetstagare födda år 1907 eller tidigare omfatta dels alla arbetstagare, som inte åtnjuter full allmän tilläggspension, dels också det fulla beloppet av givna pensionslöften. Enligt samfundets mening är utredningens skäl för den uppställda begränsningen inte godtagbar.

Realstiftelse som instrument för tryggnad av pension. Förslaget att bibehålla realstiftelse som instrument för tryggnad av pension vid sidan om förfarandet med skuldbekräftelse i arbetsgivarens balansräkning har inte föranlett yttranden från andra än *försäkringsinspektionen*, *Näringslivets skattedelegation* och *TCO*.

Enligt *försäkringsinspektionen* och *TCO* framstår det som mest rationellt att avskaffa hela pensionsstiftelseinstitutet och ersätta denna form av tryggnad med pensionsförsäkring. Att märka är att inte ens en realstiftelse alltid erbjuder full trygghet. *TCO* tillstyrker dock förslaget på denna punkt, ehuru med tvekan.

Det av *försäkringsinspektionen* och *TCO* anlagda betraktelsesättet delas inte av *Näringslivets skattedelegation*, som tillstyrker bibehållandet av stiftelseinstitutet och även i huvudsak den föreslagna lagregleringen. Enligt delegationens mening skulle det tvärtom vara felaktigt att begränsa valmöjligheterna i en civilrättslig lagstiftning oavsett vilket antagande man gör om den framtida utvecklingen. Därtill kommer nödvändigheten av att tillgodose andra företagsformer än aktiebolag och ekonomiska föreningar. Inte heller bör enligt delegationens uppfattning bestående realstiftelser tillåtas bli avvecklade mot stiftarens vilja.

Pensionsstiftelses rätt att bevilja arbetsgivare återlån av avsatta medel har tillstyrkts av *Näringslivets skattedelegation*, *LO* och *Kooperativa förbundet*. Vissa betänkligheter har uttalats av *kammarrätten*, *överståthållarämbetet* och vissa *länsstyrelser*, som anser att säkerhetskravet är alltför vagt utformat.

Förmånsrätt för pensionsfordran. Förslaget att införa förmånsrätt för pensionsfordran tillstyrks av *kommerskollegium*, *länsstyrelsen i Östergötlands län*, *Sveriges köpmannaförbund*, *LO* och *SACO*. Även *Näringslivets skattedelegation* godtar förslaget.

Sveriges advokatsamfund finner starka skäl tala för att i princip utrusta pensionsfordran med förmånsrätt men anser sig likväl inte f. n. — med hänsyn till annan pågående lagstiftning med verkningar inom förmånsrättens område — kunna ta slutlig ställning till förslaget.

Förslaget avstyrks av *lagberedningen* och *Sveriges grossistförbund*.

Näringslivets skattedelegation framhåller, att förslaget att utan särskilda övergångsbestämmelser införa en särskild förmånsrätt för personer födda år 1907 eller tidigare motiverats av sociala skäl, nämligen att den kategori

anställda som uppbär en starkt reducerad allmän tilläggspension bör erhålla särskilda garantier för sina privata pensionsförmåner. I princip innebär införandet av en dylik förmånsrätt enligt delegationen ett väsentligt avsteg från vad som eljest kan godkännas i fråga om civillagstiftning. Effekten av en sådan förmånsrätt varierar också företagen emellan till följd av olika ålderssammansättning och skillnader i pensionsförmåner och är därför svår att överblicka. Ett sådant avsteg från annars tillämpad lagstiftningsteknik kan enligt delegationen accepteras endast om den ökade belastningen görs temporär. Detta krav har utredningen sökt tillgodose genom anknytningen till en speciell kategori äldre anställda. Delegationen godtar förslaget i denna del under framhållande att utredningens förslag utgör ett absolut maximum i fråga om förmånsrätt. Även förslaget om förmånsrätt i övrigt biträds av skattedelegationen, trots den retroaktivitet som enligt delegationen kännetecknar detta.

Sveriges advokatsamfund finner det vanskligt att bedöma såväl var i förmånsrättsordningen fordran på pension skall inplaceras som huruvida förmånsrätten bör begränsas till att avse pension intill visst belopp. Förslaget om förmånsrätt bör vid departementsbehandlingen göras till föremål för en grundlig omprövning. Därvid bör enligt samfundet olika borgenärsintressen allsidigt belysas och vägas mot varandra. Samfundet understryker vikten av att förmånsrätten inte får inverka störande på näringslivets kreditmöjligheter eller på kreditmarknaden över huvud. Säsom villkor för förmånsrätt enligt förslaget uppställer samfundet krav på att redovisningen av pensionsskulden blir obligatorisk.

Lagberedningen framhåller inledningsvis i denna del, att utredningsförslaget inte presenterats för de nordiska grannländerna. Med hänsyn till det nordiska samarbete som äger rum i fråga om bl. a. de förmånsrättsliga reglerna förutsätter beredningen, att samråd med grannländerna äger rum innan en för borgenärerna så betydelsefull reform som den av utredningen föreslagna genomförs. Förslagets verkningar bör bedömas även med hänsyn till de europeiska samarbetssträvandena.

Vidare framhåller beredningen, att betänkandet inte innehåller något som kan belysa hur den föreslagna förmånsrätten skulle drabba i de individuella fallen. Man hade kunnat tänka sig en undersökning av ett antal konkursfall av någon betydenhet med tänkt införande av förmånsrätt för kapitaliserade pensionsfordringar. Inte heller vet man genom betänkandet, hur stort det kapitaliserade beloppet av förmånsberättigade pensionsfordringar skulle bli för hela landet. Förslaget berör arbetsgivare av alla slag och någon samlad statistik över deras förpliktelser torde inte finnas. I den mån förpliktelserna motsvaras av pensionsstiftelser — vilket ingalunda alltid är förhållandet — har sammanlagda beloppet uppskattats till 7,5 miljarder kr. per utgången av år 1964, varav emellertid 1,5 miljarder täcktes av realtill-

gångar hos stiftelser. Hur stort belopp som skulle tillkomma på grund av pensionsutfästelser vilka inte täcks av pensionsstiftelser kan man inte gissa sig till. I vad mån nya pensionsförpliktelser tillkommer framdeles eller i vad mån utfästa belopp kommer att stiga kan man inte heller yttra sig om. Att fordringsägare, som inte haft någon säkerhet, skulle i föreslagen omfattning utan vidare utrustas med förmånsrätt på andra redan befintliga — eller blivande — borgenärers bekostnad torde enligt beredningen vara något unikt för våra förhållanden.

Förutsättningarna för den kredit som andra borgenärer lämnat kan enligt beredningen helt förändras om gamla och nya pensionsutfästelser får kapitaliseras och njuta förmånsrätt utan begränsning, också i den mån de belöper på intjänande före utfästelsens tillkomst. Särskilt de oprioriterade borgenärerna kan genom förslaget bli helt lottlösa.

Beredningen anser, att förslaget inte rimligen kan godtas i föreliggande skick. Enligt beredningens mening måste det sålunda för att förmånsrätt skall kunna medges åtminstone fordras, att avsättning, lämpligen till stiftelse, skett av vinstmedel och redovisas som verklig skuld i balansräkningen, att pensionernas belopp begränsas och att verkställd avsättning kan bli föremål för återvinning, om den skett inom viss inte alltför kort tid före konkursansökningen.

Om systemet med reversstiftelser bibehålls, kan enligt beredningen återvinning av medelsöverföring till stiftelsen ske enligt konkurslagen. Det kan däremot bli svårigheter att i sak åstadkomma motsvarande återvinning, om man som utredningen föreslagit nöjer sig med avsättning genom en bokföringsåtgärd i företagarens egen bokföring.

Beredningen framhåller vidare, att förmånsrätt enligt förslaget skall inträda alldeles oavsett om pensionsutfästelsen skett före lagens ikraftträdande eller om pensionen intjänats dessförinnan. Detta kan innebära stora överraskningar för andra borgenärer. Med en ordning som betjänar sig av pensionsstiftelser och medelsöverföring till dem under betryggande villkor kan sådana överraskningar lättare förebyggas. Beredningen anser det inte kunna godtas att, utan någon övergångsreglering, förmånsrätt ges med återverkande kraft för vissa pensionsfordringar före bl. a. redan befintliga företagsinteckningar och före oprioriterade borgenärer.

Frågan om tillåtligheten av tillbakaverkande kraft inställer sig enligt beredningen inte endast i samband med lagens ikraftträdande. Det kan också inträffa, att en företagare med ett slag åtar sig oantastbara pensionsförpliktelser mot sina arbetstagare även i den mån pensionen skall anses intjänad under tid före den dag då förpliktelserna blev oantastbara. En motsvarande fråga om återverkande kraft uppkommer även när en företagare ikläder sig en oantastbar pensionsförpliktelse mot viss enskild anställd, t. ex. verkställande direktör, och pensionen har intjänats före åtagandet. Hithörande fall

skulle enligt beredningen kunna få en rimligare lösning, om avsättning av vinstmedel krävs för att förmånsrätt skall åtnjutas och återvinning kan äga rum under lämpliga förutsättningar.

I sammanhanget påpekar beredningen, att vanliga skulder skall samvetsgrant upptagas i bokföringen och balanseras mot företagets tillgångar för att man skall få en uppfattning om bolagets ställning. De i balansräkningen upptagna skulderna skall bl. a. ligga till grund för beräkning av erforderlig avsättning till skuldregleringsfond. Även avsättningen till reservfond är i viss mån beroende av skuldredovisningen. Ett företag är emellertid enligt gällande lag inte pliktigt att i balansräkningen utföra kapitaliserade beloppet av pensionskulder som gäld, och utredningen föreslår ej någon ändring i denna del. Godtas utredningens förslag kan man, framhåller beredningen, räkna med att mycket stora kapitaliserade pensionsbelopp dyker upp i konkurs med förmånsrätt utan att de ens i balansräkningen utförts bland företagets skulder eller föranlett skyldighet att göra avsättning till skuldregleringsfond. Den här påtalade inkonsekvensen vidlåder inte ett system som förutsätter överföring av vinstmedel till stiftelse.

Lagberedningen anser sålunda att man måste behandla hela frågan om förmånsrätt på annat sätt än utredningen gjort och lägger fram ett eget förslag till tryggnad av pensionsfordringar, som inte skulle stå i strid med nuvarande ordning. Beredningens förslag innebär följande.

1. Pensionsförpliktelser får fortfarande upptagas inom linjen. Till stöd för en sådan ståndpunkt kan anföras, att företaget, så länge det kan visa hygglig vinst, i realiteten inte belastas av pensionsfordringarnas hela kapitaliserade värde på samma sätt som av vanliga skulder. Vanliga kapitalsskulder måste ju amorteras med den behållna vinst som återstår sedan bl. a. avdrag skett för skatt, medan de årliga pensionskostnader som ingått i det kapitaliserade beloppet får avdragas från den skattepliktiga inkomsten. Det är först i konkurs eller vid därmed jämförliga förfaranden som hela det kapitaliserade beloppet fullt kommer fram som en verklig belastning av boet. För företagen bör det vara en lättnad att inte behöva i balansräkningen redovisa kapitalsskuld av pensionsförpliktelser vare sig de har förmånsrätt före eller efter företagsinteckningarna. Företagets möjligheter att erhålla kredit ökas, förutsatt att den som ger kredit ej behöver räkna med senare överraskningar.

2. För tillgodoseende av önskemålet, att pensionsborgenärernas rätt tryggas inom rimliga gränser, har man på arbetsmarknaden redan beträtt försäkringsvägen. Beredningen förordar en undersökning, huruvida inte kreditförsäkringen kan och bör utvidgas så att den i princip får gälla alla oantastbara pensionsförpliktelser, oavsett under vilken tid de intjänats. Vissa begränsningar i fråga om belopp och liknande bör dock naturligen kunna uppställas. Systemet innebär, att arbetsgivaren svarar för pensionsförpliktelserna, vilkas fullgörande emellertid skulle garanteras av kreditförsäkringsinrättningen. Intet hindrar, att denna ordning i likhet med det nuvarande FPG/PRI-systemet kombineras med pensionsstiftelser, om man så vill. Den antydda utvidgningen skulle givetvis medföra ökade försäkringspremier men mot denna ökning svarar större möjligheter för företagaren att erhålla

kredit och dessutom ökad trygghet för pensionsborgenärerna. Till undvikande av missförstånd må särskilt framhållas, att här ej avses att försäkringsinrättningen skulle i första hand svara för pensionerna. Den skulle endast vara garant.

3. Kreditförsäkringsinrättningen bör ha vissa möjligheter att vägra företagare att erhålla försäkring och att uppsäga försäkring. I de ekonomiskt svagaste företagen skulle sålunda pensionsborgenärerna ej få önskat skydd. Det synes emellertid naturligt, att man just i de svaga företagen undviker att belasta dem med stora kapitaliserade pensionsförpliktelser på andra borgenärers bekostnad. I den mån sådana företag ej försvinner får man trygga pensionerna genom vanlig pensionsförsäkring i inrättningar av typen SPP.

4. För att det antydda systemet skall fungera krävs, att kreditförsäkringsinrättningen ej får regressrätt med förmånsrätt i vidare mån än pensionstågaren själv har förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § HB. Regressrätt med förmånsrätt skulle alltså ej föreligga för det kapitaliserade värdet av framtida pensioner, även om kreditförsäkringsinrättningen inköpt pensioner åt vederbörande. Ännu radikalare vore att kreditförsäkringsinrättningen avstod från all regressrätt för det kapitaliserade beloppet av pensionsutfästelserna. Det kan ju för oprioriterade borgenärer bli en obehaglig överraskning att de kapitaliserade beloppen dyker upp i konkurs, även om de ej är utrustade med förmånsrätt.

Enligt *Sveriges grossistförbund* kan förslaget, om det genomförs, medföra mycket otillfredsställande konsekvenser. Förmånsrätten kan avse betydande belopp, som inte kommer till synligt uttryck i bokslutet (»tyst» förmånsrätt). En sådan konsekvens är enligt förbundet allvarlig från alla synpunkter. Svårigheten att få en rättvisande bild av ett företags ekonomiska ställning ökar genom att förmånsrätten avses gälla oberoende av när pensionslöftet givits och när pensionen intjänats. Rent allmänt framhåller förbundet att frågan om utformningen av en förmånsrätt bör ses i ett större, även internationellt sammanhang och förbundet uttalar sig härvid i samma riktning som lagberedningen.

Upphörande av näringsverksamhet. Förslaget om tryggande av pensionsfordran i det fall då arbetsgivaren upphör med sin rörelse hälsas med tillfredsställelse av *länsstyrelsen i Östergötlands län* och *LO*. Enligt *Sveriges köpmannaförbund* får förslaget utomordentligt stor betydelse för företag inom detaljhandeln, inom vilken det normalt sker en viss omsättning av företag genom att företagare på grund av ålder eller sjukdom överlåter sin rörelse. *Näringslivets skattedelegation* framhåller, att flertalet av de frågor som i denna del omfattas av förslaget hittills varit oreglerade. Den viktigaste av dessa frågor är pensionslöftets behandling vid fusion enligt aktiebolagslagen. Hittills har i fråga om fria stiftelser permutation i en eller annan form varit den enda vägen för att bringa reda i stiftelseförhållandena efter sammanslagning av företag. Nuvarande ordning har med rätta kritiserats. Delegationen, som anmärker att ett starkare betonande av tryggandesynpunkten inte bör ändra pensionsfordrans rättsliga karaktär, uppfattar de föreslagna reglerna som endast en sammanfattning av regler för vissa

speciella situationer. Ett väsentligt och berättigat krav på dessa reglers utformning är, att de inte motverkar eller försvårar företagsekonomiskt motiverade och från allmän synpunkt nödvändiga och önskvärda strukturförändringar. Eftersom företagens kontoavsättningar framdeles till allt större del kommer att avse kreditförsäkrade pensionslöften, vilka bör följa särskilda regler, får de allmänna regler som föreslås ett med tiden alltmer begränsat tillämpningsområde.

Lantbrukets skattedelegation anser att förslaget avser endast rörelse och inte jordbruksfastighet och annan fastighet.

Förslagets anknytning till rörelsebegreppet uppmärksammas av *hovrätten för Västra Sverige*, som anser att detta utan tvivel innebär en betydande svårighet. Detta påpekande får dock ej uppfattas som kritik, framhåller hovrätten. Därtill kommer att man enligt förslaget bör främja en överenskommelse om att överflytta pensionsskulden på efterträdaren. Med hänsyn därtill biträder hovrätten förslaget på denna punkt.

Personalstiftelse. Förslaget om uppdelning i rena pensions- och personalstiftelser anses ändamålsenligt av remissinstanserna. Ingen erinran riktas mot förslaget att personalstiftelse skall utgöra en realstiftelse. Det förordade förbudet mot återlån kritiseras dock av vissa remissinstanser, såsom *Sveriges advokatsamfund*, *Lantbrukets skattedelegation* och *SHIO*.

I de delar, där de föreslagna reglerna överensstämmer med vad som föreslagits om pensionsstiftelse, föreligger ingen kritik.

Tillsyn. Förslaget att länsstyrelse skall vara tillsynsmyndighet tillstyrks av bl. a. *kammarrätten*, *Familjeföretagens förening* och *Näringslivets skattedelegation*. Delegationen hänvisar till att tillsynsarbetet successivt kommer att minska genom nedgången i antalet stiftelser. Även beträffande de kvarstående stiftelserna kommer tillsynen att förenklas genom den nu förordade regleringen. Enligt delegationens mening är det nödvändigt att tillsynen utövas lokalt genom länsstyrelserna, särskilt med hänsyn till att de frågor som uppstår vid upphörande och överlåtelse av rörelse ofta har en stark lokal anknytning. Vidare konstaterar delegationen, att tillsynsmyndigheten genom förslaget kommer att befrias från att syssla med den vanligaste formen för överlåtelse, nämligen fusioner.

Flera instanser uttrycker farhågor för att länsstyrelserna kommer att få nya och svåra arbetsuppgifter i alltför stor omfattning. I sådan riktning uttalar sig *länsstyrelserna i Västmanlands och Norrbottens län* och *TCO*, som tillägger att länsstyrelserna bör få generella anvisningar om vilka krav som behöver ställas vid behandlingen av ifrågakomna ärenden. Länsstyrelserna måste enligt dessa remissinstansers mening utrustas med sådana resurser att arbetsgivare, pensionsborgenärer och styrelser för pensionsstiftelserna kan få vägledning, information och förhandsbesked i svåra frågor.

Häri instämmer *handelskammaren i Gefle*, som påpekar att erfarenheterna från försäkringsinspektionens befattning med bundna stiftelser i dessa hänseenden varit mycket goda. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* befarar, att förslaget under en övergångstid kommer att medföra avsevärd belastning för länsstyrelserna.

Föreningen auktoriserade revisorer och Lantbrukets skattedelegation för fram tanken på en central nämnd — en »pensionsstiftelsenämnd» — såsom tillsynsmyndighet i länsstyrelses ställe. Föreningen anser, att hittillsvarande erfarenheter av tillsynen visar betydande skillnader mellan olika länsstyrelser vid tillämpningen av gällande bestämmelser. Tillsynsmyndigheten kommer att få nya och svåra uppgifter, vilket enligt föreningen gör att man kan befara en ännu större ojämnhet i tillämpningen. Det finns därför enligt föreningen skäl att överväga, om inte en central tillsynsmyndighet är lämpligare. Eftersom många avgöranden kommer att vara av rent affärsmässig art, borde denna centrala myndighet innehålla företrädare för näringslivet och för arbetstagarorganisationerna. En central »pensionsstiftelsenämnd» synes föreningen vara den lämpligaste tillsynsmyndigheten. Lantbrukets skattedelegation hänvisar till att företagen i viktiga frågor behöver ha möjlighet att få bindande förhandsbesked och detta även inom pensionsstiftelsernas område. Erfarenheterna från en central instans som riksskatte-nämnden anser delegationen vara enbart positiva. Att riksskattenämnden inte utan svårighet kan lämna förhandsbesked inom pensioneringens område beror enligt delegationen på att även civilrättsliga frågor berörs. En central instans för detta område borde lämpligen knytas till försäkringsinspektionen och kunde eventuellt överta samtliga tillsynsuppgifter. Delegationen anser, att det därigenom skulle skapas garanti för att granskningen blir sakkunnig och bedömningen enhetlig.

Även *Sveriges advokatsamfund* och *Kooperativa förbundet* anser att önskvärdheten av en enhetlig bedömning talar för inrättandet av en central tillsynsmyndighet. Båda remissinstanserna anser försäkringsinspektionen bäst lämpad för uppgiften.

Departementschefen

Inledning. I vårt land förekommer vid sidan av den allmänna pensioneringen en omfattande privat pensionering som har sin grund i arbetsgivares pensionsutfästelser till sina anställda. En arbetsgivare kan säkerställa sina pensionsutfästelser genom att teckna pensionsförsäkring. Han kan också svara för sina utfästelser med den egna förmögenheten.

En arbetsgivares utfästelse om ålderspension ger redan under arbetstidens yrkesaktiva ålder upphov till vissa rättsverkningar. En sådan verkan är att den del av pensionen som arbetstagaren tjänar in under ett år utgör

en kostnad för arbetsgivaren och bildar en successivt växande skuldpost. Denna kan redovisas i balansräkningen. Enligt gällande skatteregler åtnjuter arbetsgivaren emellertid rätt till avdrag för denna skuldökning vid taxering till inkomstskatt endast under förutsättning att han avsätter motsvarande medel till en särskild pensionsstiftelse. Avsättningen kan fullgöras antingen genom överföring av kontanter eller andra medel eller också genom överlämnande av en av arbetsgivaren utställd revers. I det sistnämnda fallet föreligger dock avdragsrätt endast om arbetsgivaren är aktiebolag, ekonomisk förening, ömsesidigt försäkringsbolag eller sparbank. Består stiftelsens tillgångar av enbart fordringar mot arbetsgivaren, kallas stiftelsen reversstiftelse. Har stiftelsen även andra tillgångar kallas den realstiftelse.

Flertalet pensionsstiftelser är av typen reversstiftelse. Av de belopp som sammanlagt avsatts till pensionsstiftelser — omkring 7,5 miljarder kr. — beräknas omkring 6 miljarder kr. utgöra reversfordringar och återstoden andra tillgångar.

Det avgörande skälet till att en arbetsgivare ofta föredrar att avsätta årets pensionskostnad till en reversstiftelse framför att betala premier till en försäkringsinrättning eller inrätta en s. k. realstiftelse är önskemålet att kunna förfoga över det kapital som motsvarar premierna. Tecknar han försäkring, måste kapitalet föras över till försäkringsinrättningen och förvaltas hos denna enligt de regler som gäller för placeringen av försäkringsfonden för livförsäkringar. Arbetsgivaren kan inte räkna med att säkert få återlåna överlämnade medel. En avsättning till realstiftelse innebär lika så att arbetsgivaren avstår från de avsatta medlen, låt vara att dessa ofta kan lånas tillbaka. Fullgör arbetsgivaren däremot avsättningen till en pensionsstiftelse med revers, kan kapitalet ligga kvar och användas i arbetsgivarens rörelse.

Pensionsstiftelsen har emellertid inte till enda uppgift att vara ett instrument för arbetsgivaren när det gäller att reservera medel för privata pensioner med rätt till skatteavdrag för avsättningen. Stiftelsen skall också tjäna syftet att trygga arbetstagarnas pensionsrätt. Har stiftelsen bildats enligt 1937 års lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser (bunden stiftelse), åtnjuter fordringen förmånsrätt enligt 17 kap. 11 § handelsbalken, i den mån den inte utgår med förmånsrätt enligt samma kap. 4 §. Av det totala antalet pensionsstiftelser, omkring 9 000, är det emellertid endast en tiondel som är bundna. Övriga, s. k. fria stiftelser, åtnjuter ingen förmånsrätt. Har stiftelsen realltillgångar, utgör dessa trygghet för pensionsfordringarna.

Behovet av ny lagstiftning. Den nuvarande ordningen med både bundna och fria stiftelser samt revers- och realstiftelser har utsatts för allvarlig kritik. Denna har framför allt riktat sig mot reversstiftelserna och gått ut

på att dessa utgör ett bräckligt skydd för arbetstagarnas pensionsfordringar. Är arbetsgivarens företag bärkraftigt, anses arbetstagarna inte behöva utnyttja stiftelsen, eftersom arbetsgivaren ändå kan infria sina pensionsutfästelser. Är arbetsgivaren insolvent och går i konkurs, är stiftelsens fordran normalt inte mera värd än vilken fordran som helst. Detta är åtminstone fallet i fråga om de fria stiftelserna, som saknar förmånsrätt för sina fordringar. De fria stiftelserna anses därför inte fylla någon reell uppgift från tryggandesynpunkt. Vidare har erinran riktats mot att det finns två stiftelsetyper som följer skilda regler. Detta gäller som redan nämnts bl. a. förmånsrätten. För de fria stiftelsernas del saknas också regler om t. ex. styrelse och likvidation och om stiftelsens överförande till annan arbetsgivare i samband med fusion m. m. Särskilt bristen på regler för överförande av stiftelse från en arbetsgivare till en annan har känts besvärande för näringslivet. Även bevakningsproceduren i arbetsgivarens konkurs är en annan för de fria stiftelserna än för de bundna stiftelserna. Det har likaså väckt kritik, att lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser betraktar avsättning till bunden stiftelse som en vinstdisposition och inte som en kostnad. Detta synsätt har kommit till uttryck även i konkurslagen, där avsättning till bunden stiftelse kan återvinnas under samma tidsperiod som gåva.

De bundna stiftelserna har stått under tillsyn alltsedan deras tillkomst. De fria stiftelserna har däremot tidigare inte varit underkastade obligatorisk tillsyn. Först efter utredningens tidigare förslag infördes genom 1961 års lagstiftning bestämmelser om sådan tillsyn även för dem. Men tillsynen utövas av olika myndigheter. Bunden stiftelse står under tillsyn av försäkringsinspektionen, medan fri stiftelse står under länsstyrelsens tillsyn.

Slutligen inverkar olika skatterättsliga regler på bedömandet av de båda stiftelsetyperna. I kommunalskattelagen regleras de förutsättningar under vilka avsättning får göras med revers för att rätt till avdrag för avsättningen skall föreligga vid taxeringen. Reglerna innehåller bl. a. vissa begränsningar i avsättningsbeloppens storlek. Vidare föreskrivs skyldighet att återföra överskottsmedel i stiftelse till beskattning. Dessa skatterättsliga regler sätter i flera avseenden en prägel på stiftelserna, som skiljer sig från vad som följer av den civilrättsliga lagstiftningen.

De nu anförda omständigheterna har gjort en översyn av formerna för den privata pensioneringen behövlig. Denna översyn har verkställts av pensionsstiftelseutredningen. På grundval av ett första betänkande av utredningen antogs år 1961 lagen med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse och i anslutning därtill vissa ändringar i annan lagstiftning. Med 1961 års lagstiftning avsågs att lösa vissa problem rörande anpassningen av pensionsstiftelsernas verksamhet till det ändrade läge som uppstått på tjänstepensioneringens område i och med den allmänna tilläggspensioneringens

tillkomst. Lagstiftningen tog sikte även på vissa andra civilrättsliga och skatterättsliga frågor som ansågs särskilt brådskande. Lagen innebär bl. a. att det i pensionsstiftelserna skall kvarhållas så mycket av befintliga medel som fordras för att säkerställa utgående pensioner och utfästelser om pension (stiftelsens pensionsreserv). Vidare ges regler om användning av pensionsstiftelsens överskottsmedel. Dessa kan anlitas dels till gottgörelse åt arbetsgivaren för dennes utgifter för pensionering och för ändamål som står nära pensionering och dels till överföring från en pensionsstiftelse till en annan hos samma arbetsgivare. Därmed ges möjligheter för arbetsgivare att gottgöra sig för avgifter till allmän tilläggspension och att föra över medel till stiftelse som bildats för att trygga ITP-pension.

Den år 1961 tillkomna lagstiftningen har delvis provisorisk karaktär. I sitt andra betänkande, som avgavs år 1965, har utredningen gjort en förutsättningslös och samlad prövning av rättsområdet i hela dess vidd. I huvudsak går utredningens förslag ut på att reversstiftelseformen utmönstras och ersätts med möjlighet för arbetsgivare att under vissa förutsättningar föra upp en spärrad och avdragsgill skuldpost för pensioner i balansräkningen, benämnd »Avsatt till pensioner». Stiftelseformen kräver enligt förslaget avsättning med kontanta medel eller liknande för pension eller andra ändamål än pensionering. Vidare föreslås arbetstagarnas pensionsfordringar bli utrustade med viss förmånsrätt genom bestämmelser i 17 kap. handelsbalken. Förslaget bygger på tanken att särskilda regler om likvidation, fusion, tillsyn m. m. blir onödiga i fråga om sådan avsättning för pensionering, vilken redovisas som en skuldpost i bokföringen, och att motsvarande regler i fråga om realstiftelserna kan förenhetligas och förenklas. Genom att skuldposten under straffansvar spärras intill måttet för pensionsreserven avses pensionsfordringarna bli effektivt tryggade.

Utredningens förslag är enhälligt och har tillkommit efter överläggningar med bl. a. företrädare för arbetsmarknadens olika huvudorganisationer. Förslaget har i stort fått ett gynnsamt mottagande av remissinstanserna. Alldeles särskilt gäller detta förslaget att avskaffa reversstiftelserna. Under remissbehandlingen har också uttalats bl. a., att lagförslaget medför avsevärda lagtekniska och administrativa fördelar och att det särskilt genom samordningen mellan civilrätt och skatterätt bör kunna bringa ordning och reda på åtskilliga punkter som hittills varit bristfälligt reglerade eller i övrigt oklara.

Viss tvekan om behovet av ny lagstiftning i enlighet med utredningens uppläggning har anmälts av kammarrätten och en länsstyrelse. De menar att en lagstiftning i ämnet skulle ha fyllt en vida större uppgift, om den kommit till stånd tidigare, innan de stora pensionsfrågorna vunnit sin lösning. Lagberedningen har avstyrkt förslaget. Beredningen anser, att utredningen gått väsentligt längre än som i nuvarande läge är påkallat

från trygghedssynpunkt. Särskilt anses detta gälla utredningens förslag om förmånsrätt. Enligt beredningen hade det bort undersökas, om det inte varit möjligt att bygga vidare på nuvarande ordning med pensionsstiftelser och avlägsna påtalade brister genom adekvata jämkningar i lagstiftningen. Beredningen menar, att många omständigheter av både teknisk och praktisk art talar för att bevara stiftelsekonstruktionen, alternativt i form av en enhetsstiftelse.

Det är uppenbart att utbyggnaden av den allmänna pensioneringen och de i anslutning därtill träffade centrala överenskommelserna på arbetsmarknaden om kompletterande privat tilläggpensionering, särskilt ITP-planen, minskat betydelsen av en lagreform inom pensionsstiftelseväsendet. Av särskilt intresse är att de omkring 1 800 pensionsstiftelser, som bildats med anledning av ITP-planen för att trygga ålderspension enligt nämnda plan, fått sin faktiska trygghedsfunktion stärkt genom garantiåtagande från det särskilt inrättade Försäkringsbolaget Pensionsgaranti ömsesidigt (FPG/PRI-systemet). ITP-planen och dess efterföljare synes därmed för näringslivets anställda innebära en tillfredsställande garanti för den pensionsrätt som avses med planerna.

Att märka är emellertid, att bestående fria och bundna stiftelser av äldre typ, dvs. de som bildats före nyssnämnda överenskommelser, är omkring 7 000 till antalet och avser pensionsfordringar till ett sammanlagt belopp om ca 6 miljarder kr., medan PRI-stiftelserna inte är flera än omkring 1 800 och ännu inte avser fordringar till högre belopp än omkring 1,8 miljarder kr. Man måste därför anta, att de problem som nu vidlåder pensionsstiftelseväsendet kommer att utgöra kännbara olägenheter under en ganska lång övergångstid, sannolikt minst omkring 40 år. Härtill kommer att den nuvarande ordningen är behäftad med brister, som är kännbara även för PRI-stiftelserna. Att utvecklingen medfört, att nuvarande brister till viss del fått karaktär av övergångsproblem, utgör därför enligt min mening inte skäl nog för att avstå från en mer omfattande reform av stiftelseväsendet.

Syftet med den föreslagna lagreformen är att såvitt möjligt skapa trygghet för privata pensionsfordringar i former som inte innebär onödiga ekonomiska eller praktiska påfrestningar för näringslivet. En sådan reform torde väl, som lagberedningen framhållit, kunna nås efter andra och delvis mindre genomgripande linjer än dem utredningen följt. En ny analys av problematiken med sikte på andra lösningar förutsätter emellertid ytterligare utredningsarbete under medverkan av företrädare för arbetsmarknadens organisationer. Det föreliggande utredningsförslaget, som tillkommit under sådan medverkan, är enhälligt och har i huvudsak vunnit remissinstansernas stöd. Förslaget innebär en avsevärd rationalisering av formerna för den privata tjänstepensioneringen. Jag anser därför att frågan om trygghet av privata pensioner bör lösas på grundval av utred-

ningsförslaget. I vissa avseenden bör dock modifikationer ske. Enligt min mening bör avvägningen mellan arbetsgivar- och arbetstagarintressena ske mot bakgrund av följande synpunkter.

Systemet med bundna och fria revers- och realstiftelser som instrument för pensionering har visat sig svåröverskådligt och invecklat. Särskilt har kritik riktats mot reversstiftelserna. En förenkling av formerna för den privata arbetstagarpensioneringen är därför av behovet påkallad, inte minst för att underlätta rationaliseringssträvandena inom näringslivet. Här har den föreslagna omvandlingen av reversstiftelse till särskild, spärrad skuldpost i bokföringen sin största betydelse. Jag ämnar föreslå att utredningsförslaget i huvudsak följs i denna del.

De nuvarande stiftelserna erbjuder inte i och för sig något fullt tillfredsställande mått av trygghet för pensionsfordringarnas infriande. För reversstiftelsernas del synes den viktigaste trygghetsfaktorn ligga däri att kretsen av stiftare i praktiken — med hänsyn till rätten att göra avdrag vid taxering — är begränsad till aktiebolag, ekonomiska föreningar och andra, som genom lagstiftning omfattas av vissa konsolideringskrav till borgenärernas skydd. De stiftelser, övervägande reversstiftelser, som tryggar åtaganden enligt ITP-planen, bereder emellertid med hänsyn till den inbyggda FPG-kreditförsäkringen en i det närmaste fullständig trygghet för fordringarnas infriande i fall av arbetsgivarens obestånd. Anslutningen till allmänna pensionsplaner ökar och det finns skäl anta, att man om några decennier inte behöver räkna med andra pensionsfordringar än sådana som är kreditförsäkrade. Möjligheterna att effektivt trygga sådana äldre pensionsfordringar som inte är garanterade på detta sätt synes vara mer begränsade. En så vidsträckt förmånsrätt som utredningen föreslagit synes inte böra införas av skäl som närmare skall utvecklas i det följande. Den särskilda skuldföringsmetoden bereder som sådan inte större trygghet än en reversstiftelse. Viktigt är därför att kretsen av arbetsgivare, som får använda den nya metoden, begränsas till de rättssubjekt för vilka de förut nämnda konsolideringskraven till borgenärernas skydd gäller. Vad angår de pensionsstiftelser som avses få bestå för framtiden, s. k. realstiftelser, finns vissa möjligheter att genom reformen förbättra deras tryggande-funktion. Detta bör enligt min mening ske genom att stiftelserna ges en väsentligt självständigare ställning i förhållande till arbetsgivaren än f. n.

Av betydelse från tryggandesynpunkt är slutligen de särskilda regler jag vill föreslå för det fall att arbetsgivaren upphör med sin rörelse.

De nu i korthet redovisade reformerna avses skola inrymmas i en särskild lag om tryggnad av pensionsutfästelse m. m., som ersätter 1937 och 1961 års lagar på området. I den nya lagen bör också upptagas vissa regler om arbetsgivares stiftelse med annat ändamål än pensionering, s. k. personalstiftelse, och om tillsyn över pensions- och personalstiftelse. Som en följd av reformen bör ändringar vidtas i en rad civilrättsliga lagar.

Pensionsutfästelsens natur. Som utredningen framhållit är pension enligt modernt synsätt att jämföras med lön och inte som det förr vanligen ansågs att betrakta som ett understöd av gåvokaraktär. Avsättning till pensionsstiftelse utgör med andra ord en kostnadsdisposition och inte — som man såg saken vid tillkomsten av 1937 års lag — en vinstdisposition.

Från arbetstagarens synpunkt innebär denna grundsyn, att arbetstagaren för varje år intjänar en viss andel av sin framtida pension, av utredningen benämnd fribrev. Pensionsfordringen är lika med kapitalvärdet av detta fribrev. För att stärka arbetstagarens pensionsfordran har utredningen föreslagit regler om förmånsrätt för fordringen och om särskilda åtgärder från arbetsgivarens sida i det fall att arbetsgivaren upphör med sin rörelse. Utredningen har också föreslagit särskild lagreglering för att hindra för arbetstagarna ogynnsamma verkningar av s. k. antastbart pensionslöfte, dvs. löfte till vilket arbetsgivaren knutit villkoret, att arbetstagaren står kvar i tjänst när pensionsfallet inträffar.

Från arbetsgivarens synpunkt innebär den nämnda uppfattningen om pensionsutfästelsens — eller med utredningens beteckning pensionslöftets — natur, att utfästelsen för varje år ger upphov till en kostnad. Denna motsvarar den del av pensionens uppbyggnad som belastar rörelsen för varje år i sänder (periodisering). Detta synsätt överensstämmer med den kostnadsfördelning som är den vanliga när arbetsgivaren betalar premier för en pensionsförsäkring (premiereservsystemet).

Riktigheten av den uppfattning som jag nu berört och som kommit till uttryck i utredningens förslag har ifrågasatts endast av lagberedningen. Denna menar att avsättning eller reservering av medel för pension bör ske av vinstmedel och inte betraktas som en kostnad som belastar rörelsen. Jag ansluter mig emellertid till utredningens principiella ståndpunkt i denna del. Jag vill därmed ge eftertryck åt den numera vanliga uppfattningen, att en arbetstagares pensionsfordran till den del pensionen är intjänad utgör ett med lönefordran likställt anspråk.

Som ett ytterligare uttryck för denna uppfattning är att betrakta utredningens förslag till tillägg till avtalslagen, enligt vilket domstol kan jämka eller lämna utan avseende ett antastbart villkor, om dess tillämpning från arbetstagarens sida uppenbarligen skulle vara otillbörlig. Enligt min mening torde denna utredningens bedömning av ett antastbart löfte inte behöva uttryckligen lagfästas. Redan jämlikt grunderna för bestämmelsen i 8 § skuldebrevslagen, som utgjort förebild för utredningens förslag, synes det vara möjligt att i tillräcklig utsträckning ingripa mot sådana förfaranden.

Den omständigheten, att ett pensionslöfte är antastbart, har hittills inte från civilrättslig synpunkt ansetts böra medföra att pensionsstiftelse skall vara hindrad att trygga löftet. Vid bestämmandet av stiftelses civilrättsliga pensionsreserv skall sålunda även antastbara löften medräknas. Om ett

sådant löfte lämnats efter utgången av år 1962 får arbetsgivaren däremot inte njuta avdrag vid taxering för avsättning på grund av löftet. Det får förutsättas att skatterätten kommer att stå fast vid denna ståndpunkt. Överensstämmelse mellan civil- och skatterätten på förevarande område är av stor praktisk betydelse. Från civilrättslig synpunkt torde man kunna hävda, att lagstiftningsåtgärder för att trygga en pensionsborgenärs rätt blir av tämligen tvivelaktigt värde, om själva löftet är antastbart. Jag förordar därför att tryggandelagen i princip skall ta sikte endast på oantastbara pensionslöften. Antastbara löften, som lämnats före den 1 januari 1967, bör emellertid få beaktas.

Obligatorisk eller frivillig bokföring av pensionsskuld. Utredningen har mot bakgrund av sin uppfattning om pensionsutfästelsens natur ställt frågan, om inte arbetsgivaren bör vara skyldig att under alla förhållanden upptaga sin pensionskuld på passivsidan i balansräkningen. Utredningen framhåller, att arbetsgivaren enligt såväl bokföringslagen som aktiebolagslagen är berättigad att i sin balansräkning ta upp pensionsskulden men att någon skyldighet att göra detta inte anses föreligga. En annan sak är att skattepraxis som villkor för avdragsrätt vid taxering ställer, att avsättning för pensionskostnad sker till en pensionsstiftelse.

Enligt utredningen är det i och för sig principiellt riktigt att kräva bokföringsskyldighet i fråga om all pensionsskuld. Utredningen anser dock vissa skäl mana till försiktighet. Inom vissa branscher — t. ex. bland byggnadsföretagen — finns det sålunda många företag som arbetar med ett ganska litet eget kapital i förhållande till pensionsskulden. En föreskrift om obligatorisk bokföring skulle kunna få till följd att flera sådana företag, som i och för sig är fullt bärkraftiga, tvingades likvidera därför att aktiekapitalet skulle anses ha gått förlorat till mer än två tredjedelar. Med hänsyn härtill har utredningen avstått från att föreslå obligatorisk bokföring. I stället föreslår utredningen, att alla pensionsåtaganden skall anmärkas »inom linjen» i balansräkningen. Den påpekar vidare, att sådana arbetsgivare som omfattas av ITP-planen åtagit sig att i balansräkningen bokföra sådan pensionsskuld som beror av planen.

Remissinstansernas uppfattning är ganska splittrad i denna fråga. Företrädare för åsikten, att pensionsskulden ovillkorligen måste redovisas i balansräkningen, har främst gjort gällande att utelämnandet av en skuld står i strid med god bokföringssed. Som ytterligare skäl för obligatorisk bokföring har anförts att de regler som aktiebolagslagen uppställer i syfte att skydda ett företags soliditet i annat fall kan bli ganska illusoriska. Bolaget kan då t. ex. dela ut vinst trots att pensionsskulden inte är täckt. Även utredningens förslag att pensionsfordringen skall åtnjuta förmånsrätt anses kräva ett så vidsträckt offentliggörande av pensionsskulden som möjligt.

Mot tanken på obligatorisk bokföring har framför allt Näringslivets

skattedelegation vänt sig. Delegationen har framhållit att en sådan ordning inte är en nödvändig följd av den föreslagna omvandlingen av reversstiftelse till särskild skuldpost och att den ändrar de förutsättningar under vilka äldre pensionslöften tillkommit. Dessutom skulle bokföringsplikt kunna medföra påfrestningar för vissa företag till skada för pensionsborgenärerna.

Principiella skäl talar enligt min mening onekligen för att pensionsskulden skall bokföras som vilken annan skuld som helst. Det är också att märka att den som är bokföringsskyldig enligt bokföringslagen skall redovisa samtliga sina skulder. Trots detta anses god bokföringssed i dag inte kräva redovisning av pensionsskuld. Inte heller aktiebolagslagen föreskriver sådan skyldighet.

Verkningarna av en övergång till obligatorisk bokföring av pensionsskuld kan inte helt överblickas. Enligt vad utredningen har framhållit och Näringslivets skattedelegation har bekräftat torde emellertid risk föreligga att åtskilliga företag inte skulle kunna redovisa sin pensionsskuld i balansräkningen utan att tvingas likvidera. Som utredningen också har framhållit innebär detta dock inte, att dessa företag skulle sakna förutsättningar att successivt infria sina pensionsåtaganden allteftersom skyldighet därtill inträder. Det sammanhänger givetvis med att pensionsfordringarna normalt inte förfaller till betalning i sin helhet på en gång utan successivt. Man torde inte kunna begära att alla företag som belastas av pensionsskuld med en gång eller efter en kortare övergångstid skall behöva bokföra hela det kapitaliserade värdet av arbetstagarnas pensionsfordringar som skuld. Det synes tillräckligt att dessa ges publicitet, så att var och en kan bilda sig en uppfattning om de pensionsförpliktelser, som vilar på företaget. Detta kan ske genom att pensionsskulden i enlighet med utredningens förslag tas upp i balansräkningen inom linjen.

Jag medger att detta kan anses utgöra en inte helt tillfredsställande ordning. Det är emellertid att märka att denna ordning kommer att gälla väsentligen endast för sådana pensioner som tjänats in före år 1960. De centrala pensionsöverenskommelser som träffats på arbetsmarknaden, såsom t. ex. ITP-planen, kräver att pensionsskuld som föranleds av dessa redovisas i balansräkningen som vanlig skuld. Det innebär, att praktiskt taget all pension som intjänas fr. o. m. år 1960 kommer att redovisas i balansräkningen som arbetsgivarens skuld, i den mån den inte tryggs genom försäkring eller genom avsättning till realstiftelse. Det förslag som i det följande läggs fram torde också, om det antages, leda till att den pensions-skuld som grundar sig på äldre utfästelse och för vilken aktiebolag eller liknande rättssubjekt vill göra avdrag vid beskattningen kommer att redovisas som skuld i balansräkningen.

En ytterligare anledning till att jag anser mig böra biträda utredningsförslaget i denna del är att den av mig år 1962 tillsatta utredningen för

översyn av bokföringslagen (1963 års riksdagsberättelse s. 83) väntas framlägga förslag till nya bokföringsregler i en nära framtid. Det synes inte vara lämpligt att nu föregripa det slutliga reformarbetet på bokföringsområdet genom att föreslå någon väsentlig ändring av bokföringssystemet.

Omvandling av reversstiftelse till skuldpost. Som jag tidigare har nämnt uppskattar utredningen att av den nuvarande behållningen i pensionsstiftelser, omkring 7,5 miljarder kr., ungefär 6 miljarder kr. utgörs av revers-tillgångar. Behålls den nuvarande ordningen på pensionsstiftelseområdet, kommer sannolikt framtida avsättningar till pensionsstiftelser att ske huvudsakligen med reverser. Arbetsgivare, som antagit ITP-planen, har nämligen förbundit sig att trygga ITP-pensionen antingen genom försäkring i SPP eller genom anslutning till det s. k. FPG/PRI-systemet. Det sistnämnda innebär skyldighet att teckna kreditförsäkring i försäkringsbolaget FPG och att hålla pensionsskulden täckt genom årliga reversavsättningar till en PRI-stiftelse. Efter vad utredningen anført kan man räkna med att den s. k. PRI-skulden (total skuld för alla arbetsgivare som anslutit sig till FPG/PRI-systemet) ökar med omkring 400 milj. kr. under vart och ett av de närmaste tio åren.

Utredningen har emellertid föreslagit att reversstiftelseinstitutet skall avskaffas. Detta förslag, som utgör en av de centrala punkterna i utredningens betänkande, innebär både att en arbetsgivare i fortsättningen inte skall kunna bilda pensionsstiftelse, till vilken avsättning sker med egen revers, och att nu bestående pensionsstiftelser, som har arbetsgivarens reverser som enda tillgång, skall upplösas. Förslaget baseras främst på följande omständigheter. En reversavsättning innebär att arbetsgivaren i sin balansräkning redovisar ett belopp motsvarande avsättningen. Skuldposten i balansräkningen överensstämmer därför i princip med behållningen i reversstiftelsen. Den omständigheten, att det reverserade beloppet överlämnas till en pensionsstiftelse som särskild juridisk person, skänker visserligen pensionsborgenärerna trygghet såtillvida att arbetsgivaren inte kan frigöra sig från sitt ansvar för skuldsättningen utan att stiftelsen upplöses. Samma resultat från trygghetssynpunkt kan emellertid enligt utredningen uppnås genom att arbetsgivaren under straffsanktion förbjuds att minska skuldposten i sin balansräkning. Skuldposten binder då tillgångar, som motsvarar pensionsskulden i balansräkningen. Utredningen anser därför att en pensionsstiftelse, som inte fungerar annat än som bärare av den mot posten i balansräkningen svarande fordringen, är en överflödig juridisk konstruktion. I stället för reversstiftelseinstitutet har utredningen föreslagit, att avsättningarna för pensioneringen skall ske under en särskild skuldpost i balansräkningen, benämnd Avsatt till pensioner.

Praktiskt taget alla remissinstanser — däribland arbetsmarknadens huvudorganisationer och näringslivets övriga organisationer — har god-

tagit detta förslag. Man anser i allmänhet att avsevärda fördelar av lagteknisk och administrativ art kan vinnas med förslaget. Aktiebolagsutredningen har däremot sagt sig hysa viss tvekan med hänsyn till att stiftelseformen innebär möjligheter att vid behov falla tillbaka på en känd och praktisk juridisk teknik. Den ifrågasätter därför om man inte kan skapa ett slags enhetsstiftelse, omfattande både revers- och realstiftelse. Lagberedningen har avstyrkt förslaget bestämt. Den har framhållit bl. a., att stiftelsen som instrument för destinatärerna bättre kan bevaka deras intressen än destinatärerna var för sig. Vidare har beredningen ansett stiftelsesystemet vara bl. a. från kontrollsynpunkt klarare och redigare än ett skuldföringssystem. Återvinning enligt konkurslagen kan också ske av vinstmedel som under publicitet avsätts till en stiftelse men däremot inte av medel som skuldförs internt.

Utredningen har enligt min mening anfört starka skäl till stöd för att avskaffa reversstiftelseinstitutet inom pensioneringen. Genom att man överger stiftelsekonstruktionen undanröjs vissa betydande svårigheter som nu uppkommer vid fusioner och andra rationaliseringsåtgärder inom näringslivet. Det av utredningen förordade skuldföringssystemet förenklar den privata pensioneringen utan att något väsentligt från vare sig tryggnads- eller kontrollsynpunkt kan anses gå förlorat. Med den uppfattning jag har om pensionsutfästelsens natur kan jag inte dela lagberedningens åsikt att stiftelsekonstruktionen innebär några mera betydande fördelar. En viss fördel ligger väl i att stiftelsen utgör ett gemensamt instrument för pensionsborgenärerna och därför har möjligheter att i vissa situationer tillvarata deras rätt, men detta kan inte anses utgöra tillräcklig grund för att behålla den i många avseenden otympliga stiftelsekonstruktionen. Jag föreslår därför att utredningsförslaget i denna del läggs till grund för lagstiftning.

Den föreslagna metoden med skuldföring skall enligt utredningens förslag inte kunna tillämpas generellt, utan vissa begränsningar föreslås. En begränsning gäller kretsen av redovisningsberättigade, en annan kretsen av pensionsutfästelser, som får ligga till grund för skuldföring. Dessa begränsningar sammanhänger med den med skuldföringen följande rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen och har viss motsvarighet i gällande rätt.

Möjligheten att med rätt till skatteavdrag bokföra pensionsskuld skall enligt utredningsförslaget inte stå öppen för andra rättssubjekt än sådana, för vilka skuldföringen enligt andra regler medför att tillgångar av motsvarande värde binds i företaget. Passivsidan i balansräkningen skall med andra ord vara täckt av tillgångar på aktivsidan för att systemet med skuldföring skall innebära någon trygghet. Endast för aktiebolag, ekonomiska föreningar, ömsesidiga försäkringsbolag och sparbanker gäller att skulderna inte får tära på det egna kapitalet i alltför stor omfattning utan att

ett likvidationsförfarande måste inledas. Utredningen anser, att i princip endast de nu nämnda rättssubjekten skall få möjlighet att ersätta reversstiftelse med en skuldpost. Metoden anses dock kunna få tillämpas även av handelsbolag i fråga om pensioner i enlighet med allmän pensionsplan. Motivet härför är att sådan pension tryggas i annan ordning, nämligen genom garantiåtagande från FPG. Slutligen föreslås också, att Kungl. Maj:t skall kunna medge andra typer av rättssubjekt, såsom ideella föreningar och stiftelser, att under vissa betingelser skuldföra pension enligt förslaget. I stort sett är förutsättningarna för att få tillämpa den föreslagna metoden med skuldföring desamma som enligt nuvarande skatteförfattningar gäller för rätten att njuta avdrag vid inkomsttaxering för avsättningar till pensionsstiftelse medelst reverser.

Enligt utredningens förslag får vidare skuldföring i princip tillämpas endast i fråga om pensionslöften, som ingår i centrala pensionsöverenskommelser mellan arbetsmarknadens parter (allmänna pensionsplaner). Motiveringen härför är att det beträffande sådana pensioner föreligger en garanti för att pensionen kommer att utgå. Enligt utredningen bör arbetsgivarens kostnader för andra pensionsutfästelser inte medföra rätt till avdrag vid inkomsttaxeringen.

Övergångsvis avses skuldföring dock få ske utanför pensionsplanens ram i ett par fall. Utfästelser om pension till arbetstagare födda år 1907 eller tidigare skall sålunda få beaktas intill visst belopp. Vidare skall alla pensionsutfästelser som givits senast den 31 december 1966 få medräknas intill pensionens nominella belopp sistnämnda dag.

I fråga om kretsen av redovisningsberättigade har vissa remissinstanser gjort invändning mot att enskilda rörelseidkare och handelsbolag ställs utanför, de sistnämnda såvitt avser annan pensionsskuld än sådan som grundar sig på allmän pensionsplan. Föreningen auktoriserade revisorer har påpekat t. ex., att utredningens motiv för att ge handelsbolagen rätt att skuldföra kostnader för planpension, nämligen att sådan pension omfattas av särskild garanti, är detsamma för varje annan arbetsgivare i samma situation, dvs. även för enskild rörelseidkare. Enligt föreningens mening saknas fog för begränsningen till handelsbolag.

Beträffande utredningens förslag att i princip anknyta skuldföringsmetoden till utfästelser enligt allmän pensionsplan har remissinstanserna varit ännu mer kritiska. Praktiskt taget alla som yttrat sig i denna del har funnit anknytningen allför snäv. Många har också förordat att de av utredningen föreslagna tidsgränserna för skuldföring av avsättningar på grund av äldre pensionslöften skall slopas.

De enskilda pensionsborgenärernas fordringar får enligt min mening anses vara tryggade på ett tillfredsställande sätt, när arbetsgivarens pensionsutfästelse grundar sig på en mellan parterna på arbetsmarknaden överkommen allmän pensionsplan. Sådan pensionsplan innefattar näm-

ligen som nämnts särskild garanti (FPG/PRI-systemet) för att pensionslöftet infrias, även om arbetsgivaren skulle komma på obestånd. Det förefaller därför från tryggandesynpunkt rimligt att låta varje arbetsgivare i sin balansräkning särskilt redovisa all pensionsskuld, som avser planpension.

När det gäller annan pensionsskuld synes förbudet mot otillbörlig minskning av pensionsskuldposten som utredningen framhållit i och för sig inte innebära ett tillräckligt tryggnade av givna pensionsutfästelser. Någon garanti för att skulden balanseras av tillgångar finns i allmänhet inte. I fråga om aktiebolag och ekonomiska föreningar gäller dock särskilda regler om konsolidering som måste anses erbjuda ett visst mått av trygghet för pensionsborgenärerna. Enligt dessa regler får nämligen förhållandet mellan skulderna och det egna kapitalet inte utvecklas ogynnsamt, utan att särskild fonderingsskyldighet inträder. Ett aktiebolag skall vidare tvångslikvidera, om förhållandet mellan tillgångs- och skuldsidan i balansräkningen utvecklas på sådant sätt, att tillgångssidan inte förslår till att täcka såväl skulderna som minst en tredjedel av aktiekapitalet. Även i fråga om banker samt försäkringsbolag gäller soliditetskrav, som innebär viss trygghet för pensionsborgenärerna. De står dessutom under offentlig tillsyn.

Det system för konsolidering av aktiebolag, ekonomiska föreningar och likartade rättssubjekt som lagstiftningen erbjuder får enligt min mening anses innebära ett så pass gott skydd för pensionsborgenärerna, att nämnda rättssubjekt i princip bör ha möjlighet att bokföra sin pensionsskuld enligt det av utredningen föreslagna och av mig i huvudsak godtagna systemet, oavsett om skulden avser pensionering enligt allmän pensionsplan eller annan pension. Jag vill erinra om att denna krets av rättssubjekt motsvarar den som enligt gällande skatteregler äger göra avdrag vid taxering för sina avsättningar till reversstiftelse. Jag ansluter mig till den mening som kommit till starkt uttryck under remissbehandlingen och som innebär att någon begränsning inte bör ske till pensionsskuld enligt allmän pensionsplan när det gäller aktiebolag, bankaktiebolag, försäkringsaktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag, sparbanker och ekonomiska föreningar. Därmed kan tillgodoses det angelägna behovet att kunna göra avsättningar även i fortsättningen för äldre pensionsutfästelser, som inte ingår i planpensioneringen.

Den begränsning till vissa rättssubjekt, som jag föreslagit, kan måhända föranleda invändningen, att det från tryggandesynpunkt skulle vara lämpligt att tillåta bokföring av pensionsskuld under särskild spärrad post i så stor utsträckning som möjligt. Just i fråga om sådana pensionslöften som i övrigt inte är tillfredsställande tryggade skulle den straffsanktionerade spärrbestämmelsen kunna anses få sin största betydelse. Som jag redan påpekat är det dock från tryggandesynpunkt angeläget med en begränsning av kretsen av skuldföringsberättigade, som i huvudsak motsvarar

den som f. n. i praktiken existerar med avseende på rätten att använda reversstiftelse för pensionering. Det är viktigt att den föreslagna metoden med skuldföring omfattas med förtroende av arbetstagarna. Detta skulle inte kunna påräknas, om trygghetssynpunkten beaktades mindre. För pensionsutfästelser, som inte får omfattas av skuldföringssystemet, bör den från allmän synpunkt mest tillfredsställande trygghetsformen alltså vara pensionsförsäkring eller den särskilda pensionsstiftelsen. Till detta återkommer jag i det följande.

Med den något mera vidsträckt ram för tillämpningen av metoden med skuldföring som jag sålunda förordar behöver jag inte gå in på de olika speciella undantag som utredningsförslaget innehåller. I fråga om viss begränsning beträffande s. k. huvuddelägares rätt till skuldföring återkommer jag i specialmotiveringen.

Som utredningen föreslagit bör Kungl. Maj:t äga utsträcka tillämpningen till även andra subjekt än dem som nämns i förslaget.

Realstiftelse som instrument för trygghet av pension. Enligt utredningens förslag reserveras för framtiden beteckningen pensionsstiftelse i princip för sådana stiftelser, som har andra tillgångar än fordringar mot arbetsgivaren, dvs. realstiftelser. Deras tillgångar förutsätts bestå av kontanter, värdepapper, fastigheter e. d. Utredningen menar att en sådan stiftelse kan komma att ge ett betydande mått av trygghet åt pensionsborgenärerna, om stiftelsen får en självständig ställning gentemot arbetsgivaren. Detta anser sig utredningen kunna nå genom att ställa upp en rad bestämmelser som skall hindra att arbetsgivaren får ett alltför dominerande inflytande över stiftelsen. Som exempel kan nämnas bestämmelser om lika representation för arbetsgivare och arbetstagare i stiftelsens styrelse.

Remissinstanserna har i allmänhet inte riktat någon kritik mot förslaget i fråga om realstiftelserna. Ett par remissinstanser har emellertid ansett, att pensionsstiftelseinstitutet bör utmönstras helt. Några remissinstanser har också kritiserat utredningen för att realstiftelseidén såtillvida inte helt fullföljts, som arbetsgivaren förutsätts kunna återlåna avsatta medel från pensionsstiftelse.

Den i det föregående föreslagna begränsningen av kretsen av skuldföringsberättigade innebär att åtskilliga rättssubjekt inte äger trygga pensionsåtaganden genom skuldföringssystemet. För dessa öppnas däremot en möjlighet att i tillförlitliga former trygga givna pensionslöften, om pensionsstiftelseinstitutet bibehålls och stiftelsen ges en självständigare ställning gentemot arbetsgivaren än som hittills varit fallet. Med utgångspunkt i uppfattningen, att pensioneringen bör äga rum i former, som bereder ett tillfredsställande mått av trygghet, har sålunda uppdelningen skett mellan å ena sidan de redovisningsberättigade och å andra sidan de rättssubjekt som bör anlita pensionsstiftelseformen eller teckna försäkring för utlo-

vade pensioner. Pensionsstiftelse kan av arbetsgivaren användas som en likviditetsreserv. Behovet av stiftelseinstitutet kvarstår alltså på förevarande område. Jag vill därför tillstyrka utredningens förslag i denna del.

Vad beträffar de olika regler som utredningen föreslår för att hindra att arbetsgivaren får ett dominerande inflytande över stiftelsen vill jag i detta sammanhang ta upp endast den centrala frågan om stiftelses rätt att ta emot fordran mot arbetsgivaren. Realstiftelsetanken är en naturlig följd av utredningens grundläggande uppfattning i fråga om pensionsstiftelserna. Det kan därför synas något förvånande att utredningens förslag innebär att stiftelse kan inneha fordran mot arbetsgivaren, även om detta är möjligt endast i sådana fall då fordringen uppkommit genom ett återlån från stiftelsen till arbetsgivaren. Utredningen försvarar detta avsteg från huvudprincipen med att ett återlån i själva verket är en av stiftelsens styrelse beslutad placering av stiftelsens egna medel och att det till säkerhet för den uppkomna fordringen skall finnas en affärsmässigt försvarlig säkerhet. Inte så få remissinstanser har framhållit den stora betydelse som inom näringslivet tillmätts återlånemöjligheten. Realstiftelseinstitutets framtid anses av dessa i stor utsträckning beroende av om denna möjlighet kommer att stå öppen eller inte.

Det torde vara riktigt som utredningen antagit, att regler som i alltför hög grad slår vakt om tryggandesynpunkten motverkar uppkomsten av tryggade pensionslöften och därigenom försätter arbetstagarna i stort i ett sämre läge än som annars skulle vara fallet. Å andra sidan gäller det självfallet att se till att säkerställandet av arbetstagarnas pensionsrätt inte blir illusorisk. Med hänsyn till det mycket starka intresse som anses föreligga inom näringslivet av att få behålla återlånemöjligheten och riskerna för hela pensionsstiftelseinstitutet, ifall den slopas, anser jag mig böra i huvudsak biträda utredningsförslaget i denna del. Därvid förutsätts emellertid, att arbetsgivaren för återlån ställer nöjaktig säkerhet.

Till innehållet överensstämmer de av utredningen föreslagna reglerna om pensionsstiftelse i stort med motsvarande regler i 1961 års lag. Vissa frågor, som inte tagits upp i denna lag, behandlas dessutom. Det senare gäller t. ex. medelsförvaltning, tillsyn, representation i stiftelsestyrelse och likvidation. Utredningens förslag bygger på den från 1961 års lag hämtade grundläggande tankegången, att pensionsstiftelse inte själv får vare sig utlova eller betala pension direkt till pensionsborgenärerna. Stiftelsens uppgift skall vara att trygga pension, som utlovats av arbetsgivaren (pantstiftelse till skillnad från beredandestiftelse). Vid 1961 års lagstiftning i ämnet anslöt jag mig till denna uppfattning. Något skäl som nu motiverar en annan inställning i frågan har inte framkommit. Jag förordar därför en reglering av pensionsstiftelseinstitutet i huvudsak efter de riktlinjer utredningen dragit upp.

Förmånsrätt för pensionsfordran. F. n. äger pensionstagare förmånsrätt i konkurs enligt 17 kap. 4 § handelsbalken för fordran på pension som förfallit till betalning, dock inte för längre tid än sammanlagt ett år och inte heller för längre tid tillbaka än ett år innan konkursansökningen gjordes. Samma förmånsrätt åtnjuter bunden pensionsstiftelse för fordran mot stiftarbolaget, i den mån fordringen motsvarar pensionsfordringar som åtnjuter förmånsrätt enligt vad jag nyss nämnde. För den del av pensionsfordringen som inte omfattas av 4 § åtnjuter den enskilde pensionsborgenären ingen förmånsrätt. Däremot äger bunden pensionsstiftelse förmånsrätt enligt 17 kap. 11 § tredje stycket handelsbalken för återstoden av sin fordran.

Frågan om förmånsrätt för sådana pensionsfordringar, som inte åtnjuter förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken, uppmärksammades av 1953 års riksdag. Med anledning av motioner i båda kamrarna (I: 40 samt II: 51 och 88) om utvidgad förmånsrätt anförde första lagutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande bl. a., att man i kreditväsendets intresse borde iaktta stor försiktighet vid utökning av de fordringar som har förmånsrätt före olika slag av inteckningar. Frågan borde emellertid utredas.

Vid de överväganden som pensionsstiftelseutredningen nu gjort beträffande en vidgad förmånsrätt för pensionsfordringar har utredningen ansett, att sådan förmånsrätt inte skall få inverka på fastighetskrediten i högre grad än som redan är fallet enligt gällande rätt. Bestämmelserna i 17 kap. 4 § handelsbalken bör därför enligt utredningen behålla sin nuvarande ram.

Enligt utredningens uppfattning bör varje pensionsborgenär vara tillförsäkrad ett rimligt grundskydd, varvid även folkpension och den allmänna tilläggspensionen måste beaktas. Till personer som är födda före år 1896 utgår ingen allmän tilläggspension. För personer, som är födda mellan åren 1896 och 1914, reduceras den allmänna tilläggspensionen på sådant sätt att den som är född år 1896 erhåller 10 %, den som är född år 1897 15 % osv. av full tilläggspension. För den som är född år 1907 uppgår pensionen till 65 % av full pension. Som förutsättning för att tilläggspension skall utgå enligt dessa grunder gäller att pensionsgrundande inkomst föreligger för varje år fr. o. m. år 1960 till och med det år, då arbetstagaren fyller 65 år.

I fråga om dessa äldre åldersgrupper talar enligt utredningen sociala skäl med särskild styrka för att privata pensioner utrustas med god förmånsrätt. Utredningen har föreslagit att personer födda år 1907 eller tidigare för sin privata pensionsfordran skall åtnjuta förmånsrätt framför företagsinteckning men efter fastighetsinteckning. Den begränsningen föreslås emellertid att fribrevet vid tidpunkten för utdelning i konkursen inte får antas gälla för högre belopp än ett basbelopp enligt lagen om allmän försäkring. Även i övrigt har vissa begränsningsregler föreslagits.

För den del av den sammanlagda pensionsfordringen som inte omfattas av denna förmånsrätt har utredningen föreslagit förmånsrätt enligt 17 kap. 11 § handelsbalken, dvs. efter företagsinteckning men före skatter och böter.

Remissinstansernas inställning till utredningens förslag är tämligen oenhetlig. Förslaget har tillstyrkts av bl. a. kommerskollegium, Sveriges köpmannaförbund, LO och SACO. Det har också godtagits av Näringslivets skattedelegation, Lagberedningen och Sveriges grossistförbund har däremot avstyrkt förslaget.

Lagberedningen, som riktar sin kritik främst mot förslaget om den generellt verkande förmånsrätten enligt 17 kap. 11 § handelsbalken, anser till en början att utredningen inte tillräckligt beaktat de internationella aspekterna. Beredningen har också anmärkt att samråd inte synes ha förekommit med de nordiska grannländerna. Verkningarna av förmånsrätten mot övriga borgenärsgrupper är inte heller kartlagda, vilket förefaller beredningen särskilt betänkligt med hänsyn till att förmånsrätten avses gälla såväl äldre som nya pensionslöften och att pensionsfordringar får grundas på intjänande även före den nya lagens tillkomst. Förmånsrätten kan sålunda få retroaktiv verkan. En oprioriterad borgenär kan enligt beredningens uppfattning befaras bli lottlös med hänsyn till omfattningen av den föreslagna förmånsrätten enligt 17 kap. 11 § handelsbalken. Utredningsförslaget innefattar ingen rätt till återvinning i fråga om pensionsfordringar, som uppstått inom en kritisk tidrymd före en konkurs.

Grossistförbundets bedömning överensstämmer i stort med lagberedningens. Särskilt betonas, att en förmånsrätt för pensionsfordringar kan få ogynnsamma följder för kreditlivet därför att fordringarna är »dolda». Det föreligger nämligen enligt utredningsförslaget inte skyldighet att bokföra pensionsskulden.

Det är alltid en grannlaga och ömtålig uppgift att rubba bestående förhållanden på förmånsrättens område, särskilt om den grupp av fordringar som prioriteras i förhållande till andra har stor omfattning eller är svår att överblicka. Det system för tryggnad av pensioner som det av mig förordade förslaget i övrigt innehåller förutsätter i och för sig inte en förmånsrätt för det kapitaliserade värdet av intjänad men ännu inte förfallen pension. Systemet vilar ju på tanken, att en tämligen tillförlitlig pensionstrygghet skall kunna nås antingen genom bildande av realstiftelser eller genom det särskilda skuldföringssystemet. I sammanhanget vill jag åter peka på den avsevärda betydelse från tryggandesynpunkt som ligger i de av parterna på arbetsmarknaden ingångna pensionsplanerna. Dessa planer, som tillkommit efter år 1960, innehåller som nämnts särskilda garantier — såsom FPG-försäkring — för att pensionen skall utgå. Man kan förutsätta att praktiskt taget all pension, som utlovats efter år 1960 eller kommer att utlovas i framtiden, ingår i allmänna pensionsplaner och att denna utveckling blir bestående i framtiden. I anslutning härtill vill jag inte heller underlåta att erinra om den förmån för arbetstagare som tjänstegrupplivförsäkringen utgör. Sådant försäkringsskydd tillkommer i dag nära nog samtliga arbetstagare.

I likhet med utredningen anser jag att alla pensionsborgenärer bör ha ett garanterat rimligt grundskydd och att det därför är särskilt angeläget att sådana arbetstagare som f. n. inte äger ett sådant skydd får sina pensionsfordringar utrustade med förmånsrätt. En sådan inställning talar starkt till förmån för utredningens förslag, att personer födda år 1907 eller tidigare får åtnjuta förmånsrätt för sin privata pensionsfordran. Dessa åldersgrupper saknar det tillfredsställande grundskydd som den allmänna tilläggs-pensionen innebär.

Nackdelarna med den av utredningen härvidlag föreslagna förmånsrätten med placering framför företagsinteckning synes inte vara särskilt besvärande. Med de begränsningar, som förslaget innefattar, torde det totala förmånsberättigade fordringsbeloppet inte bli så stort. Det kommer dessutom att krympa successivt för att vara helt borta om 20—30 år. Någon risk för nya pensionslöften med tillbakaverkande kraft för de här avsedda åldersgrupperna, som delvis redan upphört att vara yrkesaktiva, torde knappast föreligga. Den gränsdragning mellan fast och lös egendom, som lagen den 29 juli 1966 (nr 453) om vad som är fast egendom innefattar, gör vidare att industrikrediterna knappast kan röna någon mer betydande inverkan av den ifrågavarande förmånsrätten.

Jag ansluter mig av nu angivna skäl till utredningsförslaget i denna del.

Vad härefter beträffar den föreslagna förmånsrätten enligt 17 kap. 11 § handelsbalken för alla övriga pensionsfordringar, föreligger inte samma starka sociala skäl som i fråga om de nyss berörda åldersgrupperna. Den kompletterande trygghet, som en förmånsrätt enligt 17 kap. 11 § handelsbalken skulle innebära, kunde visserligen komma att få visst värde för borgenärer med pensionslöften, som inte är knutna till allmän pensionsplan. Med den utveckling som f. n. pågår och som får antas fortsätta mot en alltmer omfattande planpensionering synes emellertid sannolikt att förmånsrättens väsentliga uppgift skulle bli att trygga FPG:s och liknande instituts regresskrav mot arbetsgivare för utgivna garantibelopp. FPG och liknande institut torde emellertid också kunna skydda sig mot förluster genom en reglering av avgifterna.

Det förhållandet att skälen för att införa en förmånsrätt enligt 17 kap. 11 § inte är lika starka som i fråga om de tidigare berörda fallen motiverar måhända inte i och för sig ett avstyrkande av utredningsförslaget i denna del. De uppenbara nackdelar och risker för kreditmarknaden som är förknippade med den föreslagna förmånsrätten inger däremot stora betänkligheter. Den föreslagna förmånsrätten skulle komma att avse ett mycket stort fordringsbelopp, ca 7,5 miljarder kr., som genom lagstiftningens ikraftträdande fick bättre placering än alla oprioriterade fordringar. Som lagberedningen och grossistförbundet framhållit kunde detta i själva verket innebära lottlöshet för oprioriterade borgenärer i åtskilliga konkurser. Förslaget innebär vidare att en förmånsberättigad pensionsfordran av stor omfattning kan

uppträda genom att en arbetsgivare ger sina anställda utfästelser om pension, som intjänats under förfluten tid. Som lagberedningen framhållit är denna »retroaktiva verkan» av ett pensionslöfte särskilt riskfylld. Pensionsskulden kan också vara dold för andra borgenärer, eftersom skyldighet att bokföra pensionsskuld inte är förutsatt. En så beskaffad förmånsrätt måste antas kunna leda till kreditsvårigheter för ett företag med pensionsskulder. I det läge som f. n. råder på kreditmarknaden måste risken för en ytterligare försämring av kreditmöjligheterna tillmätas stor betydelse.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört har jag ansett mig inte böra förorda att någon annan förmånsrätt för ännu ej förfallna pensionsfordringar införs än den som avser fordringar, tillkommande personer födda år 1907 eller tidigare, och som begränsar sig till visst belopp.

Upphörande av näringsverksamhet. Slutar en arbetstagare sin anställning hos en arbetsgivare, som lovat honom pension, innebär detta inte att det kapitaliserade värdet av hans pensionsfordran förfaller till betalning. Arbetstagarens löfte avser endast pension vid pensionsfallets inträde. Vad arbetstagaren erhåller, när han lämnar sin anställning, är därför endast ett tillgodohavande som motsvarar dittills upplupen del av det givna pensionslöftet, av utredningen benämnd fribrev. Den utfallande pensionen till en arbetstagare, vilken under sin yrkesaktiva ålder arbetat åt olika arbetsgivare, som utfäst pension, kommer sålunda att bestå av belopp, som stammar från flera håll. För ITP-pensionens del betalas pensionen genom PRI-institutet med rätt till återkrav mot de olika arbetsgivarna.

Den omständigheten att en pensionsfordran sålunda innefattas hos arbetsgivaren under mycket lång tid innebär självfallet att pensionsborgenären blir i hög grad beroende av arbetsgivarens ekonomiska ställning, även under tid då han själv kanske inte är i arbetsgivarens tjänst. Utredningen har velat undersöka hur pensionsborgenären skall kunna skydda sig mot att hans långvariga fordran får ett lägre värde på grund av en försämring av arbetsgivarens ekonomiska ställning. Ett sådant skydd har för utredningen framträtt som särskilt angeläget, eftersom pensionsborgenären inte kan säkerställa sin fordran genom att skaffa sig inteckningar eller genom att göra förbehåll om förtidsuppsägning, åtgärder som står andra kreditgivare till buds.

I enlighet härmed har utredningen diskuterat att införa en generell regel om rätt till förtidsuppsägning av pensionsfordran. En sådan lösning avvisas dock av olika skäl. Ett skäl anses vara svårigheten att finna ett användbart kriterium för antagandet, att arbetsgivarens ekonomiska ställning nedgått i sådan grad att pensionsfordringarna kan bli nödlidande. En hänvisning till relationen mellan tillgångar och skulder i balansräkningen vill utredningen inte godta, eftersom en sådan utesluter att hänsyn tas till sådana faktorer som framtida lönsamhet och utvecklingsmöjligheter. Ett annat skäl

är enligt utredningen, att redovisning av pensionsskulden föreslås vara frivillig även i framtiden. Utredningen avstår därför från att framlägga förslag om generell förtidsuppsägning av pensionsfordran och inriktar sig i stället på att söka skydda pensionsborgenären i en speciell situation, som är särskilt ägnad att inverka på hans rätt, nämligen när arbetsgivaren upphör med sin rörelse.

Upphör arbetsgivaren med sin rörelse, bringas också de bestående tjänsteavtalen att upphöra. Överlåts rörelsen, kan efterträdaren tänkas med pensionsborgenärens goda minne överla ansvaret för givna pensionslöften från företrädaren. Om efterträdaren är god för företrädarens löften, påverkas måhända pensionsborgenärernas ställning relativt litet. Upphör däremot rörelsen utan att ansvaret för löfterna övertas av annan, t. ex. om rörelsen läggs ned, kan detta lända pensionsborgenärerna till påtagligt förfång. Utredningen gör en jämförelse mellan pensionsborgenärens ställning före upphörandet och läget därefter. En anledning till att pensionsborgenärens ställning kan försämrats är enligt utredningen, att en rörelse med dess tillgångar i form av inventarier, varulager m. m. som kollektiv utgör ett väsentligt säkrare motvärde för pensionsskulden än motsvarande belopp i pengar eller fordringar. Mot bakgrunden härav föreslår utredningen, att arbetsgivaren när han upphör med sin rörelse skall teckna pensionsförsäkring i försäkringsinrättning för sina pensionsutfästelser, om ansvaret för pensionsskulden inte övertas av annan i samband med att rörelsen upphör. Utredningen anmärker att samma förfarande som det föreslagna gäller i fråga om PRI-skuld och förordar, att pensionsförsäkringskravet skall uppställas även för det fall överlåtelsen inskränker sig till rörelsegren.

Remissinstanserna har överlag godtagit utredningens förslag från principiell synpunkt, låt vara att Näringslivets skattedelegation har understrukt att förslaget inte bör få motverka eller försvåra strukturförändringar som är önskvärda även från samhällets synpunkt.

Har arbetsgivaren tillräckliga medel att betala alla sina skulder, bör han utan vidare också kunna uppfylla kravet att inköpa en pensionsförsäkring. Är arbetsgivaren en juridisk person, t. ex. ett aktiebolag, skall nedläggandet av bolaget ske i form av likvidation. Utskiftning på andelsägarna får inte äga rum förrän all skuld blivit reglerad. Det åligger därför likvidatorn att tillse, att pensionsborgenärernas intressen blir tillvaratagna innan utskiftning kan äga rum. Även om särskild föreskrift därom saknas, torde likvidatorn böra inköpa pensionsförsäkring för de medel som förbehålls pensionsborgenärerna, eftersom kontant utbetalning strider mot pensioneringens idé. Är arbetsgivaren å andra sidan enskild rörelseidkare, gäller f. n. inte några särskilda bestämmelser rörande formerna för rörelsens avveckling. I sådant fall innebär kravet på pensionsförsäkring, att arbetsgivaren förbjuds att i fortsättningen ha pensionsskulden innesående hos sig. Den av utredningen föreslagna regeln träffar härutöver främst företag som lägger ned

viss rörelsegren eller aktiebolag, som reellt nedlägger sin verksamhet utan att formellt träda i likvidation.

För den händelse arbetsgivaren inte förmår betala sina skulder när rörelsen läggs ned, torde det normala vara att arbetsgivaren försätts i konkurs. Huruvida arbetsgivarens konkursbo kan uppfylla kravet på pensionsförsäkring, beror av den företrädesrätt till betalning som tillkommer pensionsfordringen. I ett underskottsfall utgör den föreslagna regleringen närmast en anvisning till konkursförvaltaren att inte dela ut det belopp som faller på pensionsborgenären utan i stället inköpa en pensionsförsäkring för beloppet.

Det får på de av utredningen anförda skälen anses vara angeläget att pensionsskulden inte tillåts inestå hos arbetsgivaren utan att ha motvärde i rörelsetillgångarna som kollektiv. Även om risken för att så skulle bli fallet vid avveckling av rörelse synes vara rätt liten, förordar jag att en regel införs huvudsakligen i enlighet med utredningsförslaget.

För den händelse en pensionsstiftelse hör till en arbetsgivare, som överlåter sin rörelse, bör såsom utredningen föreslagit tillsynsmyndigheten med beaktande av stiftelsens ändamålsbestämning avgöra om och på vilka villkor stiftelsen skall överföras till efterträdaren.

Personalstiftelse. Sådan stiftelse, som har till ändamål att i en arbetsgivares intresse främja arbetstagares eller deras efterlevandes välfärd, kallar utredningen personalstiftelse och föreslår särskild lagreglering — såväl civilrättslig som skatterättslig — för denna typ av stiftelse. Personalstiftelse föreslås inte få ha till ändamål att sörja för pensionering eller avlöning eller annan förmån, som arbetsgivaren är skyldig utge till enskild arbetstagare.

Behovet av särskild lagreglering för personalstiftelse motiveras framför allt av skatterättsliga hänsyn. Självfallet är det emellertid också ett betydande arbetstagarintresse att dessa stiftelser regleras på ett sådant sätt att de kommer att tjäna sitt syfte på ett tillfredsställande sätt. I likhet med utredningen anser jag det därför lämpligt att personalstiftelser underkastas en närmare civilrättslig reglering än f. n. Det förefaller då naturligt att till huvudsaklig utgångspunkt ta samma regler som i fråga om pensionsstiftelser enligt förslaget. Mot en sådan ordning har remissinstanserna i allmänhet inte haft något att erinra. Personalstiftelse bör alltså liksom pensionsstiftelse vara en pantstiftelse, varur arbetsgivaren kan gottgöra sig för utgifter, som ligger inom ramen för det uppställda ändamålet. Inte heller personalstiftelse bör ha rätt att ta emot fordringar mot arbetsgivaren. Personalstiftelse bör alltså vara en realstiftelse. För personalstiftelse bör också finnas en styrelse med lika representation för arbetsgivarna och arbetstagarna. Beträffande tillsyn bör detsamma gälla som i fråga om pensionsstiftelse.

Tillsyn. Enligt gällande ordning utövas tillsynen över bunden pensionsstiftelse av försäkringsinspektionen och över fri stiftelse av länsstyrelse.

Denna splittring av tillsynsfunktionen har föranlett kritik. 1952 års företagsbeskattningskommitté ägnade sålunda frågan uppmärksamhet. Vidare berördes frågan av pensionsstiftelseutredningen i dess första betänkande och av vissa remissinstanser i yttranden över nämnda betänkande. I dessa sammanhang framhölls att det borde vara samma tillsynsmyndighet för alla pensionsstiftelser, antingen försäkringsinspektionen eller länsstyrelse.

Utredningen påpekar, att frågan om tillsynen kommer i ett nytt läge om reversstiftelserna avskaffas. Vad som kommer att motsvara reversstiftelserna, bokföringsposten Avsatt till pensioner, anses inte behöva stå under särskild offentlig tillsyn. Posten är ändå såsom en del av bokföringen underkastad lagreglering och insyn, framhåller utredningen, som hänvisar till att posten från pensionsborgenärernas synpunkt kan jämföras med posterna aktiekapital och reservfond. Dessa poster får inte upplösas utan vidare. Därtill kommer att regleringen av posten Avsatt till pensioner avser att tjäna även skatteintressen. På grund härav förutsätter utredningen, att efterlevnaden av de föreslagna reglerna kommer att övervakas av skattemyndigheterna.

Tillsynsuppgifterna beträffande kvarstående pensionsstiftelse kommer enligt utredningen framför allt att ta sikte på frågan hur stiftelsen förvaltar sin förmögenhet och på förfarandet vid gottgörelse. På dessa punkter innebär förslaget inga väsentliga nyheter. Utredningen pekar på lätnader för tillsynsmyndigheten i andra avseenden. F. n. anslås enligt utredningen betydande tid åt prövning av ärenden angående överföring av medel från en stiftelse till en annan inom samma företag. Många av dessa ärenden är föranledda av FPG/PRI-systemet med dess krav på årlig avsättning till PRI-stiftelse. Det kommer enligt förslaget inte att föreligga samma behov i framtiden att överföra medel från en stiftelse till annan hos samma arbetsgivare. Samtidigt kommer enligt utredningen förutsättningarna för en effektiv tillsyn att bli gynnsammare än förut. Det förhållandet, att pensionsstiftelsesstyrelse föreslås skola äga lika många företrädare för arbetstagarna som för arbetsgivaren och i vissa fall dessutom ha en av tillsynsmyndigheten utsedd ordförande, är enligt utredningen ägnat att befordra en allsidig belysning av föreliggande frågor och en ingående avvägning mellan olika intressen. Trycket på tillsynsmyndigheten kommer enligt utredningens bedömande att bli mindre även av den anledningen att antalet stiftelser kommer att minska betydligt.

Mot denna bakgrund har utredningen, som anser det självklart att den civilrättsliga tillsynen inte längre bör vara splittrad på olika myndigheter, föreslagit att länsstyrelse bör anförtros uppgiften att vara tillsynsmyndighet.

I frågan om lämplig tillsynsmyndighet är meningarna delade bland remissinstanserna. Förslaget tillstyrks av bl. a. kammarrätten och Näringslivets skattedelegation, som hänvisar till att förslaget kan underlätta ett fruktbarande samarbete mellan tillsyns- och beskattningsmyndigheterna. De-

legationen understryker även den lokala anknytnings företrädare t. ex. vid prövning av fråga om upphörande och överlåtelse av rörelse. Farhågor för att länsstyrelsen kommer att påläggas nya och besvärliga arbetsuppgifter i en omfattning som är svår att överblicka uttalas bl. a. från några länsstyrelseras sida. Med instämmande häri föreslår TCO, att länsstyrelserna bör få generella anvisningar om de krav på specialisering, som måste ställas på behandlingen av ifrågakomna ärenden.

Som alternativ till länsstyrelse som tillsynsmyndighet framförs från några håll tanken på en central nämnd — en pensionsstiftelsenämnd, som av hänsyn till avgörandenas art bör vara sammansatt av representanter för näringslivet och arbetstagarnas organisationer. Lantbrukets skattedelegation hänvisar i denna fråga till de positiva erfarenheterna av riksskatte-nämnden, som är en likartad central instans. Önskvärdheten av en enhetlig bedömning talar enligt Sveriges advokatsamfund och Kooperativa förbundet till förmån för en central myndighet som tillsynsmyndighet, närmast försäkringsinspektionen.

Goda skäl kan enligt min mening anföras till förmån såväl för att länsstyrelse skall vara tillsynsmyndighet som för att tillsynen skall anförtros ett centralt organ. Det är f. n. inte möjligt att förutse om den samlade tillsynen på grund av vad som föreslagits blir mer eller mindre arbetskrävande än hittills. Det torde dock vara säkert, att vissa tillsynsuppgifter kommer att ställa stora krav på de enskilda tjänstemännen. Sålunda innebär den föreslagna reformen att en del nya komplicerade och intrikata uppgifter läggs på tillsynsmyndigheten, exempelvis att ta ställning till kravet på säkerhet vid återlån eller under vilka förhållanden stiftelse äger förfoga över aktier i arbetsgivarens bolag. Detta talar till förmån för att välja en central myndighet.

Ett mycket starkt skäl för att anförtro tillsynsuppgiften åt länsstyrelse utgör å andra sidan det samband som i fråga om pensionsstiftelserna kontinuerligt måste hållas med skattemyndigheterna. Den omständigheten att reversstiftelserna avvecklas och tillsynsfunktionen sålunda kan koncentreras på de omkring 1 500 bestående realstiftelserna och nytillkommande sådana stiftelser ger skäl för antagandet, att tillsynsuppgiften kvantitativt blir mindre betungande än tidigare. I stort torde sålunda den föreslagna reformen innebära att tillsynen begränsas. Även detta talar till förmån för att välja länsstyrelsen som tillsynsmyndighet. Slutligen är den lokala kännedomen av stor betydelse för de uppgifter som avses ankomma på tillsynsmyndigheten i vissa fall då näringsverksamheten upphör.

Vid en slutlig avvägning av de anförda skälen har jag funnit mig böra föreslå att tillsynsuppgiften anförtros åt länsstyrelse. Det synes inte f. n. möjligt att bedöma verkningarna av denna tillsynsuppgift. Länsstyrelse är oförhindrad att inhämta behövliga upplysningar av försäkringsteknisk natur från försäkringsinspektionen.

På grund av vad jag sålunda anfört om grunderna för en reform av pensionsstiftelseväsendet har inom departementet upprättats förslag till *lag om tryggande av pensionsutfästelse m. m.* Detta lagförslag föranleder vissa ändringar i annan lagstiftning. Samtidigt har därför inom departementet upprättats förslag till *lag om ändring i 17 kap. handelsbalken, lag om ändring i konkurslagen, lag om ändring i utsökningslagen, lag om ändrad lydelse av 7 § bokföringslagen den 31 maj 1929 (nr 117), lag angående ändring i lagen den 24 maj 1929 (nr 116) om tillsyn över stiftelser, lag angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag, lag angående ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse, lag angående ändring i lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker, lag angående ändring i lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar och lag angående ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen.*

Jag anholder nu att få till närmare behandling uppta dessa lagförslag som torde få fogas som *bilaga 2* vid statsrådsprotokollet i detta ärende.

Specialmotivering

Förslaget till lag om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

Allmänna bestämmelser

1 §.

Departementschefen. Den föreslagna lagens inledande paragraf har i departementsförslaget ett något annat innehåll än i utredningens förslag. Den presenterar i ett första stycke de två metoder enligt vilka en arbetsgivares utfästelser om privat pension kan tryggas enligt lagen. I ett andra stycke upptas den viktiga regeln, att lagen i princip tar sikte på sådana utfästelser som är oantastbara, dvs. sådana som inte påverkas av att arbetstagaren slutar sin anställning hos arbetsgivaren före pensionsfallet.

Som jag har anfört i den allmänna motiveringen föreslås vissa rättssubjekt, nämligen aktiebolag, ekonomiska föreningar, ömsesidiga försäkringsbolag och sparbanker, få möjlighet att — med visst undantag — redovisa sin pensionsskuld i balansräkningen under en särskild skuldpost, oavsett om pensionen utgår enligt allmän pensionsplan eller inte. Är det fråga om pensionslöften enligt allmän pensionsplan, får sådan redovisning ske av varje juridisk eller fysisk person. I andra fall skall enligt förslaget pension tryggas genom avsättning till pensionsstiftelse. Sådan stiftelse måste enligt förslaget ha karaktär av realstiftelse, vilket innebär att av-

sättningen inte får bestå av fordringar mot arbetsgivaren eller annan egendom, vars värde är omedelbart beroende av arbetsgivarens ekonomiska läge.

Som jag vidare framhållit i den allmänna motiveringen bör den nu föreslagna lagstiftningen principiellt inte avse andra pensionslöften än sådana som är oantastbara. Därmed förstås att löftesmottagaren vid avgång ur tjänsten innan pensionsfall inträffat har en ovillkorlig rätt att tillgodoräkna sig den del av pensionen som han tjänat in vid avgången. Denna princip har sin motsvarighet inom skatterätten (jfr 2 a anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen). För sådan avsättning som avser antastbara pensionslöften, vilka tillkommit efter den 31 december 1962, får sålunda avdrag inte göras vid taxeringen.

För avsättning på grund av äldre löften får däremot alltjämt avdrag ske, även om löfena är antastbara. En regel, som civilrättsligt helt skulle avskära möjligheterna att göra avsättning för löften, som givits före lagens ikraftträdande, kunde innebära att lagen fick en omotiverad tillbakaverkande kraft. Skulle inte redan givna antastbara pensionslöften undantas från förbudet, skulle följden bli, att de belopp i reversstiftelserna, som tryggar sådana löften, inte får medräknas vid bestämmande av arbetsgivares pensionsreserv enligt 5 §. Därigenom skulle ifrågavarande belopp frigöras till nackdel för destinatarerna. Vidare uppstår skattekonsekvenser, som inte är avsedda. I enlighet med utredningens förslag på denna punkt bör därför hänsyn tas endast till sådana antastbara löften, som givits före utgången av år 1966.

För ett senast den 31 december 1966 givet antastbart löfte måste emellertid fastställas en översta gräns, som därefter inte får överskridas. Avgörande blir den nominella pension, som var utlovad nämnda dag. Skuldredovisning får ske för fortsatt intjänande av pensionen under denna gräns. Till pensionens belopp bör dock — i överensstämmelse med vad som gäller inom skatterätten — få läggas de pensionstillägg, som föranletts av levnadskostnadernas ökning fram till tidpunkten för redovisningen.

Slutligen vill jag påpeka, att tryggande genom redovisning under Avsatt till pensioner eller genom avsättning till pensionsstiftelse självfallet inte får äga rum för pensionslöften som är pensionsförsäkrade (jfr prop. 1961: 177 s. 97).

2 och 3 §§.

Dessa paragrafer motsvarar 2 kap. 2 och 3 §§ i utredningens förslag.

Utredningen. Inledningsvis framhåller utredningen att dess förslag i stort syftar till att skapa möjlighet för arbetsgivaren att trygga pensionslöften. Med anledning därav är det enligt utredningen nödvändigt med regler, som översätter ett pensionslöfte till ett kapitalvärde.

Översättande av ett pensionslöfte till ett kapitalvärde förutsätter enligt utredningen tillgång till uppgifter i följande tre hänseenden, nämligen

- a) storleken av den utlovade pensionen,
- b) vad av den utlovade pensionen, som är att anse såsom intjänad av den anställde vid bokslutsdagen eller det beräkningstillfälle som eljest är i fråga samt
- c) kapitaliseringsfaktorn.

Har pensionen redan börjat utgå (aktuell pension), är enligt utredningen hela pensionen intjänad, varför beräkning i det av punkten b) avsedda hänseendet bortfaller.

Beträffande utredningens närmare överväganden i ämnet se betänkandet s. 124—129. Utredningen anmärker att den år 1964 utgivit »Tabellsamling för beräkning av pensionsreserv i pensionsstiftelse» (SOU 1964: 28), vilken tabellsamling bibehåller sin giltighet även enligt det nya förslaget.

Departementschefen. Departementsförslaget beskriver i 2 § hur storleken av pensionsfordran skall beräknas. Metoden för beräkningen är densamma som enligt 10 § i 1961 års lag; jfr prop. 1961: 177 s. 92 och hänvisningen där till SOU 1961: 14 s. 38 ff. Vid framräknande av ett pensionslöftes kapitalvärde måste det klargöras, om pensionslöftet bestämts enligt den s. k. netto- eller bruttometoden, dvs. om allmän tilläggspension inräknats eller inte. Härutöver måste man ha uppgift om fribrevets storlek. Detta räknas ut med ledning av den från 10 § i 1961 års lag överflyttade s. k. 40-årsregeln, såvida inte särskilda regler om intjänande knutits till pensionslöftet. Kapitalisering sker med ledning av försäkringstekniska antaganden om ränta och dödlighet m. m.

Definitionen i 2 § andra stycket på upplupen del av utlovad pension motsvarar i sak vad som enligt 10 § första stycket i 1961 års lag utgör stiftelses pensionsreserv. Begreppet pensionsreserv har stor praktisk användbarhet inom lagstiftningen. Beträffande den närmare innebörden av begreppet hänvisas till utredningens första betänkande (SOU 1961: 14 s. 46). Bestämmande av pensionsreserv sker enligt departementsförslagets 6 § såvitt avser arbetsgivares pensionsreserv vid utnyttjande av skuldförings-systemet. För pensionsstiftelses del finns en motsvarighet i 15 §, som alltså avser stiftelses pensionsreserv.

I 3 § i departementsförslaget anges att de försäkringstekniska grunderna fastställs av Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer. Jag vill anmärka att Kungl. Maj:t den 8 december 1961 med stöd av 10 § sista stycket i 1961 års lag bemyndigat försäkringsinspektionen att fastställa försäkringstekniska grunder samt att de av inspektionen senast fastställda grunderna är från den 29 januari 1964 (jfr SOU 1964: 28).

4 §.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 4 § i utredningens förslag.

Utredningen. Utredningen har tillagt begreppet allmän pensionsplan rättsverkan i olika hänseenden. I 4 § i sitt förslag beskriver utredningen vad som skall förstås med sådan pensionsplan.

Till skillnad från bestämmelser om arbetstid eller lön gäller överenskommer om pension förhållanden för en mycket lång tidsperiod. Mellan den tidpunkt, då den enskilde erhåller löftet om pension, och den tid, då pension börjar utgå, antages normalt kunna förflyta 40 år (så enligt 2 §). Åtskilliga personer kan tänkas uppbära pension i 20—30 år. Bl. a. av det skälet har utredningen ansett att det till pensionsborgenärernas skydd bör ställas vissa villkor på beskaffenheten av en allmän pensionsplan.

Till en början bör det sålunda enligt utredningen vara sörjt för att de av planen omfattade pensionerna blir tryggade på ett från allmän synpunkt godtagbart sätt. På denna punkt uppställer utredningen därför — som alternativ till pensionsförsäkring — kravet på kreditförsäkring, avsättning till pensionsstiftelse (varmed menas stiftelse i förslagets mening) eller annan likvärdig anordning.

Enligt utredningens mening bör det vidare inte vara tillräckligt att planen godkänns av de enskilda arbetstagarna. I olika författningar har medgivits att avvikelse från en annars tvingande ordning får ske genom bestämmelse i kollektivavtal. Vanligen fordras då att avtalet på arbetstagar sidan sluts eller godkänns av organisation, som enligt lagen om förenings- och förhandlingsrätt är att anse såsom huvudorganisation. Som exempel därpå nämner utredningen 4 a § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning och 6 § andra stycket i 1961 års lag. Utredningen föreslår, att godkännande av pensionsplan skall lämnas av huvudorganisation enligt lagen den 11 september 1936 (nr 506) om förenings- och förhandlingsrätt.

Med hänsyn till den betydelse som en pensionsplan har för den enskilde hade det enligt utredningen varit önskvärt att därutöver kräva att organisationen är av viss storlek och har erforderlig representativitet. Därigenom skulle också uppnås ett visst enhetligt pensionssystem. I detta hänseende framhåller utredningen, att det i prop. 1959:100 med förslag till lagen om allmän försäkring som villkor för undantagande från försäkringen föreslogs att avtal därom skulle slutas i kollektivavtal mellan arbetsgivare och sådan organisation vilken är att anse såsom huvudorganisation och som ensam eller tillsammans med annan sådan organisation »uppenbarligen omfattar flertalet arbetstagare som hos arbetsgivare, vilka skulle bli bundna av ifrågavarande avtal, sysselsätts i därmed avsett arbete». Utredningen säger sig ha övervägt att föreskriva, att huvudorganisationen skulle ingå i någon av arbetsmarknadens topporganisationer. Denna lösning har utredningen likväl avvisat av andra skäl. Vidare skulle enligt utredningen kunna tänkas det kravet att pensionsplanen skulle underställas försäkringsinspektionen för godkännande. Därigenom kunde det allmänna erhålla

det inflytande på utformningen av en pensionsplan som fordras för att förebygga planer vilka innehåller olämpliga villkor för de anställda och för det allmänna med hänsyn till dess skatteanspråk. Eftersom utredningen förutsatt att den föreslagna ordningen skall vara tillräckligt betryggande för uppgörande av vederhäftiga pensionsplaner, har utredningen emellertid avvisat tanken på sådan medverkan från inspektionens sida.

En pensionsplan, som tillkommit enligt vad som nu sagts, kan enligt utredningen tillämpas av arbetsgivaren gentemot samtliga arbetstagare utan hinder av att vissa arbetstagare inte är organiserade i den huvudorganisation som godkänt planen.

Remissyttrandena. Enligt SACO är det riktigt, att ansvaret för tryggheten av pension i överensstämmelse med förslaget läggs på arbetsmarknadens parter. *Sveriges redareförening* anser, att föreskriften om att allmän pensionsplan skall innehålla regler om trygghet kan vara obehövlig ibland, när det är fråga om ekonomiskt utomordentligt starka företag. Föreskriften synes därför inte behöva vara obligatorisk. *SALF* önskar en spärregel, som gör det omöjligt att med uteslutande av andra tjänstemän i företaget skapa en allmän pensionsplan endast för huvuddelägare och denne närstående personer, låt vara att en viss garanti däremot föreligger enligt FPG:s bolagsordning.

Den av utredningen berörda men avvisade tanken, att pensionsplan skall fordra medverkan av myndighet eller topporganisation, har berörts av *länsstyrelsen i Värmlands län* och *Enskilda företags tjänstepensionärsförbund*. Länsstyrelsen ifrågasätter om inte pensionsplan bör godkännas av myndighet, såsom försäkringsinspektionen. Ett sådant godkännande synes enligt länsstyrelsen erforderligt för att planerna skall bli tillräckligt noggrant utarbetade dels för att planerna skall kunna »omfatta även oorganiserad arbetstagare eller arbetstagare som är medlem i annan än den avtalsslutande organisationen». Pensionärsförbundet anser, att utsikterna att få till stånd ett enhetligt pensionssystem — något som utredningen i och för sig bedömt vara eftersträfvansvärt — skulle öka om topporganisation företräder arbetstagarna.

Med hänsyn till de rättsverkningar som enligt utredningens förslag anses skola tillkomma begreppet allmän pensionsplan förordar *Familjeföretagens förening* det tillägget, att »med allmän pensionsplan skall likställas plan eller annat arrangemang, som är förenat med kreditförsäkring eller liknande garanti».

Departementschefen. Som jag anförde i den allmänna motiveringen avses begreppet allmän pensionsplan få betydelse bl. a. för arbetsgivares rätt att redovisa pension under rubriken Avsatt till pensioner. I denna fråga har jag intagit den ståndpunkten att all pension, som ingår i sådan plan, får

redovisas på angivet sätt, oberoende av den företagsform under vilken rörelsen bedrivs. Till skillnad från utredningen har jag däremot inte ansett mig kunna förorda, att begränsningen av vad som får skuldföras upprätthålls för aktiebolag och liknande rättssubjekt. Detta mitt ställningstagande har delvis ändrat betydelsen från skuldföringssynpunkt av att pension ingår i en pensionsplan. Remissyttrandena måste självfallet ses mot denna bakgrund.

Definitionen av allmän pensionsplan i departementsförslaget överensstämmer med utredningens förslag. Planen bör alltså innehålla allmänna grunder för pensionering av en kategori arbetstagare, t. ex. alla arbetstagare, som är anslutna till viss fackorganisation eller är anställda inom visst företag, eller alla tjänstemän vid företaget. Grunderna bör vidare innehålla regler om tryggnad genom kredidförsäkring, avsättning till pensionsstiftelse eller annan likvärdig anordning. Detta krav på trygghet kommer uppenbarligen i allmänhet att vara uppfyllt genom att arbetsgivaren ansluter sig till FPG/PRI-systemet med den garanti FPG ger. Uteslutet är det dock inte att en allmän pensionsplan grundas på en realstiftelse. Den viktigaste förutsättningen för att grunder för arbetstagarpensionering skall kunna anses utgöra en allmän pensionsplan är att grunderna på arbetstagersidan godkännts av sådan organisation som enligt lagen om förenings- och förhandlingsrätt är att anse som huvudorganisation. Därigenom vinnas en viss garanti för att grunderna blir av kollektiv natur och att systemet med allmänna pensionsplaner får en tillfredsställande organisation och även i övrigt blir av god kvalitet. Jag vill erinra om motsvarande reglering i 4 a § lagen om arbetstidens begränsning och 12 § femte stycket lagen om semester.

Med hänsyn till att arbetsmarknadens huvudorganisationer avses medverka vid tillkomsten av allmän pensionsplan anser jag det inte behövligt att någon central myndighet kopplas in för att godkänna planen. Inte heller torde det vara nödvändigt att kräva att sådan plan skall godkännas av den topporganisation, under vilken den avtalsslutande huvudorganisationen lyder. De erfarenheter som vunnits av organisationernas medverkan på semesterlagens och arbetstidslagstiftningens område ger nämligen ingen anledning till antagande, att organisationerna skulle komma att medverka till överenskommelser, som inte uppfyller alla de krav som bör ställas på dem. Den av en remissinstans framkastade tanken, att med allmän pensionsplan skall jämföras annan anordning som är förenad med liknande garanti för pensionsrätten, kan jag inte biträda med hänsyn till vikten av att anordningen — i de fall då sådan utgör villkor för rätt att redovisa pensionsskuld under rubriken Avsatt till pensioner — verkligen innefattar ett från allmän synpunkt godtagbart tryggnad.

Särskild redovisning av pensionsskuld

5 §.

Paragrafen motsvarar 1 kap. 1 § och 2 kap. 1 § i utredningens förslag.

Utredningen. Inledningsvis erinrar utredningen om att redovisning av pensionsskuld under rubriken Avsatt till pensioner i balansräkningen utgör en form av tryggnad av pensioner. Utredningens förslag innebär att aktiebolag och liknande rättssubjekt får möjlighet att företa sådan skuldredovisning under förutsättning att pensionen hänför sig till allmän pensionsplan eller till pensionslöften, som givits senast den 31 december 1966, eller också gäller arbetstagare födda år 1907 eller tidigare. Samma möjlighet att redovisa skuld i balansräkningen föreslås också för handelsbolag, såvitt pensionen grundar sig på allmän pensionsplan.

Utredningen har föreslagit en särskild begränsning av skuldföringssystemets användning när det gäller s. k. huvuddelägare. Med sådan förstår utredningen en person, som ensam eller tillsammans med anhöriga genom innehav av aktier eller andelar utövar ett bestämmande inflytande över ett aktiebolag eller en ekonomisk förening. Även efterlevande till sådan person avses. Pensionslöfte till huvuddelägare får enligt utredningens förslag redovisas under rubriken Avsatt till pensioner endast om löftet omfattas av allmän pensionsplan.

Utredningen erinrar i detta sammanhang om att avdrag för avsättning till pensionsstiftelse för att trygga löfte om pension till huvuddelägare sedan år 1955 inte medges enligt 2 a i anvisningarna till 29 § kommunal-skattelagen.

Grunden till den anförda begränsningen för huvuddelägare är enligt utredningen att söka i en önskan att skydda det allmänna mot missbruk av avdragsrätten. Framför allt hade man uppmärksamheten riktad på det förhållandet, att huvuddelägarers pension kan avse större belopp än som är befogat med hänsyn till huvuddelägarens arbete i bolaget och därigenom innefatta förtäckt utdelning. Risker härför anses särskilt stora i det fall då huvuddelägaren är den ende anställde.

Enligt utredningen saknas anledning att i och för sig bedöma ett pensionslöfte till en huvuddelägare på annat sätt än ett löfte till en annan arbetstagare. Det har därför framstått som angeläget för utredningen att slopa den nuvarande särregleringen för huvuddelägare, så långt detta låter sig göra utan att det leder till missbruk. Sådant missbruk är enligt utredningen inte att befara, om pensionslöftet ingår i en allmän pensionsplan. En pensionsplan innehåller nämligen regler bl. a. om pensionens nivå och om pensionsålder. Därigenom hindras en huvuddelägare från att tillförsäkra sig oskäligen pension och att efter behag uppskjuta mottagande av pen-

sionen. Andra pensionslöften än sådana som ingår i pensionsplan bör däremot enligt utredningen inte få läggas till grund för skuldföring.

Utredningen har föreslagit en närmare bestämning av begreppet huvuddelägare, så att nuvarande tvekan kan undanröjas om vilka släktskapsrelationer som ger egenskapen av huvuddelägare. Samtidigt föreslås att verkan av huvuddelägarskap begränsas till den tidsperiod under vilken själva inflytandet består, en regel som får betydelse i det fall att en person varit omväxlande vanlig arbetstagare och huvuddelägare. Utredningen väljer det exemplet, att person under viss tid varit vanlig arbetstagare (period 1), därefter huvuddelägare under viss tid (period 2) och slutligen vanlig arbetstagare igen (period 3). Vid skuldredovisning under period 2 får beaktas vad som inljänats under period 1, något som ej är tillåtet enligt gällande skatterätt. Vid skuldredovisning under period 3 gäller inga begränsningar alls.

Enligt utredningen bör Kungl. Maj:t kunna ge annan arbetsgivare än förut nämnts dispens att redovisa pensionsskuld under rubriken Avsatt till pensioner. Enligt utredningen kan dispensregeln bli av betydelse i två händelser. Sålunda säger sig utredningen förutsätta att Kungl. Maj:t kommer att lämna dispens åt följande institutioner, nämligen Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, hypoteksföreningarna, Svenska bostadskreditkassan och bostadskreditföreningarna. Dessa subjekt har enligt gällande skatteregler rätt att erhålla avdrag för avsättning till stiftelse medelst revers. Möjligheten att göra avdrag för pensionsmedel som behålls i rörelsen bör enligt utredningen inte rubbas av den tekniska omvandlingen av reversstiftelser till en särskild skuldpost. De grundläggande bestämmelserna om dessa institutioner återfinns i förordningen den 29 november 1963 (nr 573) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, förordningen samma dag (nr 575) om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar samt förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar. I nämnda förordningar samt i reglementen, som utfärdats av Kungl. Maj:t, har meddelats utförliga föreskrifter om förvaltning, revision m. m. Därjämte har det allmänna tillförsäkrats direkt inflytande över institutionerna genom att vissa styrelseledamöter och vissa revisorer utses av offentlig myndighet. Vidare säger sig utredningen ha haft i sikte bl. a. ideella föreningar, som driver rörelse.

Remissyttrandena. I fråga om remissinstansernas inställning till bestämmandet av tillämpningsområdet i stort för systemet med redovisning i balansräkningen av pensionsskuld får jag hänvisa till den allmänna motiveringen.

Förslaget att tillåta skuldföring för pensionslöfte åt huvuddelägare har vunnit allmänt gillande. Begränsningen i skuldföringsrätten med avseende

på löften enligt allmän pensionsplan har emellertid föranlett vissa erinringar med hänsyn till utredningsförslagets avsedda skatterättsliga konsekvenser.

Departementschefen. När det gäller formerna för att trygga pensionsutfästelser har jag — i likhet med utredningen — intagit den ståndpunkten, att skillnad bör göras mellan sådana företagsformer, där insyn och konsolideringskrav kan anses innebära ett betydande mått av trygghet för pensionsborgenärerna, och andra företagsformer. Till den förra gruppen hör vanliga aktiebolag, bankaktiebolag, försäkringsaktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag, sparbanker och ekonomiska föreningar. Till de sistnämnda hör bl. a. kassor för jordbrukskredit.

På skäl som jag har anfört i den allmänna motiveringen har jag frångått den av utredningen föreslagna och av remissinstanserna hårt kritiserade begränsning i aktiebolags och liknande rättssubjekts rätt att redovisa pensionskulld som består i att redovisningen huvudsakligen måste vara knuten till allmän pensionsplan. Aktiebolag och liknande rättssubjekt föreslås få trygga sina pensionslöften genom skuldföringssystemet, förutsatt att pensionsutfästelserna är oantastbara eller givna senast den 31 december 1966 (jfr 1 § andra stycket).

Anknytningen till pensionsplan har däremot tillagts rättsverkan för andra arbetsgivare. Den i planen inbyggda kreditförsäkringen bereder nämligen pensionsborgenärerna tillfredsställande trygghet. All pensionskulld, som beror av åtagande enligt allmän pensionsplan, bör därför kunna tryggas genom skuldföringssystemet. Departementsförslaget följer här utredningens förslag utom såtillvida att utredningens begränsning till handelsbolag slopats. Som påpekats av några remissinstanser saknas anledning att från civilrättslig synpunkt göra skillnad mellan handelsbolag och enskild rörelseidkare.

Från civilrättslig synpunkt finns som jag påpekat i den allmänna motiveringen knappast någon anledning att göra andra begränsningar i rätten att tillämpa skuldföringssystemet än dem som jag nu har redogjort för i kombination med regeln i 1 § andra stycket, att lagen principiellt avser endast oantastbara pensionslöften. Det föreslagna tillämpningsområdet för skuldföringssystemet överensstämmer i huvudsak med det nu gällande tillämpningsområdet för rätten att göra avsättning till reversstiftelse med rätt till avdrag vid taxeringen. Vissa undantag finns dock och kommer med visshet att föreslås gälla även i fortsättningen. Ett sådant undantag förtjänar i detta sammanhang särskilt intresse. Det gäller s. k. huvuddelägare. Med sådan menas som tidigare nämnts en person som genom eget eller anhörigs innehav av aktier eller andelar har ett avgörande inflytande i aktiebolag eller ekonomisk förening. Även efterlevande till sådan person avses (2 a i anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen). Avdragsrätt vid taxe-

ring föreligger f. n. inte för pensionsåtaganden till huvuddelägare. Utredningen föreslår den ändringen, att under tid då huvuddelägarskap består hänsyn skall få tas till åtaganden enligt allmän pensionsplan men inte till andra pensionslöften. Bestämmelsen avses beakta även det fallet, att en arbetstagare varit omväxlande vanlig arbetstagare och huvuddelägare. Den pensionsskuld, som belöper sig på tid innan han blev huvuddelägare, berörs inte av den föreslagna särregleringen, trots att utfästelsen inte ingår i allmän pensionsplan.

Det är av stort intresse att den i förevarande paragraf uppställda regeln om rätt till avsättning och den i följande paragraf uppställda regeln om arbetsgivares pensionsreserv, varmed avses hans skuld för upplupen del av sådan utlovad pension, som får redovisas enligt paragrafen, blir tillämpliga även för skatterättens vidkommande. Detta sammanhänger med den inom skatterätten uppställda principen, att belopp som överskjuter den skatterättsligt beräknade pensionsreserven måste återföras till beskattning i viss ordning, s. k. avtappning. Räkade man med en snävare pensionsreserv för skatterättens vidkommande än den som föreslås här, skulle arbetsgivaren enligt skattereglerna vara skyldig att skriva ned skuldposten Avsatt till pensioner under belopp, som enligt förevarande paragraf utgör pensionsreserv. Med hänsyn till det straffsanktionerade förbudet i 7 § mot att minska ifrågavarande post under måttet av sistnämnda reserv är en sådan konstruktion otänkbar. På grund av sambandet med skatterätten och eftersom jag inhämtat att chefen för finansdepartementet ämnar föreslå en sådan begränsning i fråga om rätten att ta hänsyn till avsättning till huvuddelägare som tidigare nämnts, föreslår jag att begränsningsregeln tas in i lagen i förevarande paragraf.

Enligt förslaget erhåller Kungl. Maj:t befogenhet att lämna dispens till annan arbetsgivare än sådan som omfattas av reglerna i första stycket första punkten, när det gäller rätten att tillämpa skuldföringssystemet. Frågan om sådan dispens torde bli beroende även av skatterättsliga avvägningar.

6 §.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 5 § första stycket i utredningens förslag.

Gällande rätt. Enligt 7 § i 1961 års lag och 8 § i 1937 års lag är arbetsgivarens möjligheter att förfoga över en pensionsstiftelses medel inskränkta till att avse medel, som finns tillgängliga utöver vad som krävs för att täcka stiftelsens pensionsreserv. Bestämmelserna vilar på den uppfattningen, att stiftelsen inte skall fränhändas medel som är behövliga för att täcka upplupen del av givna pensionsåtaganden. Begreppet pensionsreserv är bestämt i 10 § i 1961 års lag (jfr i departementsförslaget 2 §).

Departementschefen. Som utredningen framhållit utgör begreppet arbetsgivares pensionsreserv ett mått på arbetsgivarens skuld för pensioner, bestämd på visst sätt. Detta begrepp tilläggs rättsverkan i olika avseenden. En sådan rättsverkan avser posten Avsatt till pensioner. Som jag kommer att beröra under 7 § får arbetsgivaren normalt inte nedbringa beloppet på denna post under måttet för pensionsreserven. Storleken av det på posten redovisade beloppet är alltså beroende av pensionsreserven.

Lagförslaget bygger på utredningens uppfattning att pensionsreserven är lika med det belopp som arbetsgivaren äger redovisa under rubriken Avsatt till pensioner, om han inte grundat en pensionsstiftelse, som får bestå enligt nya lagen. Denna bestämning av begreppet arbetsgivarens pensionsreserv följer av hänvisningen till 5 §. Pensionsreserven utgör också måttet för vad som skall vara spärrat under nämnda rubrik, om pensionsstiftelse inte finns. Har arbetsgivaren en stiftelse knuten till sig, påverkas visserligen inte storleken av arbetsgivarens pensionsreserv därav, men det belopp som är spärrat enligt 7 § kan då bli mindre än pensionsreserven. Till denna fråga, som har samband med begreppet »gemensam pensionsreserv», återkommer jag i anslutning till 7 §.

Beräkningen av pensionsreserven, grundad på sådana pensionslöften som får skuldföras enligt förslaget, sker med tillämpning av reglerna i 2 och 3 §§.

Hänvisningen i lagtexten till »tillägg till utgående pension» är föranledd av vissa regler, som parterna på arbetsmarknaden intagit i allmän pensionsplan. Utredningen har utförligt redogjort för dessa på s. 115 i betänkandet. Syftet med nämnda — delvis invecklade — regler är att skapa trygghet för sådana dyrtidstillägg som kan utgå på aktuell pension. Reglerna kan sägas innebära en viss form av periodisering av framtida väntade dyrtidstillägg.

7 §.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 5 § andra—fjärde styckena i utredningens förslag.

Gällande rätt. Enligt 7 § i 1961 års lag är så mycket av stiftelsens medel som fordras för att täcka stiftelses pensionsreserv spärrat. I 9 § i 1961 års lag behandlas det fallet att en arbetsgivare har flera stiftelser knutna till sig. Om stiftelserna då tjänar till trygghande helt eller delvis av samma pensionsutfästelse, skall stiftelserna ha »gemensam pensionsreserv». Innebörden är att stiftelserna i förhållande till pensionslöftena inte skall betraktas var för sig utan som en helhet. Den gemensamma pensionsreserven skall därför placeras i viss ordningsföljd i de olika stiftelserna. Även denna ordningsföljd (rangordningen) regleras i paragrafen. Bästa rang har s. k. PRI-stiftelse.

Utredningen. Det under rubriken Avsatt till pensioner reserverade skuldbelopp som överskjuter pensionsreserven kallar utredningen »disponibla pensionsmedel». Dessa medel är disponibla för arbetsgivaren i den mening att han fritt kan minska beloppet. Efter vad utredningen framhållit innebär den omständigheten, att arbetsgivaren har rätt att minska sina disponibla pensionsmedel med valfritt belopp, dock inte att samma belopp blir tillgängligt för utdelning till aktieägarna. Beloppet måste nämligen först tas upp som intäkt i företagets vinst- och förlusträkning, vilket kommer att påverka rörelseresultatet. Skulle företaget uppvisa vinst, blir intäkten föremål för beskattning. Vad som i sådant fall återstår efter beskattning är det belopp som kan bli föremål för utdelning till aktieägarna. Utredningen påpekar att den då bortsett från reglerna om avsättning till reservfond och skuldregleringsfond.

För att veta vad som är disponibelt måste arbetsgivaren beräkna vad som är spärrat på posten Avsatt till pensioner. Enligt huvudregeln är vad som finns redovisat där spärrat intill måttet för pensionsreserven. Så är dock inte alltid fallet, om pensionsstiftelse finns. Hela pensionsreserven behöver då inte vara spärrad, framhåller utredningen under hänvisning till de föreslagna reglerna för sambandet mellan posten Avsatt till pensioner och pensionsstiftelse. Enligt dessa regler skall det spärrade beloppet under rubriken Avsatt till pensioner minskas så mycket som motsvarar stiftelsens förmögenhet, under förutsättning att stiftelsen tryggar ifrågavarande pensionslöften. Utredningen understryker, att den därvid förutsatt att täckning av pensionslöften i första hand skall ske med stiftelsens medel. Utredningen anmärker, att det i och för sig varit möjligt att i stället täcka pensionslöfterna med de hos arbetsgivaren befintliga tillgångar som binds genom posten Avsatt till pensioner. Enligt utredningen är frågan hur täckningen skall ske av stor betydelse, vilket utredningen åskådliggör med ett sifferexempel (s. 134). Utredningens förslag, att täckning avses ske i första hand med stiftelsens tillgångar, överensstämmer med den princip som ligger till grund för 9 § i 1961 års lag (SOU 1961: 14 s. 97 ff).

Utredningen behandlar därefter det fallet, att stiftelsen samtidigt tryggar även andra löften än dem, som ingår i arbetsgivarens pensionsreserv. Detta är — framhåller utredningen — möjligt därigenom att reglerna om pensionsstiftelse inte innehåller några begränsningar för avsättning till stiftelse motsvarande dem som föreslagits för skuldföring. Utredningen föreslår att stiftelse i första hand, vid konkurrens med andra pensionslöften, skall anses täcka upplupen del av sådant löfte som inte ingår i arbetsgivarens pensionsreserv (s. 135).

Slutligen behandlar utredningen den situationen att arbetsgivaren har flera stiftelser knutna till sig. Utredningens förslag på denna punkt överensstämmer med 9 § i 1961 års lag.

Departementschefen. Departementsförslaget överensstämmer i sak med utredningens förslag. I första stycket uppställs den s. k. spärregeln, som förbjuder arbetsgivaren att minska posten Avsatt till pensioner, så att den understiger pensionsreserven. Regeln är av central betydelse för själva skuldföringssystemet. Har arbetsgivaren en pensionsstiftelse knuten till sig, kan dock det spärrade beloppet tillåtas bli lägre än måttet för pensionsreserven. Till denna fråga återkommer jag strax. Som framgår av utredningens förslag är den grundläggande tankegången, att arbetsgivarens pensionsreserv till den del den avser pensionslöften som tryggas även av pensionsstiftelse i första hand skall täckas av stiftelsens medel så långt dessa förslår (gemensam pensionsreserv). Om t. ex. arbetsgivarens pensionsreserv beträffande löften, som tryggas även av stiftelse, vid bokföringsårets utgång uppgår till 400 000 kr., behållningen i stiftelsen vid samma tidpunkt till 200 000 kr. och posten Avsatt till pensioner vid bokföringsårets ingång till 300 000 kr., uppkommer frågan vilket belopp som är bundet på posten Avsatt till pensioner. Av det anförda följer att det spärrade beloppet med hänsyn till stiftelsens behållning är 200 000 kr. Posten kan alltså minskas med 100 000 kr.

Andra punkten i andra stycket i departementsförslaget erhåller ett väsentligt mindre tillämpningsområde än motsvarande regel enligt utredningens förslag. Detta beror på departementsförslagets definition av begreppet »arbetsgivarens pensionsreserv». För aktiebolag och liknande rättssubjekt gäller i princip inga begränsningar i fråga om möjligheten att trygga pensionsskuld genom redovisning under rubriken Avsatt till pensioner, bortsett från kravet på oantastbarhet. Sådan begränsning föreslås däremot gälla för övriga rättssubjekt, t. ex. handelsbolag. Beträffande sådana är föremålet för vad som kan tryggas på detta sätt (arbetsgivarens pensionsreserv) inskränkt till att avse skuld för pensionslöften enligt allmän pensionsplan. Har ett sådant rättssubjekt en pensionsstiftelse knuten till sig, kan denna stiftelse ha till ändamål att trygga en vidare krets av pensionslöften än sådana som får särskilt redovisas under rubriken Avsatt till pensioner. Detta är möjligt, om stiftelsen tryggar såväl pensionslöften enligt pensionsplan som löften utanför sådan plan. För detta fall blir lagregeln att tillämpa. En annan sak är att en stiftelse normalt inte kommer att trygga löften enligt allmän pensionsplan beroende på föreskriften i 10 § andra stycket. En erinran härom har dessutom gjorts i tredje stycket. I övrigt får jag hänvisa till betänkandet s. 135.

Sista punkten av andra stycket i departementsförslaget behandlar en annan situation av »gemensam pensionsreserv», nämligen att arbetsgivaren har mer än en pensionsstiftelse. Departementsförslaget — som är lika med utredningens — motsvarar 9 § punkterna b) och c) i 1961 års lag. Även på denna punkt vill jag hänvisa till exempel i betänkandet s. 135.

8 §.

Paragrafen motsvarar delvis 2 kap. 8 § i utredningens förslag.

Gällande rätt. De grundläggande reglerna om bokföring finns i bokföringslagen. Enligt 4 § skall genom bokföringen lämnas redovisning för rörelsens gång och för den bokföringsskyldiges ekonomiska ställning vid rörelsens början och vid utgången av varje räkenskapsår. För att fullgöra denna redovisning skall den bokföringsskyldige, förutom att han skall föra dagbok och övriga handelsböcker, upprätta balansräkning. Balansräkningen, som utgör ett sammandrag av inventariet, skall enligt 7 § upptaga samtliga tillgångar och skulder. Skulderna skall redovisas antingen såsom skuldpost i balansräkningen eller inom linjen. Den som bryter mot bokföringslagens föreskrifter ådrager sig inte omedelbart straffansvar. Lagen innehåller nämligen inte några egna straffbestämmelser utan hänvisar till brottsbalken. Enligt 11 kap. 5 § brottsbalken skall gäldenär, som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosatt honom åliggande bokföringsskyldighet på sådant sätt att ställningen och rörelsens gång inte kan i huvudsak bedömas med ledning av bokföringen, straffas för bokföringsbrott, under förutsättning bl. a. att han försatts i konkurs inom fem år från brottet.

Aktiebolagslagen uppställer krav på upprättande av balansräkning och innehåller närmare bestämmelser därom i 101 §. Såvitt angår den belastning av rörelsen, som föranleds av pensionering, innehåller 101 § 7 mom. andra stycket den föreskriften att bolaget skall antingen upptaga kapitalvärdet av pensionsförpliktelserna bland skulderna eller också inom linjen anmärka det sammanlagda beloppet för år av de pensioner som på grund av bolagets förpliktelser utgår vid tiden för räkenskapsårets slut. Motsättningsvis följer att pension, som ännu inte är aktuell, inte behöver redovisas. Enligt 213 § punkt 5 aktiebolagslagen kan straff ådömas styrelseledamot eller verkställande direktör, som vid upprättande av balansräkning uppsåtligen förfar i strid mot de uppställda reglerna för balansräkningens innehåll. Motsvarande bestämmelser finns i lagen om ekonomiska föreningar (41 § 4 mom. och 110 §).

Utredningen. Utredningen föreslår straff för överträdelse av samtliga regler i 2 kap. i dess förslag. Arbetsgivare avses sålunda kunna straffas, om han underlåter att redovisa pensionsskulden inom linjen i balansräkningen, om han under rubriken Avsatt till pensioner bokför skuld för andra pensionslöften än vissa särskilt angivna, om han beräknar pensionsreserven till felaktigt belopp eller om han minskar posten Avsatt till pensioner under bundet belopp. För straffbarhet krävs uppsåt eller grov oaktsamhet.

Remissyttrandena. *Svea hovrätt* ifrågasätter om inte bestämmelsens tillämpningsområde bör begränsas till att avse endast otillåten minskning av posten Avsatt till pensioner.

Departementschefen. Den av utredningen föreslagna straffbestämmelsen vilar delvis på en annan grund än departementsförslaget. Jag kan här hänvisa till 5 § med dess regler för de civilrättsliga förutsättningarna för skuldföringen av pensioner. Departementsförslaget upptar inte annat förfarande som straffbart än överträdelse av den centrala spärregeln i 7 §. Syftet är att markera att arbetsgivare inte får minska posten Avsatt till pensioner under spärrat belopp.

Pensionsstiftelse

9 §.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 1 § första stycket i utredningens förslag.

Gällande rätt. Enligt 1937 års lag får bunden pensionsstiftelse inte ha annat ändamål än pensionering. Enligt 1961 års lag krävs däremot endast att stiftelsens »huvudsakliga» ändamål är pensionering. En pensionsstiftelse kan alltså enligt sistnämnda lag tjäna även annat ändamål än pensionering, såsom sjukvård, stöd vid arbetslöshet och rekreation. 1961 års lag gör det också möjligt för pensionsstiftelse att trygga pensionering av andra än arbetstagare, förutsatt att pensionering av sådana utgör det huvudsakliga ändamålet. Inom skatterätten gäller emellertid som villkor för avdrag vid taxering, att avsättning sker till pensionsstiftelse, som enbart har till ändamål att trygga pensionering av anställda. För stiftelse bildad före den 5 juni 1955 godtas dock ett biändamål.

Utredningen. Utredningen framhåller att definitionen i 1961 års lag tillkom främst av hänsyn till äldre skattelagstiftning och anser, att »blandade» stiftelser inte längre bör få förekomma. Bestående stiftelse med blandat ändamål bör enligt utredningen delas i en pensionsstiftelse och en s. k. personalstiftelse. I vissa fall kan det emellertid inträffa, att avsätta medel inte förslår att tillgodose personalstiftelseändamålet. En stiftelse, där pensionsändamålet är huvudändamål, bör i sådant fall förvandlas till en ren pensionsstiftelse. I lagförslaget definierar utredningen pensionsstiftelse som en stiftelse med ändamål att i arbetsgivarens intresse främja pensionering av arbetstagare eller dess efterlevande.

Att en stiftelse utgör realstiftelse bör enligt utredningen inte innebära att medlen under alla förhållanden måste användas enbart för pensionering. I detta avseende hänvisar utredningen till vad som föreslås om gottgörelse ur stiftelse.

Remissyttrandena. Den av utredningen föreslagna definitionen av begreppet pensionsstiftelse har föranlett vissa erinringar från *Svea hovrätt*, *överståthållarämbetet* och *Skånes handelskammare*.

Hovrätten anser att definitionen inte är entydig, medan överståthållarämbetet riktar uppmärksamheten på att definitionen inte utesluter, att stiftelsen kan ha till ändamål att främja annat än pensionering av arbetstagare, s. k. biändamål. Detta förhållande kan leda till oklarhet. Det framgår inte om tillsynsmyndigheten skall äga förbjuda stiftelsen att tillgodose biändamålet. Inte heller är det klarlagt om stiftelsen får trygga pensionering av person, som inte är arbetstagare enligt rättssedvänja (enskild fysisk arbetsgivare eller bolagsman i ett handelsbolag). Skånes handelskammare anser att uttrycket »i arbetsgivarens intresse» är mindre väl valt.

Departementschefen. Förevarande avsnitt av lagen innehåller de regler som avses gälla om pensionsstiftelse, sedan reversstiftelseinstitutet avvecklats. Det kommer som framhållits i den allmänna motiveringen att omfatta både redan existerande och nytillkommande realstiftelser.

Liksom i 1961 års lag innehåller den första paragrafen i detta avsnitt en definition av begreppet pensionsstiftelse. Enligt utredningens uppfattning skall pensionsstiftelse inte få tjäna annat ändamål än pensionering av arbetstagare eller deras efterlevande. Denna ståndpunkt bör ses mot bakgrund av förslaget till särskild reglering av sådana stiftelser, som skall främja annat personaländamål än pensionering, i utredningens förslag kallade personalstiftelser. Den föreslagna renodlingen av pensionsstiftelsebegreppet har lämnats utan erinran av remissinstanserna. Jag anser mig kunna biträda förslaget, inte minst med hänsyn till den av skatteskäl betingade samordningen av pensionsstiftelse och posten Avsatt till pensioner som förslaget bygger på. Frågan huruvida arbetsgivarens pensionsreserv behöver vara spärrad intill måttet av vad som upptagits under posten Avsatt till pensioner är som nämnts under 7 § beroende av om arbetsgivarens pensionslöften också tryggas av en pensionsstiftelse. Vid en bedömning härav bör förutsättas att hela stiftelsens kapital är avsett för pensionering.

Jag vill erinra om att jag vid tillkomsten av 1961 års lagstiftning på pensionsstiftelseområdet (prop. 1961:177 s. 42) uttalade, att det skulle ha inneburit en i och för sig eftersträvaransvärd förenkling, om man i 1961 års lag kunnat inskränka pensionsstiftelsebegreppet till att avse stiftelse med enbart pensionsändamål. De skäl som då ansågs hindra en sådan inskränkning kan inte längre anses vara för handen, om det nu förevarande utredningsförslaget godtas i sina huvuddrag. Att jag nu förordar nyssnämnda inskränkning innebär sålunda endast att jag fullföljer min tidigare uttalande uppfattning. Jag vill också biträda förslaget om att pensionering — i likhet med vad skatterätten i dag fordrar för avdragsgill avsättning till pensionsstiftelse — skall ha endast arbetstagare och deras efterlevande till föremål. Jag ansluter mig därför till den ståndpunkt utredningen intagit.

Vad beträffar paragrafens avfattning är jag ense med de remissinstanser som anser att utredningsförslaget inte klart ger uttryck åt tanken att stif-

telse inte får bildas av annan än arbetsgivaren och att stiftelsen inte heller får tjäna något biändamål. Bestämmelsen har därför jämkats i huvudsaklig överensstämmelse med vad remissinstanserna föreslagit. Med anledning av överståthållarämbetets uttalande, att skäl kan finnas för att tillåta annan än arbetsgivare att bilda pensionsstiftelse, vill jag framhålla, att jag under förarbetena till 1961 års lag stannade för att sådan stiftelse inte borde falla under lagen, och att skäl saknas att nu frångå denna ståndpunkt.

10 §.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 1 § andra—fjärde styckena i utredningsförslaget.

Utredningen. Utredningen har i förslaget uppställt presumptionen, att pensionsstiftelse inte har till uppgift att trygga å t a g a n d e n e n l i g t a l l m ä n p e n s i o n s p l a n, om inte stiftelsen särskilt avser att trygga sådana åtaganden. Presumptionsregeln har avseende främst på FPG/PRI-systemet. En arbetsgivare, som anslutit sig till detta system, har åstadkommit tryggande av sin ITP-pension genom kreditförsäkringen i FPG. Denna anordning måste enligt utredningen anses innebära tillräcklig trygghet för pensionsborgenärerna. Med tanke på det fallet, att arbetsgivaren också har en realstiftelse, har från arbetsgivarhåll föreslagits, att de löften som kreditförsäkrats generellt undantas från realstiftelsens tryggandeuppgift. Löftena behöver då inte beaktas vid beräkning av stiftelsens pensionsreserv. Detta föranleder i sin tur, att det belopp som enligt andra regler skall vara bundet hos stiftelsen blir lägre än som annars skolat följa. Ett annat resultat av detta undantagande blir enligt utredningen att avsättning, som avses bli avdragsgill vid taxering, kan ske till skuldkontot Avsatt till pensioner utan hänsyn till att en pensionsstiftelse knutits till arbetsgivaren. Beräkning av gemensam pensionsreserv hos arbetsgivaren och hos stiftelsen blir således inte behövlig. Sett från arbetstagarens synpunkt innebär regeln enligt utredningen, att sådana pensionslöften som inte säkrats i annan ordning får företräde till stiftelsen.

Utredningen tar härfter upp ett problem, som avser stiftelseändamålets omfattning, såvitt gäller h u v u d d e l ä g a r e. Med huvuddelägare förstår utredningen såsom anförts under 5 § arbetstagare eller efterlevande, som på grund av arbetstagarens eget eller nära anhörigs innehav av aktier eller andelar i ekonomisk förening har ett bestämmande inflytande över bolaget eller föreningen. I fråga om sådan person föreslår utredningen, att stiftelse inte får trygga förmåner utöver den gräns som följer av vad som inom branschen är sedvanligt för arbetstagare med motsvarande uppgifter. Begränsningen innebär att överskjutande förmåner inte får läggas till grund för gottgörelse ur stiftelse och inte heller vid fördelning av stiftelsens medel i det fall stiftelsen likvideras. Samtidigt skapas enligt utred-

ningen möjlighet att medge skatteavdrag för avsättning till stiftelse till den del förmånerna ligger under denna gräns.

En stiftelse kan tänkas vara knuten till flera arbetsgivare, s. k. *gemensam pensionsstiftelse*. Orsaken till att två eller flera företag bildar en gemensam stiftelse kan vara en strävan att centralisera administrationen för de olika arbetsgivarnas pensioneringsverksamhet. Det kan vara särskilt naturligt, om flera företag ingår i en koncern. Även möjligheten att underlätta en eventuell fusion kan spela in. Utredningen påpekar att 1961 års lag inte lägger hinder i vägen för sådan stiftelsebildning. Å andra sidan innehåller lagen inga uttryckliga föreskrifter i ämnet. Ett behov av lagreglering har framträtt särskilt i frågor rörande gottgörelse ur stiftelse och möjlighet till avsättning med skatteavdrag såväl till gemensam stiftelse som till annan stiftelse, vilken grundats av samma arbetsgivare.

Enligt utredningens mening kan man tänka sig två huvudfall av gemensam pensionsstiftelse. I det ena fallet bildar de olika arbetsgivarna förvaltningsgemenskap, medan i det andra fallet fråga dessutom är om förmögenhetsgemenskap. Utredningen anför följande exempel.

1) Arbetsgivarna A och B bildar *förvaltningsgemenskap*. A:s och B:s medel i den gemensamma stiftelsen redovisas då var för sig. B får sålunda icke någon del i den förmögenhetsökning, som må hänföra sig till A:s avsättningar. Man kan jämföra med den ordning, som gäller för förmögenhetsförvaltning hos en banks notariatavdelning, där de olika kunderna givit »förvaltaren» i uppdrag att omhänderha egendom, som allttjämt tillhör envar av dem. Stadgarna för den gemensamma stiftelsen måste i detta fall — förutom regler om styrelsens sammansättning — noggrant angiva grunden för fördelning av förvaltningskostnaderna.

b) A och B bildar en *förmögenhetsgemenskap*. Tillskotten från A och B sammanslås till en gemensam förmögenhetsmassa. A och B får del i denna förmögenhet i förhållande till sina förmögenhetstillskott efter avdrag för uttag från stiftelsen. Förlust i värde på viss egendom kan då utjämnas mot värdestegring på annan.

Gemensamt för de båda typfallen (förvaltningsgemenskap och förmögenhetsgemenskap) är enligt utredningen, att vad som tillkommer varje arbetsgivare betraktas som en egen (intern) stiftelse beträffande rätten till gottgörelse ur och avdragsgill avsättning till pensionsstiftelsen samt — med hänsyn till det av utredningen föreslagna sambandet mellan stiftelse och posten Avsatt till pensioner — rätten till skatteavdrag för skuldredovisning under rubriken Avsatt till pensioner och därmed sammanhängande frågor. För en gemensam stiftelse måste det därför, konstaterar utredningen, finnas grunder, med vilkas hjälp man kan bestämma »vad som tillkommer ettvar av delägarföretagen». Utredningen föreslår en regel av denna innebörd.

Utredningen har fått sin uppmärksamhet riktad på de angivna spörsmålen bl. a. genom konsumentkooperationens pensionsstiftelse. I denna stiftelses stadgar föreskrivs bl. a., att stiftelsen för varje företag lägger upp

ett konto, som utvisar företagets innestående pensionsfond i stiftelsen. För fullgörande av pensionsutfästelser, som företaget iklätt sig, får av stiftelsens medel tas i anspråk endast så mycket som svarar mot företagets innestående pensionsfond i stiftelsen. Denna föreskrift motsvarar enligt utredningen de krav som kan ställas på grunder för en gemensam stiftelse av typ »förmögenhetsgemenskap».

Remissyttrandena. Med anledning av den föreslagna regeln, att pensionsstiftelse skall presumeras inte ha till ändamål att trygga åtaganden enligt allmän pensionsplan, påpekar *överståthållarämbetet* att en stiftelse inte bör vara förhindrad att trygga såväl åtaganden enligt allmän pensionsplan som övriga pensionslöften.

Ett spörsmål om pensionsstiftelses (realstiftelses) ersättande med skuldföring har väckts av *Kooperativa förbundet*, som framhåller att det i framtiden kan uppkomma sådana förhållanden att det från såväl pensionsborge-närernas som gäldenärernas synpunkt blir önskvärt att pensionslöftena kan tryggas genom redovisning på konto »Avsatt till pensioner» i stället för genom avsättning till pensionsstiftelse. Något hinder bör enligt förbundets mening inte föreligga för en stiftelse med ändamål att trygga allmän pensionsplan att, om särskilda skäl föreligger och efter ansökan hos tillsynsmyndigheten, få tillstånd att ändra ändamålsbestämningen till att avse tryggnad enbart av löften som inte ingår i allmän pensionsplan. Ur det överskott som därvid uppkommer i stiftelsen skulle arbetsgivaren kunna gottgöra sig för vad som i bokföringen avsatts till tryggnad av löften enligt allmän pensionsplan. Detta förutsätter enligt förbundet, att en mellan berörda arbetsmarknadsorganisationer träffad överenskommelse om att allmän pensionsplan skall tryggas genom redovisning på konto Avsatt till pensioner utgör ett för tillsynsmyndigheten godtagbart skäl att ändra stiftelsens ändamålsbestämning. Skulle förbundets tolkning inte anses riktig, bör bestämmelserna ändras så att dessas innebörd blir den angivna.

Förslaget att stiftelse äger trygga förmåner åt huvuddelägare inom ramen för vad som inom branschen är vanligt för arbetstagare med motsvarande uppgifter har mött kritik i fråga om den gjorda bestämningen av pensionens storlek. *Kammarrätten*, som finner en begränsning av pensionslöftets storlek i och för sig nödvändig, anser sålunda, att regeln i dess föreslagna utformning är ägnad att orsaka tvist eller hindra befogad avsättning. Som exempel nämner kammarrätten en huvuddelägare, vilken i konsolideringssyfte begränsat sin lön i avsikt att framdeles ta ut högre pension. Vidare kan det enligt kammarrätten tänkas, att en person, som är huvuddelägare i flera företag, av olika skäl vill fördela kostnaderna så, att han tar ut lön i ett företag och pension i ett annat. *Försäkringsinspektionen* menar, att hänvisningen till »vad som inom branschen är sedvanligt» bör fortlöpande uttydas av riksskattenämnden. I uppfattningen att den

i lagtexten föreslagna begränsningen av pensionens storlek kan föranleda tillämpningssvårigheter instämmer *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, som anmärker att det inte alltid är möjligt att spåra någon sedvana, *länsstyrelsen i Västernorrlands län*, *handelskammaren i Gefle* och *Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund*.

I några yttranden har framförts förslag om att pensionens storlek skall bestämmas efter andra grunder än dem utredningen valt. För *länsstyrelsen i Östergötlands län* framstår sålunda rekvisitet »sedvänja inom branschen» inte som någon adekvat mätare av pensionens storlek. Enligt länsstyrelsens mening bör företagsskickligheten premieras med ersättning, som grundas på helt andra omständigheter. *Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare* förordar, att jämförelsen mellan huvuddelägare och arbetstagare i annat företag grundas på vad som är brukligt inom företag av motsvarande storlek oavsett bransch. *Näringslivets skattedelegation* delar den av handelskammaren framförda uppfattningen och anför, att en hänvisning till branschens förhållanden inte alltid ger en nöjaktig ledning för bedömningen. Inom vissa branscher är nämligen spridningen i fråga om företagsstorlek sådan att något för branschen sedvanligt inte låter sig fixera. De huvuddelägare som det är fråga om är oftast företagsledare, och lönesättningen för denna grupp av tjänstemän är inte branschbunden. Helt avgörande är däremot arbetsuppgiftens art och det därmed förenade ansvaret, vilket för den erforderliga bedömningen bättre kan värderas genom en jämförelse med företag av motsvarande storlek oavsett bransch. Delegationen yrkar därför att orden »inom branschen» utgår.

I yrkandet att begränsningen till viss bransch bör utgå instämmer *Familjeföretagens förening*, som hävdar att avgörande bör vara endast den pension som tillkommer andra arbetstagare med motsvarande uppgifter och att anledning normalt saknas att betrakta ett pensionslöfte åt huvuddelägare på annat sätt än ett löfte till vilken annan arbetstagare som helst.

Kooperativa förbundet har med sikte på den ordning som tillämpas för konsumentkooperationens pensionsstiftelse framfört vissa synpunkter på den av utredningen berörda frågan om sättet för fördelningen av en gemensam pensionsstiftelses avkastning på de olika företagen. Förbundet anför, att utredningen valt att vid beräkningen av mätetal för fördelning av ett visst års avkastning ställa respektive delägarföretags nettokapitalinsats vid utgången av föregående år mot den gemensamma nettokapitalinsatsen vid samma tidpunkt. Denna metod kräver enligt förbundet att man för varje delägarföretag fortlöpande redovisar nettokapitalinsatsen skild från den avkastning på förmögenhet som under årets lopp gottskrivits företaget. En sådan uppdelning innebär kanske inte några större problem i en relativt nystartad gemensam stiftelse med ett fåtal anslutna företag. I en gemensam stiftelse med mångårig verksamhet och hundratals anslutna företag, t. ex. konsumentkooperationens pensionsstiftelse, skulle däremot en dylik ordning erbjuda stora praktiska svårigheter.

Förbundet anser att en ur redovisningssynpunkt smidigare behandling skulle erhållas om till grund för beräkningen av mätetalen i stället lades delägarföretagens förmögenhet i stiftelsen, dvs. nettokapitalinsats plus den är för år fördelade avkastningen, och ställde denna mot den gemensamma förmögenheten. Förbundet utgår från att även en sådan fördelningsgrund är tillåten. Företagets förmögenhet måste under alla förhållanden redovisas i stiftelsens bokföring för bedömning av avsättningsbehovet och är alltså en lätt åtkomlig post. Dessutom blir med denna metod företagets andel i årets avkastning av den gemensamma förmögenheten direkt proportionell mot förhållandet mellan egen och gemensam förmögenhet.

Departementschefen. Den av utredningen föreslagna regeln om att pensionsstiftelse inte har till ändamål att trygga åtaganden enligt allmän pensionsplan, om inte stiftelsen särskilt avser ett sådant tryggande, kan sägas utgöra en form av legal permutation. En stiftelse tryggar nämligen enligt stiftelserättsliga grundsatser pension åt alla arbetstagare (allmän stiftelse), såvida inte inskränkning gjorts i stadgarna (särskild stiftelse). Utredningens av mig godtagna förslag innebär en inskränkning i stiftelseändamålet såtillvida att därur utesluts pensionslöften av viss beskaffenhet (löften enligt allmän pensionsplan). På denna punkt sker en avvikelse från gällande rätt, men avvikelsen är närmast av teknisk natur, vilket framgår av gottgörelsereglerna i 14 § i departementsförslaget. Skälen till förslaget i denna del är följande.

Om en arbetsgivare för sina arbetstagares pensionering ansluter sig till en allmän pensionsplan, t. ex. ITP-planen, skall han som nämnt trygga ITP-pension antingen genom pensionsförsäkring eller genom FPG/PRI-systemet, som innebär FPG-garanti för att pensionslöftet infrias. Den sistnämnda tryggandeformen får anses i det närmaste likvärdig med pensionsförsäkring. Det saknas därför anledning att låta denna pensionsskuld — PRI-skulden — tryggas av en realstiftelse, som arbetsgivaren har knutit till sig. Stiftelse bör i överensstämmelse med utredningsförslaget, som inte föranlett någon principiell erinran från remissinstanserna, inte ha till ändamål att trygga pension enligt allmän pensionsplan, om inte motsatsen framgår av stadgarna eller särskilt avtal mellan arbetsgivaren och destinatarerna eller övriga omständigheter. Lydelsen av den föreslagna bestämmelsen är betingad av att huvuddelen av nu befintliga pensionsstiftelser bildats innan allmänna pensionsplaner skapats. I stiftelsernas stadgar saknas därför föreskrift om huruvida stiftelsen har till ändamål att trygga planlöften eller inte. Är avsikten ändå att realstiftelse skall trygga planlöften, bör detta framgå på ett tydligt sätt, t. ex. genom avtal. Som exempel härpå kan nämnas konsumentkooperationens gemensamma pensionsstiftelse.

Med anledning av vad överståthållarämbetet anført vill jag framhålla, att ingenting bör hindra en och samma stiftelse från att trygga samtliga förekommande pensionslöften, t. ex. också löften enligt allmän pensionsplan.

Kooperativa förbundet har väckt frågan, om en stiftelse som i dag anses trygga planpension sedermera kan ändra sin ändamålsbestämning så att planpension undantas. Frågan har intresse för Kooperationens pensionsstiftelse, som är av typen realstiftelse, eftersom denna stiftelse delvis tryggar pension enligt allmän pensionsplan. Enligt min mening bör en sådan ändring i princip kunna äga rum.

Utredningen har ägnat betydande uppmärksamhet åt att söka åstadkomma en rimlig lösning av frågan om pensionering av s. k. h u v u d d e l ä g a r e. Denna fråga har vid åtskilliga tillfällen under senare år varit föremål för diskussion i riksdagen (Bet. s. 91—104). Ett led i utredningens förslag till lösning utgör bestämmelsen att huvuddelägare jämställs med vanlig arbetstagare intill ett pensionsbelopp, som maximeras på visst sätt. I civilrättsligt sammanhang saknas anledning att göra en bedömning av alla de omständigheter som ansetts inverka på ett ställningstagande till frågan. Jag delar emellertid utredningens åsikt att pensionsstiftelse principiellt — i likhet med vad som nu är fallet i civilrättsligt hänseende — skall kunna trygga även pension åt huvuddelägare.

Utredningsförslaget innebär från civilrättslig synpunkt, att stiftelse inte får trygga förmåner, som kan sägas gå utöver vanlig pension. Med en sådan regel förtas verkan av att ett företag utlovar en som pension betecknad förmån på ett osedvanligt högt belopp. En stiftelse kan då inte tjäna som pant för förmånen till dennas hela belopp. Härigenom skyddas övriga destinatarer från att stiftelsens tillgångar »konsumeras» av ifrågavarande förmån. Den föreslagna regeln är också av betydelse för att åstadkomma en lämplig överensstämmelse mellan civil- och skatterätt.

Invändningarna mot förslaget under remissbehandlingen avser endast själva bestämmandet av gränsen mellan den pension till huvuddelägare, som får tryggas enligt lagen, och överskjutande utlovade förmåner. Självfallet kan olika meningar råda om hur denna gräns bör dras. Utredningen har menat att stiftelse inte bör få trygga förmåner, vilka betecknas som pension men som egentligen utgör något annat. För detta ändamål har utredningen föreslagit, att förmånerna inte får överstiga vad som är sedvanligt inom branschen för arbetstagare med motsvarande uppgifter.

Jag kan i huvudsak ansluta mig till utredningsförslaget. De av bl. a. Näringslivets skattedelegation åberopade skälen talar emellertid för att begränsningen till viss bransch bör slopas. Härigenom torde utrymmet för tvist om beloppets storlek minska. Jämförelse bör alltså göras med arbetstagare med motsvarande uppgifter men utan begränsning till bransch.

Lagregler om g e m e n s a m p e n s i o n s s t i f t e l s e, dvs. stiftelse som är gemensam för två eller flera arbetsgivare, saknas f. n. Utredningen har visat att behov föreligger av regler, som ger svar på vissa praktiska frågor rörande sådana stiftelser. Detta gäller inte minst frågan om förhållandet mellan olika delägarföretag och stiftelsen. Enligt vad som framgått är frågorna del-

vis av invecklad beskaffenhet. I förevarande sammanhang föreslår utredningen en regel om att grunder beträffande gemenskapen i stiftelsens tillgångar och skulder bör bestämmas i samband med stiftandet. Mot en sådan bestämmelse finns ingenting att erinra. Tvärtom synes skäl föreligga att slopa begränsningen till stiftandetillfället. Departementsförslaget har utformats i överensstämmelse härmed.

Kooperativa förbundet har i anslutning till vissa av utredningen förda resonemang tagit upp en fråga som rör innehållet i de grunder som bör fastställas. Det av förbundet uppmärksammade problemet avser fördelningen av en gemensam stiftelses avkastning på olika delägarföretag. Jag är emellertid inte beredd att uttala mig till förmån för någon speciell fördelningsmetod. Den lämpligaste utformningen av sådana bör anförtrös åt den praktiska tillämpningen.

11 §.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 6 § i utredningsförslaget.

Utredningen. Mot bakgrund av sina allmänna överväganden om realstiftelsebegreppet föreslår utredningen en uttrycklig regel, enligt vilken stiftelse inte äger att från arbetsgivaren ta emot fordran mot denne. Skulle en sådan fordran likväl ha överlämnats, är den att anse som ogiltig. Skulle fordringen vara åtföljd av säkerhet, bör arbetsgivaren enligt allmänna rättsgrundsatser återfå denna. Bevakningsrätt för fordringen i arbetsgivarens konkurs föreligger följaktligen inte. Den fordran, som stiftelse på grund av arbetsgivarens återlån av avsatta medel kan få mot arbetsgivaren, berörs emellertid inte av det uppställda förbudet. Till följd därav bör enligt utredningen hinder inte möta för stiftelse att bevaka denna fordran i arbetsgivarens konkurs. Vid återlån förutsätts att arbetsgivaren ställer »af-färsmässigt försvarlig säkerhet».

Utredningen erinrar om att pensionsstiftelse enligt nuvarande ordning kan äga tillgång av annat slag än fordran mot arbetsgivaren. För fri stiftelse finns inte någon begränsning i detta hänseende. Bunden stiftelse får däremot på grund av ett kungl. brev den 24 november 1939 inte anbringa förmögenhet i annat än vissa slag av tillgångar.

Utredningen föreslår vidare förbud för stiftelse att från arbetsgivaren ta emot tillgång, till vilken knutits inskränkande villkor. Förbudet bör enligt utredningen ses mot bakgrund av att stiftelsens styrelse föreslås få full handlingsfrihet i fråga om placering av stiftelsens tillgångar. Utredningen har funnit att en sådan ordning är att föredra framför utfärdande av detaljerade föreskrifter rörande medelsplaceringen. Av det skälet bör arbetsgivaren enligt utredningen inte tillåtas att vid avsättningar fästa villkor som binder styrelsen i denna fråga.

Slutligen föreslår utredningen förbud för stiftelse, som är knuten till

aktiebolag, att äga aktier i bolaget. I likhet med vad som gäller beträffande det förbud mot innehav av egna aktier som finns i 69 § aktiebolagslagen bör förbudet enligt utredningen avse förvärv även av aktie i moderbolag samt av aktie i dotterbolag till stiftarbolaget. Har stiftelse aktier av nämnda slag vid lagens ikraftträdande, skall innehavet enligt en särskild övergångsbestämmelse avyttras så snart det lämpligen kan ske.

Remissyttrandena. Förslaget om förbud mot reversavsättning har tilldragit sig uppmärksamhet fr. a. såvitt avser stiftelsens möjligheter att såsom en form av medelsplacering utlåna medel till arbetsgivaren (återlån).

Utredningens uttalande att stiftelse inte bör vara hindrad att återlåna medel till arbetsgivaren tillstyrks av *Näringslivets skattedelegation*, *LO* och *Kooperativa förbundet*. Enligt delegationen är tillsynslagens allmänna placeringsregler med beaktande även av stiftelsestyrelsens sammansättning fullt betryggande. Kooperativa förbundet understryker den särskilda betydelse som frågan om återlån har för den konsumentkooperativa pensionsstiftelsen och anför. Formuleringen »affärsmässigt försvarlig» har förbundet uppfattat som ett uttryck för att utredningen menat att placering utan formell säkerhet under vissa omständigheter bör kunna accepteras av tillsynsmyndigheten. En närmare precisering av de omständigheter som i så fall bör vara för handen låter sig svårligen göra. En sådan tolkning synes förbundet stå i samklang med de normer som vanligen gäller vid kreditbedömning, där formella säkerheter inte alltid spelar den största eller avgörande rollen utan där det låntagande företags utvecklingsmöjligheter och företagsledningens kvalitet ofta tillmäts större betydelse. En sådan tolkning skulle också göra det möjligt att placera stiftelsens medel även hos den växande kategori av företag som arbetar med relativt små fasta belåningsbara tillgångar men vilkas kreditvärdighet av andra, nyss antydda skäl, kan anses vara helt tillfredsställande. De speciella förhållanden som råder inom Konsumentkooperationens pensionsstiftelse har givit förbundet särskild anledning att uppmärksamma frågan om principerna för utlåningen av stiftelses medel. Nämnda pensionsstiftelse är enligt förbundet med utredningens terminologi en gemensam stiftelse av typ förmögenhetsgemenskap och med central förmögenhetsförvaltning. Alltsedan stiftelsens tillkomst har betydande medel placerats i delägarföretag som lån utan särskild säkerhet. Detta har skett i enlighet med stiftelsens stadgar och i överensstämmelse med reglerna i 1929 års lag om tillsyn av stiftelser. Detta system med en tämligen fri utlåning till delägarföretagen har varit en grundläggande förutsättning för uppbyggandet av det konsumentkooperativa pensionssystemet. De anställdas representation i stiftelsestyrelsen har medverkat till att destinatarernas krav på trygghet beaktas vid medelsplaceringen. Det är därför enligt förbundet av stor vikt att vederbörande tillsynsmyndighet vid tillämpningen av den nya lagstiftningen strikt följer de av utred-

ningen framförda och de nu påtalade riktlinjerna angående pensionsstiftelsens medelsplacering. Skulle däremot tillsynsmyndigheten genomgående ställa krav på särskild säkerhet i konventionell mening vid utlåning av medel från stiftelsen till anslutna företag, skulle detta ovillkorligen medföra synnerligen vittgående konsekvenser för Konsumentkooperationens pensionsstiftelse.

Betänkligheter mot motivuttalandet om återlån har uttalats av *kammar-rätten, överståthållarämbetet* och *länsstyrelsen i Värmlands län*. Kammar-rätten menar, att vissa skäl talar för att återlån skall kräva bankmässig säkerhet, även om yrkande inte framställs därom, och enligt överståthållarämbetets mening fordrar trygghetskravet att medlen skall vara placerade på ekonomiskt betryggande sätt. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* finner uttrycket »affärsmässigt försvarlig» alltför vagt, särskilt i jämförelse med föreskriften om nöjaktig placering i 15 § i 1929 års tillsynslag. Äventyrliga placeringar skulle kunna godtas, om de kunde anses försvarliga rent affärsmässigt. Länsstyrelsen anser det önskvärt med en bestämmelse, enligt vilken återlån får ske endast mot fullgod säkerhet och att därmed avses samma krav som för placering av omyndigs medel (såsom obligationer och inteckning i fast egendom), dock att kapitalets realvärde inte bör förminskas.

Som ett särskilt skäl för att förbjuda stiftelse att placera sina medel i annat än statsobligationer och fast egendom åberopar *länsstyrelsen i Malmöhus län* det förhållandet, att en konflikt kan uppstå vid återlån, om stadgar-na innehåller föreskrift om att arbetsgivaren inte behöver ställa säkerhet. Detta gäller även nu med hänsyn till 15 § tillsynslagen, som föreskriver att stiftelsens förmögenhet skall vara nöjaktigt placerad. Länsstyrelsen hänvisar härvid till några av regeringsrätten avgjorda mål.

Föreningen auktoriserade revisorer, handelskammaren i Gefle och *SHIO* framför önskemål om att redan arbetsgivarens avsättning till stiftelsen skall kunna ske i form av revers mot »affärsmässigt försvarlig säkerhet». Som ett särskilt skäl därför åberopas av SHIO, att det därigenom underlättas för mindre eller medelstora företag, som inte anslutit sig eller inte önskar ansluta sig till allmän pensionsplan, att företa avdragsgilla avsättningar till stiftelse.

Enligt *lagberedningen* inträder svårighet, om pant lämnats för en fordran som är ogiltig. Det är inte säkert att pantsättningen också blir ogiltig, något som utredningen antagit följa av allmänna grundsatser. I detta fall måste arbetsgivaren, framhåller beredningen, förutsättas veta vad han gör. Vore antagandet åter riktigt, kan därav föranledas att en konkursförvaltare i en sedermera inträffad konkurs nödgas undersöka förutsättningarna för stiftelsens åtkomst av panten. Beredningen finner den föreslagna skillnaden mellan pensions- och personalstiftelse med avseende på återlån otillräckligt motiverad och möjligen ägnad att skapa förvirring.

Mot förbudet för pensionsstiftelse att från arbetsgivaren ta emot egendom på villkor, som begränsar dess befogenhet att förfoga över egendomen, riktar *lagberedningen och hovrätten för Västra Sverige* den anmärkningen att sanktion inte är utsagd i lagtexten. Enligt lagberedningen framgår inte heller klart av motiven, huruvida sanktionen skall vara ogiltighet över huvud eller endast ogiltighet av villkoret. Hovrätten framhåller, att påföljden måste vara ogiltighet av avtalet.

Förslaget om förbud mot innehav av aktier i arbetsgivarbolaget har mött kritik av *länsstyrelsen i Malmöhus län, aktiebolagsutredningen, Föreningen auktoriserade revisorer, Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare, Skånes handelskammare* samt *Sveriges advokatsamfund*.

Länsstyrelsen anser att förbudet mot aktieinnehav är onödigt med hänsyn till de vittgående möjligheter till kontroll av och insyn i företagets förvaltning som stiftelsens styrelse fått. Bestämmelsen gör det omöjligt för stiftelse att förvärva aktier i stiftarbolaget, om detta vid nyemission erbjuder de anställda att teckna sig för aktier till förmånlig »förstadagskurs». *Aktiebolagsutredningen* frågar sig varför en stiftelse inte skall kunna ta emot en gåva av aktier i stiftarbolaget. Ett förbud bör, om sådant skall gälla, avse förvärv endast mot vederlag. Även ett sådant generellt förbud kan dock enligt aktiebolagsutredningen anses tvivelaktigt, t. ex. om det gäller aktier i ett stort börsnoterat bolag. *Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare* finner det överraskande att stiftelse inte skall få äga aktier i stiftarbolaget, ens om aktierna från banksynpunkt kan bedömas som fullgoda. *Föreningen auktoriserade revisorer* hävdar, att förbudet mot aktieinnehav inte kan motiveras med en hänvisning till 69 § aktiebolagslagen. Avgörande måste vara, huruvida stiftelses placering av medel i aktier i moder- eller dotterbolag kan anses vara mera riskabel än annan aktieplacering med hänsyn till stiftelsens ändamål. Det torde visserligen enligt föreningens uppfattning inte kunna förnekas, att risk finns för att t. ex. en konkurs i det bolag, vartill stiftelsen är knuten, även medför att dotterbolag till detta bolag indrages i fallissemanget. Risken torde däremot för moderbolags del vara mindre. I många fall, t. ex. när moderbolaget är ett stort och välkonsoliderat företag, kanske med aktierna noterade på fondbörs, borde det enligt föreningen inte vålla nämnvärda betänkligheter att medge pensionsstiftelsen rätt att placera kapital i moderbolagets aktier. Dessa överväganden synes leda till att innehav av aktier i moderbolag och dotterbolag bör tillåtas under förutsättning av tillsynsmyndighetens medgivande. Även *Skånes handelskammare*, som i princip delar utredningens uppfattning, anser att stiftelse bör få äga aktier i stiftarbolaget, om aktierna är börsnoterade. För att inte säkerhetsintresset skall eftersättas bör dock endast viss del av kapitalet tillåtas bli placerad på detta sätt.

Sveriges advokatsamfund hänvisar till den föreslagna möjligheten för stiftelsen att återlåna medel till arbetsgivaren och att i samband därmed av-

göra vilket slag av säkerhet som gör placeringen affärsmässigt försvarlig. Lika väl som stiftelsens styrelse får ett sådant förtroende bör den kunna få bedöma, huruvida placering i aktier i arbetsgivarbolaget är affärsmässigt försvarlig eller inte. Befogenheten att placera stiftelsens kapital i sådana aktier kan ha stor praktisk betydelse, framhåller samfundet. Stiftarens intresse av att bilda en pensionsstiftelse med realtillgångar kan väl tänkas bli stimulerat, om stiftelsens kapital får placeras i arbetsgivarbolagets aktier och det därigenom till fromma för arbetstagarna skapas trygghet mot splitt-ring av aktierna. För arbetstagarna torde det också enligt samfundets åsikt kunna vara av visst intresse att genom representanter i stiftelsens styrelse på grund av stiftelsens aktieinnehav kunna få medinflytande i bolaget.

Departementschefen. Förevarande paragraf innehåller de begränsningar som ansetts böra uppställas beträffande vilka olika slag av egendom pensionsstiftelse skall äga förfoga över, dvs. placeringsreglerna för realstiftelse. Den principiella utgångspunkten är liksom enligt gällande rätt, att stiftelse skall få fritt placera de medel som arbetsgivaren anförtror den. Med hänsyn till grundtanken, att realstiftelse är den enda form av pensionsstiftelse som hädanefter erkänns, måste emellertid som framhållits i den allmänna motiveringen stiftelses rätt att förfoga över skilda slag av tillgångar begränsas när det gäller fordran mot arbetsgivaren. En bestämmelse om att pensionsstiftelse inte äger ta emot sådan fordran inleder paragrafen. Skulle arbetsgivaren likväl överlämna en egen revers, äger stiftelsen inte grunda någon fordringsrätt på denna. Skulle fordringen vara förenad med säkerhet, t. ex. inteckning i fast egendom, bör säkerheten återgå till arbetsgivaren-pant-sättaren.

Lagberedningen har ifrågasatt riktigheten av utredningens uttalande, att arbetsgivaren är berättigad att återfå säkerhet som ställts för en sålunda ogiltig fordran. Visserligen leder inte ogiltigheten hos en huvudfordran automatiskt till att pantsättningen återgår, låt vara att återgång får anses vara det normala. I förevarande fall finns emellertid fog för antagandet att arbetsgivaren inte skulle ha ställt säkerhet, om han insett att huvudfordringen (reversavsättningen) var ogiltig. Även för stiftelsen bör detta framstå som naturligt.

Jag har redan i den allmänna motiveringen påpekat den principiella skillnad som föreligger mellan det fallet att stiftelsen tar emot fordran från arbetsgivaren i form av avsättning och det fallet att en fordran uppkommer genom återlån — försträckning från stiftelsen till arbetsgivaren. I enlighet med utredningsförslaget bör sistnämnda fordringsförhållande inte omfattas av det föreslagna förbudet utan anses som ett led i stiftelsens medelplacering.

I detta sammanhang vill jag emellertid något utförligare uppehålla mig vid det av utredningen föreslagna kravet på säkerhet vid återlån. Detta krav innebär, att arbetsgivaren är skyldig att ställa säkerhet som stiftelsen finner

»affärsmässigt försvarlig». Förslaget har tillstyrkts av Näringslivets skatte-delegation, LO och Kooperativa förbundet. Från förbundets sida har därvid understrukits den speciella betydelse som frågan har för den konsument-kooperativa stiftelsen med hänsyn till att formell säkerhet för avsättningarna inte brukat krävas.

Från andra håll, t. ex. länsstyrelserna i Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Värmlands län, har emellertid uttalats önskemål om strängare krav på säkerhet.

Ett krav på »affärsmässigt försvarlig» säkerhet, som utredningen föreslagit, är enligt min mening alltför vagt och obestämt. Införandet av ett säkerhetskrav som kan ge utrymme för vitt skilda tolkningar kan innebära att realstiftelsereformen i praktiken förfuskas. Jag anser därför att bankmässig säkerhet bör krävas för rätt att få återlåna medel ur stiftelse. Säkerhetskravet innebär då normalt att stiftelsen för sin fordran mot arbetsgivaren får förmånsrätt enligt handelsbalken framför oprioriterade fordringar eller att fordringsrätten utsträcks att gälla även mot annan än arbetsgivaren (borgen). Undantagsvis bör även annan säkerhet kunna godkännas eller säkerhetskravet efterges. Frågan härom bör i så fall underkastas tillsynsmyndighetens prövning.

De normer som bör gälla i fråga om återlån till arbetsgivaren har ansetts böra komma till tydligt uttryck i lagförslaget. En bestämmelse i ämnet avslutar därför första stycket. Innebörden i säkerhetskravet har ansetts bäst kunna anges genom uttrycket betryggande (jfr 56 § lagen om bankrörelse). Tillsynsmyndigheten bör som nämnt äga medge befrielse från skyldigheten att ställa sådan säkerhet om den kan anses obehövlig. Ett exempel härpå utgör det fallet, att en till bank knuten pensionsstiftelse gör en insättning hos banken och får en motboksfordran mot denna.

Från några håll har under remissbehandlingen förordats att ett skuld- och fordringsförhållande mellan arbetsgivare och stiftelse borde kunna tillåtas uppstå direkt genom en reversavsättning under samma betingelser som föreslagits för återlån. Mot bakgrund av det principiella resonemang som förts i frågan anser jag emellertid detta uteslutet.

För att ytterligare markera en realstiftelses självständighet gentemot arbetsgivaren har i paragrafen också upptagits ett par bestämmelser, som syftar till att såvitt möjligt avskära stiftelsens beroende av arbetsgivarens ekonomiska ställning. Det bör undvikas att värdet av stiftelsens tillgångar i någon högre grad påverkas ogynnsamt, om arbetsgivaren kommer på obestånd och försätts i konkurs.

Utredningen har föreslagit en regel, enligt vilken arbetsgivaren inte får knyta inskränkande villkor till stiftelsens rätt att förfoga över tillgång, som överlämnats av arbetsgivaren. Remissinstanserna har inte funnit anledning till saklig anmärkning mot förslaget på denna punkt. Vissa skäl till tvekan kan emellertid uppstå med hänsyn till att destinatärerna genom ett sådant förbud kan gå helt miste om en förmögenhetstillgång. Det

kan sålunda tänkas vara fördelaktigare för destinatärerna att få del i vissa tillgångar än att helt behöva avstå från dem, bara därför att arbetsgivaren förbehållit sig t. ex. rätt till avkastning av tillgången under en begränsad tid. Ett sådant villkor torde nämligen, såsom hovrätten för Västra Sverige framhållit, föranleda ogiltighet av hela avsättningen. Bestämmelsen synes därför böra jämkas så, att förbudet kommer att avse villkor som väsentligt begränsar rätten att förfoga över egendomen. Med väsentlig begränsning bör avses t. ex. ett avyttringsförbud eller ett förbehåll om rätt till avkastning, som inte är tidsbegränsat.

Som en ytterligare inskränkning i stiftelses medelsförvaltning föreslår utredningen ett ovillkorligt förbud för stiftelse att äga aktier i stiftarbolaget och detta närstående bolag. Förslaget i denna del har avstyrkts av åtskilliga remissinstanser. Aktiebolagsutredningen har frågat sig varför en stiftelse inte skall få ta emot en gåva av aktier i bolaget. I andra remissyttranden har hänvisats till utredningens uttalande, att stiftelsen i princip har fria händer vid medelsförvaltningen — såsom t. ex. vid återlån. Särskilt svårförståeligt har man funnit förbudet vara beträffande börsnoterade aktier. Advokatsamfundet har framhållit, att det i vissa fall kan vara till fördel för en stiftelse att äga aktier i stiftarbolaget: dels kan bolaget stimuleras att överlämna aktier, dels motverkas splittring av aktierna. Enligt Föreningen auktoriserade revisorer kan förbudet mot aktieinnehav inte, som utredningen menat, grundas på en hänvisning till aktiebolagslagens regler om förbud för bolag att förvärva egna aktier. Det avgörande måste i stället vara, om stiftelsens placering av medel i aktier i moder- eller dotterbolag skall anses vara mera riskabel än annan aktieplacering. Föreningen drar slutsatsen, att förbudet bör ersättas med en regel, som gör det möjligt för tillsynsmyndigheten att lämna dispens för sådant aktieinnehav.

Även enligt min mening saknas tillräckligt skäl att göra ett så bestämt avsteg från den uttalade principen om att stiftelse skall ha fria händer vid sin medelsförvaltning. Stiftelse bör få inneha aktier i stiftarbolag eller närstående bolag, om tillsynsmyndigheten godkänner det. Jag förordar därför den regeln att stiftelse som grundats av aktiebolag inte skall få äga aktier i bolaget utan att tillsynsmyndigheten godkänner det. Detsamma bör gälla aktier i annat bolag, som står i sådant förhållande till nyssnämnda bolag som avses i 221 § aktiebolagslagen.

12 §.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 7 § i utredningsförslaget.

Departementschefen. Paragrafen, som slår fast att pensionsstiftelse är en pantstiftelse, motsvarar i sak 3 § i 1961 års lag. Angående bestämmelsernas närmare innebörd får jag hänvisa till prop. 1961: 177 s. 43 och SOU 1965: 41 s. 178.

13 §.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 4 § i utredningens förslag.

Gällande rätt. Förbudet i 3 § i 1961 års lag för stiftelse att själv ikläda sig pensionsåtaganden kompletteras av en bestämmelse i 4 § i samma lag om att stiftelse, som är knuten till arbetsgivare, inte får betala pensionspost eller avgift till pensionsförsäkring eller bestrida annan utgift i samband med pensionering eller utgift för vissa pensionering närstående ändamål annat än om det sker i anslutning till arbetsgivarens död, likvidation av dennes företag eller dennes konkurs eller ackord utan konkurs eller också tillsynsmyndigheten av annan särskild anledning finner att sådan betalning får äga rum.

Utredningen. Utredningen knyter an till den ståndpunkt som intogs vid tillkomsten av 1961 års lag, nämligen att pensionsstiftelses ändamål är att trygga löften om pension (pantstiftelse). Ett konsekvent genomförande av pantstiftelsesystemet förutsätter enligt utredningen — förutom förbud för stiftelse att själv ikläda sig pensionsåtaganden — förbud mot att verkställa betalning direkt till pensionsborgenärerna. Stiftelsens betalningar bör i stället göras till arbetsgivaren i form av gottgörelse för dennes utgifter för pensioneringen. Utredningen vill emellertid skapa möjlighet för utbetalning direkt till pensionsborgenärerna under vissa speciella förhållanden. Enligt utredningens förslag skall sålunda stiftelse äga betala pensionspost direkt till pensionsborgenären när denne inte kan antagas erhalla betalning av arbetsgivaren utan avsevärt dröjsmål. Med pensionspost jämföras annan utgift som arbetsgivaren äger göra med rätt till gottgörelse ur stiftelsen. Betalningen fullgörs för arbetsgivarens räkning. Enligt utredningen är stiftelsen vid sådan betalning inte hänvisad till att utnyttja överskott på kapitalet eller årets avkastning. Har stiftelsen inte medel att täcka sin pensionsreserv, skall styrelsen emellertid beakta kravet, att stiftelsens samtliga pensionsborgenärer behandlas efter samma grunder. Förslagets största betydelse ligger enligt utredningen i att pensionsborgenärerna inte behöver avvakta arbetsgivarens försättande i konkurs eller stiftelsens trädande i likvidation för att erhålla betalning för förfallna pensionsposter.

Utredningen föreslår att pensionsstiftelse även i andra fall får göra direktutbetalning till pensionsborgenärer om tillsynsmyndigheten medger det. Bestämmelsen är avsedd för sådana fall, då avsevärda organisatoriska och administrativa fördelar kan vinnas genom en sådan direktutbetalning, t. ex. i fråga om en gemensam stiftelse (jfr prop. 1961:177 s. 56). En sådan stiftelse kan nämligen ha utrustats med ett särskilt organ, som fått i uppgift att registrera olika arbetstagares pensionsförmåner, att räkna ut och från varje arbetsgivare infordra dennes utlovade tillskott till stiftelsen

samt att utbetala förfallna pensionsposter; jfr PRI:s uppgift. Vidare bör enligt utredningens mening gemensam stiftelse under ett löpande år kunna få verkställa betalning oavsett om medlen vid betalningstillfället har egenskap av överskott på kapitalet eller inte, under förutsättning att de olika arbetsgivarna förbundit sig att årligen tillskjuta det belopp som fordras för att täcka bristen och att betryggande garantier föreligger därför.

Departementschefen. Den föreslagna paragrafen vilar på den uppfattningen att stiftelse principiellt sett inte har rätt att betala pensionsbelopp direkt till pensionsborgenärerna. Som jag framhöll vid tillkomsten av 1961 års lag (prop. 1961:177 s. 57) är en föreskrift om att stiftelse inte får utlova pension verkningslös från synpunkten att de anförtrödda medlen binds hos stiftelsen, om denna likväl på egen hand får betala ut pension till pensionsborgenärerna (beredandestiftelse). I 1961 års lag har gjorts vissa undantag från förbudet för stiftelse att utlova och utbetala pension. Stiftelsen äger t. ex. själv utbetala pensioner vid arbetsgivarens död eller vid hans konkurs. Som utredningen föreslagit bör betalningsförbudet uppmjukas ytterligare.

Departementsförslaget upptar i 19 § regler för den situation som föreligger vid stiftelses likvidation. Vid sidan därav har i förevarande paragraf upptagits en allmän föreskrift om att stiftelse för arbetsgivarens räkning får betala direkt till pensionsborgenär, om denne inte kan antas erhålla betalning av arbetsgivaren utan avsevärt dröjsmål eller om tillsynsmyndigheten tillåter det. Avsikten med bestämmelsen, som i sak motsvarar utredningsförslaget, är i första hand att göra det möjligt för pensionsborgenärer att uppbära förfallna pensionsposter utan att behöva avvakta att arbetsgivaren försätts i konkurs eller dylikt. Även i andra fall kan det, såsom utredningen visat, tänkas vara av intresse att stiftelsen får verkställa utbetalningar. I sådana fall bör tillsynsmyndighetens medgivande inhämtas.

14 §.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 3 § första och andra styckena i utredningens förslag.

Gällande rätt. Ett aktiebolag med bunden pensionsstiftelse har möjlighet att ur stiftelsen bereda sig gottgörelse för sina pensionsutgifter. Motsvarande gäller för fri stiftelse enligt 5—7 §§ i 1961 års lag. Gottgörelse får hämlas endast ur stiftelsens överskottsmedel, dvs. vad som överstiger stiftelsens pensionsreserv. Enligt 1961 års lag får överskottsmedlen användas till gottgörelse för alla slag av utgifter i samband med pensionering, liksom till vissa närstående ändamål. Gottgörelse kan sålunda avse utgift för familjepension, trots att stiftelsens ändamål är att trygga enbart ålderspension. För att uppnå anpassning till den allmänna tilläggspensioneringen

omfattar rätten till gottgörelse även avgift till försäkring för allmän tilläggs-pension. En beräkningsmetod för gottgörelse för sådan avgift ges i 5 §. Gottgörelsen får avse den del av avgiften som kan anses hänföra sig till lön eller annan ersättning åt destinatärerna.

Enligt 6 § i 1961 års lag får arbetsgivaren ytterligare gottgöra sig för vissa engångsunderstöd. Det är här fråga om antingen engångsunderstöd åt arbetstagare vid långvarig arbetsoförmåga på grund av sjukdom, lyte eller annat men eller vid arbetstagarens avgång ur tjänsten på grund av uppnådd ålder eller engångsunderstöd åt efterlevande vid arbetstagares fränfälle eller också försäkring av sådana understöd. Här inräknas bl. a. premier för grupplivförsäkring. Rätten till gottgörelse för dessa ändamål är dock inte ovillkorlig utan förutsätter samtycke av de destinatärer som är i tjänst eller av deras fackorganisation, om utgiften inte gjorts enligt bestämmelse i kollektivavtal.

Utredningen. Utredningen framhåller att, om en stiftelse enligt sina stadgar avser t. ex. endast tjänstemän, stiftelsens medel enligt 5 § i 1961 års lag inte får användas till gottgörelse för pensionering av arbetare. Lagen bortser däremot från föreskrift i stadgarna att stiftelsen skall avse endast visst slag av pensionering, exempelvis ålderspension. Överskott får alltså användas för all slags pensionering. Utredningens förslag överensstämmer i den förra punkten helt med 1961 års lag. Avser stiftelsen viss personkrets, måste gottgörelsen följaktligen hänföra sig till denna personkrets. Vad angår pensionens art hänvisar utredningen till en annan bestämmelse som den föreslår och som förutsätter att en stiftelse inte omfattar löften enligt allmän pensionsplan (10 § i departementsförslaget). Med denna utgångspunkt finner utredningen det knappast möjligt att behålla regeln i 1961 års lag om att stiftelse äger tillhandahålla gottgörelse för all slags pensionering oavsett stiftelseurkundens innehåll. Avser gottgörelse förfallna pensionsposter, avgifter för pensionsförsäkring och övriga utgifter i samband med pensionering bör enligt utredningen stiftelseurkundens samtliga föreskrifter om stiftelseändamålet efterlevas.

I fråga om rätt till gottgörelse för vissa engångsunderstöd har utredningen däremot anslutit sig till samma ståndpunkt som kommit till uttryck i 1961 års lag. Utredningen uppställer sålunda här endast det kravet att utgiften skall avse arbetstagare, som omfattas av stiftelsens ändamål. Det nuvarande kravet på samtycke av destinatärerna har utredningen emellertid låtit utgå.

Samma begränsning som för engångsunderstöd föreslår utredningen beträffande gottgörelse för vad arbetsgivaren i bokföringen avsatt till fullgörande av bestämmelse i allmän pensionsplan. Sistnämnda punkt är ett uttryck för den anpassning som förslaget innehåller till allmänna pensionsplaner. I sammanhanget erinrar utredningen om den möjlighet som enligt

gällande rätt föreligger för överföring av överskott till en PRI-stiftelse från annan stiftelse med tjänstemän såsom destinatärer.

Remissyttrandena. De ändamål för vilka gottgörelse får ske enligt förslaget har inte föranlett annat yttrande än att *Näringslivets skattedelegation* förutsatt, att dessa omfattar även vad som framdeles kan komma att tas ut i form av arbetsgivaravgift för finansiering av folkpension.

Förslaget att stiftelseurkundens föreskrifter skall lända till efterrättelse inte endast beträffande personkretsen utan även i fråga om pensionens art (ålders- eller familjepension o. dyl.) vid tillämpning i fråga om förfallna pensionsposter m. m. har avstyrkts av *Skånes handelskammare* och av *Näringslivets skattedelegation*.

Departementschefen. Paragrafen innehåller bestämmelser om under vilka förutsättningar och i vilken utsträckning arbetsgivaren äger bereda sig gottgörelse ur en till företaget knuten pensionsstiftelse för vad han utgett till pensionsborgenärer.

I första stycket i utredningens förslag tas de utgifter upp för vilka gottgörelse enligt lagen får ske. De under a) nämnda utgifterna — förfallna pensionsposter, avgifter för pensionsförsäkring och övriga utgifter i samband med pensionering — är naturligtvis de ojämförligt vanligaste, medan de under b) upptagna engångsunderstöden mer har karaktär av undantagsföreteelser. Dessa båda grupper står kvar i första stycket i departementsförslaget. Den tredje gruppen i utredningens förslag, nämligen vad som i bokföringen avsatts till fullgörande av bestämmelse i allmän pensionsplan, har i departementsförslaget tagits upp för sig i ett andra stycke.

I fråga om utgifter under a) innebär utredningsförslaget en betydelsefull skillnad jämfört med gällande rätt. För rätt till gottgörelse för sådan utgift föreligger f. n. endast ett krav på att utgiften gjorts till person som omfattas av den med stiftelsen avsedda personkretsen, däremot inte att utgiften avsett samma slag av pension, som stiftelsen avser att trygga. Om en stiftelse enligt stadgarna skall trygga enbart ålderspension, föreligger alltså enligt 1961 års lag inte hinder för arbetsgivaren att gottgöra sig för utbetald familjepension. Utredningsförslaget innebär däremot att gottgörelse för utgift som avses under a) inte får ske, om inte utgiften stått i full överensstämmelse med stiftelsens ändamål, såsom detta anges i stadgarna. Samtliga de begränsningar som stadgarna innehåller skall sålunda beaktas även i fråga om pensionens art. Förslaget motiveras med en hänvisning till den i 10 § i departementsförslaget upptagna presumptionsregeln, att pensionsstiftelse inte skall anses trygga planpension, om det inte uttryckligen anges.

I fråga om engångsunderstöd intar utredningen samma ståndpunkt som gällande lag, vilket innebär, att gottgörelse får ske, blott understödstagaren ingår i stiftelsens destinatärskrets. Samma vidsträckta möjlighet till gott-

görelse ur stiftelse — utan avseende vid andra ändamålsbegränsningar som stiftelsens stadgar kan innehålla — föreligger i fråga om avsättningar till planpensionering. Till stöd härför åberopar utredningen bl. a. bestående ordning. Enligt vissa regler om överföring av medel från en stiftelse till en annan i 8 § i 1961 års lag kan arbetsgivaren under vissa betingelser överföra överskottsmedel från en realstiftelse till en PRI-stiftelse för att täcka dennas pensionsreserv.

Utredningens förslag om vidgad bundenhet i fråga om utgifter under a) har kritiserats av några remissinstanser under hänvisning till att sådan bundenhet inte avsetts skola gälla i fråga om övriga utgifter. För egen del fäster jag särskilt avseende vid att arbetsgivaren inte avses vara bunden till stadgeändamålen när det gäller gottgörelse för avsättning till planpension. En arbetsgivare skall sålunda ur stiftelse kunna gottgöra sig för vad han avsatt till ITP-pension, fastän stiftelsen inte tjänar syftet att trygga sådan pension. Vad utredningen åberopat till stöd härför bör godtas. Vid sådant förhållande föreligger emellertid enligt min mening inte tillräckliga skäl att med avseende på förfallna pensionsposter el. dyl. frångå den mer liberala inställning i fråga om arbetsgivares rätt till gottgörelse, som 1961 års lag intagit. Även för utgifter för förfallen pension — bl. a. ITP-pension — bör arbetsgivaren alltså kunna gottgöra sig ur stiftelse, så snart detta är möjligt med hänsyn till destinatärskretsen. Departementsförslaget har utformats i enlighet härmed. Till frågan om ett strängare iakttagande av ändamålsbestämningarna återkommer jag i följande paragraf.

Näringslivets skattedelegation har förutsatt, att under a) ingår även sådan arbetsgivaravgift för finansiering av folkpension som kan komma att utgå vid en framtida omläggning av skattesystemet. En sådan avgift torde inrymmas under ordalagen »annan utgift i samband med pensionering», och gottgörelse bör därför kunna ske för sådan avgift.

Som utredningen föreslagit bör det i 1961 års lag uppställda kravet på samtycke från destinatärerna när det gäller gottgörelse för engångsunderstöd utgå som obehövligt.

15 §.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 2 § och 3 § tredje—sjätte styckena i utredningens förslag.

Gällande rätt. I 10 § i 1961 års lag lämnas föreskrifter om hur pensionsstiftelses pensionsreserv beräknas. Med pensionsreserven avses kapitalvärdet av utgående pensioner samt, i fråga om pensioner som ännu inte börjat utgå, kapitalvärdet av utfästa pensioner till den del de enligt utfästelsen intjänats vid tillfället för beräkningen. Kapitalvärdet bestäms enligt försäkringstekniska grunder, som med stöd av paragrafen fastställs av försäkringsinspektionen. Stiftelse, som bildas med anledning av ITP-överenskom-

melsen av år 1960, äger beräkna sin pensionsreserv efter en särskild regel.

Enligt 7 § i 1961 års lag är arbetsgivarens rätt till gottgörelse begränsad till tiden så, att den är bunden till det räkenskapsår under vilket utgiften gjorts. Tillsynsmyndigheten äger dock medge gottgörelse för utgift under tidigare räkenskapsår, om särskilda skäl föreligger.

Utredningen. Utredningen kallar det belopp som finns i stiftelsen utöver dess pensionsreserv för överskott på kapitalet. Vid beräkningen av om stiftelsen har överskott eller inte är det avgörande enligt utredningen vilka slag av pensionslöften som skall beaktas. Utredningen påpekar att stiftelsens pensionsreserv och arbetsgivarens pensionsreserv inte behöver sammanfalla.

I det fall, att stiftelsen tryggar pensionslöften enligt pensionsplan, skall enligt utredningen i stiftelsens pensionsreserv inräknas vad arbetsgivaren åtagit sig att avsätta utöver upplupen del av pension. Bestämmelsen syftar till en anpassning till innehållet i förefintliga allmänna pensionsplaner.

Beräkningen av ev. överskott bör enligt utredningen ske vid utgången av varje räkenskapsår. Därmed förstås stiftelsens räkenskapsår, vilket inte nödvändigt behöver sammanfalla med arbetsgivarens. Utredningen har inte ansett det nödvändigt att föreslå särskilda bestämmelser för värderingen av stiftelsens tillgångar. Dessa bör åsättas ett med försiktighet uppskattat saluvärde. Fast egendom bör upptagas till anskaffningsvärdet eller taxeringsvärdet, beroende på vilketdera som är högst, men inte högre än saluvärdet. Tveksamma värderingsfrågor torde enligt utredningen få överlåtas åt praxis. I fråga om aktier bör som alternativ till börsvärdet få användas det lägsta värde som förekommit under de senaste två åren.

Arbetsgivaren bör enligt utredningen — liksom hittills — ha rätt till avdrag vid taxeringen för sådan avsättning som är nödvändig för att stiftelsens förmögenhet skall motsvara stiftelsens pensionsreserv.

Skyldigheten för stiftelse att lämna gottgörelse efter arbetsgivarens framställning är, anmärker utredningen, som regel begränsad till att avse överskott å kapitalet. Utredningen har emellertid ansett att arbetsgivare bör ha möjlighet att efter eget bedömande ta i anspråk stiftelses medel i något större omfattning. Utredningen föreslår sålunda, att gottgörelse för förfallna pensionsposter, avgifter för pensionsförsäkring och övriga utgifter i samband med pensioneringen alltid skall få ske ur årets avkastning. Genom detta förslag säger sig utredningen delvis beakta ett av Skånes handelskammare anmält önskemål. Handelskammaren har nämligen i en till Kungl. Maj:t ställd, till utredningen överlämnad skrift år 1962 anfört, att enligt bestämmelserna i 1961 års lag stiftelses reala medel inte kan användas till gottgörelse förrän arbetsgivaren reglerat sin skuld till stiftelsen. Från en annan synpunkt innebär detta enligt handelskammaren, att företagen inte kan sörja för att likvida medel finns tillgängliga för framtida

pensionsutgifter genom att avsätta reala medel till sina pensionsstiftelser. Även om avsättningarna skett före tillkomsten av 1961 års lag, blir medlen bundna med påföljd att den likviditetsreserv som kan ha byggts upp inte längre kan användas. Med anledning av handelskammarens påpekande konstaterar utredningen, att hinder liksom hittills bör möta mot att ta i anspråk stiftelsens kapital, om detta inte förslår till att täcka stiftelsens pensionsreserv. Däremot bör avkastningen på de av handelskammaren anförda skälen få utnyttjas, och detta trots att kapitalet inte räcker till att täcka pensionsreserven. Har för stiftelsen föreskrivits, att avkastning skall läggas till kapitalet, skall denna föreskrift dock enligt utredningen följas intill dess att kapitalet blir tillräckligt för att täcka pensionsreserven.

Gottgörelse skall enligt en av utredningen föreslagen bestämmelse avse arbetsgivarens löpande utgifter eller utgifter som uppkommit under året dessförinnan. Bestämmelsen har till syfte att förmå arbetsgivaren att ta i anspråk överskottsmedel i fortlöpande takt. Gör han inte detta — t. ex. därför att han med hänsyn till sitt rörelseresultat vill uppskjuta mottagandet av gottgörelse — förlorar han rätten att framdeles återropa samma utgift såsom gottgörelsegrund. Bestämmelsen utgör således enligt utredningens mening en preklusionsregel. Utredningen jämför denna regel med motsvarande bestämmelse i 1961 års lag. Enligt denna får arbetsgivaren inte utan särskilt tillstånd gottgöra sig för utgift under senare år än det då han haft utgiften. Enligt förslaget likställs utgifter under det närmast föregående räkenskapsåret med löpande utgifter.

Utredningen framhåller att uttrycken *k o s t n a d*, utgift och utbetalning inom företagsekonomi har skilda betydelser. Variationerna belyses med ett exempel: Antag att ett företag i slutet av år 1965 inköper en maskin och att denna skall betalas år 1966. Maskinen beräknas kunna användas i 10 år. Utgiften har då uppkommit år 1965. Utbetalningen redovisas år 1966. Kostnaden slutligen fördelas med 1/10 på ettvar av åren 1966—1975 (avskrivning för slitning). Kostnadsposten redovisas i vinst- och förlusträkningen.

När rätten till gottgörelse som i gällande rätt är knuten till utgiftsbegreppet, uppstår enligt utredningen en skillnad mellan vad arbetsgivaren redovisat såsom kostnad för räkenskapsåret och det belopp med vilket gottgörelse för samma år får krävas från en stiftelse. Gottgörelse kan vissa år inte sökas för hela kostnaden, medan gottgörelsen andra år avser ett större belopp än kostnaden. Enligt utredningens mening är denna fråga av praktisk betydelse bl. a. i fråga om avgift till den allmänna pensioneringen. Utgiften är här lika stor som de för året preliminära avgifterna, ökat eller minskat med den samtidigt skeende slutregleringen för föregående år. Kostnaden å sin sida motsvarar de beräknade avgifterna för året (jfr prop. 1961: 177 s. 73).

Utredningen har ansett sig böra förorda, att arbetsgivare, som har kostnadsbokföring och som lägger denna till grund vid taxering till beskattning,

skall vara skyldig att lägga uppkomna kostnader till grund för gottgörelse.

Utredningen hänvisar till gällande rätt vid tolkningen av vad som skall förstås med utgifter i samband med pensionering, med pension, pensionsförsäkring samt med engångsunderstöd och försäkring av sådana understöd.

Remissyttrandena. Frågan om värdering av stiftelsens tillgångar har berörts i vissa yttranden.

Önskemål om uttryckliga värderingsregler har framförts av *kammarrätten, riksskattenämnden, länsstyrelsen i Värmlands län, Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund, Näringslivets skattedelegation* och *Kooperativa förbundet*. Riksskattenämnden framhåller, att värderingen också är en civilrättslig angelägenhet med hänsyn till frågan om gottgörelse och att nämnden därför inte kan lämna närmare föreskrifter i ämnet. Några av remissinstanserna framhåller särskilt den intresse motsättning, som i fråga om värderingen föreligger mellan tillsynsmyndighet, arbetsgivare, pensionsborgenärer och skattemyndighet.

Vad angår utredningens synpunkter på riktlinjerna för värderingen har dessa föranlett yttranden från *Sveriges advokatsamfund, handelskammaren i Gefle, Näringslivets skattedelegation* och *Kooperativa förbundet*. Advokatsamfundet tillstyrker den föreslagna värderingsprincipen för aktier. Handelskammaren anser, att uttalanden i motiven angående värderingen är klarläggande, men menar att värderingen av börsnoterade aktier bör få ske i huvudsaklig överensstämmelse med principerna för värdering av vissa värdepapper hos sparbanker m. m. Näringslivets skattedelegation biträder uttalandet om värdering av fast egendom men föreslår en annan regel för värdering av aktier, nämligen att börsnoterade aktier tas upp till högst 80 % av börsvärdet vid räkenskapsårets utgång. Dessa båda regler skulle enligt delegationens mening kunna tjäna som vägledning vid tolkningen av huvudnormen för värdering efter ett med försiktighet uppskattat saluvärde. Kooperativa förbundet ansluter sig till utredningens bedömning med understrykande av att uppskattningen av tillgångarnas saluvärde måste ske med tillbörlig försiktighet.

Den av utredningen också berörda frågan om stiftelses räkenskapsår och bokföringsskyldighet har föranlett *överståthållarämbetet* och *handelskammaren i Gefle* att uttala, att stiftelsens räkenskapsår av praktiska skäl bör sammanfalla med arbetsgivarens. Handelskammaren ifrågasätter vidare om inte en särskild föreskrift om bokföringsskyldighet för stiftelse bör införas.

Föreningen auktoriserade revisorer framhåller, att uträkningen av stiftelsens förmögenhet och pensionsreserv normalt sett inte är färdig vid själva balansdagen. Frågan om avsättning kan därför inte bedömas förrän någon tid därefter. Det vore enligt föreningen värdefullt med ett uttalande att hinder inte möter mot avsättning för det gångna räkenskapsåret före deklarationens avlämnande.

Den föreslagna föreskriften att gottgörelse i visst fall får tas ur stiftelsens avkastning, fastän stiftelsen inte kan redovisa överskott på kapitalet, har tillstyrkts av *Skånes handelskammare* men avstyrkts av *Lantbrukets skattedelegation* och *Enskilda företags tjänstepensionärsförbund*.

Skånes handelskammare, som uttalar sin tillfredsställelse över att förslaget på denna punkt delvis utformats med beaktande av handelskammarens framställning till Kungl. Maj:t år 1962, anser att även stiftelsens kapital bör få utnyttjas i de fall då stiftelsen tecknat en försäkring »å den pensionsberättigades inträde i pensionsåldern». Syftet är då att stiftelsen skall tillföras likvida medel till pensionsutbetalningen efter hand som behov av medel uppstår.

Lantbrukets skattedelegation anser, att förslaget på denna punkt länder övriga borgenärer med förmånsrätt efter pensionsborgenärer till skada, eftersom pensionsfordringen inte är avsedd att få bevakas till den del den betalas av pensionsstiftelse. Ju större underskott en stiftelse har, desto sämre bevakningsrätt tillkommer således övriga borgenärer. Delegationen förordar därför, att förslaget om rätt att utnyttja årets avkastning i ett underskottsfall utgår. *Enskilda företags tjänstepensionärsförbund* har liknande synpunkter.

Departementschefen. I förevarande paragraf har i överensstämmelse med utredningens förslag till en början tagits upp regler om vad som skall anses utgöra överskott på pensionsstiftelses tillgångar. Den naturliga principen är, att vad som överstiger den vid varje tillfälle bestående pensionsreserven utgör sådant överskott. Mot de bestämmelser som utredningen i detta sammanhang föreslagit, har remissinstanserna inte haft något att invända. Jag har inte heller någon erinran mot dessa regler i sak. Jag vill särskilt understryka utredningens påpekande, att stiftelses pensionsreserv och arbetsgivares pensionsreserv inte behöver sammanfalla. Den dualism som kan finnas är en ofrånkomlig följd av att stiftelsen kan ha en destinatärskrets, som inte omfattar alla arbetstagare till vilka arbetsgivaren utfäst pension eller av att stiftelsen — trots att den är allmän — kan trygga endast vissa slag av löften (t. ex. andra löften än planlöften eller löften till huvuddelägare utanför plan).

Frågan om värdering av stiftelses tillgångar behandlades vid tillkomsten av 1961 års lagstiftning (prop. 1961:177 s. 78). Jag framhöll då — med tanke framför allt på reversstiftelserna — att särskilda värderingsregler inte var behövliga. Som huvudnorm för värdering av annan egendom än fordran mot arbetsgivaren angav jag saluvärdet och tillade, att tveksamma värderingsfrågor fick överlätas åt praxis.

Utredningen har som norm för värdering av pensionsstiftelses tillgångar i allmänhet anknutit till ett med försiktighet uppskattat saluvärde samt läm-

nat vissa speciella synpunkter på värderingen av fast egendom och aktier. Fast egendom skall enligt utredningen tas upp till det högsta av anskaffnings- och taxeringsvärdena, dock inte högre än saluvärdet. Aktier skall enligt utredningen tas upp till börsvärdet eller till det lägsta saluvärde som förekommit under de två senaste åren. Utredningens uttalande i fråga om värdering av fast egendom har fått stöd av de remissinstanser som yttrat sig i saken. I fråga om värdering av aktier har däremot ett par remissinstanser förordat annan värderingsgrund.

Jag finner i och för sig utredningens uttalanden i dessa frågor välöverbärgda. Några generellt verkande regler i värderingsfrågorna torde inte böra uppställas. Mot lagfästade talar att det kan vara oklokt att inte hålla dörren öppen för rättstillämpningen att göra de avvikelser från normerna, som kan föranledas av ändrade förhållanden eller annan orsak. I likhet med vad jag framhöll i samband med 1961 års lagstiftning synes alltså tveksamma värderingsfrågor böra lämnas åt lösning genom praxis.

Jag har ingenting att invända mot vad Föreningen auktoriserade revisorer framhållit rörande den senaste tidpunkten för avsättning, som skall hänföras till ett visst räkenskapsår.

Till grund för bestämmelsen i andra stycket i departementsförslaget ligger den ganska naturliga uppfattningen att en stiftelse för att kunna tjäna syftet att vara pant för arbetsgivarens pensionslöften inte skall få lämna från sig medel i sådan utsträckning att pensionsreserven kommer att sakna täckning. Denna grundsats är fastslagen i 1961 års lag. Förevarande förslag innebär endast den avvikelser därifrån att en arbetsgivare anses böra få ta ut gottgörelse ur stiftelsens avkastning för utgift som avses under 14 § a), även om resultatet därav blir att pensionsreserven inte är täckt. Denna möjlighet att utnyttja avkastningen i ett underskottsfall bör enligt min mening dock inte gälla beträffande andra utgifter än sådana som ligger inom ramen för stiftelsens ändamål. Arbetsgivare bör sålunda inte få göra anspråk på avkastning i ett underskottsfall för att täcka t. ex. aktuell PRI-pension, om stiftelsen inte har till ändamål att trygga sådan pension. Härigenom uppnås på denna punkt överensstämmelse med utredningens förslag att gottgörelse enligt 14 § första stycket a) inte skulle få avse annat slag av pension än sådan som omfattades av stiftelsens ändamål. Departementsförslaget utgör enligt min mening en rimlig avvägning mellan destinatarernas krav på tryggnad och önskemål från arbetsgivare att kunna skapa en likviditetsreserv för löpande pensionsutgifter genom att göra avsättning till stiftelsen. Skånes handelskammars yrkande att även stiftelsens kapital skall få utnyttjas i ett underskottsfall för vissa angivna ändamål kan jag däremot inte tillstyrka.

I fjärde stycket har upptagits bestämmelse att arbetsgivare, som vid taxering beräknar sin inkomst enligt bokföringsmässiga grunder, skall övergå till kostnads- i stället för utgiftsberäkning. Förslaget beaktar här den

kritik som framfördes under förarbetena till 1961 års lag, bl. a. från Föreningen auktoriserade revisorer (prop. 1961: 177 s. 72), mot att 1961 års lagförslag byggde på utgiftsbegreppet. Jag ansåg då, att kostnadsbegreppet skulle innebära vissa fördelar från rent bokföringsmässiga synpunkter men att denna princip stod i strid med allmänna stiftelserättsliga grundsatser, sådana dessa tog sig uttryck i 1937 års lag. När nu utredningen i sina slutliga överväganden funnit kostnadsbegreppet vara att föredra — samtidigt som 1937 års lag föreslås upphävd — vill jag emellertid inte motsätta mig att beräkning av gottgörelse i berörda fall får ske med ledning av kostnadsbegreppet. Som riksförsäkringsverket påpekat innebär detta fördelar inte minst med tanke på arbetsgivaravgiften till den allmänna tilläggs pensioneringen.

16 §.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 8 § andra och tredje styckena i utredningens förslag.

Gällande rätt m. m. Stiftelse, som avses stå under tillsyn enligt 1929 års tillsynslag, skall enligt 1 § i lagen anmälas hos länsstyrelse i det län, där stiftelsens förvaltning huvudsakligen skall utövas.

Enligt 2 § i 1929 års lag är bunden pensionsstiftelse inte anmälningsskyldig, däremot alla övriga pensionsstiftelser. Även sådan fri stiftelse som avses i 191 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse och 97 § lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker ryms under tillsynslagen.

Av 3 § 1929 års lag framgår hur anmälningsplikten skall fullgöras. Fri pensionsstiftelse skall anmälas av styrelsen inom sex månader efter det styrelsen mottagit sitt uppdrag.

Om det är möjligt skall enligt 4 § vid anmälningen fogas stiftarens förordnanden, stadgar och andra föreskrifter för stiftelsen samt uppgift om stiftelsens förmögenhet. Finns särskild styrelse för stiftelsen, skall styrelseledamöternas namn, nationalitet och hemvist anges.

Begär stiftelse att länsstyrelse skall fastställa dess stadgar, skall stadgarna innehålla uppgifter i vissa hänseenden, som anges i 5 §.

Övriga bestämmelser i 1929 års lag innehåller anvisningar till stiftelsens styrelse och till tillsynsmyndigheten om hur deras uppdrag skall fullgöras. Vidare innehåller bestämmelserna regler om ansvar för styrelsen, varjämte tillsynsmyndigheten har utrustats med vissa maktmedel. Slutligen har domstol fått befogenhet att förordna om annan förvaltning av stiftelsen.

För fria pensionsstiftelser saknas särskilda regler om styrelse. Frågan om representation för destinatärerna har varit föremål för uppmärksamhet, särskilt av företagsbeskattningskommittén. (Se härom SOU 1954: 19 s. 335 och SOU 1965: 41 s. 182).

För bundna stiftelser gäller däremot vissa bestämmelser enligt 1937 års

lag. Så länge annat inte förekommer än överföring av vinstmedel i balansräkningen från bolaget, behöver särskilt förvaltningsorgan inte inrättas. Tillförs stiftelsen däremot reallgångar, skall i princip särskild styrelse inrättas. Så skall i princip också ske, om bolaget önskar tillgodogöra sig ersättning för pensionsutgifter genom nedsättning av dess skuld till stiftelsen, liksom när bolaget träder i likvidation eller konkurs. Även annars skall styrelse i princip tillsättas, om intressekollision kan uppkomma mellan bolaget och stiftelsen. Destinatärerna har dock inte någon möjlighet att framtvunga att styrelse tillsätts. I lagen anvisas ett annat förfarande, nämligen utseende av god man. Inrättas styrelse, skall denna äga ett lika starkt inslag från pensionstagare och anställda som från bolaget. De valda ledamöterna skall utse ytterligare en ledamot, som skall vara styrelsens ordförande. I händelse av oenighet ankommer det på domstol att förordna ordförande.

Det förhållandet, att laglig skyldighet f. n. inte föreligger för fri pensionsstiftelse att inrätta styrelse med representation för de anställda och pensionstagarna, innebär inte att samtliga fria stiftelser saknar representanter för destinatärerna. Sådan representation förekommer i betydande omfattning (jfr SOU 1961: 14 s. 164).

Frågan om representation har uppmärksamats också i de pensionsuppgörelser som träffats mellan arbetsmarknadens parter. Uppgörelsen den 26 oktober 1960 mellan SAF, SIF och SALF innebär som tidigare nämnts bl. a. att särskilda pensionsstiftelser, PRI-stiftelser, bildas. För dessa stiftelser skall finnas stadgar med föreskrifter bl. a. om representation för pensionsborgenärerna. Styrelsen består av fem personer, vilka utses av företagets styrelse. Av dessa fem ledamöter skall två hämtas från de grupper som företräds av SIF och SALF. Styrelsen utser inom sig ordförande.

Utredningen. Inledningsvis framhåller utredningen, att pensionsstiftelse bör vara underkastad bestämmelserna i 1929 års lag om tillsyn över stiftelser. De där upptagna särreglerna för bunden stiftelse bör emellertid upphävas som en följd av utredningens förslag att slopa 1937 års lag.

Om utseende av styrelse och dess sammansättning föreslår utredningen detaljerade föreskrifter. Ledamöter och suppleanter i styrelsen skall till lika antal väljas av arbetsgivaren och arbetstagarna. Antalet ledamöter kan bestämmas av stiftaren. Enligt utredningen bör antalet bestämmas så, att föreliggande intressen på arbetstagsidan kan bli tillgodosedda. Skulle stiftelsen avse olika kategorier arbetstagare, bör möjlighet skapas för var och en av dessa att låta sig företrädas i styrelsen. Utredningen har inte ansett det nödvändigt att anmärka, att arbetstagarna måste ha ställning av destinatärer för att betraktas som väljare.

Styrelsen kan utse ordförande inom sig. Det finns enligt utredningen anledning anta, att ledamöterna i många fall skall anse det onödigt att tillkalla

en utomstående, när handhavandet av stiftelsen inte föranleder menings-
skiljaktigheter. I händelse av oenighet mellan ledamöterna om valet av ord-
förande bör däremot enligt utredningens förslag tillsynsmyndigheten utse
ordförande. Tryggar stiftelsen utfästelse om pension till huvuddelägare, bör
ordförande alltid finnas. Han bör utses av tillsynsmyndigheten.

Består styrelse av enbart arbetsgivar- och arbetstagarrepresentanter ocl
uppnås inte majoritet vid omröstning i ett ärende, föreslås styrelsen skola
hemställa hos tillsynsmyndigheten om förordnande av ordförande att delta
i ärendets avgörande.

Styrelsen bör enligt utredningen ha befogenhet att på eget ansvar handha
stiftelsens medel utan att vara bunden av andra föreskrifter än dem som
lämnas i 11 §. Även annars bör styrelsen äga företräda stiftelsen, såsom i
frågor om arbetsgivares rätt till gottgörelse och om fördelning av stiftelsens
medel vid likvidation. Denna ordning finner utredningen mest smidig med
hänsyn till de mångskiftande frågor, som kan uppstå. Den omständigheten,
att olika intressen finns företrädda i styrelsen, utgör enligt utredningen ett
skydd mot missbruk. Tillsynsmyndighetens arbete bör därför bli mindre be-
tungande än som annars skulle ha blivit fallet.

Remissyttrandena. Utredningens förslag att ledamöterna i stiftelsens sty-
relse skall väljas till lika antal av arbetsgivaren och arbetstagarna har för-
anlett erinran från några håll. Enligt *Skånes handelskammare* bör styrelsen
— i överensstämmelse med vad som gäller för PRI-stiftelse — ha sådan
sammansättning att arbetsgivaren äger tillsätta en ledamot mer än arbets-
tagarna. Därigenom får arbetstagarna full insyn med möjlighet att påkalla
ingripande från tillsynsmyndigheten samtidigt som arbetsgivaren kan hind-
ra att medlen placeras i strid med företagets intressen. *Handelskammaren
i Karlstad* anser, att det är tillfyllest om arbetstagarna och pensionärerna
företräds av en ledamot jämte suppleant. I annat fall föreligger risk för att
stiftelseförvaltningen blir alltför tungrodd.

Förslaget om att ordförande alltid skall utses av tillsynsmyndigheten,
om stiftelsen tryggar pension åt huvuddelägare, godtas av *Näringslivets
skattedelegation*, som påpekar, att det klart bör utsägas att förordnandet
av ordförande upphör om tryggandet av huvuddelägares pension upphör.
Föreningen auktoriserade revisorer framhåller, att den föreslagna regeln
enligt sin ordalydelse omfattar även det fall att stiftelsen tryggar pension
enbart åt huvuddelägare samt hävdar att motiv för regeln saknas i detta
fall. Kritiska mot förslaget är också *SHIO, Svensk industriförening* och
Familjeföretagens förening. Svensk industriförening befarar att förslaget
kan få negativa verkningar på samarbetet inom styrelsen genom att övriga
ledamöter känner sig övervakade av ordföranden. Regeln innebär en över-
driven misstänksamhet mot familjeföretagen och kan därför inte tillstyr-

kas av föreningen. Enligt dess mening är det allmännas skatteintresse tillräckligt väl tillgodosett genom möjligheten för tillsynsmyndigheten att utse revisor, när särskild anledning därtill finns.

Vissa andra frågor som rör styrelsens sammansättning tas upp av *överståthållarämbetet*, som påpekar, att det enligt tillsynslagen åligger styrelsen att till tillsynsmyndigheten anmäla såväl sin sammansättning som ändringar däri. Emellertid saknas skyldighet att upplysa om vem som är ordförande. Denna brist skulle, framhåller ämbetet, kunna undanröjas genom ett tillägg till tillsynslagen. Dessutom anser ämbetet att det skulle vara värdefullt med ett stadgande av innebörd att det förhållandet, att arbetsgivaren försätts i konkurs, inte rubbar giltigheten av ett givet uppdrag som ledamot eller hindrar arbetsgivaren att utse ny ledamot, då så annars skulle ha skett.

Svea hovrätt fäster uppmärksamheten vid att uppgift saknas om det minsta antal ledamöter, som måste närvara för beslutförhet.

Departementschefen. Som anförts i den allmänna motiveringen bör pensionsstiftelse liksom hittills vara underkastad 1929 års tillsynslag. Denna saknar emellertid särskilda regler om styrelse och dess sammansättning.

Utredningen har efter ingående överväganden enhälligt föreslagit vissa kompletterande bestämmelser i denna del. Dessa har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna med några enstaka undantag. Med hänsyn härtill och då de föreslagna reglerna ger uttryck åt en långt driven önskan att stiftelsen skall intaga en så opartisk ställning som möjligt till arbetsgivare resp. pensionsborgenärer har departementsförslaget utformats i huvudsaklig överensstämmelse med utredningsförslaget.

Bestämmelsen i första stycket om styrelsens paritetiska sammansättning har föranlett erinran från två handelskammare, som menat att arbetsgivaren bör ha starkare representation än arbetstagarna. Enligt min mening förefaller utredningens förslag om full balans mellan arbetsgivaren och arbetstagarna naturligt bl. a. med hänsyn till att stiftelsen i annat fall inte kan anses inta en tillräckligt självständig ställning i förhållande till arbetsgivaren och pensionsborgenärerna. Denna självständighet utgör ett av kriterierna på pensionsstiftelse enligt utredningens förslag. Att märka är att i 17 § förutsätts, att antalet arbetstagarledamöter på lämpligt sätt bestäms med hänsyn till de olika yrkesgrupper som är företrädade inom företaget.

Röstberättigade vid val av arbetstagares företrädare bör självfallet endast de vara, som omfattas av stiftelsens ändamål. Detta har kommit till uttryck i departementsförslaget.

Om stiftelse tryggar pension åt huvuddelägare, skall enligt utredningens förslag tillsynsmyndigheten alltid utse ordförande. I denna del har förslaget föranlett kritik från ett antal remissinstanser, som ansett att förslaget är oberättigat negativt i förhållande till huvuddelägarna. Bestäm-

melsen får emellertid anses behövlig för att förebygga viss risk för att pensionsutfästelse till huvuddelägare brukas på ett sätt som står i strid med vissa andra beaktansvärda och skyddsvärda intressen. En sådan pensionsutfästelse kan, om den avser ett oskäligt belopp, åsidosätta övriga pensionsborgenärers anspråk på säkerhet i stiftelsens tillgångar. Den föreslagna bestämmelsen har därför utformats i enlighet med utredningens förslag. Jag vill dock med anledning av vad Näringslivets skattedelegation anfört framhålla, att särregleringen betingas av att stiftelsen faktiskt tryggar en eller flera pensionsutfästelser åt huvuddelägare.

Den omständigheten att arbetsgivare försätts i konkurs bör inte rubba givet uppdrag att vara ledamot eller hindra arbetsgivaren att utse ny sådan.

Med anledning av Svea hovrätts anmärkning, att utredningsförslaget saknar särskild föreskrift om styrelses beslutförhet, förordar jag en regel om att lika många representanter för arbetsgivaren resp. arbetstagarna skall vara närvarande för att beslut skall kunna fattas. Någon föreskrift om hur många närvarande som skall krävas på vardera sidan torde däremot inte behövas.

17 §.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 8 § fjärde—åttonde styckena i utredningens förslag.

Utredningen. Utredningen föreslår att arbetstagarnas ledamöter och suppleanter i styrelsen skall väljas av den organisation som företräder »det stora flertalet» av arbetstagarna eller vid sammanträde med arbetstagarna. Om flera organisationer tillsammans företräder det stora flertalet arbetstagare, bör ledamöterna utses av dessa tillsammans. Beträffande uttrycket »det stora flertalet» arbetstagare hänvisar utredningen till 20 § arbetslagsskyddslagen, där samma uttryck förekommer.

Utredningen påpekar att 1929 års tillsynslag inte innehåller några föreskrifter om revisor för stiftelse. För att fylla denna lucka för pensionsstiftelserna föreslår utredningen en särskild bestämmelse om att arbetsgivaren skall utse revisor. Revisionsberättelsen bör åtfölja styrelsens årsredovisning, som skall inges till tillsynsmyndigheten. Tiden, inom vilken detta skall ske, har av utredningen satts till sex månader efter räkenskapsårets slut och inte till tre månader, som gäller enligt 1929 års lag. Anledningen här till är enligt utredningen, att aktiebolag ofta håller sina bolagsstämmor senare än tre månader efter räkenskapsårets slut. Enligt 121 § aktiebolagslagen skall ordinarie bolagsstämma hållas inom sex månader från räkenskapsårets utgång. Genom att utsträcka tiden för avgivande av stiftelses redovisning till sex månader blir reglerna enligt utredningen bättre anpassade till vad som gäller för aktiebolagen. Utredningen föreslår vidare, att de i aktiebolagslagen givna reglerna för revision av bunden pensionsstiftelse upphävs.

Utredningen anser, att uppdrag som styrelseledamot inte behöver vara oavlönat och att styrelsen inte behöver vara jävig att bestämma sitt eget arvode. Stiftelsen bör också kunna göra utbetalningar för bestridande av förvaltningsutgifter, oavsett om överskottsmedel finns (prop. 1961:177 s. 63 och 65).

Remissyttrandena. TCO framhåller att, om arbetstagarna tillhör olika organisationer, styrelseledamöter bör utses av dessa gemensamt. Avsikten bör vara att olika yrkesgrupper blir företrädare i styrelsen, så långt detta kan ske. Detta bör framgå av bestämmelserna i lagen. SALF yrkar för sin del att SALF alltid skall vara representerat, när stiftelsen berör arbetsledare. Enskilda företags pensionärsförbund gör gällande, att de yrkesaktivas organisationer inte kan sägas representera pensionstagarna. Enligt 1937 års lag har pensionärerna medbestämmanderätt vid utseende av styrelseledamöter. Vidare hänvisar förbundet till att försäkringsinspektionen i yttrande till Kungl. Maj:t den 8 november 1962 med anledning av förslagen ändring i sammansättningen av SPP:s överstyrelse framhöll att pensionärernas intressen och önskemål i tjänstepensionssammanhang inte alltid torde vara identiska med de i arbetslivet kvarvarande gruppernas. Enligt förbundets mening är det därför av utomordentlig vikt att pensionsstagarna bereds tillfälle att själva eller genom tillsynsmyndigheten tillsätta en representant i pensionsstiftelsens styrelse.

Förslaget att revisor skall utses av arbetsgivaren bör enligt *Kooperativa förbundet* få en dispositiv utformning. Fall kan nämligen föreligga, då arbetsgivarens styrelseledamöter utses inte av arbetsgivaren själv utan av ett från arbetsgivaren fristående organ och det är i sådant fall lämpligt att detta organ får utse även revisor. Innehåller stadgarna bestämmelser i denna fråga, bör dessa därför få gälla, framhåller förbundet.

TCO förordar, med instämmande av SALF, att revisorn skall vara auktoriserad, såvida det inte kan visas att särskilda skäl kan anföras däremot, t. ex. svårighet att anskaffa sådan revisor.

Departementschefen. I huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag bör val av arbetstagarnas företrädare i styrelsen ske vid sammanträde med sådana arbetstagare som omfattas av stiftelsens ändamål, eller genom den eller de organisationer som arbetstagarna tillhör. I departementsförslaget har förutsatts att sådan organisation har karaktär av fackförening eller liknande förening av arbetstagare (jfr 1 § lagen om kollektivavtal).

Tillhör en mycket stor del av arbetstagarna samma fackförening eller liknande förening bör val med alla arbetstagare inte företas. Valet bör i så fall, som utredningen förordar, ankomma på föreningen. Om valet kommer att företas av föreningens styrelse eller vid föreningssammanträde beror på in-

nehållet i föreningens stadgar. Representerar flera föreningar en mycket stor del av arbetstagarna, bör också som utredningen föreslagit ett val kunna ske genom att de olika föreningarna utser företrädare. Annars bör valet förrättas vid sammanträde med stiftelsens destinatärer bland arbetstagarna.

Det är viktigt att val av arbetstagarnas styrelserepresentanter sker på sådant sätt att olika yrkesgrupper bland destinatärerna blir företrädade inom styrelsen. Detta bör som TCO framhållit komma till tydligt uttryck i lagen. Departementsförslaget upptar därför en särskild regel att det vid val skall tillses att olika yrkesgrupper inom företaget blir företrädade inom styrelsen i lämplig utsträckning. Därigenom torde särskilda bestämmelser kunna undvaras angående tillvägagångssättet vid sådant val som destinatärerna själva förrättar eller som sker genom att två eller flera föreningar utser var sina företrädare.

För att val genom förening skall äga rum förutsätter utredningen att »det stora flertalet» arbetstagare tillhör föreningen. Enligt min mening är en sådan gräns i detta sammanhang alltför obestämd och jag föreslår därför som villkor att mer än tre fjärdedelar av destinatärerna bland arbetstagarna tillhör föreningen.

Att i lagen ta in en särskild regel med avseende på SALF kan jag inte förorda.

Med anledning av yrkandet från Enskilda företags pensionärsförbund att pensionärer skall vara representerade i stiftelsestyrelse vill jag erinra om att Kungl. Maj:t genom beslut den 31 maj 1963 avslog försäkringsinspektionens förslag om att representanter för SPP-pensionärer borde ingå som särskilda ledamöter i SPP:s överstyrelse. Enligt min mening saknas anledning anta att ledamöter tillhörande arbetsmarknadens huvudorganisationer skulle underlåta att tillräckligt tillvarata pensionärernas speciella intressen i stiftelsen. Jag är därför inte beredd att frångå utredningens förslag på denna punkt.

I paragrafen har i huvudsaklig överensstämmelse med utredningsförslaget upptagits en regel om att styrelsen skall underrätta arbetsgivare och arbetstagare om när nyval stundar och i förekommande fall utlysa sammanträde. Däremot har i departementsförslaget inte upptagits vissa andra detaljföreskrifter, som utredningen förordat. (Se 3 kap. 8 § fjärde och femte styckena; bet. s. 185).

Den av utredningen föreslagna bestämmelsen, att arbetsgivaren skall utse revisor, finner jag ändamålsenlig. Skäl saknas för en generell föreskrift om att revisorn skall vara auktoriserad. Skulle anledning uppkomma, har tillsynsmyndigheten möjlighet att utse sådan revisor för att granska stiftelsens verksamhet. Mot Kooperativa förbundets uppfattning, att bestämmelsen bör ha dispositiv utformning, har jag ingen erinran. Departementsförslaget har utformats i överensstämmelse därmed.

18 §.

Departementschefen. Som nämnts innebär förslaget att pensionsstiftelse även i fortsättningen skall stå under tillsyn enligt 1929 års tillsynslag. Bestämmelserna i denna lag kompletteras enligt departementsförslaget av de regler, som upptagits i de båda föregående paragraferna, 16 och 17 §§. I vissa hänseenden innehåller dessa paragrafer också regler som avviker från bestämmelserna i 1929 års lag. För att klarlägga att tryggandelagens föreskrifter såvitt nu är i fråga gäller med ändring av och tillägg till 1929 års lag föreslås i förevarande paragraf en särskild bestämmelse därom.

19 §.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 9 § första och tredje styckena i utredningens förslag.

Gällande rätt m. m. Bunden pensionsstiftelse upphör vid stiftarbolagets upplösning, om stiftelsen inte överförs till annat bolag. De händelser som kan föranleda bolagets upplösning är framför allt konkurs och likvidation utan konkurs. Stiftelsens tillgångar skall då främst användas till gottgörelse åt bolaget eller konkursboet för vad som utgivits till pensionsborgenärer.

Fri pensionsstiftelse får enligt 4 § i 1961 års lag i princip — liksom bunden stiftelse — inte göra direktbetalning till destinatärerna. Vissa undantag gäller dock. Sålunda gäller förbudet endast så länge stiftelsen är knuten till arbetsgivaren. Hinder möter inte för en fri stiftelse att fortsätta sin pensioneringsverksamhet även sedan arbetsgivaren upphört med sin rörelse. För att då kunna göra tjänst måste den ha möjlighet att göra egna pensionsutbetalningar. Men även medan stiftelsen är knuten till arbetsgivaren får direktbetalning från stiftelsen ske, om arbetsgivaren avlidit, gått i konkurs eller erhållit ackord utan konkurs eller trätt i likvidation, eller om tillsynsmyndigheten lämnar tillstånd därtill.

Att märka är vidare att äldre stiftelse, som själv utlovat pension, äger infria sina löften genom direktbetalning. Bestämmelsen i 4 § i 1961 års lag är nämligen inte tillämplig på pensionsutfästelse som givits av stiftelsen förelagens ikraftträdande, dvs. före den 13 december 1961.

Efter vilka principer stiftelse får verkställa betalning framgår inte av 1961 års lag.

Vid sådan betalning som nu berörts är stiftelse inte underkastad föreskriften i 7 § i 1961 års lag, att gottgörelse inte får ske med större belopp än att stiftelsen har kvar medel tillräckliga att täcka pensionsreserven.

Utredningen. Utredningen föreslår, att pensionsstiftelse skall träda i likvidation under vissa förhållanden. Förslaget grundar sig bl. a. på den principiella uppfattningen, att stiftelse inte bör bestå sedan arbetsgivaren upphört med sin rörelse. Utredningen behandlar till en början frågan, på vilket

sätt och under vilka former stiftelse skall fullgöra sin betalningsskyldighet när den bör bringas att upphöra. En fråga är hur omfattande likvidationsförfarandet bör göras. Med hänsyn till pensionsstiftelsernas natur och det förhållandet, att de skall stå under tillsyn, synes man enligt utredningen inte behöva räkna med att pensionsstiftelser kommer att ikläda sig egen skuld eller andra förbindelser i nämnvärd omfattning. Inte heller torde pensionsstiftelse komma att driva rörelse. I allt fall synes det enligt utredningen kunna hållas för visst att stiftelsens styrelse äger kännedom om vilka borgenärer stiftelsen har. Utredningen säger sig därför sakna anledning att närmare gå in på frågan, om stiftelse äger rätt att föranstalta om kallelse på okända borgenärer. Innan stiftelse verkställer betalning till sina pensionsborgenärer, bör tillses, att stiftelsens egen skuld blir reglerad. Skulle den egna skulden inte regleras innan stiftelsens medel används till förnöjande av pensionsborgenärerna eller tillgodoseende av de övriga ändamål paragrafen uppställer, uppstår enligt utredningen frågan hur stiftelsens egna borgenärer skall kunna få rättelse. Enligt 163 § aktiebolagslagen, som innehåller regler om skifte av bolags behållna tillgångar, är aktieägare återbetalningsskyldig för vad han uppburit, om bolaget inte kan fullgöra sina förbindelser. För brist som kan uppkomma vid återbäringen är likvidatorerna ansvariga. Utredningen har avvisat tanken på en föreskrift att pensionsborgenärerna eller andra som tillgodosetts vid likvidationen skall vara skyldiga att återbära vad som fordras för att borgenärerna skall bli förnöjda. Däremot bör enligt utredningen likvidatorerna ansvara därför. Utredningen föreslår i denna del en hänvisning till aktiebolagslagens bestämmelser om likvidators ansvar.

Bland olika likvidationsanledningar har utredningen först upplagit den omständigheten att pensionsstiftelsens medel under avsevärd tid varit helt otillräckliga för att tjäna ändamålet. Utredningen har därvid framför allt haft den situationen i sikte, att stiftelsen saknar egentlig betydelse för pensionsborgenärerna, därför att behållningen är obetydlig i förhållande till stiftelsens pensionsreserv. Det bör emellertid enligt utredningen stå arbetsgivaren fritt att låta en sådan stiftelse bestå, om han avser att inom rimlig framtid tillföra stiftelsen nya medel. På grund därav föreslås likvidationstvång inträda först sedan tillståndet bestått under avsevärd tid.

Som anledning till likvidation föreslår utredningen vidare att stiftelsens medel får anses inte längre behövliga för sitt ändamål. Utredningen åsyftar det fallet, att stiftelsens förmögenhet inte i rimlig omfattning kan utnyttjas som pantsäkerhet, t. ex. därför att stiftelsen inte har destinatärer eller dessa inte är bärare av pensionslöften. Bedömandet skall enligt utredningen göras från deras synpunkt, som stiftelsen skall tillgodose. Beror den föreliggande överskottssituationen på att destinatärskretsen är för snäv, kan stiftelsen, om den vill undvika likvida-

tion, hos tillsynsmyndigheten begära ändring av stiftelseurkunden. Utredningen anmärker att regeln uppbärs även av skatteskal. Avdragsgilla medel bör nämligen inte få inneslå i stiftelsen under obegränsad tid.

Att arbetsgivaren blir försatt i konkurs innebär att hans egendom övertas av borgenärerna för att användas till betalning av deras fordringar. Visserligen anses konkurs inte i och för sig rubba tjänstevtalets bestånd. I detta fall tillkommer emellertid, framhåller utredningen, den omständigheten att stiftelsens pensionsborgenärer i likhet med andra arbetsgivarens borgenärer har bevakningsrätt i arbetsgivarens konkurs. Det gäller därför att avgöra vilket belopp pensionsborgenärerna skall äga rätt att göra gällande i konkursen med hänsyn till stiftelsens uppgift att trygga deras pensionsanspråk. För utredningen har den ordningen syntts mest ändamålsenlig att stiftelsens pensionsborgenärer i första hand skall vända sig mot stiftelsen, som kan betraktas såsom pant. Vad som brister får de bevaka i arbetsgivarens konkurs. Utredningen återoppar i detta sammanhang behandlingen av bl. a. lönefordran enligt 17 kap. 4 § handelsbalken. Denna förmånsrätt får enligt 17 kap. 13 § samma balk nämligen inte göras gällande i fast egendom, så länge lös egendom finns att tillgå. För att avgöra, om den lösa egendomen förslår, är det nödvändigt att gäldenären försätts i konkurs.

Att stiftelsens pensionsborgenärer sålunda i första hand bör hålla sig till stiftelsen förutsätter enligt utredningen i sin tur, att stiftelsen träder i likvidation. Av hänsyn till samordningen med bevakningsförfarandet i arbetsgivarens konkurs är det enligt utredningen angeläget, att borgenärerna snabbt kan få besked hur långt stiftelsens tillgångar förslår i avräkning på deras pensionsfordringar. Kan besked inte vinnas före utgången av bevakningstiden, bör pensionsborgenärerna enligt utredningen äga rätt att bevaka hela fordringen.

Med det fall, att arbetsgivaren råkar i konkurs, likställer utredningen det fallet att en arbetsgivare, som är juridisk person, träder i likvidation. Även en sådan händelse innebär, att rörelsen skall upphöra. Utredningen anser det ändamålsenligt att stiftelsen då fullgör arbetsgivarens åtaganden intill måttet för sina tillgångar.

Arbetsgivarens död skulle enligt utredningen också kunna sägas utgöra ett fall, då rörelsen upphör. Utredningen har emellertid i annat sammanhang intagit den ståndpunkten, att rörelse inte skall anses ha upphört, så länge den fortsätts av dödsboet.

Upphör arbetsgivarens rörelse genom att han lägger ned den, skall stiftelsen också enligt utredningens förslag träda i likvidation. Utredningen har nämligen velat undvika, att en stiftelse fortbestår sedan arbetsgivarens rörelse upphört. Är avsikten att rörelsen skall drivas vidare av annan, kan dock stiftelsen under vissa villkor överföras till den nye arbetsgivaren (23—26 §§ i departementsförslaget). Enligt utredningen bör

motsvarande gälla när arbetsgivaren av annan anledning upphör med sin rörelse i vissa med överlåtelse likställda situationer. Här avses övergång av äganderätt genom t. ex. ackord utan samband med konkurs, fusion, tillskott vid bolagsbildning och upplösning av handelsbolag med en delägare.

Som ett led i likvidationsförfarandet skall stiftelsens egendom förvandlas till pengar (jfr 157 § aktiebolagslagen). Äger stiftelsen fordran mot arbetsgivaren skall denna enligt utredningens förslag omedelbart vara förfallen till betalning. Sådan fordran kan enligt utredningen ha uppkommit genom att arbetsgivaren lånat tillbaka medel från stiftelsen mot skuldebrev (återlån). Däremot avses inte »fordran», som arbetsgivaren kan ha upplåtit till stiftelsen för att trygga pensioner. Sådan fordran är nämligen enligt en annan av utredningen föreslagna bestämmelse ogiltig och följaktligen inte utkrävbar. Under bestämmelsen faller dock enligt utredningen fordran som tillkommer kvarstående reversstiftelse. Den föreslagna bestämmelsen är enligt utredningen också erforderlig för att stiftelsen skall äga tillgodogöra sig den pant, som kan ha ställts för fordringen.

Remissyttrandena. Mot den föreslagna likvidationsanledningen, att stiftelsens medel under avsevärd tid varit helt otillräckliga, riktas invändning av *Föreningen auktoriserade revisorer och Sveriges köpmannaförbund*. Enligt föreningen saknas skäl att låta stiftelse likvidera, om den har otillräckliga medel. Den bör få fortleva för att kunna ta emot ytterligare avsättningar. Däremot bör styrelsen äga rätt att besluta om likvidation, då detta i vissa fall kan vara ändamålsenligt.

Skånes handelskammare tar upp likvidationsanledningen arbetsgivarens konkurs. Enligt handelskammaren är utredningens motivering, att stiftelsen måste träda i likvidation för att få fastställt, vilket belopp som får bevakas i arbetsgivarens konkurs, inte riktig. Man bör kunna låta sig nöja med en beräkning av hur stor del av pensionsfordringarna som stiftelsen kan antas täcka. Arbetsgivarens konkurs bör därför inte undantagslöst leda till stiftelsens likvidation. Tillsynsmyndigheten bör här få rätt att medge att stiftelsen består i angivna fall.

Likvidationsanledningen, att arbetsgivaren upphör med sin rörelse, är enligt *Skånes handelskammare* och *Sveriges köpmannaförbund* alltför generellt avfattad. Enligt handelskammaren bör den omständigheten, att arbetsgivaren upphör med sin rörelse, inte obetingat leda till stiftelsens likvidation. I vissa hänseenden kan nämligen stiftelsens ändamål antas bli bättre tillgodosett om stiftelsen får bestå. Att mot destinatarernas vilja — och kanske i strid med stadgarna — framtvinga en likvidation av en stiftelse med verkliga reelltillgångar för att köpa pensionsförsäkringar, som inte är värdebeständiga, kan sålunda inte anses riktigt. Enligt köpmannaförbundet bör likvidationstvång inte föreligga, om ett företag nedlägger sin verksamhet för kortare tid, t. ex. i samband med pågå-

ende saneringsarbeten i stad, för att därefter ånyo upptaga verksamheten.

Förhållandet mellan stiftelsen och tillsynsmyndigheten i samband med likvidation uppmärksammas av *överståthållarämbetet*. Ämbetet frågar sig vad som händer, om stiftelsen och tillsynsmyndigheten har olika mening huruvida en likvidationsgrund är för handen. Ett alternativ är att myndigheten med stöd av 16 och 17 §§ tillsynslagen förelägger styrelsen att vid vite föranstalta om likvidation. En annan möjlighet är att frågan om likvidation hänskjuts till domstol. I så fall fordras en lagbestämmelse härom. Det är enligt ämbetet av värde för tillsynsmyndigheten att snabbt få veta när arbetsgivaren försätts i konkurs eller upphör med sin rörelse utan att den övergår till annan. I sådana fall skall stiftelsen träda i likvidation. Skyldighet att underrätta tillsynsmyndigheten finns dock inte. Stiftelsen bör därför enligt ämbetet åläggas att underrätta myndigheten, så snart en situation inträffar, som utgör likvidationsanledning.

Förslaget, att stiftelses likvidation skall innebära att stiftelsens fordran mot arbetsgivaren omedelbart förfaller till betalning, avstyrks av *Sveriges advokatsamfund*. Samfundet kan inte finna att utredningen anfört godtagbara motiv för att sådan fordran i motsats till andra långfristiga fordringar och i strid med annars gällande civilrättsliga principer skall förfalla till omedelbar betalning. *Överståthållarämbetet* påpekar, att förslaget får retroaktiv verkan, om bestämmelsen anses tillämplig även på fordran, som uppkommit före lagens ikraftträdande. Att märka är att säkerhet inte behöver finnas för fordringen. Stiftelse med revers utan säkerhet betraktas sålunda som realstiftelse, om den är knuten till fysisk rörelseidkare eller handelsbolag. Är stiftelsens likvidation föranledd av att arbetsgivaren går i konkurs, sker visserligen ingen orätt mot reversutfärdaren. I stiftelsens tryggandeuppgift ingår ju att stiftelsens fordran skall kunna förvandlas till penningar. Läget kan emellertid vara annorlunda, om likvidationsanledningen inte är arbetsgivarens konkurs. *Sveriges köpmannaförbund* invänder, att förslaget kan verka alltför hårt i likviditetshänseende beträffande sådana aktiebolag som gjort avsättning till pensionsstiftelse med revers. Arbetsgivaren kan behöva skäligt rådrum eller möjlighet att ställa säkerhet.

Departementschefen. Bestämmelser om pensionsstiftelses likvidation tas i departementsförslaget upp i 19—21 §§. Förevarande paragraf innehåller främst de olika likvidationsanledningarna.

Utredningen har menat, att en pensionsstiftelse i princip inte bör äga bestånd längre än arbetsgivaren driver sin rörelse. För pensionsborgenärerna måste det enligt utredningen genomsnittligt sett vara fördelaktigare, att ansvaret för att pensionsutfästelserna blir infriade överlämnas till en försäkringsinrättning, så långt stiftelsens medel förslår, än att stiftelsen lever vidare sedan rörelsen upphört. Mot denna utredningens uppfattning har remissinstanserna inte haft något att erinra.

Frågan om riskutjämning i en stiftelse kommer också enligt min mening i en helt ny belysning, om destinatärskretsen stagnerar och nyavsättningar inte sker. Detta blir fallet, när rörelsen upphör och nya arbetstagar inte knyts till stiftelsen som pensionsborgenärer. Dödsfallen i ett mindre bestånd kan utvecklas så att de inte motsvarar de försäkringstekniska antagandena. Även om destinatärerna i ett enskilt fall kan gynnas av att stiftelsen består, torde det därför normalt sett vara till gagn för pensionsborgenärerna att stiftelsens medel används för köp av pensionsförsäkring, när arbetsgivaren upphör med sin rörelse. Det kan också som utredningen framhållit uppstå administrativa besvär om en stiftelse tillåts föra en självständig tillvaro efter det att arbetsgivaren lagt ned rörelsen. Jag vill därför ansluta mig till utredningens principresonemang på denna punkt.

Vad därefter angår de olika likvidationsanledningarna upptas i departementsförslaget i överensstämmelse med utredningens förslag som första punkt den omständigheten att stiftelsens medel under avsevärd tid varit helt otillräckliga för att tjäna stiftelsens ändamål. Utredningen har här haft i sikte den situationen att stiftelsen saknar egentlig betydelse för destinatärerna därför att behållningen är obetydlig i förhållande till pensionsreserven. Avgörande är alltså relationen mellan behållning och pensionsreserv. Denna relation skall dessutom ha bestått under avsevärd tid. I det sistnämnda vill utredningen se ett bevis för att arbetsgivaren inte är benägen att tillföra stiftelsen ytterligare medel. Jag ansluter mig till utredningens standpunkt i denna del. Har den bristande relationen mellan behållning och pensionsreserv bestått under avsevärd tid finns det inte anledning att som förordats i ett par remissyttranden låta stiftelsen fortleva för att kunna mottaga ytterligare avsättningar eller som villkor för likvidation uppställa att stiftelsens medel inte kan antas komma att öka i framtiden i tillräcklig grad.

Därefter upptas liksom i utredningens förslag som likvidationsanledning, att stiftelsens medel inte vidare anses behövliga för sitt ändamål. Därmed åsyftas i förhållande till det föregående det omvända fallet, nämligen att stiftelsens medel inte i rimlig omfattning behöver utnyttjas som pantsäkerhet.

Som tredje likvidationsanledning upptas liksom i utredningens förslag arbetsgivarens konkurs. Det främsta skälet är här sambandet med bevakningsförfarandet i konkursen. Pensionsborgenärerna skall sålunda först vända sig till stiftelsen med begäran om tilldelning för sin fordran. Det som brister skall därefter bevakas i konkursen. Enligt utredningen kan eventuell brist typiskt sett inte fastställas, förrän stiftelsen likviderat och dess tillgångar omvandlats i reda pengar. Häremot har Skånes handelskammare invänt att likvidation inte behövs för att bestämma bristbeloppet. Enligt handelskammarens mening räcker det med en uppskattning

av hur stor andel stiftelsen täcker. Arbetsgivarens konkurs bör därför enligt handelskammaren inte undantagslöst medföra likvidation av stiftelsen.

Att utredningen valt att anvisa stiftelsen för täckande av pensionsfordran i första hand torde emellertid bero på att denna ordning helt likställer en pensionsfordran som inte tryggas genom pensionsstiftelse med övriga fordringar, såvitt angår fordringsbeloppets storlek i bevakningsproceduren. Täcker stiftelsen t. ex. en pensionsfordran om 100 000 kr. till ett värde av 60 000 kr., får utdelning beräknas på 40 000 kr. Övriga borgenärer har därför ett intresse av att stiftelsen verkligen utnyttjas till sitt fulla värde. En uppskattning, som skulle ge till resultat att stiftelsen täckte inte 60 000 utan 50 000 kr., skulle därför försämra övriga borgenärers rätt. Jag biträder därför utredningens förslag.

Den omständigheten att arbetsgivarens rörelse upphör bör enligt utredningen i princip leda till att stiftelsen likviderar. Detta avses dock inte ske, om rörelsen överförs till annan, som övertar ansvaret för pensionsskulden och samtidigt också själva stiftelsen. Denna fortsätter då att trygga pension åt arbetstagare i rörelsen.

Tanken att stiftelse i princip skall likvidera i samband med att arbetsgivare upphör med sin rörelse sammanhänger med utredningens förslag till reglering i övrigt av denna situation. Den förevarande likvidationsanledningen kan därför inte ses isolerad. Som jag närmare utvecklat i den allmänna motiveringen ansluter jag mig i huvudsak till utredningsförslaget i fråga om rörelses upphörande. Jag är därför också beredd att godta den föreslagna likvidationsanledningen. Som Sveriges köpmannaförbund framhållit bör den omständigheten att en rörelse tillfälligt — i avvaktan på vissa saneringsarbeten — är s. a. s. förpuppad, inte innebära att rörelsen skall anses ha upphört.

Under remissbehandlingen har överståthållarämbetet riktat uppmärksamheten på förhållandet mellan stiftelsen och tillsynsmyndigheten i visst fall. Ämbetet har väckt frågan, vad som händer om stiftelsen och tillsynsmyndigheten har olika mening när det gäller att bedöma om en likvidationsanledning är för handen. Den naturligaste lösningen förefaller mig vara att tillsynsmyndigheten använder de medel som 1929 års tillsynslag anvisar. Det kan förutsättas — inte minst med hänsyn till styrelsens sammansättning — att tillsynsmyndigheten utan vidare får besked om sådana osedvanliga händelser som kan leda till likvidation.

Utredningen har vidare föreslagit att stiftelses fordran mot arbetsgivaren genast skall förfalla till betalning, när stiftelsen träder i likvidation. Förslaget gäller sådan fordran som uppstått genom återlån. Däremot kommer inte sådan »fordran» i fråga, som arbetsgivaren upplåtit i syfte att trygga pensioner, annat än i det fall en med stöd av äldre rätt bildad reversstiftelse är knuten till exempelvis enskild rörelseidkare. Utredningen motiverar förslaget bl. a. med att fordringen måste förfalla till betalning för att stiftelsen

skall äga tillgodogöra sig den pant som kan finnas ställd. Mot förslaget i denna del har Sveriges advokatsamfund anført att utredningen inte åberopat godtagbara motiv för att fordran som avses här skall behöva förfalla till omedelbar betalning till skillnad från andra långfristiga fordringar.

Enligt min mening är det nödvändigt att härvidlag skilja mellan sådana fordringar som uppkommer genom tillämpning av förevarande lagstiftning och sådana som föreligger redan då lagen träder i kraft. Vad angår de förstnämnda fordringarna är till en början av intresse den reglering, som på denna punkt finns i 1937 års lag. Upphör ett bolag, vartill bunden stiftelse hör, med sin verksamhet på grund av konkurs eller likvidation, skall stiftelsens förmögenhet användas till betalning av bolagets pensionsskuld. Stiftelsens fordran hos bolaget förfaller till betalning senast då skifte sker av bolagets tillgångar (SOU 1937: 13 s. 83). Utredningens förslag är enligt min mening väl förenligt med denna ordning. Härtill kommer det av utredningen anförda skälet att föreskriften är erforderlig för att stiftelsen skall kunna tillgodogöra sig den pant som arbetsgivaren kan ha ställt när återlån ägde rum. Det är svårt att se hur stiftelsen, sedan den trätt i likvidation, skall kunna fullgöra sina legala åtaganden att betala förfallna pensionsposter och att inköpa pensionsförsäkringar (jfr 25 §), om dess tillgångar ej omvandlas i reda pengar. Utredningens förslag får därför anses välgrundat.

I fråga om stiftelsefordringar, som uppkommit före den nya lagens ikraftträdande, är läget inte detsamma. På denna punkt innebär förslaget att det i efterhand skapas andra förfalloanledningar än dem gäldenären — arbetsgivaren kände till då rättshandlingen företogs. Överståthållarämbetet har här haft i åtanke stiftelser av reverstyp, vilka ej avvecklas genom den nya lagstiftningen, dvs. stiftelser knutna till enskild rörelseidkare och handelsbolag. Antalet sådana stiftelser uppgick år 1958 till omkring 300 (SOU 1961: 14 s. 164). Härutöver kommer emellertid fordringar i realstiftelser, för vilka särskild säkerhet är ställd. Är förfallogrunden ytterst föranledd av arbetsgivarens konkurs, sker visserligen ingen orätt mot reversutfärdaren. I stiftelsens tryggandeuppgift ingår ju att stiftelsens fordran i ett konkursfall skall förvandlas till likvida medel. Men likvidation av stiftelse avses skola utlösas även av andra händelser. Ett sådant fall är att stiftelsens tillgångar inte längre behövs för sitt ändamål. Detta kan vara fallet om pensionsreserven är mycket obetydlig. Tillgångarna behöver då inte tas i anspråk fullt ut för inköp av pensionsförsäkringar åt dem som har pensionsutfästelser. Jag förordar därför att enbart den omständigheten, att en stiftelse träder i likvidation enligt förevarande paragraf, inte undantagslöst skall medföra att äldre fordringar förfaller till betalning. Tillsynsmyndigheten bör äga rätt att medge dispens i tre år. Därvid skall beaktas huruvida pant är ställd för arbetsgivarens skuld samt, om så skett, lämplig tidpunkt för realisation av panten (t. ex. en börspost aktier) och arbetsgivarens likviditet i stort.

20 §.

Paragrafen motsvarar delvis 3 kap. 9 § andra stycket och 11 § i utredningens förslag.

Gällande rätt. Vid likvidation av bunden pensionsstiftelse skall dess tillgångar fördelas efter en i 1937 års lag särskilt angiven ordning. Enligt 14 § andra stycket skall stiftelsens förvaltningsorgan för detta ändamål upprätta förslag till fördelning av stiftelsens medel. Förslaget skall underställas tillsynsmyndigheten för prövning och fastställelse. För det fall att arbetsgivaren nedskrivit sin skuld till stiftelsen (gottgörelse) gäller enligt 1937 års lag, att stiftelsens styrelse i händelse av missnöje kan hänskjuta frågan till tillsynsmyndigheten. För de fria stiftelserna saknas föreskrifter.

Utredningen. Enligt utredningens mening bör själva likvidationsförfarandet handhas av pensionsstiftelsens styrelse. Utredningen behandlar särskilt frågan, hur den situationen skall bedömas att styrelsen fördelar stiftelsens alla medel innan stiftelsens egna skulder blivit betalda. Enligt aktiebolagslagen gäller för motsvarande fall att aktieägare är återbetalningsskyldig för vad han uppburit, om inte bolaget ändå kan fullgöra sina förbindelser, samt att likvidatorerna svarar för den brist som kan kvarstå. Utredningen avvisar tanken att pensionsborgenärerna skall vara skyldiga att återbära vad som erfordras för att reglera stiftelsens egen gäld. Däremot bör likvidatorerna i enlighet med vad som gäller på grund av 163 § aktiebolagslagen bli ersättningsskyldiga. Sedan stiftelsen betalat sina skulder, skall dess medel enligt angivna grunder fördelas på pensionsborgenärer och andra intressenter. Om denna fördelning görs så, att någon person anser sig missgynnad, bör styrelsebeslutet enligt utredningen kunna överklagas.

Utredningen pekar också på den situationen att arbetsgivaren och stiftelsestyrelsen har olika uppfattning i fråga om gottgörelse. Anledning till skilda uppfattningar kan exempelvis föreligga i frågan, huruvida överskott finns på kapitalet — vilket i sin tur kan bero på tvist om värderingen av tillgångarna — eller huruvida den av arbetsgivaren återopade utgiften berättigar till gottgörelse. Även sådant beslut bör kunna överklagas.

Departementschefen. I departementsförslaget har regler om själva likvidationsförfarandet tagits upp i en särskild paragraf, 20 §. I likhet med utredningen finner jag det lämpligt att likvidationen ombesörjes av stiftelsens styrelse. I egenskap av likvidator skall styrelsen först förvandla stiftelsens egendom i pengar och betala stiftelsens egna skulder. Med återstående tillgångar skall styrelsen förfara så som framgår av 21 §.

För att uppfylla sina åligganden bör styrelsen upprätta ett förslag till fördelning av stiftelsens medel. Detta överensstämmer med motsvarande för-

farande i konkurs och med innehållet i 1937 års lag. Departementsförslaget upptar en särskild regel i ämnet. Styrelsens förslag till fördelning bör hållas tillgängligt för stiftelsens pensionsborgenärer och övriga intressenter och skall kunna klandras inom en månad från offentliggörandet. Därigenom uppnås — till skillnad från vad som skulle vara fallet om utredningsförslaget följdes på denna punkt — att fördelningen i förekommande fall kan klandras, innan stiftelsens medel tas i anspråk för inköp av pensionsförsäkring och andra ändamål som anges i 21 §.

Utredningens förslag innebär en särskild reglering för den situationen att arbetsgivaren begär gottgörelse för sina pensionsutgifter och stiftelsen motsätter sig att lämna sådan. Enligt min mening kan en sådan situation endast tänkas uppkomma undantagsvis. I så fall torde parterna under hand ta kontakt med tillsynsmyndigheten för att inhämta dess synpunkter på frågan, t. ex. om utgiften ryms under gottgörelseparagraferna. Särskild lagreglering av denna fråga finner jag onödig. Likaså torde utan särskild föreskrift följa att pensionsborgenär kan utverka domstols fastställelse av att han intar ställning av destinatär och att hans pensionsrätt därigenom tryggas av stiftelsen. Skulle en sådan talan inte vara avgjord då stiftelsen träder i likvidation, bör styrelsen självfallet reservera motsvarande medel.

21 §.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 9 § fjärde—åttonde styckena i utredningens förslag.

Gällande rätt. Enligt 1937 års lag skall stiftelsens tillgångar vid stiftarbolagets upplösning användas till gottgörelse åt bolaget eller dess konkursbo för vad som utgivits till pensionstagare och anställda som haft fordran på grund av pensionsrätt mot bolaget. Återstående medel tilldelas övriga intressenter i stiftelsen efter vissa närmare grunder (delning).

Enligt 14 § andra stycket i 1937 års lag skall av stiftelsens förvaltningsorgan upprättat förslag till delning av stiftelsens medel prövas och fastställas av tillsynsmyndigheten. Vid fastställandet bör föreskrift att belopp som tillkommer pensionstagare skall användas till inköp av livränta eller överlevelseränta eller till pensionsförsäkring meddelas av tillsynsmyndigheten, där denna inte finner särskilda skäl tala emot det.

Utredningen. Sedan stiftelsens egendom förvandlats i pengar, skall enligt utredningens förslag stiftelsens egna skulder betalas först. Är förfallotiden inte inne och vill borgenär inte ta emot betalning i förtid, bör medel avsättas för ändamålet (jfr 163 § aktiebolagslagen).

Därefter skall enligt utredningen stiftelsens pensionsborgenärer erhålla

tilldelning. En första grupp utgör de, vilkas fordringar är förfallna. Den tidpunkt som avgör om fordringen är förfallen eller inte, bör enligt utredningen vara den dag då stiftelsen är utredd så att fördelning kan verkställas.

Utredningen behandlar också fördelningen av återstående egendom. Utredningen erinrar först om att fordran på pension innefattar rätt att i händelse av arbetsgivarens konkurs erhålla *dels* belopp som förfallit till betalning före konkursen, *dels* belopp som förfaller under konkursen intill den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslaget skall räknas, och *dels* kapitalvärdet av den del av pensionen som är intjänad sistnämnda dag. Medlen bör av sociala skäl inte utbetalas till pensionsborgenärerna. Utredningen erinrar om ett uttalande i motiven till 14 § i 1937 års lag, att »det i regel framstår såsom för vederbörande intressent i stiftelsen mest betryggande och från social synpunkt ändamålsenligast, att det honom tilldelade beloppet av stiftelsen används efter omständigheterna till inköp av en genast börjande eller uppskjuten livränta eller överlevelseränta eller till pensionsförsäkring». Utredningen föreslår emellertid att tillsynsmyndigheten skall kunna medge undantag, när särskilda skäl talar mot inköp av livränta eller annan försäkring. Utredningen hänvisar här till motiven till 1937 års lag, enligt vilka undantag kan ske när beloppet är ringa eller när användandet av ett kapitalbelopp är särskilt fördelaktigt för en pensionsborgenär till att starta en rörelse eller köpa en fastighet.

Utredningen föreslår vidare att återstående medel utdelas till andra arbetstagare eller efterlevande till dem än sådana som har fordran på pension. I första hand avses de, som har ställning av destinatärer, men hinder möter enligt utredningen inte att — såvitt angår särskild stiftelse — tillgodose även övriga anställda hos arbetsgivaren eller deras efterlevande. Vid fördelningen, som skall äga rum efter billighet, skall enligt utredningen beaktas vad som på arbetsmarknaden anses utgöra skälig pension för den som haft motsvarande anställningstid och anställningsförmåner. De angivna riktlinjerna för fördelningen överensstämmer i övrigt väsentligen med motsvarande föreskrift i 1937 års lag.

Skulle det inträffa att medel ändå återstår, skall dessa enligt utredningen anslås till allmännyttigt ändamål. Bestämmelsens betydelse ligger enligt utredningen i att den markerar att avsätta medel definitivt frångått stiftaren till välfärdsändamål. Utredningen jämför här med motsvarande föreskrift i 1937 års lag.

Den föreslagna ordningen för fördelning av stiftelsens egendom grundar sig på antagandet att stiftelsens medel förslår till full täckning av pensionsborgenärernas fordringar. Skulle så inte vara fallet, uppkommer fråga efter vilken norm tilldelning skall ske. Utredningen har funnit det ändamålsenligt att här anknyta till den ordning, som gäller för bevakning och utdelning i konkurs.

I och med att stiftelsens medel är fördelade, får stiftelsen enligt utred-

ningens mening anses upplöst (jfr 166 § aktiebolagslagen). Meddelande därom bör inges till tillsynsmyndigheten.

Slutligen anmärker utredningen, att pensionsborgenär eller annan, som kan komma i åtnjutande av tilldelning, har möjlighet att klandra stiftelsens fördelning av medlen.

Remissyttrandena. *Försäkringsinspektionen* erinrar om att det vid fördelningen av överskott enligt förslaget skall beaktas »vad som må anses utgöra skälig pension för den som haft motsvarande anställningstid och anställningsförmåner». De i motiven angivna riktlinjerna bör till förhindrande av tvister kompletteras med ett uttalande att fördelning bör ske med ledning av ett försäkringstekniskt betraktelsesätt. I tveksamma fall kan inspektionen stå till förfogande för rådgivning.

Mot förslaget att stiftelses överskottsmedel i sista hand skall anslås till välgörande ändamål, vänder sig *Smålands och Blekinge handelskammare*. Den anser att arbetsgivarens övriga borgenärer ligger närmare till hands. Nämda ändamål bör vinna beaktande först sedan alla borgenärer blivit förnöjda.

Departementschefen. Paragrafen innehåller bestämmelser om den ordning i vilken en stiftelses tillgångar skall tas i anspråk när stiftelsen träder i likvidation. I överensstämmelse med utredningens förslag innehåller första stycket, att medel först skall avsättas för de skulder stiftelsen själv dragit på sig. Därefter skall pensionsborgenärerna tillgodoses. Bestämmelse därom tas upp i andra stycket. Utredningen har i denna del föreslagit att betalning i första hand skall ske av förfallna pensionsposter. Återstående belopp skall enligt utredningens förslag användas till inköp av pensionsförsäkring för arbetstagares och efterlevandes pensionsfordringar. Finns ytterligare medel i stiftelsen, skall dessa användas till pensioner och understöd åt arbetstagare eller efterlevande och i sista hand till välgörande eller annat allmännyttigt ändamål efter tillsynsmyndighetens medgivande.

Remissinstanserna har i allmänhet godtagit detta fördelningssystem. Försäkringsinspektionen har emellertid anfört, att fördelning av de medel som kan finnas kvar, sedan förfallna pensionsbelopp och värdet av pensionsborgenärernas fordringar täckts, bör ske med ledning av ett försäkringstekniskt betraktelsesätt. Utredningen har på denna punkt föreslagit, att fördelningen bör ske med beaktande av vad som kan anses utgöra skälig pension för den som haft motsvarande anställningstid och anställningsförmåner. Utredningens förslag innebär att en utbetalning inte skall bli större än om ett pensionslöfte givits. Det torde vara tillräckligt att ansluta till vanliga pensionsprinciper på detta sätt. För det fall åter att behållningen inte räcker för att tillgodose berörda arbetstagare, skulle ett försäkringstekniskt fördelningssystem få till följd en proportionell nedsättning av varje belopp. Denna kon-

sekvens kan som framhållits i motiven till 1937 års lag (SOU 1937: 14 s. 85) ibland stå i strid med billighetens krav. För att inte binda stiftelsens handlingsfrihet med tanke på alla de situationer som kan föreligga vill jag inte förorda en bestämmelse i enlighet med vad försäkringsinspektionen föreslagit.

Mot regeln att medel i sista hand skall anslås till välgörande eller annat allmännyttigt ändamål har Smålands och Blekinge handelskammare invänt, att arbetsgivarens övriga borgenärer inte bör stå tillbaka för ett sådant ändamål. Utredningens förslag har i denna del motsvarighet både i 1937 års lag och i kommunalskattelagen. Jag vill också ansluta mig till denna lösning. Den synes bäst förenlig med de verkningar i beskattningshänseende som de tidigare gjorda avsättningarna till stiftelsen haft.

I paragrafens sista stycke behandlas det fallet att stiftelsens medel inte förslår till att infria pensionsskulden. Fördelning av medlen skall då enligt den av utredningen föreslagna regeln ske efter samma grunder som gäller i konkurs. De av utredningen föreslagna principerna har inte föranlett någon erinran under remissbehandlingen. Jag biträder också förslaget i denna del. Huvudregeln om inköp av pensionsförsäkring bör som försäkringsinspektionen framhållit gälla även i detta fall. Detta hindras inte av den föreslagna bestämmelsen, som endast avser den inbördes företrädesrätten mellan pensionsborgenärerna.

22 §.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 10 § i utredningens förslag.

Gällande rätt. 1937 års lag innehåller i 15 § föreskrifter om vissa åtgärder, som bolagsstämman får besluta med anledning av ändrade förhållanden. Sålunda får bunden stiftelses tillgångar, helt eller delvis, överföras till allmän eller särskild stiftelse, som hör till bolaget. Vidare får ändring göras i fråga om de befattningar eller slag av befattningar som skall tillgodoses av särskild stiftelse. Skulle stiftelsen sakna tillgångar, får den upphöra att äga bestånd. För åtgärdernas genomförande fordras tillstånd av tillsynsmyndigheten.

Enligt 1961 års lag har arbetsgivaren möjlighet att utnyttja pensionsstiftelses överskottsmedel för vissa i lagen angivna ändamål, även om de inte omfattas av stiftelsens stadgar, såsom gottgörelse för avgift till allmän tilläggspensionering (5 §) och engångsunderstöd till arbetstagare vid långvarig oförmåga till arbete på grund av sjukdom, lyte eller annat men (6 §).

I de ämnen som inte omfattas av 1961 års lag torde Kungl. Maj:t såvitt avser fri stiftelse enligt gällande rätt äga befogenhet att vidtaga ändring (permutation). Som exempel på sådana fall då permutation är möjlig nämndes i prop. 1961 nr 177 s. 35 fråga om överlåtelse av pensionsstiftelses tillgångar på pensionskassa eller om överföring av ett företags stiftelse till annat företag.

Departementschefen. Kungl. Maj:t äger i princip besluta om ändring av stiftelses ändamål utan stöd av föreskrift i lag. Förevarande paragraf är för-
anledd av önskemålet att tillerkänna tillsynsmyndigheten viss befogenhet
att förordna om ändringar. En överföring på denna myndighet av vissa per-
mutationsärenden överensstämmer med uppfattningen att statsdepartemen-
ten bör befrias från ärenden som med fördel kan avgöras av lokala eller
centrala myndigheter (jfr prop. 1965: 65 s. 8).

Anser tillsynsmyndigheten att ärendet är sådant att det bör ankomma på
Kungl. Maj:t att besluta i ärendet, äger myndigheten hänskjuta detta till
Kungl. Maj:t för avgörande. Så bör enligt utredningen ske, om justitiekans-
lerns hörande av någon anledning anses påkallad.

Som en anledning till permutation upptager paragrafen i överensstämmel-
se med utredningsförslaget det fall att ingen destinatär kvarstår längre.
Detta kan enligt utredningen tänkas inträffa, om en stiftelse enligt sina stad-
gar skall tjäna en begränsad grupp av arbetstagare och denna grupp för-
svunnit till följd av att yrkesuppgiften bortfallit eller överförts på andra.
Besläktat härmed är det fallet att stiftelsens kapital väsentligen överstiger
vad som fordras för att tillgodose ändamålet.

För de båda nu nämnda situationerna finns också möjlighet att låta stif-
telsen träda i likvidation enligt 19 § i departementsförslaget. Stiftelsen har
m. a. o. valrätt beträffande frågan, huruvida stiftelsen skall likvidera eller
begära en sådan utvidgning av sitt ändamål att stiftelsens förmögenhet kan
utnyttjas som pantsäkerhet i större omfattning.

Särskilda skäl till att ändra stadgarnas innehåll kan föreligga även i
andra fall, exempelvis när det är önskvärt att slå samman flera stiftelser.
Permutation för detta syfte kan vara påkallad, om destinatärskretsarna i två
stiftelser är praktiskt taget lika eller om den ena stiftelsen i det närmaste
saknar medel och därför inte kan fullgöra sitt ändamål.

Upphörande av näringsverksamhet m. m.

23 §.

Paragrafen motsvarar 4 kap. 2 § i utredningens förslag.

Utredningen. Utredningen föreslår särskilda regler för det fall att en
arbetsgivare, som lämnat pensionsutfästelse, upphör med sin rörelse eller
med rörelsegren och därvid en väsentlig del av arbetstagarna friställs. Utred-
ningen anför att det ibland kan vara besvärligt att bestämma om en rörelse
upphör. Avgörandet måste enligt utredningen grundas på alla omständighe-
ter i det enskilda fallet. Liknande svårigheter kan uppkomma vid tolkningen
av begreppet »rörelsegren». I tveksamma fall bör avseende fästas vid huru-
vida den ifrågasatta rörelsegrenen utgör en väsentlig del av företaget.

Begreppet »upphörande» täcker enligt utredningen sådana händelser som att rörelsen läggs ned eller överläts till annan. Avlider arbetsgivaren, bör detta enligt utredningen inte anses innebära, att rörelsen upphör, om dödsboet fortsätter rörelsen.

Vid övergång av rörelse kan företrädaren och efterträdaren sinsemellan avtala om att efterträdaren skall överta ansvaret för de till rörelsen hörande pensionslöftena. Utredningen föreslår att detta kommer till uttryck i lagtexten.

Enligt utredningen berör ett avtal mellan företrädaren och efterträdaren inte utan vidare pensionsborgenärs rätt. För att företrädaren skall bli fri från sitt ansvar i förhållande till borgenären fordras enligt allmänna rättsgrundsatser dennes samtycke. Utredningen erinrar om att avtalet mellan företrädare och efterträdare måste godkännas av pensionsborgenären för att företrädaren skall bli friskriven.

Kan pensionsborgenärs samtycke inte erhållas, bör tillstånd till överflyttning enligt utredningen kunna lämnas av tillsynsmyndigheten. Utredningen beaktar den situationen att borgenären inte alls låter höra av sig eller att borgenären motsätter sig utbyte av gäldenär. Det är även möjligt att pensionsborgenären inte kan anträffas. Tillsynsmyndighetens prövning skall inrikta sig på efterträdarens ekonomiska ställning. Anser myndigheten att efterträdaren är god för pensionslöftena, skall enligt utredningen tillstånd till överflyttning lämnas. Blir de berörda pensionslöftena tryggade hos efterträdaren genom att de, även i fråga om den del som hänför sig till företrädaren, kommer att omfattas av ett garantiåtagande — från försäkringsbolag eller annan borgensman — som ingår i allmän pensionsplan, bör myndigheten kunna lämna tillstånd utan att pröva övriga omständigheter. Myndighetens beslut har verkan endast för de pensionsborgenärer vilkas samtycke inte utverkats.

Utredningen föreslår att pensionsborgenär beträffande pensionsutfästelse, för vilken ansvaret överflyttats, skall anses som anställd hos efterträdaren från dagen för anställningen hos företrädaren. Bestämmelsen har till syfte att skapa ett tjänsteförhållande mellan efterträdaren och pensionsborgenären, som omfattar även den tid borgenären varit anställd hos företrädaren. Enligt utredningens mening blir bestämmelsen av betydelse bl. a. för bevakning av pensionsfordran med ev. förmånsrätt i efterträdarens konkurs. Borgenärens fordran i efterträdarens konkurs omfattar, sedan pensionskulden överflyttats, även vad som motsvarar den pensionsrätt han tjänat in hos företrädaren. Den föreslagna bestämmelsen får också betydelse i skatterättsligt hänseende. Enligt 29 § 1 mom. kommunalskattelagen får som driftkostnad anses bl. a. pensioner för personal, som är eller varit anställd i rörelsen. Bestämmelsen, att pensionsborgenären beträffande utfästelsens rättsverkningar är att anse som anställd hos efterträdaren från den dag då han tog tjänst hos företrädaren, gör det möjligt för efterträdaren

att med skatteavdrag företa skuldredovisning i bokföringen eller avsättning till pensionsstiftelse för upplupen del av övertagna pensionslöften. De angivna rättsverkningarna inträder enligt utredningen, även om pensionsborgenären inte anställts av efterträdaren.

I fortsättningen behandlar utredningen verkan av fusion. Kännetecknande för fusion enligt aktiebolagslagen (174—176 §§) är att det överlåtande bolaget upplöses utan likvidation och att alla dess tillgångar och skulder övertas av det övertagande bolaget. Fusionsfrågan handhas av domstol, som bl. a. har att tillvarata det överlåtande bolagets borgenärers intressen. Borgenärerna underrättas om att de som även i fortsättningen önskar hålla sig till det överlåtande bolaget skall anmäla detta inom viss tid. Underlåter borgenär detta, får han i stället det övertagande bolaget som gäldenär. Ger han sig åter till känna, får rätten inte lämna tillstånd till fusion utan att borgenären fått betalning för sin fordran eller erhållit säkerhet som rätten godkänt. Bunden stiftelse får inte överföras utan tillsynsmyndighetens godkännande, ett godkännande som i sin tur utgör förutsättning för fusion. Motsvarande regler gäller enligt utredningen för fusion enligt lagen om ekonomiska föreningar. Enligt utredningens mening saknas anledning att rubba den lagfästa ordning, som uppställts för verkställande av avtal om fusion. Vad som föreslagits om pensionsborgenärs samtycke skall därför inte gälla vid fusion.

Har företrädaren i ett fusionsfall en pensionsstiftelse knuten till sig, förutsätter utredningen att beslut om överförande av stiftelsen lämnas av tillsynsmyndigheten.

Remissyttrandena. Förslaget, att särskilda lagregler skall vinna tillämpning för det fall att arbetsgivaren upphört med »rörelsegren» och en »väsentlig del av arbetstagarna» friställts, har utsatts för ganska skarp kritik från flera remissinstanser. *Näringslivets skattedelegation* anser att de föreslagna uttrycken lider av bristande precision. Det bör enligt delegationen absolut undvikas att en teknisk eller företagsekonomisk förändring inom ett företag föranleder att de föreslagna reglerna vinner tillämpning. Delegationen föreslår att de föreslagna begränsningarna utgår helt. I samma riktning uttalar sig *Sveriges grossistförbund*, *Föreningen auktoriserade revisorer* och *Familjeföretagens förening*.

Föreskriften att pensionsborgenärens samtycke måste inhämtas till överflyttning av pensionsskulden från företrädare till efterträdare har ansetts opraktisk av *Lantbrukets skattedelegation*, eftersom flertalet borgenärer svårigen kan förstå frågans innebörd. Inom FPG/PRI-systemet regleras överflyttning av pensionsskulden för planlöften av FPG:s försäkringsvillkor. Godtas efterträdaren av FPG, synes pensionsborgenärernas rätt däri genom vara tryggad. Det bör då vara tillräckligt med en anmälan därom till tillsynsmyndigheten. Enligt *Sveriges grossistförbund* kommer föreskrif-

ten att leda till vanskliga tillämpningsproblem genom att företaget i fall av överlåtelse måste inhämta tillstånd av varje pensionsborgenär till en överflyttning av pensionsskulden. För att inte ytterligare försvåra ett fusionsförfarande bör företaget ha möjlighet att vända sig direkt till tillsynsmyndigheten.

Förslaget om att tillstånd till överflyttningen får lämnas av tillsynsmyndigheten, förutsatt att pensionsborgenärens samtycke inte utverkats, har föranlett riksskattenämnden och Näringslivets skattedelegation att uttala, att företrädaren bör äga välja mellan att antingen inhämta pensionsborgenärernas samtycke eller utverka tillstånd av tillsynsmyndigheten direkt. En sådan valrätt är av betydelse särskilt om pensionsborgenärernas antal är mycket stort.

Mot det föreslagna villkoret för tillsynsmyndighetens tillstånd, nämligen att efterträdaren får anses vara god för pensionslöftet, har *Familjeföretagens förening* vänt sig under påstående att tillsynsmyndigheten inte bör äga så långt gående befogenhet som att pröva detta. Myndigheten skall i stället vara pliktig att lämna tillstånd, såvida det inte är uppenbart att skäl talar däremot.

Förslaget, att pensionsborgenär under viss förutsättning beträffande löfets rättsverkningar skall anses som anställd hos efterträdaren från dagen för anställningen hos företrädaren, har berörts av *Kooperativa förbundet*. Enligt förbundets mening förutsätts att efterträdaren får med stöd av den föreslagna bestämmelsen göra skatteavdrag även för sådana dyrtidstillägg, som kan anses utgå på pension vilken intjänats under anställningstid hos företrädaren.

Departementschefen. Som jag framhållit i den allmänna motiveringen finns det anledning att från trygghandesynpunkt särskilt beakta den situation som uppkommer när en arbetsgivare, som lämnat pensionsutfästelse, upphör med sin rörelse. Utredningen har föreslagit att samma regler som föreslås gälla för denna situation skall gälla också när en rörelsegren upphör och »en väsentlig del» av arbetstagarna friställs. Mot detta förslag har under remissbehandlingen riktats ganska hård kritik.

Begreppet rörelse i utredningsförslaget synes motsvara begreppet näringsverksamhet i lagen den 29 juli 1966 (nr 454) om företagsinteckning. Med näringsverksamhet avses verksamhet som näringsidkare driver i denna sin egenskap. Näringsidkare är enligt varumärkeslagen den 2 december 1960 (nr 644) var och en som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk art (prop. 1960: 167, s. 39 och 48, jfr även prop. 1966: 23 s. 76).

Det synes ibland vara förenat med svårigheter att tillförlitligt bestämma begreppet rörelse eller näringsverksamhet. Ännu svårare kan det vara att avgöra vad som avses med rörelsegren — eller del av rörelse — eller bestämma hur många arbetstagare som bör vara berörda för att man skall anse

att de utgör en väsentlig del av alla arbetstagarna hos en arbetsgivare. Med hänsyn till dessa svårigheter anser jag i likhet med de många remissinstanser som kritiserat förslaget i denna del, att de regler som föreslås gälla för det fall att näringsverksamhet upphör inte uttryckligen bör avse andra fall än dem då en hel verksamhet läggs ned eller överläts. Om de båda parterna i ett överlåtelseavtal beträffande en särskild gren av en näringsverksamhet träffar överenskommelse om att förvärvaren skall överta ansvaret för överlåtarens pensionsutfästelse torde ett sådant avtal få giltighet enligt allmänna rättsgrundsatser med samma konsekvenser som lagen uppställer. Läger en arbetsgivare ned viss verksamhetsgren eller övertas inte ansvaret för de pensionsutfästelser, som givits åt arbetstagare inom denna gren, synes däremot någon skyldighet för arbetsgivaren att teckna pensionsförsäkring för utfästelserna inte böra föreligga. Att märka är ju i denna situation, att ett väsentligt motvärde i tillgångar kan finnas kvar och att arbetsgivaren allttjämt förfogar över en verksamhetsorganisation.

För den händelse en näringsverksamhet inte skall läggas ned utan övergå på annan bör som utredningen framhåller det bästa för pensionsborgenärerna vara, att en överenskommelse träffas med efterträdaren om att denne övertar ansvaret för givna pensionsutfästelser. Förevarande paragraf tar sikte på en sådan ordning. För det fall att sådan överflyttning inte kommer till stånd, blir 25 § i departementsförslaget tillämplig. Att de båda parterna i överlåtelseavtalet kan träffa en sådan överenskommelse framgår som antytts av allmänna rättsgrundsatser och behöver inte komma till särskilt uttryck i lagen. Eftersom överenskommelsen i förhållande till pensionsborgenärer innebär utbyte av gäldenär, krävs för dess giltighet mot borgenärerna i princip att dessa samtycker till utbytet. Utredningen har emellertid menat att kravet på samtycke inte behöver upprätthållas under alla förhållanden. Det gäller sådana situationer där pensionsborgenärernas ställning inte kan antas bli menligt påverkad av gäldenärsbytet. För dessa fall har utredningen föreslagit ett särskilt undantag från huvudregeln om samtycke. Om samtycke inte utverkas och om efterträdaren får anses vara god för pensionslöftet, skall sålunda enligt denna undantagsregel tillsynsmyndigheten kunna lämna tillstånd till överflyttningen i borgenärernas ställe. Mot denna undantagsregel har i några remissyttranden gjorts invändningar. Dessa riktar sig mot att företrädaren måste söka utverka pensionsborgenärs samtycke innan undantagsregeln kan tillämpas, vilket i många fall anses vara skäligen opraktiskt. För att undvika dessa olägenheter vill jag gå ett steg längre än utredningen. Som framhållits av riksskattenämnden och Näringslivets skattedelegation kan pensionsborgenärernas antal inom ett företag vara mycket stort. Det synes därför lämpligt att överlåtaren kan ha möjlighet att vända sig direkt till tillsynsmyndigheten för att få tillstånd till överflyttningen. Jag förordar en regel av denna innebörd. Ett annat fall då samma ordning kan vara ändamålsenlig är när en ITP-skuld

skall överföras. Inom FPG/PRI-systemet är pensionsskulden garanterad av FPG. Överflyttas sådan pensionsskuld berör detta FPG:s intressen. Enligt FPG:s bolagsordning skall FPG då antingen säga upp försäkringsavtalet med företrädaren och kräva inlösen av skulden i SPP eller godkänna att skulden överflyttas. I sistnämnda fall skall efterträdaren inträda i försäkringsavtalet med företrädarens rättigheter och skyldigheter. FPG:s garanti omfattar därefter den från företrädaren övertagna pensionsskulden. Tillsynsmyndighetens befattning med ett sådant ärende torde kunna inskränka sig till en prövning av övriga omständigheter.

Som utredningen framhållit bör tillsynsmyndighetens prövning i princip avse, att efterträdaren får anses vara god för pensionslöftena. Ingenting bör sålunda tyda på att efterträdaren skall sakna möjlighet att successivt infria dessa. Jag kan inte finna att en sådan prövning kan anses gå utöver vad som krävs i den förevarande situationen.

I överensstämmelse med vad jag nu har anfört inleds förevarande paragraf med en föreskrift om att arbetsgivaren skall inhämta pensionsborgenärs samtycke till att överföra ansvaret för en pensionsutfästelse i samband med överlåtelse av näringsverksamhet. Därefter föreskrivs, att tillsynsmyndigheten äger medge undantag från denna huvudregel, när efterträdaren anses god för pensionsutfästelsen.

I likhet med utredningen anser jag att fusionsfallet bör lämnas utanför den nu ifrågavarande regleringen. I aktiebolagslagen lämnas särskilda skyddsregler för borgenärer i allmänhet hos det överlåtande bolaget. Dessa regler som omfattar även pensionsborgenärer får anses tillräckliga. Det samma gäller vid fusion enligt lagen om ekonomiska föreningar och vissa andra associationsrättsliga lagar. En erinran härom har tagits upp i andra stycket av paragrafen.

I tredje stycket anges verkan av att pensionsskulden överflyttas. Som utredningen påpekat är det viktigt att skapa ett tjänsteförhållande mellan efterträdaren och pensionsborgenärerna även för den tid dessa varit anställda hos företrädaren. Den viktigaste verkan torde vara att hänföra till skatterättens område. Efterträdaren kan nämligen med stöd av bestämmelsen, under förutsättning att dennas räckvidd inte inskränks genom särskilda skatteregler, räkna pensionsborgenärerna som anställda redan från dagen för anställningen hos företrädaren. Härigenom kan efterträdaren göra avsättning i bokföringen eller till pensionsstiftelse för den pensionsskuld som övertagits från företrädaren. Med anledning av vad Kooperativa förbundet anfört vill jag uttala, att efterträdaren bör få beakta även sådana pensionstillägg som hänför sig till anställningstiden hos företrädaren.

Någon särskild bestämmelse om att en arbetsgivares näringsverksamhet inte skall anses ha upphört, när verksamheten efter arbetsgivarens död fortsätts av hans dödsbo, behövs enligt min mening inte. Detta torde följa av allmänna rättsgrundsatser.

24 §.

Paragrafen motsvarar 4 kap. 3 § i utredningens förslag.

Utredningen. Har vid överlåtelse ansvaret för företrädarens pensionsutfästelser överflyttats på efterträdaren, bör detta förhållande enligt utredningen normalt leda till att en pensionsstiftelse, som är knuten till företrädaren, överförs till efterträdaren. Stiftelsen behåller då sin uppgift att trygga företrädarens pensionsutfästelser.

I vissa undantagsfall kan det enligt utredningen i stället vara ändamålsenligt att låta stiftelsen träda i likvidation, trots att ansvaret för pensionsutfästelser på behörigt sätt överflyttats på efterträdaren. Som exempel härpå nämner utredningen, att pensionsborgenärerna består huvudsakligen av pensionärer. Ett annat exempel utgör det fall, att pensionsstiftelsens tillgångar består av en fordran mot arbetsgivaren, för vilken säkerhet inte är ställd. Av hänsyn till innehållet i äldre rätt kan det nämligen även i framtiden inträffa, att en så beskaffad stiftelse är knuten till enskild arbetsgivare eller handelsbolag.

En särskild fråga är enligt utredningen, om det förhållandet att stiftelsen överförs till efterträdaren skall föranleda ändrad sammansättning av styrelsen. Att representanter för företrädaren — t. ex. den föregående arbetsgivarens disponent eller verkställande direktör — inte bör sitta kvar i stiftelsestyrelsen, efter det att stiftelsen knutits till ny arbetsgivare, synes självklart. I annat fall skulle efterträdaren utestängas från medinflytande över stiftelsens förvaltning. Vad arbetstagarnas representanter angår torde, framhåller utredningen, avseende böra fästas vid huruvida dessa kan anses representativa även efter överförandet samt hur stor del av mandattiden som återstår. Av betydelse blir här vilken destinatärskrets stiftelsen skall tjäna i fortsättningen. Att meddela särskilda bestämmelser i detta ämne har emellertid utredningen funnit obehövt. Det bör ankomma på tillsynsmyndigheten att, efter samråd med berörda parter, meddela erforderliga föreskrifter.

Utredningen berör därefter det fall att stiftelsen har överskott på kapitalet vid tidpunkten för överförandet. Skulle ett sådant överskott överflyttas till efterträdaren, kunde företrädaren betinga sig vederlag för överskottet av efterträdaren. Så bör enligt utredningen inte få ske, ty stiftelsens medel är inte stiftarföretagets egendom. Allmänna stiftelserättsliga grundsatser synes därför förutsätta att det i samband med överförande förordnas särskilt om överskottets användning. Därvid kan komma i fråga att använda medlen för inköp av pensionsförsäkring åt stiftelsens pensionsborgenärer avseende tillägg till utlovad pension. Skäl kan också finnas att gynna sådana destinatärer som inte har pensionsutfästelser. Viss del av medlen kan också förbehållas stiftelsens pensionsborgenärer för att möta framtida tillväxt av pensionsfordringen. En sådan anordning synes motiverad främst om bor-

genär hos företrädaren varit tillförsäkrad en högre pensionsnivå än den han kan väntas få hos efterträdaren. Meddelas sådant förordnande, kan man tala om en osjälvständig stiftelse inom stiftelsens ram. Att lämna närmare riktlinjer låter sig enligt utredningen inte göra. Bedömandet får ske från fall till fall.

En särskild fråga är enligt utredningen att bestämma vilka personer som stiftelsen skall tjäna efter överförandet. Tänkbart är att låta stiftelsen tjäna endast dem, som haft ställning av destinatärer hos företrädaren. I så fall kan trygghandet alternativt begränsas till de fribrev som var intjänade vid överlåtelsen. Utredningen har dock föredragit en av 1937 års lag anvisad lösning, nämligen att stiftelsen i princip skall avse trygghande av pension *både* åt den personal som övertagits *och* åt förutvarande samt nyanställd personal hos efterträdaren (SOU 1937: 13 s. 97, 98). Utredningen anmärker att, om stiftelsen från början tillhört efterträdaren, den utan vidare hade kommit att omfatta alla från företrädaren övertagna arbetstagare, som rymts inom ändamålet. Företrädesrätt för efterträdarens gamla personal hade därvidlag inte kommit i fråga. Om särskilda skäl föreligger bör dock, framhåller utredningen, tillsynsmyndigheten kunna föreskriva att företrädesrätt till stiftelsens medel skall tillkomma dem som varit anställda hos företrädaren. Ett sådant skäl finner utredningen vara, att företrädaren i enlighet med en inom företaget utbildad praxis lämnat pension först då arbetstagaren inträtt i pensionsåldern. Tidigare var det inte ovanligt, att en arbetsgivare reserverade medel härför genom avsättning till stiftelse. Ett annat fall har samband med fusion enligt aktiebolagslagen och lagen om ekonomiska föreningar. Frågan huruvida det överlåtande bolagets stiftelse efter överförandet bör vara »öppen» eller förbehållen det överlåtande bolagets förutvarande anställda, synes enligt utredningen vara att bedöma olika för olika fall. Har det övertagande bolaget en pensionsstiftelse och erbjuder denna täckning för pensionsreserven åtminstone i samma utsträckning som fallet är med det överlåtande bolagets stiftelse, bör det överlåtande bolagets stiftelse vid överförandet kunna sammanslås med denna stiftelse. Men om det övertagande bolaget saknar stiftelse eller har en stiftelse med otillräckliga medel, skulle »öppnande» av det överlåtande bolagets stiftelse medföra, att ett större antal personer än före fusionen kunde göra anspråk på stiftelsens tillgångar i ett konkursfall. Är inte det övertagande bolagets ekonomiska ställning så betryggande att tillsynsmyndigheten finner sig kunna bortse från kravet på den säkerhet stiftelsen erbjuder, bör myndigheten därför kunna förordna om företrädesrätt för det överlåtande bolagets pensionsborgenärer.

Bedömandet av stiftelsens krets av fordringshavare får vidare enligt utredningen betydelse för den domstol som beslutar om fusion. Tillsynsmyndigheten bör därför samråda med domstolen före sitt beslut. För att främja handläggningen bör det överlåtande bolaget fördenskull samtidigt med ansökan om rättens tillstånd till fusion hos tillsynsmyndigheten begära över-

förande av stiftelsen. Särskilda lagregler i detta ämne har ansetts kunna undvaras.

Remissyttrandena. I remissyttrandena berörs endast frågan om styrelsens sammansättning, sedan stiftelsen överförts till efterträdaren. *Överståthållar-ämbetet* anser att särskilda bestämmelser bör meddelas i frågan. Skulle saken ställas på sin spets — t. ex. genom att arbetstagarnas representanter vägrar att avgå med sina organisationers goda minne — saknar tillsynsmyndigheten befogenhet att åstadkomma rättelse, framhåller ämbetet.

Departementschefen. Tanken bakom de särskilda regler som föreslås gälla när näringsverksamhet läggs ned eller överläts på annan är att pensionsskulden skall säkerställas. Skall rörelsen fortsätta anvisar 23 § hur parterna kan avtala om att efterträdaren övertar ansvaret för pensionsskulden.

Särskilda problem uppstår, om arbetsgivaren har en pensionsstiftelse knuten till sig. Lagförslaget bygger här på den uppfattningen, att stiftelsens fortsatta tillvaro är beroende av pensionsskuldens. Överflyttas skulden till efterträdaren bör stiftelsen normalt sett överföras till denne. I motsatt fall skall stiftelsen träda i likvidation enligt 19 § i departementsförslaget. Sådan likvidationsskyldighet bör, som utredningen framhåller, undantagsvis inträda även om pensionsskulden överflyttats på behörigt sätt.

Lagförslaget tar vidare sikte på den situationen att pensionsstiftelsen har överskottsmedel, dvs. överskott på kapitalet, och ger här en regel om befogenhet för tillsynsmyndigheten att förordna om användande av detta överskott. Regeln bör ses som ett medel att hindra företrädaren från att betinga sig vederlag för överskottet hos efterträdaren. Utredningen anför som stöd för denna ståndpunkt, att stiftelsens medel inte är stiftarföretagets egendom, sedan de avsatts till stiftelsen för pensioneringsändamål. På detta förhållande grundar sig också de regler som jag i det föregående föreslagit för stiftelses likvidation och som innebär att överskottsmedel skall användas för pensionering av andra än pensionsborgenärer eller anslås till allmännyttigt ändamål. Medlen tillfaller däremot inte arbetsgivaren.

Paragrafen behandlar också frågan om stiftelsens destinatärskrets efter överförandet. Utredningens förslag utgår från att stiftelse efter överförandet skall trygga pensionen såväl åt de förutvarande destinatärerna hos företrädaren som åt den personal hos efterträdaren, som ryms under stiftelsens ändamålsbestämning. Som utredningen påpekat överensstämmer denna ståndpunkt med den i 1937 års lag. I vissa fall bör dock de förutvarande destinatärerna ha företrädesrätt till de förmåner stiftelsen tryggar. Utredningen nämner två sådana typfall. Företrädaren kan ha en sådan praxis att han inte lämnar några pensionsutfästelser men däremot rent faktiskt utger pension till pensionärerna, varvid han tar i anspråk medel i sin stiftelse. Jag de-

lar utredningens mening att det här kan vara rimligt att stiftelsens medel förbehålls företrädarens destinatärer, så att möjlighet skapas för ett fullföljande av denna praxis. Ett annat fall avser fusion, där det överlåtande bolaget har en stiftelse. Om denna skall »öppnas» eller förbehållas det överlåtande bolagets anställda, beror enligt utredningen på situationen på det övertagande bolagets sida. Saknar detta bolag stiftelse eller har dess stiftelse inte täckning för pensionsreserven, innebär ett öppnande av det överlåtande bolagets stiftelse till förmån för efterträdarens personal att ett större antal personer än före fusionen kommer att göra anspråk på stiftelsens tillgångar i ett konkursfall. Som utredningen visar kan frågan om den hos det överlåtande bolaget anställda personalens förhållande till stiftelsen vara av betydelse för domstolens prövning av fusionsärendet.

I likhet med utredningen anser jag det överflödigt med särskilda regler, som endast tar sikte på att anpassa styrelsens sammansättning till situationen efter det stiftelsen överförs till efterträdaren.

25 §.

Paragrafen motsvarar 4 kap. 4 § i utredningens förslag.

Utredningen. Paragrafen tar sikte på det fall att ansvaret för pensionslöfte inte överflyttas på efterträdaren. Arbetsgivaren är då enligt utredningens förslag skyldig att teckna pensionsförsäkring. Denna skyldighet kan enligt utredningen sägas motsvara en förtidsuppsägning av pensionsfordringen. Att skyldighet ålagts arbetsgivaren att teckna pensionsförsäkring i stället för att kontant utbetala fordringsbeloppet till berörda pensionsborgenärer är, påpekar utredningen, förestavat av samma skäl som ligger till grund för motsvarande situation då stiftelse träder i likvidation.

Kravet på pensionsförsäkring behöver enligt utredningen inte upprätthållas, om pensionslöftena även framdeles tryggas genom kreditförsäkring eller annars särskilda skäl föranleder sådant avsteg. Med hänvisningen till kreditförsäkrade pensionslöften åsyftar utredningen främst FPG/PRI-systemet. Förslaget får enligt utredningens mening sin betydelse för pensioner, som inte är planpensioner. För arbetstagare inom LO-fackförbund ger bestämmelsen en möjlighet att skydda de pensioner som utgår till personer vilka inte får del av allmän tilläggspension. Även för tjänstemännen är förslaget viktigt, främst beträffande de äldre pensionerna.

Utredningen upptar därefter frågan vilken pension som skall försäkras. Vad angår aktuell pension avser skyldigheten att teckna pensionsförsäkring kapitalvärdet av hela pensionen. För ännu inte aktuell pension är det fråga om kapitalvärdet av det fribrev, som är att anse såsom intjänat vid upphörandetidpunkten.

Skulle arbetsgivaren underlåta att fullgöra vad som åligger honom, bör pensionsborgenären enligt utredningen ha rätt att vid allmän domstol yrka

förpliktande för arbetsgivaren att vid vite fullgöra sin skyldighet. Enskild borgenär äger inte yrka annat än för egen del. Utredningen finner det praktiskt att tillerkänna vederbörande fackorganisation behörighet att föra talan för deras räkning, som tillhör den grupp av personer organisationen enligt sina stadgar avser att företräda. Utredningen förutsätter, att fackföreningen också representerar pensionärer. Organisationen har dock enligt förslaget inte talerätt i förhållande till sådan person, som själv uppträder såsom kärande. Utredningen finner särskilda regler inte påkallade för det — sällsyna — fall att arbetsgivaren vill väcka s. k. negativ fastställsetalan.

Enligt utredningens mening framstår det som angeläget att arbetsgivaren fullgör sin skyldighet att teckna försäkring så snabbt som möjligt. Domstols dom, varigenom skyldighet ålagts arbetsgivaren att teckna försäkring, bör därför normalt gå i verkställighet utan hinder av att domen inte äger laga kraft. Utredningen föreslår en föreskrift av detta innehåll. Enligt 17 kap. 14 § rättegångsbalken har domstol befogenhet att — utan särskild föreskrift i den lag, om vars tillämpning det är fråga — med hänsyn till förhållandena i varje särskilt fall förordna om omedelbar verkställighet av dom. Med den föreslagna regeln vill utredningen ge uttryck åt sin mening i den processuella frågan, att domstolen inte bör kräva att part åberopar särskilda skäl för omedelbar verkställighet.

Utredningen tillägger att, om arbetsgivaren har en stiftelse knuten till sig, han har möjlighet att dra nytta av stiftelsens medel när han skall fullgöra sin försäkringsskyldighet.

Remissyttrandena. *Sveriges köpmannaförbund* och *Lantbrukets skatte-delegation* hyser båda farhågor för att föreskrifterna i paragrafen kan drabba en företagare hårt, eftersom hans kapital ofta är bundet på sådant sätt att han inte genast kan frigöra vad som motsvarar engångspremien. Det är därför önskvärt med ett dispensförfarande, som gör det möjligt för arbetsgivaren att fördela en inbetalning under längre tid eller att ställa säkerhet. Som ett ytterligare exempel åberopar delegationen det fall att arbetsgivarens kvarvarande egendom består av jordbruksfastighet eller annan fastighet, som kanske inte utan olägenhet kan avyttras vid den aktuella tidpunkten.

Departementschefen. Lagförslaget i denna del anger — i överensstämmelse med vad som anförts i den allmänna motiveringen — rättsföljderna av att en rörelse läggs ned eller övergår på annan utan att denne övertar ansvaret för pensionsskulden. För kravet på inköp av pensionsförsäkring, som kan tecknas inte endast i försäkringsbolag, görs undantag i det fall pensionsrätten likväl är tryggad såsom t. ex. genom borgen från FPG. Kravet på inköp av försäkring får betydelse främst om arbetsgivaren är en fysisk person eller om arbetsgivaren är en juridisk person och rörelsen nedläggs medan organisationen består. Ett aktiebolag kan t. ex. omvandlas från ett

försäljningsbolag till ett fastighetsbolag. Är avsikten att även organisationen skall upphöra, sker däremot avvecklingen i form av likvidation. Har bolaget råd att betala sina skulder, har likvidatorn att reservera medel för pensionsskulden och att inköpa pensionsförsäkring. Har bolaget inte råd att betala sina skulder, torde likvidationen övergå i konkurs. Föreskriften om inköp av pensionsförsäkring riktar sig då till konkursförvaltaren.

Med anledning av vad som framförts i ett par remissyttranden om arbetsgivares ev. svårigheter att erlagga engångspremie föreslår jag, att tillsynsmyndigheten skall kunna medge arbetsgivaren att fullgöra sitt försäkringsåtagande under en viss kortare tidrymd. Denna synes böra bestämmas till högst tre år.

Försummar arbetsgivaren att fullgöra vad som åligger honom, bör talan mot honom kunna väckas vid domstol. Talan bör kunna väckas dels av enskild vars rätt berörs och dels av förening av arbetstagare, vilken enligt 17 § första stycket ägt välja arbetstagarnas företrädare i stiftelsens styrelse.

26 §.

Paragrafen motsvarar 4 kap. 5 § i utredningens förslag.

Utredningen. Enligt utredningen tar paragrafen närmast sikte på det konsumentkooperativa pensionssystemet. Den avser det fallet att en pensionsberättigad arbetstagare övergår från en arbetsgivare till en annan när de båda arbetsgivarna har del i samma pensionsstiftelse. Utredningen åskådliggör paragrafens innehåll med följande exempel. Arbetsgivarna A och B har del i en gemensam pensionsstiftelse. Arbetstagaren X, som är anställd hos A, vill övergå i B:s tjänst. X har erhållit ett pensionslöfte av A, och av pensionen är ett fribrev på 5 000 kronor intjänat. I samband med att X övergår i B:s tjänst, tar B i förhållande till A på sig ansvaret för pensionslöftet, vilket är liktydigt med att B ansvarar för den del av pensionen som intjänats hos A eller sålunda 5 000 kronor. Detta avtal mellan A och B har den rättsverkan att X under återopande därav kan kräva B på fullgörelse i enlighet med avtalets innehåll (tredjemansavtal).

Utredningen önskar nå det resultatet att tillgångar flyttas över från A:s del i stiftelsen till B:s del i samma stiftelse. För stiftelsens vidkommande betyder överflyttningen, att B och inte längre A blir stiftelsens motpart i fråga om X:s pensionsutfästelse. Sedan tillgångar sålunda överflyttats från A:s till B:s del i stiftelsen, skall X enligt utredningen anses anställd hos B beträffande pensionsutfästelsens rättsverkningar med verkan från dagen för anställningen hos A. En följd därav är enligt utredningen, att A:s pensionsreserv skall — oavsett att A fortfarande kan vara gäldenär i förhållande till X — minskas med det belopp som motsvarar upplupen del av pensionsutfästelsen. Beloppet skall i stället hänföras till B:s pensionsreserv.

För att förebygga missförstånd anmärker utredningen, att den omständig-

heten att B i förhållande till A övertar ansvaret för X:s pensionering, inte innebär att A utträder ur rättsförhållandet till X. För att A skall bli friskriven från sin pensionsskuld till X krävs enligt allmänna rättsgrundsatser, att X som borgenär samtyckt till skuldövertagandet.

Utredningen ger vidare instruktioner för tillsynsmyndighet vid beviljande av tillstånd till överflyttning av tillgångar. Åtgärden får inte leda till att de pensionsborgenärers intressen eftersätts, som den gemensamma stiftelsen avser att trygga. Utredningen säger sig ha förutsatt, att pensionsreserven som regel måste vara täckt både hos företrädaren och hos efterträdaren. Skulle nämligen någonderas andel i stiftelsens förmögenhet vara mindre än hans pensionsreserv, skulle ett överflyttande kunna leda till förfång för destinatarerna hos företrädaren eller för den pensionsborgenär som byter tjänst. Utredningen väljer först det fallet att underskott föreligger hos företrädaren. Skulle då hela kapitalvärdet av pensionsborgenärens fribrev överflyttas till efterträdarens del i stiftelsen, blir följden att företrädarens övriga pensionsborgenärer får sin ställning försämrad. Ligger bristen åter hos efterträdaren, skulle ett överflyttande få till följd att efterträdarens pensionsborgenärer blir delaktiga i de sålunda överflyttade tillgångarna, varigenom pensionsborgenären i fråga skulle kunna lida förfång. Inom konsumentkooperationen förutsätts också enligt utredningen, att ett enskilt företags tillgodohavande i den gemensamma stiftelsen inte får utvisa underskott i förhållande till sin pensionsreserv. Varje företag har nämligen årligen att till stiftelsen tillskjuta vad som fattas för att företagets »fond» skall motsvara pensionsreserven.

Utredningen anser det lämpligt att ge tillsynsmyndigheten befogenhet att lämna generellt tillstånd till överflyttningsåtgärder för viss tid. Skulle anledning därtill uppkomma, får tillståndet genast återkallas.

Departementschefen. För närvarande saknas regler om överflyttande av tillgångar inom en gemensam pensionsstiftelse. Att en sådan stiftelse kan ge upphov till besvärliga rättsliga problem i ett antal situationer har berörts under 10 §.

I förevarande paragraf har reglerats den situationen att en arbetstagare flyttar från en arbetsgivare till en annan, när båda arbetsgivarna har del i en gemensam pensionsstiftelse. Som utredningen framhållit tar paragrafen närmast sikte på den konsumentkooperativa pensionsstiftelsen. Departementsförslaget överensstämmer i huvudsak med utredningens förslag, som tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna.

Personalstiftelse

27 §.

Paragrafen motsvarar 1 § i utredningens förslag till lag om personalstiftelse.

Gällande rätt. I nuvarande lagstiftning används termen personalstiftelse som en sammanfattande benämning på stiftelser, som inrättas av arbetsgivare för anställdas och deras anhörigas välfärd. Personalstiftelse omfattar således både pensionsstiftelser och andra stiftelser. Begreppet bestäms i 1937 års lag på det sättet att aktiebolag får bilda stiftelse för att dit avsätta medel för anställdas och deras anhörigas välfärd annorledes än genom beredande av pension. 1961 års lag avser endast pensionsstiftelser. I skatteförfattningarna lämnas utförliga regler för personalstiftelses skattskyldighet och för arbetsgivares rätt till avdrag för avsättning till sådan stiftelse.

Utredningen. Enligt utredningens mening har personalstiftelse en funktion som förmedlare av välfärd till arbetstagare vid sidan om den välfärd, som direkt erbjuds i arbetsgivarens näringsverksamhet. Nuvarande lagstiftning om personalstiftelse, som huvudsakligen är av skatterättsligt slag, anser utredningen dock inte tillfredsställande. Utredningen pekar på det förhållandet att medel f. n. kan »lagras» i stiftelsen under obegränsad tid. Den omständigheten, att arbetsgivaren åberopat visst ändamål som grund för avsättning, hindrar honom nämligen inte från att själv bestrida samma utgift med medel ur sin egen rörelse och få avdrag även därför. Som huvudregel bör därför enligt utredningen gälla, att till personalstiftelse anslagna medel skall komma till användning inom rimlig tid.

Enligt utredningens mening bör personalstiftelseinstitutet regleras i civillag. För detta talar inte endast relationen till pensionsstiftelse utan även den omständigheten att regleringen till stor del tar sikte på rent civilrättsliga ämnen. En sak för sig är enligt utredningen, att institutet personalstiftelse ofta utnyttjas för att bereda arbetsgivaren förmåner vid beskattning.

De viktigaste momenten i en civilrättslig reglering är enligt utredningen följande.

Personalstiftelse skall ha till ändamål att i arbetsgivarens intresse främja arbetstagares eller deras efterlevandes välfärd. Denna ändamålsbestämning bör enligt utredningen ersätta nuvarande föreskrift i skatteförfattning om att stiftelsens ändamål skall vara sådant, att den skattskyldige varit berättigad till avdrag vid direkt omkostnad. Det föreslås att personalstiftelse inte heller får ha till ändamål att sörja för pensionering eller avlöning eller annan förmån, som arbetsgivaren är skyldig utge till enskild arbetstagare. Som villkor för avdrag vid beskattning bör enligt utredningen därutöver gälla att

medlen beräknas komma till användning under de närmaste åren. Detta villkor skall enligt utredningen framgå av skatteregler. Samtliga personalstiftelser föreslås bli ställda under tillsyn enligt 1929 års tillsynslag. Ett annat led i kontrollen utgör den föreslagna föreskriften, att ordföranden i stiftelsens styrelse alltid skall utses av tillsynsmyndigheten. Det nuvarande skatterättsliga kravet på kontant avsättning bibehålls. Förbud uppställs mot innehav av fordran mot arbetsgivaren även i form av återlån till arbetsgivaren av avsatta medel. Förbudet avses gälla även om fullgod säkerhet erbjuds stiftelsen. De anställda avses få ökad insyn i stiftelsen och medbestämmanderätt vid förvaltningen av stiftelsens förmögenhet. Detta skall ske genom föreskriften, att styrelsens ledamöter — ordföranden inte inräknad — skall till lika delar bestå av representanter för arbetsgivaren och arbetstagarna.

Genom nämnda bestämmelser anser utredningen sig ha förebyggt missbruk av rätten till avdrag för avsättning till personalstiftelse. Samtidigt bör det enligt utredningen tillses, att arbetsgivares benägenhet att avsätta medel till personalens bästa inte motverkas i högre grad. Utredningen erinrar om att personalstiftelse även enligt förslaget tillåts att i personalfrämjande syfte äga fast egendom, såsom semesterhem, och att detta förhållande ger arbetsgivaren avsevärda fördelar i skattehänseende i jämförelse med det fallet att sådan fastighet inköpts i rörelsen. För inköp av fastighet i rörelsen är arbetsgivaren nämligen inte berättigad till avdrag i annan form än som värdeminskningsavdrag på byggnad. Avsättning till stiftelsen betraktas däremot som kostnad och grundar därför avdragsrätt.

Personalstiftelse skall enligt utredningens förslag ha till ändamål att främja välfärd för arbetsgivarens personal. Välfärden får dock inte avse pensionering och inte heller avlöning eller annan förmån, som arbetsgivaren på grund av tjänsteavtal eller i övrigt åtagit sig att utgiva till arbetstagaren. Förslaget att utesluta sådana förmåner som arbetsgivaren är skyldig att tillhandahålla, uppbärs enligt utredningen av skatterättsliga synpunkter. Som exempel på vad som ryms under ändamålet nämner utredningen inrättande av idrottsplats eller semesterhem och utgivande av resestipendier eller studiebidrag. Den omständigheten, att välfärden skall ligga i arbetsgivarens intresse, hindrar enligt utredningen dock inte att exempelvis en idrottsplats får användas även av utomstående, förutsatt att idrottsplatsen till helt övervägande del utnyttjas av destinatarerna.

Remissyttrandena. Den föreslagna ändamålsbestämningen godtas av *Näringslivets skattedelegation*, som anser det riktigt att från ändamålet utesluta vad arbetsgivaren enligt anställningsavtal åtagit sig att utge till arbetstagare. Framtida förändringar i sådant avseende, vilka i dag inte kan förutses, kan enligt delegationen komma att förskjuta gränserna för stiftelsens ändamål. Vid sådana förskjutningar måste givetvis tillses att lagens regler inte får retroaktiv verkan.

Departementschefen. Enligt vad utredningen framhåller är det inte ovanligt, att arbetsgivare vill främja sina arbetstagares välfärd även i annat avseende än genom tryggnad av pensionering, och att detta i så fall sker genom inrättande av särskild s. k. personalstiftelse. Av utredningens betänkande kan inhämtas att antalet personalstiftelser (såväl bundna som fria) uppgår till omkring 500 och att stiftelsernas förmögenhet år 1961 utgjorde omkring 95 miljoner kronor. Att personalstiftelse används som instrument för främjande av anställdas välfärd beror främst på att avsättning till sådan stiftelse berättigar till avdrag vid beskattning även i fall, då motsvarande utbetalning direkt från arbetsgivarens rörelse inte föranleder sådant avdrag. För avdragsrätt fordras inte heller att arbetsgivaren — såsom fallet är beträffande pensionering — lämnat utfästelser om förmåner, som skall tryggas av stiftelseförmögenheten.

Institutet personalstiftelse är reglerat i civillag endast såvitt avser bunden personalstiftelse. Sådan hänförs under 1937 års lag, som alltså avser både pensions- och personalstiftelser. I skatteförfattningarna lämnas utförliga regler om personalstiftelses skattskyldighet och om arbetsgivares rätt till avdrag för avsättning till personalstiftelse.

Enligt utredningens mening är det från allmän synpunkt angeläget att institutet personalstiftelse regleras i samband med den föreslagna lagstiftningen om tryggnad av pensionsutfästelser. En sådan reglering bör tillgodose dels önskemålet om en klar gränsdragning mellan pensionsstiftelse och stiftelse, som främjar annan välfärd än pensionering, dels arbetstagares intresse av att vinna inflytande i stiftelsen och dels det allmännas intresse av att avdragsrätten vid taxering inte utnyttjas på sätt som inte åsyftas. Regleringen bör enligt utredningen ha som förebild förslaget till reglering av pensionsstiftelse. Den omständigheten, att regleringen som nämnt tillgodoser ett starkt skatteintresse, hindrar enligt utredningen inte att reglerna meddelas i civillag. De ämnen som avses med regleringen är nämligen i stort av civilrättslig natur.

Jag ansluter mig till utredningens ståndpunkt och förordar att en lagreglering genomförs efter i huvudsak de riktlinjer utredningen uppdragit. Utredningens syfte att utforma de till sin huvudsakliga natur civilrättsliga reglerna så, att de samtidigt kan uppfylla de krav som från skatterättslig synpunkt ställs för att personalstiftelsen skall vara skattefri och att arbetsgivarens avsättning skall leda till skatteavdrag, finner jag ändamålsenligt.

I första stycket av förevarande paragraf definieras begreppet personalstiftelse. Departementsförslaget avviker från utredningens förslag på denna punkt endast i redaktionellt hänseende. Definitionen har nämligen i departementsförslaget anpassats till motsvarande beskrivning i 9 § av pensionsstiftelse.

Andra stycket motsvarar bestämmelsen i 10 § första stycket om pensionsstiftelse.

28 §.

Paragrafen motsvarar 3 § i utredningens förslag till lag om personalstiftelse.

Utredningen. Enligt gällande skatterätt får avdrag ske för avsättning till personalstiftelse endast under förutsättning, att avsättningen sker genom att kontanter, aktier, obligationer eller därmed jämförliga tillgångar överlämnas. Som ett uttryck för denna ståndpunkt föreslår utredningen, att stiftelsens tillgångar skall vara helt oåtkomliga för arbetsgivaren. Återlån bör därför inte få äga rum. Stiftelsen kan emellertid vid lagens ikraftträdande äga fordran mot arbetsgivaren, vilken uppkommit genom återlån. Denna situation behandlas i övergångsbestämmelserna. Rörande innehav av annan tillgång än fordran hänvisar utredningen till motsvarande paragraf i kapitlet om pensionsstiftelse.

Vid bedömande av vilka tillgångar personalstiftelse kan inneha blir enligt utredningen vidare av betydelse en bestämmelse som föreslagits i punkt 2 a av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen om att stiftelsens medel måste beräknas komma till användning under de närmaste åren efter avsättningen. Därav framgår, att till personalstiftelse i princip inte kan överlämnas fast egendom avsedd att användas i arbetsgivarens rörelse.

Remissyttrandena. Det föreslagna förbudet mot återlån kritiserar av *Sve-riges advokatsamfund*, *Lantbrukets skattedelegation* och *SHIO*. Enligt advokatsamfundet saknas klar motivering till att skillnad skall råda mellan pensions- och personalstiftelse. I den mån anledningen är att söka i den skatterättsliga föreskriften om att medlen måste beräknas komma till användning inom de närmaste åren efter avsättningen (anvisningarna, punkt 2 a till 29 § kommunalskattelagen), kan paragrafen förses med tillägg att stiftelsens kapital får placeras endast i lättrealiserbara tillgångar. Även enligt skattedelegationen saknas anledning att hindra återlån från personalstiftelse. Utlåningstiden begränsas ändå av att likvida medel inte kan ligga kvar hos stiftelsen under längre tid med hänsyn till de regler som gäller för arbetsgivares avdragsrätt för avsättning till stiftelsen. Inte heller har stiftelsen enligt vad som följer av hänvisningen till motsvarande bestämmelse för pensionsstiftelse rätt att ta emot egendom på villkor, som begränsar stiftelsens befogenhet att förfoga över denna tillgång. Denna bestämmelse är dock i och för sig tvivelaktig, anser delegationen, eftersom den skulle kunna hindra en stiftelse från att ta emot en fastighet avsedd som semesterhem, såvida arbetsgivaren ställer det villkoret att fastigheten verkligen skall utnyttjas såsom semesterhem och inte utan vidare får avyttras. Det måste föreligga möjlighet för arbetsgivare att förknippa ett sådant överlämnande med villkor, som överensstämmer med definitionen på personalstiftelse, understryker delegationen. Liknande synpunkter anförs av *SHIO*.

Departementschefen. Paragrafen behandlar personalstiftelses rätt att innehålla fordran mot arbetsgivaren och dess möjligheter att placera sina tillgångar. Enligt utredningen bör här gälla samma normer som för pensionsstiftelse med ett undantag. Undantaget avser stiftelses utlåning av medel till arbetsgivaren. Sådan utlåning vill utredningen förbjuda. Till grund för det föreslagna förbudet anför utredningen, att det är angeläget att motverka eventuell benägenhet från arbetsgivarens sida att göra en avsättning i huvudsakligt syfte att »lagra» obeskattade medel i stiftelsen. Utredningen fäster uppmärksamheten på att arbetsgivaren här — till skillnad från vad fallet är beträffande pensionsstiftelse — inte behöver ha gjort utfästelser om de förmåner som skall tryggas av stiftelsen. Förbudet mot återlån bör enligt utredningen verka i den riktningen att de avsatta medlen verkligen kommer till användning för åsyftat ändamål. Utredningens förslag på denna punkt kritiserar av ett par remissinstanser. Med hänsyn till de nu angivna speciella synpunkter, som onekligen gör sig gällande beträffande till personalstiftelse avsatta medel, finner jag mig emellertid böra biträda utredningens förslag.

Jag vill instämma i vad Lantbrukets skattedelegation anfört om att en arbetsgivare, som t. ex. överlämnat en fastighet avsedd för semesterhem, bör kunna vara säker på att fastigheten verkligen kommer att utnyttjas i enlighet med syftet. Enligt min mening är det här inte fråga om att arbetsgivaren ställer ett villkor i den meningen att han förbehåller sig vissa rättigheter eller nyttigheter. Hans åtgärd bör hellre betraktas på det sättet att han inom stiftelsens ram ger en ändamålsbestämmelse rörande stiftelsens disposition av fastigheten.

29 §.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 4 § i utredningens förslag till lag om personalstiftelse.

Utredningen. Enligt utredningen bör stiftelse normalt fullgöra sitt ändamål genom att gottgöra arbetsgivaren för utgifter, som denne haft inom ramen för stiftelseändamålet. Denna uppfattning anser utredningen vara gällande rätts. Utredningen påpekar att gottgörelse utgör skattepliktig inkomst för arbetsgivaren, när den inte tas ur medel som redan förut beskattats hos arbetsgivaren.

Har stiftelsen medel kvar, sedan arbetsgivaren utnyttjat sin rätt till gottgörelse vid ett visst tillfälle, bör stiftelsen själv äga förfoga över dessa genom utbetalning inom ramen för stiftelseändamålet.

Personalstiftelses hela förmögenhet bör enligt utredningen i princip stå till förfogande för gottgörelse så långt den behövs. Likväl bör undantag göras för det fall att stiftelsen äger fast egendom som används för arbetstagarernas välfärd, t. ex. till ett semesterhem. Den del av stiftelseförmögenhe-

ten, som är »låst» i sådan egendom bör inte mot stiftelsens vilja få utnyttjas för gottgörelse. Inte heller bör stiftelse genom gottgörelse fränhändas medel, som fordras för underhåll och skötsel av sådan egendom eller anläggning under de närmaste åren.

Liksom fallet är med gottgörelse ur pensionsstiftelse får gottgörelse ur personalstiftelse avse arbetsgivarens utgifter under hans aktuella räken-skapsår. För arbetsgivare, som i skattehänseende beräknar sin inkomst enligt bokföringsmässiga grunder, skall gottgörelse enligt utredningen avse kostnad och inte utgift.

Remissyttrandena. Förslaget att personalstiftelse i första hand skall gottgöra arbetsgivaren för utgifter, som denne haft inom ramen för stiftelsens ändamål, har tilldragit sig stort intresse. Några remissinstanser anser att stiftelsens tryggandeuppgift bör komma i främsta rummet och detta t. o. m. i högre grad än som föreslagits av utredningen, medan andra gjort gällande att stiftelsens beredandefunktion förtjänar större beaktande än förslaget anger.

Till den första gruppen kan räknas *överståthållarämbetet*, som framhåller att den stiftelsen tillerkända förfoganderätten hindrar arbetsgivaren att sammanföra medel genom successiva avsättningar för ett mera kostnadskrävande företag till personalens välfärd. Även *Lantbrukets skattedelegation* uppmärksammar relationen mellan arbetsgivaren och stiftelsen och anser det nödvändigt, att arbetsgivaren inom ramen för stiftelsens ändamål har rätt att disponera stiftelsens medel och bestämma tidpunkten för dessas användande, eftersom hans rätt till avdrag vid taxering annars kan komma i fara på grund av de föreslagna anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen (avdrag förutsätter att medlen kan beräknas komma till användning under de närmaste åren). Delegationen frågar sig vad som händer om den plan arbetsgivaren framlagt inför taxeringsmyndigheten, med uppgift om i vilken takt medlen avses skola förbrukas, inte följs på grund av att stiftelsens styrelse underlåter att disponera medlen enligt planen. Även annars kan konfliktsituationer uppkomma, nämligen om stiftelsen disponerat medlen för annat ändamål än arbetsgivaren avsett.

Till stöd för uppfattningen att stiftelsen bör ha större rätt att bestämma över sina medel (beredandefunktion) uttalar sig *riksskattenämnden*, *TCO* och *Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund*. Riksskattenämnden finner det naturligare att stiftelsen själv i första hand får göra direkta utbetalningar inom ramen för ändamålet.

Kammarrätten påpekar, att personalstiftelse i allmänhet fungerar såsom beredandestiftelse och att, då någon ändring däri inte torde ha avsetts, detta förhållande bör komma till klarare uttryck i lagtexten.

Även *Skånes handelskammare* anser, att förslaget inte gör någon klar åtskillnad mellan stiftelser, som har karaktär av pantstiftelser, och såda-

na som är att betrakta som beredandestiftelser. Konsekvensen kan bli att styrelsen, när den fattar beslut om användning av stiftelsens medel, måste beakta arbetsgivarens rätt att när som helst begära gottgörelse för utgifter som han haft inom ramen för stiftelsens ändamål. Inte heller framgår det enligt handelskammarens uppfattning hur bestående stiftelser av beredandekaraktär skall behandlas efter den nya lagens ikraftträdande.

Departementschefen. Den fråga, som tilldragit sig det största intresset beträffande personalstiftelser, är stiftelsens relation till arbetsgivaren. Enligt utredningen bör stiftelsen normalt fungera så, att den i första hand lämnar arbetsgivaren gottgörelse för dennes utgifter inom stiftelseändamålets ram. Om medel finns tillgängliga, sedan gottgörelse vid visst tillfälle utgått, bör stiftelsen själv enligt utredningen förfoga över dessa. Detta förslag biträds av vissa remissinstanser, som anser att en sådan ordning är nödvändig för att arbetsgivarens syfte med avsättningarna skall kunna förverkligas. Det påpekas också att utredningens övriga förslag till lagstiftning bygger på en sådan ståndpunkt. Andra remissinstanser åter hävdar, att stiftelsen bör ha större bestämmanderätt över avsatta medel än utredningen föreslagit.

Utredningens framhävande av stiftelsens funktion att lämna gottgörelse till arbetsgivaren för dennes utgifter inom ramen för stiftelsens ändamål synes vara ett av uttrycken för utredningens grunduppfattning, att personalstiftelse är ett instrument för arbetsgivaren att förmedla annan välfärd till arbetstagarna än sådan som erbjuds dem direkt i rörelsen. Stiftelse bör därför inte få handla så, att arbetsgivarens intentioner motverkas eller görs om intet. Jag ansluter mig till denna principiella uppfattning och förordar, att gottgörelseregeln utformas i huvudsaklig överensstämmelse med utredningsförslaget. I departementsförslaget har dock — bl. a. med hänsyn till vad som anförts vid remissbehandlingen — gottgörelsesynpunkten ansetts böra komma till ännu tydligare uttryck. Detta har ansetts kunna ske genom att stiftelsen ges rätt att förfoga över avsatta medel, sedan arbetsgivaren tagit ut gottgörelse för visst räkenskapsår, endast om det klart framgår, att arbetsgivaren inte kommer att få anledning att ta ut ytterligare gottgörelse ur stiftelsen under de närmaste åren. Som lämplig överblickbar tidrymd föreslås tre år.

Det förhållandet, att stiftelsens medel skall användas till gottgörelse för arbetsgivarens utgifter inom ramen för stiftelsens ändamål, får inte ovillkorligen innebära, att arbetsgivaren äger göra anspråk på all stiftelsens egendom. I likhet med utredningens förslag uppställer departementsförslaget vissa inskränkningar. Krav på gottgörelse får sålunda inte utan vidare föranleda, att stiftelsen mot sin vilja nödgas avstå från fast egendom, som anslagits till främjande av ett visst ändamål, såsom ett semesterhem.

30 §.

Paragrafen motsvarar 2 § och 5—7 §§ i utredningens förslag till lag om personalstiftelse.

Utredningen. I sitt förslag rörande styrelses sammansättning hänvisar utredningen till motsvarande föreskrifter för pensionsstiftelse. På en punkt föreslås dock avvikelse. Ordförande i personalstiftelse skall alltid finnas och skall förordnas av tillsynsmyndigheten. Förslaget är enligt utredningen ett uttryck för de skatterättsliga önskemålen, att det allmänna skall få kontroll över att stiftelsens medel används på rätt sätt och i rätt tid.

I övrigt föreslår utredningen, att i huvudsak samma ordning skall tillämpas på personalstiftelser som på pensionsstiftelser.

Remissyttrandena. Förslaget att ordförande alltid skall utses av tillsynsmyndigheten godtas av *Näringslivets skattedelegation* och *Familjeföretagens förening* under förutsättning att avsättning till stiftelse blir skattefri på sätt föreslagits. Föreningen har dock ifrågasatt om den föreslagna ordningen bör vara obligatorisk.

Förslaget avstyrks av övriga remissinstanser, som yttrat sig i frågan. Enligt *Lantbrukets skattedelegation* motiveras förslaget av de skatterättsliga önskemålen att det allmänna skall få full kontroll över att stiftelsens medel används på rätt sätt och i rätt tid. Delegationen frågar sig, om ordförandens uppgift skall vara av fiskalt slag, och anför vidare. Delegationen har den uppfattningen att, eftersom personalstiftelsen skall vara ställd under tillsyn, det allmänna på den vägen rimligen bör kunna skaffa sig tillräcklig insyn i att stiftelsens medel blir rätt använda. Det uttalade motivet skulle innebära att den av tillsynsmyndigheten utsedde ordföranden närmast hade att fullgöra en fiskal uppgift i sitt arbete i personalstiftelse. Detta medför antingen att taxeringsmyndigheternas allmänna granskningsrätt över de åtgärder stiftelsestyrelsen vidtar skjutes åt sidan eller också att, om taxeringsmyndigheterna hyser annan uppfattning om vidtagna åtgärder, styrelseordföranden rimligen måste lämna sitt uppdrag. Det lär också kunna inträffa att varken arbetsgivaren eller arbetstagarna hyser förtroende för den av tillsynsmyndigheten utsedde ordföranden, varvid arbetet i personalstiftelsens styrelse kan försvåras. Delegationen kan därför icke godta att tillsynsmyndigheten skall utse styrelseordförande i personalstiftelse, i synnerhet mot bakgrunden av den motivering som lämnats för förslaget. Det kan däremot enligt delegationens uppfattning vara rimligt, att arbetsgivaren och arbetstagarna gemensamt skall utse ordföranden och först om dessa icke kan enas tillsynsmyndigheten skall lämna förslag till neutral ordförande.

Även *Sveriges advokatsamfund* finner det främmande att ordföranden skall fungera som ett slags statens kontrollant och föreslår att styrelsen

utses efter de regler, som avses skola gälla för pensionsstiftelse. *Svensk industriförening* hävdar, att det allmännas skatteintresse tillgodoses genom befogenheten för tillsynsmyndigheten att utse revisor, då anledning därtill finns, samt att förslaget sannolikt kommer att inverka negativt på samarbetet inom styrelsen därigenom att övriga styrelseledamöter kommer att känna sig övervakade av ordföranden. Enligt *Skånes handelskammare* saknas skäl att avvika från gängse normer i fråga om utövande av tillsyn. Att märka är också att avsättning till personalstiftelse innebär att arbetsgivaren definitivt avhänder sig medlen. Även *Kooperativa förbundet* finner övertygande skäl tala för att styrelse utses i enlighet med vad som avses gälla för pensionsstiftelse.

Departementschefen. Departementsförslaget bygger på den uppfattningen att reglerna för personalstiftelse så långt möjligt bör överensstämma med motsvarande regler för pensionsstiftelse. Paragrafen räknar upp de regler om pensionsstiftelse, som skall tillämpas på personalstiftelse. Med anledning av den kraftiga kritik som riktats mot utredningens tanke att ordförande i personalstiftelses styrelse — oberoende av parternas uppfattning — alltid skall utses av tillsynsmyndigheten, finner jag inte skäl att på bekostnad av enhetlighet och likformighet göra avsteg från den i 16 § föreslagna ordningen beträffande utseendet av ordförande i pensionsstiftelse. Utredningens farhågor, att frånvaron av specialreglering i fråga om personalstiftelse skulle kunna få menliga följder, synes mig överdrivna bl. a. med hänsyn till övriga bestämmelser.

I fråga om fördelning av medel efter likvidation bör gälla, att sedan personalstiftelses egna skulder betalats, återstående medel används till välfärd för dem som omfattas av ändamålet med stiftelsen.

Tillsyn

31—33 §§.

Paragraferna motsvarar 5 kap. 1—3 §§ i utredningens förslag till lag om tryggnad av pensionslöften.

Departementschefen. Som jag framhållit i den allmänna motiveringen bör pensions- och personalstiftelser stå under tillsyn av länsstyrelse. Behövliga närmare föreskrifter ges i förevarande paragrafer.

I 31 § föreskrivs att tillsynsmyndighet skall vara länsstyrelsen i det län, där arbetsgivaren har sitt hemvist. Utredningen har påpekat att frågan var arbetsgivarens hemvist är beläget, skall avöras med ledning av rättegångsbalkens regler om laga domstol. För arbetsgivare, som är fysisk person, är hemvistet mantalsskrivningsorten. Är arbetsgivaren juridisk person, anses den ort som hemvist, där styrelsen har sitt säte.

Är stiftelse gemensam för flera arbetsgivare, bör länsstyrelsen i det län vara tillsynsmyndighet, där den arbetsgivare har sitt hemvist, som har den största andelen i stiftelsen.

I sammanhanget bör påpekas, att tillsynsmyndigheten har vissa uppgifter i samband med att näringsverksamhet upphör. Tillsynsmyndighet i det fall, som avses i 23 §, är länsstyrelsen i det län, där den överlåtande arbetsgivaren har sitt hemvist. I det fall som avses i 24 § är förhållandet naturligtvis detsamma.

Följande paragraf, 32 §, upptar en bestämmelse, som klargör att reglerna i 1929 års lag i tillämpliga delar skall gälla beträffande tillsynsmyndighetens närmare åligganden och befogenheter i fråga om pensions- och personalstiftelser. I de delar, där tryggandelagen innehåller regler, som kompletterar och delvis ändrar tillsynslagens system, skall alltså myndigheten förfoga över de medel, som den sistnämnda lagen anger.

Den sista paragrafen, 33 §, slår endast fast att samma klagorätt som föreligger i fråga om avgöranden enligt 1929 års lag i allmänhet bör föreligga i fråga om tillsynsmyndighetens beslut i ämnen, som ligger utanför 1929 års lag.

Enligt min mening bör besvär i ämnen, som tryggandelagen omfattar, upptas och avgöras av regeringsrätten. För en sådan lösning talar fr. a. sambandet med 1929 års lag. Mål som angår denna lag prövas nämligen också av regeringsrätten.

Övergångsbestämmelser

Departementschefen. 1. Som jag tidigare framhållit, bör den nya lagstiftningen träda i kraft den 1 mars 1968. Valet av detta datum är framför allt betingat av intresset att åstadkomma en lämplig samordning med de bestämmelser som för skatterättens vidkommande avses komplettera de nu föreslagna civilrättsliga reglerna.

Genom den nya lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m. upphävs 1937 års och 1961 års lagar i den mån särskilda övergångsbestämmelser inte föreskriver att äldre lag skall fortsätta att gälla.

2. Enligt 9 § är endast sådan stiftelse pensionsstiftelse, som uteslutande har till ändamål pensionering av arbetstagare. F. n. finns en del stiftelser, vilka utom pensionering tillgodoser även sådana ändamål som enligt departementsförslaget bör omfattas av särskild personalstiftelse. En sådan s. k. blandad stiftelse avses i samband med lagstiftningens ikraftträdande bli uppdelad på en pensionsstiftelse och en personalstiftelse. I första hand bör då stiftelsens tillgångar tillföras pensionsstiftelsen, så att stiftelsens ursprungliga skuld och den pensionsskuld, som stiftelsen tryggar, blir täckt. Övriga medel utgör personalstiftelse, men endast om de kan anses vara tillräckliga att tjäna eget ändamål under särskild förvaltning.

3. Bland övergångsbestämmelserna behandlar punkterna 3—6 det väsentligaste övergångsproblemet vid den nya lagstiftningens ikraftträdande, nämligen de frågor som uppkommer vid omvandlingen av reversstiftelse till spär-rad skuldpost i arbetsgivarens bokföring.

Punkten 3 innehåller huvudregeln att pensionsstiftelse, vilken är knuten till aktiebolag eller annat rättssubjekt, som avses i 5 § första stycket första punkten, genom lagstiftningens ikraftträdande förlorar varje fordran mot arbetsgivaren, för vilken säkerhet inte är ställd. Detta innebär i praktiken att alla vanliga reversfordringar mot arbetsgivaren upphör där denne är sådant rättssubjekt som nyss sagts. Likaså utsläcks fordringar, som avser arbetsgivarens åtaganden enligt allmän pensionsplan, dvs. främst fordringar på grund av hans PRI-åtaganden (jfr 5 § första stycket andra punkten).

Den omständigheten att pensionsstiftelses fordran upphör påverkar inte principiellt arbetsgivarens skuld till arbetstagarna på grund av givna pensionsutfästelser. Denna skuld kvarstår utan att det särskilt behöver påpekas. Har pensionsstiftelse egen skuld av något slag, t. ex. på grund av pensionsutfästelser, som stiftelsen gett innan 1961 års lag trädde i kraft, dvs. under tid då s. k. beredandestiftelser var tillåtna, bör ansvaret för denna emellertid övertas av arbetsgivaren.

I det fall att upplupen del av pensioner, som stiftelsen själv utfäst, tillsammans med stiftelsens övriga skulder överstiger beloppet av den fordran, som upphört, bör arbetsgivaren äga skriva ned utfästelserna till att avse pensioner med sammanlagt kapitalvärde motsvarande skillnaden mellan fordringsbeloppet och stiftelsens övriga egna skulder. Detta bör dock endast få ske i normalfallet, dvs. när ingen egendom finns kvar i pensionsstiftelsen efter reversfordringarnas upphörande. Arbetsgivaren bör alltså inte behöva infria beredandestiftelses pensionsutfästelser i större utsträckning än som motsvarar den skuld han åtagit sig gentemot stiftelsen. I det mer ovanliga fallet, att det finns kvar tillgångar i pensionsstiftelsen sedan de reversfordringar, för vilka säkerhet inte ställts, upphört att gälla, svarar stiftelsen självfallet för sådana utfästelser, som inte övertagits av arbetsgivaren.

Man bör kunna begära av arbetsgivaren, att han underrättar pensionsborgenären om nedskrivning. Försummar han detta, bör arbetsgivaren därför bli ansvarig för den pension, som var intjänad den 1 mars 1968. Underrättelse skall avsändas i så god tid att den kommer borgenären tillhanda före den 1 mars 1969. Har arbetsgivaren inte tillgång till borgenärens adress, eller kan han av annan anledning inte nå borgenären med underrättelse, bör han, om han vill undgå ansvar, före sistnämnda dag införa underrättelsen i tidning inom orten.

4. Följden av att arbetsgivarens skuld till pensionsstiftelse upphör enligt 3 bör i princip vara att motsvarande belopp upptas under ett särskilt skuldkonto. Beloppet skall sedermera redovisas i balansräkningen såsom en skuldpost under rubriken Avsatt till pensioner. Hade pensionsstiftelsen egna skul-

der, vilka arbetsgivaren övertagit och som inte avser pension, bör dock naturligtvis belopp, som motsvarar dessa skulder, inte upptas under ifrågavarande konto.

6. I princip skulle det självfallet ha varit tilltalande om den förordade reformen kunnat innebära att alla reversfordringar mot arbetsgivare i pensionsstiftelser bragtes att upphöra. Vissa stiftelser, som grundats av andra arbetsgivare än aktiebolag och liknande rättssubjekt och som inte avser planpensioner, förfogar emellertid över reversfordringar mot arbetsgivaren. Det skulle från tryggandesynpunkt vara mindre lämpligt, om stiftelsens fordran i detta fall upphörde utan att arbetsgivarens utfästelse samtidigt tryggades på annat sätt. Med hänsyn härtill bör föreskrivas, att sådana reversfordringar får bestå inom ramen för det nya pensionsstiftelsesystemet. Några ytterligare reversavsättningar bör dock inte godtas.

I detta sammanhang bör påpekas, att pensionsstiftelse, som är knuten till affärs- eller sparbank eller till jordbrukskreditkassa, ofta står som innehavare av fordringar mot arbetsgivaren enligt motbok. Med hänsyn till de soliditetskrav som lagstiftningen uppställer i fråga om bankrörelse finns knappast anledning att från tryggandesynpunkt reagera mot att ifrågavarande stiftelser behåller sina motboksfordringar inom ramen för ett realstiftelsesystem. Fortsatt avsättning enligt den tidigare ordningen torde kunna ske genom återlån, varvid tillsynsmyndigheten synes oförhindrad medge att särskild säkerhet inte behöver ställas.

11—12. Dessa föreskrifter motsvarar övergångsbestämmelser till 1961 års lag.

14. I gällande rätt finns inga bestämmelser om fri stiftelses likvidation, då arbetsgivaren upphör med sin rörelse. Man kan därför förutsätta, att det finns ett antal pensionsstiftelser, som inte längre är knutna till någon arbetsgivare, beroende på att arbetsgivarens rörelse likviderats utan att likvidationen fått omfatta stiftelsen. För sådana stiftelser är rättsläget i hög grad flytande. Syftet med förevarande bestämmelse är att åstadkomma en lämplig anpassning till de föreslagna likvidationsreglerna. Som regel torde stiftelsen böra likvidera men stundom kan förhållandena vara sådana, att stiftelsen hellre bör knytas till någon arbetsgivare. Riktmärket vid prövningen bör vara hänsynen till destinatärernas bästa.

15. Det torde finnas ett mindre antal pensionsstiftelser, som erhållit sina tillgångar genom avsättning, för vilken vid taxering avdrag inte begärts eller erhållits. Det kan exempelvis ha varit fråga om testamente eller donation till stiftelsen från någon arbetsgivaren närstående person, såsom styrelseledamot i ett aktiebolag. Även i annat fall kan förhållandena vara sådana, att stiftelseurkundens regler beträffande stiftelsen inte bör frångås. För sådana sällsynta fall skapas här möjlighet att undanta stiftelsen från den föreslagna lagregleringen.

Förslaget till ändring i 17 kap. handelsbalken**4 §.**

Departementschefen. Enligt denna paragraf gäller förmånsrätt för fordran på lön eller pension, som tillkommer arbetstagare eller pensionstagare på grund av tjänst eller annan arbetsanställning, dock inte för längre tid än sammanlagt ett år och inte heller för längre tid tillbaka än ett år innan konkursansökningen gjordes.

Som jag framhållit i den allmänna motiveringen bör bestämmelserna i denna paragraf om förmånsrätt inte undergå någon mer betydande ändring. Utredningen har föreslagit en mindre justering av paragrafens första stycke, som innebär att förmånsrätten för arbetstagares lön utsträcks till att avse utestående försäkringsavgift för sista året för privat pension åt gäldenärens arbetstagare. Tillägget tar sikte på det fall, att arbetsgivaren tecknat pensionsförsäkring för arbetstagaren och i förhållande till försäkringsinrättningen åtagit sig att betala premierna. Härigenom skapas ett rättsförhållande mellan försäkringsinrättningen och arbetsgivaren. I praxis har varit föremål för bedömande, huruvida inrättningen för krav på oguldna avgifter kan åtnjuta förmånsrätt enligt 4 §. Som grund för sådan talan har då åberopats, att arbetsgivarens betalning av försäkringsavgifterna är att jämföras med betalning av lön. Sådan talan har bifallits av enhälliga domstolar (se NJA 1956 s. 719). Utredningens förslag avser att i anslutning till denna praxis ge förmånsrätt för obetalda avgifter för pensionsförsäkring för ett år. Den föreslagna bestämmelsen avser däremot inte avgifter för allmän tilläggspension. Jag biträder utredningsförslaget.

I anslutning till förslaget att 1937 års lag skall upphävas föreslår jag vidare att nuvarande bestämmelse i 17 kap. 4 § andra stycket handelsbalken om förmånsrätt för fordran som tillkommer sådan pensionsstiftelse som bildats enligt nämnda lag utgår. Dessutom föreslås beträffande bestämmelserna i andra stycket en omformulering, som i materiellt hänseende nära ansluter till utredningens uppfattning av gällande rätt. Förmånsrätt skall sålunda gälla för pensionsposter, som förfallit till betalning före eller under kursen fram till den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag är att räkna. Mer än ett års pension får dock inte sammanlagt bevakas med denna förmånsrätt.

Till andra stycket har fogats en föreskrift om att förmånsrätten i vissa fall får avse fordran på pension, som intjänats hos en tidigare arbetsgivare. Som utredningen påpekat torde enligt gällande rätt förmånsrätt vara förenad med fordran endast så länge fordringen görs gällande mot den ursprungliga gäldenären. Överlåter gäldenären sin skuld till annan, torde borgenären inte äga rätt att hävda förmånsrätten mot den nya gäldenären.

Däremot består förmånsrätten vid byte av borgenär. Jag har föreslagit att, om ansvaret för pensionsutfästelse överflyttats på någon som övertar näringsverksamhet, pensionsborgenär beträffande utfästelsens rättsverkningar är att anse som anställd hos efterträdaren från dagen för anställningen hos företrädaren. Denna bestämmelse bör återverka på förmånsrätten, så att fordran på pension, som intjänats hos föregående arbetsgivare, gäller med förmånsrätt i efterträdarens konkurs.

6 a §.

Departementschefen. I överensstämmelse med vad jag har anfört i den allmänna motiveringen upptar departementsförslaget i 17 kap. handelsbalken en ny paragraf, som syftar till att ge vissa äldre pensionsborgenärer en särskild förmånsrätt för sina pensionsfordringar. Denna särskilda förmånsrätt föreslås ligga mellan fastighetsinteckning och företagsinteckning och har tagits upp i en ny paragraf, betecknad 6 a §. Paragrafen avser till skillnad från 4 § pension, som inte är förfallen till betalning den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag är att räkna i konkursen. I lagtexten har detta förhållande uttryckts med orden »fordran på framtida pension», varvid samtidigt är att uppmärksamma bestämmelsen i 139 § konkurslagen, till vilken jag återkommer.

Den nya förmånsrätten är, som jag har anfört i den allmänna motiveringen, avsedd för vissa äldre arbetstagare som inte äger uppbära full allmän tilläggspension. Den omfattar sålunda arbetstagare som är födda år 1907 eller tidigare.

Den föreslagna förmånsrätten gäller vidare som jag anfört tidigare för begränsade belopp. Denna begränsning har uttryckts sålunda att intjänad del av utfäst pension (fribrev) inte får antas gälla högre årlig pension än som motsvarar ett basbelopp enligt lagen om allmän försäkring. Kapitalvärdet av detta fribrev framräknas med ledning av 139 § konkurslagen. Innefattar pensionsutfästelse inte bara ålderspension utan även familjepension och invalidpension, beräknas varje pensionsslag för sig.

Till grund för de föreslagna bestämmelserna i denna paragraf om en särskild förmånsrätt ligger som framgått tidigare uppfattningen, att vissa grupper av arbetstagare som saknar full allmän tilläggspension bör genom en särskild förmånsrätt i arbetsgivarens konkurs bli tillförsäkrade en årlig pension om högst ett basbelopp. Därav följer att avdrag bör göras för sådan pension som arbetstagaren kan uppbära utan bevakning i konkursen. I enlighet härmed föreskrivs att avdrag skall göras för upplupen del av pension, som genom arbetsgivarens försorg tillkommer arbetstagaren genom privat pensionsförsäkring eller p. gr. a. allmän pensionsplan. En följd härav blir, att pension som grundas på allmän pensionsplan överhuvud inte kommer att omfattas av förmånsrätt enligt paragrafen.

Beträffande bestämmelsen i andra stycket får jag hänvisa till vad jag anfört under 4 §.

11 §.

Departementschefen. Som jag har anfört i den allmänna motiveringen anser jag övervägande skäl tala emot att införa en generell förmånsrätt för pensionsfordringar enligt 17 kap. 11 § handelsbalken. Departementsförslaget upptar sålunda till skillnad från utredningens förslag inte någon bestämmelse härom.

Med hänsyn till att den föreslagna lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m. m. skall träda i stället för 1937 års lag, bör den nuvarande bestämmelsen i 17 kap. 11 § tredje stycket om förmånsrätt för bundna pensionsstiftelser utgå.

Förslaget till lag om ändring i konkurslagen

28 a — 29 §§.

Gällande rätt. I samband med tillkomsten av 1937 års lag om bundna pensionsstiftelser infördes i konkurslagen bestämmelser om återvinning av avsättning till sådan stiftelse. Enligt 28 a § föreligger återvinningsrätt, om aktiebolags borgenärer finnes ha lidit märklig skada genom att medel överförts till stiftelsen och konkursansökningen gjorts inom 180 dagar efter det överföringen vunnit publicitet.

Enligt 29 § föreligger i princip återvinningsrätt, om gäldenären inom 60 dagar före konkursansökningen betalt skuld, som inte var förfallen vid betalningstillfället eller betalt skuld på annat sätt än med pengar eller andra vanliga betalningsmedel eller lämnat pant för skuld, vid vars tillkomst sådan säkerhet inte betingats.

Utredningen. Utredningen anför att avsättning till bunden pensionsstiftelse enligt 28 a § likställs med gåva i återvinningshänseende med hänsyn till att sådan avsättning ansetts ske med vinstmedel. Utredningen framhåller att det vid 1953 års riksdag väcktes motioner (I: 40 och II: 51) om att i konkurslagen borde införas en bestämmelse, att medel, som avsatts till pensionsstiftelse, i återvinningshänseende skall behandlas som vederlagsdisposition och alltså inte jämföras med gåva. Första lagutskottet (L'U 36) anförde i sitt utlåtande över motionerna bl. a. att de skäl, som motiverade återvinningsregeln i 28 a § konkurslagen alltjämt måste anses beaktansvärda. Att för alla situationer upphäva denna regel syntes inte möjligt utan att åsidosätta andra borgenärs berättigade intressen. Å andra sidan kunde enligt utskottet skäl obestriddligen anföras till stöd för att skilja på olika fall med hänsyn till de skilda betingelser, under vilka överföringarna av medel till stiftelsen ägt rum.

Även enligt utredningens mening bör vid återvinning beaktas själva anledningen till att avsättning skett till pensionsstiftelse. Har avsättningen skett i syfte att täcka pensionsreserven saknas enligt utredningen skäl att jämställa avsättningen med gåva i återvinningshänseende. Tvärtom synes det då naturligt att bedöma förhållandet på samma sätt som när en gäldenär betalat gäld, som inte är förfallen, eller lämnat pant för gäld, vid vars tillkomst sådan säkerhet inte betingats. Utredningen föreslår att i sådant fall avsättningen bedöms med stöd av 29 § konkurslagen. Har däremot medel överlämnats till stiftelsen i sådan utsträckning att stiftelsen erhållit överskott på kapitalet eller sålunda medel utöver vad som enligt tryggandelagen betingas av syftet att trygga arbetsgivarens pensioner, är jämförelsen med gåva enligt utredningen alltför adekvat. Avsättningens karaktär bör enligt utredningen bedömas med utgångspunkt från läget vid avsättningstidpunkten.

Efter de nu anförda riktlinjerna har utredningen utformat sitt förslag till ändring i 28 a och 29 §§. Avsättning till personalstiftelse bör enligt utredningen utan inskränkning behandlas efter samma norm, som gäller för avsättning av överskottsmedel till pensionsstiftelse.

Enligt den gällande lydelsen av 28 a § förutsätts för tillämpning av återvinningsregeln bl. a. att bolagets borgenärer genom avsättningen lidit märklig skada. Detta rekvisit kan enligt utredningen slopas, om man följer utredningens uppdelning av avsättningsåtgärder på två skilda paragrafer. Avsättning, som ryms under 28 a §, förutsätts nämligen enligt utredningen alltid medföra märklig skada för bolagets övriga borgenärer.

Utgångspunkt för tidsfristen enligt 28 a § bör enligt utredningen vara den dag, då medlen överlämnats till stiftelsen, och inte den tidigare dag, då arbetsgivaren kan ha bokfört avsättningen.

Om arbetsgivaren överför medel till pensionsstiftelse i syfte att trygga sina pensionslöften, bör överförandet enligt utredningen med stöd av 29 § bedömas som ett sätt att i förtid betala den skuld, vartill löftet givit upphov. Utredningen utför sin tankegång genom att hänvisa till vad som händer om stiftelsen sedermera träder i likvidation. I så fall skall stiftelsen betala arbetsgivarens pensionsfordringar, låt vara att det skall ske genom inköp av pensionsförsäkring. Även utan likvidation är emellertid enligt utredningen stiftelsen betalningsskyldig, när arbetsgivaren äger rätt till gottgörelse för vad han erlagt i form av förfallna pensionsposter. Enligt utredningen når man samma resultat, om man i stället jämställer överförandet av medel till pensionsstiftelse med pantsättning för skuld i de fall, då borgenären icke fordrat dylik säkerhet. Utredningen föreslår med hänsyn härtill ett nytt stycke i paragrafen, enligt vilket överförande av medel till pensionsstiftelse skall bedömas på samma sätt som gäldenärs åtgärder enligt första stycket.

Remissyttrandena. *Lagberedningen* anser att de särskilda tidsfristerna i 28 a och 29 §§ är alltför snäva och att utgångspunkten för återvinningsfristen borde vara knuten till någon publicitetsåtgärd.

Departementschefen. Den nu aktuella frågan gäller närmast hur avsättning till pensionsstiftelse skall bedömas i återvinningshänseende. Utredningen har den uppfattningen, att avsättning bör bedömas på olika sätt allteftersom de avsatta medlen täcker stiftelsens pensionsreserv eller inte och förordar att de båda typfallen för återvinning behandlas i två skilda paragrafer. Under 29 § hänförs avsättning inom ramen för täckning av stiftelsens pensionsreserv. Återvinningsfristen är här 60 dagar. Avsättning, som faller utanför nämnda ram, hänförs till 28 a §. För detta fall gäller en frist av 180 dagar, dvs. samma frist som för gåva.

Utredningens förslag har lämnats utan invändning av alla remissinstanser utom lagberedningen, som — såvitt nu är i fråga — funnit tidsfristerna allt för snäva. Vid den avvägning av motsatta borgenärsintressen, som kommer till uttryck bl. a. vid bestämmandet av tidsfrister för återvinning, har utredningen fäst avseende vid om avsättningen avser att trygga pensionsborgenärernas intjänade pensionsrätt eller inte. Departementsförslaget ansluter helt till utredningens förslag, som får anses överensstämma med den av mig biträdda uppfattningen rörande pensionsutfästelsens natur. Av praktiska skäl synes det svårt att som utgångspunkt för återvinningsfristen räkna med annan dag än den då avsättningen äger rum.

Som utredningen föreslagit bör avsättning till personalstiftelse behandlas på samma sätt som sådan avsättning till pensionsstiftelse, vilken faller utanför pensionsreserven.

100 §.

Utredningen. Den omständigheten, att en arbetstagares pensionsrätt tryggs av en pensionsstiftelse, får enligt utredningen betydelse om arbetsgivaren blir försatt i konkurs. Frågan blir då, om arbetstagaren äger rätt att bevaka hela sin pensionsfordran i arbetsgivarens konkursbo eller om hans fordran först skall minskas med det belopp, som stiftelsen kan erbjuda.

Utredningen finner det ändamålsenligt att stiftelsen, som har att träda i likvidation vid beslutet om konkurs, skall tas i anspråk i första hand. Förslår inte stiftelsens medel att täcka pensionsfordringarna, får bristen självfallet göras gällande i arbetsgivarens konkurs. Att man på detta sätt anvisar vilken egendom borgenären i första hand skall ta i anspråk överensstämmer enligt utredningen med vad som gäller bl. a. för lönefordran enligt 17 kap. 4 § handelsbalken. Denna förmånsrätt får enligt 17 kap. 13 § samma balk nämligen inte göras gällande i fast egendom, så länge lös egendom finns att tillgå. I enlighet härmed har utredningen föreslagit ett tillägg till 100 § konkurslagen.

Även om stiftelsen likviderar utan dröjsmål i samband med arbetsgivar-
res konkurs, torde man likväl inte före bevakningstidens utgång veta hur
stor del av pensionsfordringen som stiftelsen kan betala. Utredningen disku-
terar frågan, hur bevakningsbeloppet i så fall skall bestämmas. Som jämfö-
relse granskas förfarandet vid bevakning för lönefordran. Säljs en i kon-
kursboet ingående fastighet innan den lösa egendomen fördelats, kan bor-
genären inte slutligt bestämma hur stor bristen blir. I så fall får ändå hela
lönefordringen göras gällande vid den exekutiva auktionen av fastigheten.
Den slutliga fördelningen av köpeskillingen får anstå. Enligt utredningen
bör man knyta an till samma förfarande, när det gäller att avgöra hur stort
belopp pensionsborgenären äger bevaka i arbetsgivarens konkurs. Pensions-
borgenären bör således få bevaka hela sin fordran, om det vid bevaknings-
tillfället inte är känt vad som kan utgå ur stiftelsen. Avräkning på bevak-
ningsbeloppet får göras under konkursens vidare förlopp eller sålunda se-
nast i förslaget till slututdelning.

Utredningen behandlar därefter en speciell situation, som angår stiftel-
ses fordran mot arbetsgivaren. Enligt äldre rätt kan sådan fordran ha upp-
kommit genom att arbetsgivaren överlämnat revers i syfte att säkerställa
pensioner. Visserligen kommer det stora flertalet av de stiftelser, som vid
tryggandelagens tillkomst innehar fordringar mot arbetsgivaren, att upp-
lösas. Ett mindre antal kommer dock att bestå. För dessa bestående stiftel-
ser föreslår utredningen den bestämmelsen att stiftelsen inte får bevaka stör-
re del av sådana fordringar än det belopp, varmed stiftelsens fordran över-
stiger summan av direktbevakning från destinatarernas sida.

Enligt utredningen skiljer sig sådan fordran, som enligt vad nyss nämnts
uppkommit genom avsättning, från fordran, som stiftelse förvärvar genom
att utlåna medel till arbetsgivaren (återlån). Sistnämnda slag av fordran
bör kunna bevakas utan inskränkning. Enligt utredningen kan emellertid
fordringens värde inte bestämmas förrän vid utdelningstillfället. Därav föl-
jer att pensionsborgenären inte kan bestämma det belopp, som kan utgå ur
stiftelsen, vid den tidpunkt då återstoden av pensionsfordran skall bevakas
i arbetsgivarens konkurs. Stiftelsefordringens tillgångsvärde är nämligen då
inte känt. Vid beräkning av det avdrag, som föranleds av att del av pensions-
fordran kan bli betalad av pensionsstiftelse, bör man därför enligt utred-
ningen kunna bortse från sådan tillgång hos stiftelsen som består i fordran
mot arbetsgivaren, om fordringen inte är förenad med panträtt. Enligt ut-
redningen kan särskild lagbestämmelse därom avvaras.

Remissyttrandena. *Lagberedningen* erinrar mot att utredningen upptagit
det sällsynta undantagsfallet att stiftelse efter lagens ikraftträdande inne-
har fordran tillkommen genom avsättning och inte genom återlån. Enligt
beredningen kan regeln förorsaka missförstånd och bör därför utgå.

Ett spörsmål, som avser utdelning i konkurs för pensionsfordran, berörs

av försäkringsinspektionen. F. n. gäller enligt inspektionen att belopp som i en arbetsgivares konkurs utdelas på en arbetstagares pensionsfordran, utbetalas kontant oavsett beloppets storlek. Såväl från sociala synpunkter som av skatterättsliga skäl är denna ordning emellertid otillfredsställande. Det är därför enligt inspektionen önskvärt med en föreskrift, som ålägger konkursförvaltaren skyldighet att inköpa pensionsförsäkring för utdelat belopp, om beloppet inte är ringa eller eljest särskilda skäl talar däremot.

Departementschefen. Efter vad utredningen framhållit får den omständigheten, att en arbetstagares pensionsrätt tryggas av pensionsstiftelse, betydelse när det gäller att avgöra storleken av det belopp som arbetstagaren får bevaka om arbetsgivaren försätts i konkurs. Utredningen anvisar här det förfarandet att arbetstagaren först skall vända sig till stiftelsen, vilken skall likvidera, och därur söka täckning för sin pensionsfordran. Jag vill anmärka att stiftelsen i princip inte får utbetala medel direkt till arbetstagaren (pensionsborgenären) utan har att inköpa pensionsförsäkring för medlen. Vad som inte kan utgå ur stiftelsen avses få bevakas hos arbetsgivaren. Jag biträder utredningens förslag. Departementsförslaget har utarbetats i anslutning här till med vissa smärre justeringar, som lagberedningen föreslagit. Ur förslaget har av praktiska skäl utmönstrats den av utredningen föreslagna regleringen av sådan stiftelses fordran, som tillkommit genom avsättning och inte genom återlån. Fallet torde bli mycket sällsynt och synes, om det uppkommer, kunna lösas med tillämpning av rättsfallet NJA 1956 s. 748, vilket rättsfall legat till grund för utredningens förslag. För de fall, då stiftelse har fordran på grund av återlån, avses däremot ingen motsvarande begränsning i stiftelses bevakningsrätt skola gälla.

Med anledning av försäkringsinspektionens yttrande vill jag nämna, att frågan om konkursförvaltares skyldighet att inköpa pensionsförsäkring i stället för att kontant utdela beloppet till pensionsborgenär berördes i förarbetena till 1937 års lag om bundna pensionsstiftelser. Lagberedningen ansåg att denna fråga föll utanför beredningens uppdrag och avstod därför från att föreslå bestämmelser härom (SOU 1937:13 s. 108). För egen del finner jag det naturligt, att intjänad pensionsrätt inte ger upphov till en kontant utbetalning endast därför att arbetsgivaren går i konkurs. Sociala skäl föranleder att pensionsborgenären inte i princip under sin aktiva yrkestid skall kunna förfoga över de medel, som avses skola trygga hans ålderdom. I sammanhanget kan jag peka på de regler, som departementsförslaget innehåller om fördelning av pensionsstiftelses medel vid likvidation. Enligt dessa skall medlen användas för inköp av pensionsförsäkring. Samma åtgärd föreslås arbetsgivare skola vidtaga, om han nedlägger sin näringsverksamhet. Inom t. ex. SPP har sedan länge gällt att pensionsförsäkring inte får återköpas. Arbetstagare, som är tillförsäkrad ITP-pension i den formen att pensionen tryggas genom FPG/PRI-systemet, har inte heller rätt att

vid arbetsgivarens konkurs få sin pensionsrätt utbytt mot kontant utbetalning. Enligt nämnda system har FPG att inköpa pensionsförsäkring i SPP, motsvarande arbetstagarens intjänade pensionsrätt. Systemet synes till och med förutsätta att arbetstagaren avstår från att själv bevaka sin fordran i arbetsgivarens konkurs. Som framgår bör konkursförvaltaren därför inköpa pensionsförsäkring i stället för att kontant utdela beloppet, om särskilda skäl inte föranleder annat.

139 §.

Gällande rätt. 139 § andra stycket konkurslagen innehåller regler om det värde som i utdelningsförslag skall åsättas fordran på ränta eller annan förmån, som skall utgå under någons livstid. Sådan fordran skall uppskattas till sitt kapitalvärde »efter den dödlighets- och livslängdstabell för riket, som av vederbörande myndighet sist blivit utgiven» och på grundval av en räntefot om 5 %.

Utredningen. Utredningen anser att konkurslagens regler om värdering av pensionsfordringar och liknande fordringar bör anknytas till tryggandelagens bestämmelser i ämnet. Utredningen föreslår därför, att fordran på pension skall uppskattas till det belopp som motsvarar upplupen del av pensionslöftet den dag från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag är att räkna. Uppskattningen skall ske med ledning av tryggandelagens bestämmelser. Motsvarande beräkningssätt föreslås skola gälla i fråga om fordran på livränta eller annan livsvarig förmån.

Remissyttrandena. Utredningens förslag hälsas med tillfredsställelse av *SACO*. *Lagberedningen* förklarar sig inte ha något att invända mot det.

Lantbrukets skattedelegation påpekar, att förslaget leder till att pensionsfordringens värde upptas till högre belopp än vad en engångspremie i t. ex. SPP betingar. Skillnaden utgör omkring 10 %. Fordringen bör enligt delegationens mening inte uppskattas till högre belopp i konkursen än som motsvarar engångspremien.

Departementschefen. Förslaget till tryggandelag innehåller i 2 och 3 §§ bestämmelser om hur pensionsfordran skall värderas. I likhet med utredningen finner jag det naturligt, att dessa regler skall tillämpas också när det gäller värderingen av sådan fordran i arbetsgivarens konkurs och att motsvarande skall gälla fordran på förmån som skall utgå under någons livstid. Den omständigheten att konkursförvaltaren vid inköp av pensionsförsäkring mot en engångspremie kan räkna med viss rabatt, bör inte påverka den beräkning av fordringens värde som ligger till grund för utbetalningen. Givetvis får detta dock inte föranleda att pensionsborgenären erhåller en pensionsförsäkring på högre belopp än som motsvarar utfästelsen.

Förslaget till ändring i utsökningslagen

Departementschefen. I likhet med utredningen anser jag, att motsvarande ändringar som i 139 § konkurslagen bör införas i 110 och 149 §§ utsökningslagen, vilka innehåller regler om uppskattningen av livräntors och andra livsvariga förmåners kapitalvärde.

Förslaget till ändrad lydelse av 7 § bokföringslagen

Gällande rätt. Bokföringslagen innehåller i 7 § bestämmelser om inventarium. Inventariet skall uppta den bokföringsskyldiges samtliga tillgångar och skulder, specificerade och värderade. Inom linjen skall anges bl. a. borgens- och övriga ansvarsförbindelser i den mån de inte upptagits bland skulderna. Balansräkningen skall enligt 8 § utgöra ett översiktligt sammandrag av inventariet och även avse de uppgifter som lämnas inom linjen. Trots att pensionsåtaganden är att betrakta som skulder torde det inte anses föreligga skyldighet att redovisa sådana åtaganden i inventariet och balansräkningen.

Utredningen. Utredningen anser det vara förenligt med god ordning att man av årsredovisningen skall kunna utläsa, hur den ekonomiska ställningen påverkas av pensionsförpliktelser. Utredningen föreslår därför, att pensionsåtaganden skall redovisas i inventariet. Redovisningen anses emellertid inte behöva ske bland skulderna utan föreslås kunna lämnas inom linjen, och utredningens förslag innehåller en uttrycklig bestämmelse här om. Vid redovisning inom linjen behöver pensionsförpliktelsernas kapitalvärde inte räknas ut, utan det räcker med att vissa uppgifter lämnas om dem, såsom vem som är borgenär samt pensionens art och storlek. Utredningen anger som ett önskemål att upplysning också lämnas om pensionsborgenärens födelseår, kön, tidpunkt för anställningen och pensionsålder, så att en granskare får möjlighet att uppskatta pensionsskulden.

I fråga om aktiebolag och övriga arbetsgivare, som skall ha rätt att tillämpa systemet med särskild redovisning av pensionsskuld, föreslår utredningen vissa ytterligare bestämmelser i tryggandelagen rörande den redovisning som skall lämnas inom linjen. Enligt dessa bestämmelser skall redovisningen grundas på en försäkringsteknisk beräkning av pensionsåtagandena, vilken i regel skall utföras årligen men i vissa fall bara vart tredje år. Redovisningen skall avse bl. a. storleken av pensionsreserven, fördelad på avsättning enligt allmän pensionsplan och övriga pensionslöften, pensionsstiftelses förmögenhet och vilken grupp av personer som omfattas av stiftelsens ändamål samt belopp som beräknas motsvara arbetsgivarens skuld för upplupen del av samtliga pensionslöften efter avdrag för den del

av skulden som redovisas under posten Avsatt till pensioner eller har täckning i pensionsstiftelse.

Remissyttrandena. Regeln om plikt att verkställa försäkringsteknisk beräkning kritiseras som betungande av bl. a. *lagberedningen* och *Sveriges Köpmannaförbund*. Stadgandena om vilka uppgifter som skall lämnas inom linjen i balansräkningen godtas av *Näringslivets skattedelegation*. *Föreningen auktoriserade revisorer* anser däremot bestämmelserna olämpligt utformade och anför härom bl. a. följande. Den upplysning, som bör krävas, är uppgift om förekommande över- eller underskott dels i posten Avsatt till pensioner dels i pensionsstiftelser, allt i förhållande till resp. pensionsreserver. Reglerna bör utformas endast med sikte på detta. Därmed bortfaller sådana för bedömandet av företaget helt ovidkommande uppgifter som »förmögenhet hos pensionsstiftelse» och »vilken grupp av personer som omfattas av stiftelsens ändamål» samt pensionsreservens fördelning på allmän pensionsplan och övriga pensionslöften.

I uppfattningen att de föreslagna föreskrifterna i förslaget till tryggandelag är alltför detaljerade och föranleder alltför omfattande uppgiftsskyldighet instämmer *Sveriges Köpmannaförbund* och *Lantbrukets skattedelegation*. Förbundet anser att det bör räcka med en uppgift om pensionsförpliktelsernas omfattning utan uppdelning, i varje fall om förpliktelserna understiger 500 000 kronor i nuvarande penningvärde. Även delegationen finner det vara tillräckligt med uppgift om den totala pensionsreserven, vilken uppgift dock bör avse även hur stor del därav som tryggas av pensionsstiftelse.

Kooperativa förbundet föreslår att redovisningen inom linjen ersätts av skyldighet att anmärka pensioneringsförhållandena i förvaltningsberättelsen (103 § 1 mom. aktiebolagslagen). Denna berättelse skall — påpekar förbundet — innehålla redogörelse för bolags personal, uppdelad på företagsledning, arbetare och övriga befattningshavare. Det synes förbundet ändamålsenligt, att berättelsen också innehåller uppgifter om vilka pensionsutfästelser som föreligger och på vilket sätt de är avsedda att infrias. I den mån arbetsgivaren har tecknat pensionsförsäkring i försäkringsbolag eller understödsförening har arbetsgivaren inga andra skyldigheter än att betala premie. Annan uppgift än att sådan försäkring finns borde då inte behöva lämnas. De pensionslöften, som inte är försäkrade, bör däremot redovisas, varvid det enligt förbundets mening synes tillräckligt med uppgift dels om det totala kapitalvärdet av sådana pensionslöften, dels om sättet för hur dessa är tryggade t. ex. genom skuldföring jämte kreditförsäkring eller genom avsättning till realstiftelse.

Departementschefen. Som jag framhållit i den allmänna motiveringen anser jag mig kunna godta, att som hittills inte alla pensionsåtaganden nödvändigtvis måste redovisas på skuldsidan i arbetsgivarens bokföring,

trots att de principiellt är att anse som skulder. En erinran härom bör införas i bokföringslagen.

Om en arbetsgivare har pensionsskuld som inte redovisas på skuldsidan i balansräkningen, bör detta emellertid framgå av bokslutshandlingarna. Som jag tidigare uttalat anser jag liksom utredningen att uppgift härom bör lämnas inom linjen i inventariet och balansräkningen.

En tillfredsställande redovisning av den belastning som en arbetsgivares pensionsskulder innebär erhålls, om arbetsgivaren inom linjen lämnar uppgift om den inte bokförda pensionsskuldens totala värde och om det belopp därav som har täckning i pensionsstiftelses förmögenhet. Pensionsskuldens värde kan emellertid ofta inte fastställas utan komplicerade beräkningar, som fordrar särskild sakkunskap. En uppgiftsskyldighet av detta slag kan därför vara mycket betungande för arbetsgivaren. Ätminstone när det gäller arbetsgivare, vars bokslut inte skall offentliggöras, finner jag det därför inte rimligt att föreskriva plikt att värdera den inte bokförda pensionsskulden. Å andra sidan synes det mig inte heller tillfredsställande att balansräkningen endast innehåller en upplysning om att det finns pensionsskuld som inte bokförts, utan bokföringen bör innehålla sådana uppgifter om pensionsåtagandena, att en granskare kan få en ungefärlig bild av hur betydande belastning för företaget dessa åtaganden innebär. Några närmare anvisningar om vilka uppgifter som skall lämnas synes emellertid inte lämpligen böra meddelas i lag, utan frågan torde få bedömas med hänsyn till vad som kan anses överensstämma med allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

Om pensionsåtaganden täcks av försäkring, torde det vara tillräckligt med en uppgift härom. I övrigt kan, när pensionsåtaganden avser ett fåtal personer, den enklaste formen för redovisningen vara att räkna upp dessa personer och lämna vissa uppgifter om storleken av deras pensionsförmåner och den tidpunkt då de skall börja utgå. Rör det sig om ett stort antal personer, förefaller det lämpligare att arbetsgivaren lämnar en sammanfattande redogörelse.

När det gäller aktiebolag, ekonomiska föreningar och andra sådana företag, som enligt gällande bestämmelser är skyldiga att lägga fram sitt bokslut inför offentligheten, kan det synas mer tveksamt, om man bör avstå från kravet på värdering av pensionskuld. Jag har emellertid med hänsyn till de svårigheter som skulle uppstå för många företag funnit mig inte böra föreslå någon obligatorisk regel om sådan värdering, utan det får överlämnas åt företagen själva och deras revisorer att mot bakgrunden av allmänna bokföringsprinciper bedöma, vilka uppgifter som bör lämnas. Jag vill i detta sammanhang erinra om att pensionsskuld inom linjen i huvudsak torde vara en övergående företeelse. För sådana pensionsutfästelser som grundar sig på allmän pensionsplan måste nämligen enligt avtal alltid skuldavsättning ske, och i framtiden kan sådana utfästelser väntas bli helt dominerande.

Förslaget till ändring i lagen om tillsyn över stiftelser

Gällande rätt. Fri pensionsstiftelse står f. n. under länsstyrelses tillsyn enligt 1929 års lag, medan bunden sådan stiftelse är underkastad bestämmelserna i 1937 års lag. Det sistnämnda gäller även bunden personalstiftelse. Fri personalstiftelse behöver däremot inte vara underkastad tillsyn.

Enligt 8 § 1929 års lag äger länsstyrelse bl. a. undanta anmäld stiftelse från tillsyn, om stiftelsen redan anses underkastad nöjaktig tillsyn eller om stiftelsens förmögenhet nedgått under 10.000 kronor. Det sistnämnda gäller dock inte för pensionsstiftelse, som står under länsstyrelsens tillsyn.

Utredningen. Utredningen föreslår i korthet att de regler som f. n. i 1929 års lag särskilt behandlar fri pensionsstiftelse härnäst skall avse pensionsstiftelse och personalstiftelse enligt nya lagen.

Remissyttrandena. Utformningen av utredningens förslag har på en punkt kritiserats av *överståthållarämbetet*, som påpekar att 8 § såväl enligt gällande lydelse som enligt förslaget inte hindrar tillsynsmyndigheten från att undanta pensionsstiftelse från tillsyn på den grund att tillsyn finnes obehövlig. Ämbetet förordrar att paragrafen utformas på ett sätt som utesluter en sådan tolkning.

Departementschefen. Jag anser mig kunna godta utredningens förslag. Vad beträffar överståthållarämbetets påpekande vill jag endast anmärka, att det visserligen mot bakgrund av syftet med tillsynsbestämmelserna måste vara ovanligt att sådana särskilda omständigheter kan påvisas i fråga om en pensions- eller personalstiftelse, att tillsyn inte längre skulle behövas. Någon anledning att nu skärpa gällande bestämmelser kan dock knappast anses föreligga.

Förslaget till ändring i aktiebolagslagen

Departementschefen. Aktiebolagslagen innehåller en rad särskilda bestämmelser rörande sådana stiftelser som avses i 1937 års lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser. Utredningen föreslår att dessa bestämmelser slopas i samband med att denna lag upphävs. Jag instämmer med utredningen och förordar därför de ändringar i 9, 67, 68, 112, 113, 156, 161, 165, 213 och 216 §§ som framgår av departementsförslaget.

Utredningen föreslår även vissa andra ändringar, bl. a. i 72, 101 och 174 §§.

72 §.

Gällande rätt. 72 § 1 mom. innehåller bestämmelser om fondering och utdelningsbegränsning i bolag, vars skulder överstiger det egna kapitalet. Minst 10 % av årsvinsten skall avsättas till reservfond eller till en skuldregleringsfond, så länge bolagets skulder enligt balansräkningen överstiger summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfonden. Bolaget får vidare inte heller dela ut större del av den vinst som återstår efter föreskriven fondavsättning än som motsvarar 5 % av bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen, om inte samtidigt ytterligare belopp avsätts till reservfonden eller skuldregleringsfonden. När aktiekapitalet och de båda fonderna överstiger skulderna får skuldregleringsfonden nedsättas. Vid tillämpningen av de nu nämnda bestämmelserna skall man enligt 2 mom. bortse från vissa skulder, bl. a. sådana för vilka säkerhet lämnats inom 60 % av taxeringsvärdet för bolaget eller dotterbolag tillhöriga fastigheter av visst slag.

Utredningen. Utredningen påpekar, att posten Avsatt till pensioner kan överstiga vad som erfordras för att täcka arbetsgivarens pensionsreserv och att arbetsgivaren har möjlighet att när som helst »förfoga» över detta överskott genom att minska posten med motsvarande belopp. Beloppet bör därför inte behandlas som skuld. Utredningen föreslår att till de skulder som inte skall beaktas vid tillämpningen av reglerna i 72 § även skall hänföras disponibla pensionsmedel på posten Avsatt till pensioner.

Remissyttrandena. Utredningens förslag har inte mött någon kritik från remissinstanserna. *Näringslivets skattedelegation* hänvisar emellertid i detta sammanhang till en framställning till justitiedepartementet från Sveriges industriförbund av den 6 april 1965, vari förbundet bl. a. föreslår lättnader i fråga om fonderingsplikten enligt 72 §. Enligt delegationens mening bör de av förbundet föreslagna ändringarna genomföras samtidigt med den nya lagstiftningen om tryggnad av pensionsutfästelser.

Departementschefen. Om ett aktiebolag redovisar pensionsskuld i balansräkningen under rubriken Avsatt till pensioner, blir bestämmelserna i 72 § lagen om aktiebolag tillämpliga på hela skuldposten. Denna kan emellertid överstiga arbetsgivarens pensionsreserv eller den del därav som inte har täckning i pensionsstiftelses förmögenhet. Av 7 § i förslaget till tryggnadslag framgår motsättningsvis, att det i så fall står arbetsgivaren fritt att avföra överskjutande belopp från skuldposten. Detta belopp bör med hänsyn härtill inte behandlas som skuld vid tillämpningen av 72 §. En regel härom synes lämpligen böra få sin plats i ett särskilt stycke i paragrafens 2 mom. Jag föreslår därför i överensstämmelse med utredningens förslag att i nämnda moment införs ett fjärde stycke av innehåll att belopp som uppta-

gits under rubriken Avsatt till pensioner, inte räknas som skuld i den mån det överstiger det belopp under vilket posten enligt 7 § tryggandelagen inte får nedbringas.

Andra frågor om ändringar i aktiebolagslagen än sådana som står i omedelbart samband med den föreslagna lagstiftningen om pensionslöften synes inte böra behandlas i detta sammanhang.

101 §.

Gällande rätt. 101 § innehåller regler om balansräkningens uppställning. Beträffande skulderna föreskrivs bl. a., att långfristiga skulder och kortfristiga skulder skall redovisas var för sig samt att förstnämnda grupp skall uppdelas på obligationslån och andra långfristiga skulder.

I paragrafens 5 mom. föreskrivs förbud mot att redovisa fond under benämningen pensionsfond eller understödsfond eller annan benämning som utmärker, att fonden bildats för tryggande av pension eller eljest för anställdas eller deras anhörigas välfärd. Momentet innehåller vidare vissa bestämmelser rörande pensionsstiftelser som bildats enligt 1937 års lag.

I 7 mom. anges vissa uppgifter som skall anmärkas inom linjen. Där skall bl. a. redovisas det sammanlagda årliga beloppet av pensioner som utgår på grund av förpliktelser, vilka ej upptagits som skuld i balansräkningen eller motsvaras av där upptagen skuld till pensionsstiftelse. Däremot föreligger inte någon skyldighet att upplysa om ännu inte utgående pensioner. Pensionsförpliktelser som i närmast föregående balansräkning upptagits som skuld får inte redovisas inom linjen.

Utredningen. Om bolaget väljer att redovisa pensionsskuld bland skulderna i balansräkningen, skall denna skuld enligt utredningens förslag tas upp som en särskild post bland de långfristiga skulderna, och det skall anges hur stor del därav som redovisas under rubriken Avsatt till pensioner.

Utredningen föreslår, att 5 mom. slopas. Det synes utredningen inte nödvändigt att längre ha ett uttryckligt förbud mot beteckningar som pensionsfond och liknande.

Utredningen föreslår vidare att i 7 mom. införs skyldighet för bolaget att inom linjen anmärka sina pensionsåtaganden. Förslaget innehåller också en hänvisning till de av utredningen föreslagna bestämmelserna i tryggandelagen som anger, vilka uppgifter som skall lämnas inom linjen.

Remissyttrandena. Förslaget att pensionsskuld, som redovisas på skuldsidan i balansräkningen, skall upptas under rubriken Långfristiga skulder har föranlett *Föreningen auktoriserade revisorer* att uttala, att tillägget bör avse endast posten Avsatt till pensioner. På grund av skattebestämmelserna förekommer det praktiskt sett aldrig att annan pensionsskuld upptas i

balansräkning och inte heller blir så fallet i fortsättningen. Skulle det i rena undantagsfall förekomma, att ett företag avsätter till en beskattad pensions-skuld, är denna posts redovisning separat under »Långfristiga skulder» en given följd av den inledande regeln i 1 mom. med dess hänvisning till »allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased», påpekar föreningen.

Departementschefen. I likhet med utredningen anser jag, att pensions-skuld, som redovisas bland skulderna i balansräkningen, bör tas upp som en särskild post under rubriken långfristiga skulder. Såsom Föreningen auktoriserade revisorer anfört synes det dock inte påkallat att i lagtexten ta hänsyn till annan pensionsskuld än sådan som redovisas under rubriken Avsatt till pensioner.

Jag delar utredningens bedömning att bestämmelserna i 5 mom. kan slo-pas.

Vad slutligen beträffar 7 mom. vill jag erinra om det tillägg som jag har föreslagit i 7 § bokföringslagen, enligt vilken pensionsåtaganden som inte tagits upp bland skulderna skall anges inom linjen. Såsom jag anfört vid behandlingen av denna bestämmelse har jag inte ansett mig böra föreslå skyldighet för arbetsgivaren att värdera denna skuld ens då arbetsgivaren är ett aktiebolag, utan skuldens innebörd skall kunna anges på annat sätt. Eftersom uppgiftsskyldigheten alltså skall ha samma innebörd som enligt 7 § bokföringslagen, bör regelns formulering ansluta sig till denna bestäm-melse. Det synes mig inte lämpligt att föreskriva obligatorisk skyldighet att ange beloppet av utgående pensioner, eftersom en sådan uppgift kan ge en missvisande bild av pensionsförpliktelseernas omfång. Frågan huruvida upp-lysning skall lämnas härom torde få bedömas från fall till fall. Med hänsyn till det i 7 § tryggandelagen föreslagna förbudet mot att minska posten Av-satt till pensioner under pensionsreserven fordras inte längre någon be-stämmelse i aktiebolagslagen om att pensionsförpliktelse, som tidigare har upptagits som skuld, inte skall få överföras till redovisning inom linjen.

174 §.

Departementschefen. 174 och 175 §§ aktiebolagslagen innehåller bestäm-melser om fusion av aktiebolag. I 174 § 1 mom. sjätte stycket — till vilket 175 § 3 mom. första stycket hänvisar — finns regler för det fall att till det överlåtande bolaget hör stiftelse som bildats enligt 1937 års lag. Utredningen föreslår, att dessa regler ersätts av en hänvisning till tryggandelagens be-stämmelser om överförande av pensionsstiftelse och personalstiftelse i sam-band med att ett företag upphör med sin näringsverksamhet och ett annat företag övertar denna. Denna bestämmelse har inte föranlett någon erinran vid remissbehandlingen. Även jag anser det lämpligt att 174 § aktiebolags-lagen innehåller en erinran om de regler som gäller i fråga om överföran-

de av pensions- eller personalstiftelse, och jag föreslår därför att paragrafen ändras i överensstämmelse med utredningens förslag med den redaktionella avvikelse som föranleds av att pensions- och personalstiftelser i departementsförslaget behandlas i samma lag.

Förslagen till ändringar i lagarna om försäkringsrörelse, bankrörelse, sparbanker, ekonomiska föreningar och jordbrukskasserörelsen

Departementschefen. De ändringar som föreslagits i aktiebolagslagen bör genomföras också i annan associationsrättslig lagstiftning, där behov av ändring föreligger.

Lagen om bankrörelse innehåller i 191 § vissa särskilda bestämmelser om pensions- och personalstiftelser, som inte är underkastade 1937 års lag. Bestämmelserna innebär bl. a., att bankinspektionen skall ha tillsyn över placeringen av stiftelsens tillgångar. Jag föreslår att dessa bestämmelser bibehålls i huvudsak oförändrade.

I 97 § lagen om sparbanker föreskrivs, att sparbank inte får överföra medel till annan pensionsstiftelse än sådan som bildats uteslutande för pensionering av personal som är eller har varit anställd i sparbankens tjänst eller efterlevande till sådan personal. Överföring får inte ske annat än när det behövs för att uppbringa stiftelsens förmögenhet till belopp, som motsvarar kapitalvärdet vid överföringstillfället av intjänade pensioner jämte dyrtidstillägg eller andra därmed jämförliga tillägg, som enligt gjorda utfästelser eller inom sparbanken tillämpad sedvänja högst skall utgå. Vidare krävs att överskott vid upplösning av stiftelsen enligt stadgarna i första hand skall användas till betalning av pensionspremier för anställda hos sparbanken och i övrigt för allmännyttigt eller välgörande ändamål, som inte skall tillgodoses genom statsbidrag.

De sålunda föreskrivna inskränkningarna i fråga om sparbanks rätt att överföra tillgångar till pensionsstiftelse synes alltså böra gälla. Stadgandet bör emellertid anpassas till den föreslagna nya lagstiftningen. I 9 § förslaget till tryggandelag föreskrivs att där avsedda stiftelser skall ha till uteslutande ändamål att trygga pensionering av arbetstagare eller deras efterlevande. Sedan denna lag införts torde man inte ha anledning att räkna med att andra stiftelser med pensionering som ändamål skall förekomma. Bestämmelsen i sparbankslagen rörande pensionsstiftelses ändamål kan därför slopas. Spärren i fråga om det belopp som får överföras bör lämpligen anknytas till 15 § tryggandelagen. Beträffande överskottets användning vid stiftelsens upplösning torde några särskilda bestämmelser utöver dem som nämnda lag innehåller inte behövas.

Hemställan

I enlighet med vad jag nu anført föreligger inom justitiedepartementet upprättade förslag till

- 1) *lag om tryggande av pensionsutfästelse m. m.,*
- 2) *lag om ändring i 17 kap. handelsbalken,*
- 3) *lag om ändring i konkurslagen,*
- 4) *lag om ändring i utsökningslagen,*
- 5) *lag om ändrad lydelse av 7 § bokföringslagen den 31 maj 1929 (nr 117),*
- 6) *lag angående ändring i lagen den 24 maj 1929 (nr 116) om tillsyn över stiftelser,*
- 7) *lag angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag,*
- 8) *lag angående ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse,*
- 9) *lag angående ändring i lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse,*
- 10) *lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker,*
- 11) *lag angående ändring i lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar,*
- 12) *lag angående ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen.*

Föredraganden hemställer att lagrådets utlåtande över lagförslagen inhämtas för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Bilaga 1

Pensionsstiftelseutredningens förslag
till
lag om tryggnade av pensionslöften

Härigenom förordnas som följer.

1 KAP.

Inledande bestämmelser

1 §.

Arbetsgivare må på sätt angives i 2 kap. trygga löften om pension till arbetstagare eller deras efterlevande genom att i balansräkningen bland skulderna redovisa en post, benämnd *Avsatt till pensioner*.

Sådan redovisning må företagas av

a) aktiebolag, ekonomisk förening, ömsesidigt försäkringsbolag och sparbank samt

b) handelsbolag, som antagit allmän pensionsplan för arbetstagare.

För de under a) upptagna arbetsgivarna må redovisningen avse de åtaganden som angivas i 2 kap., medan för handelsbolag redovisning är tillåten i fråga om åtaganden enligt allmän pensionsplan.

Konungen må medgiva jämväl annan arbetsgivare än nu sagts att redovisa en post, *Avsatt till pensioner*.

2 §.

Vad som avses med *pensionsstiftelse* och vilka bestämmelser, som gälla för sådan stiftelse, framgår av 3 kap. samt av lagen om införande av lagen om tryggnade av pensionslöften och lagen om personalstiftelse.

3 §.

Om verkan av *upphörande av rörelse*, såvitt angår pensionsborgenärs rätt, stadgas i 4 kap.

4 §.

Om *tillsynsmyndighet* stadgas i 5 kap.

2 KAP.

Bokföring av pensioner

1 §.

I balansräkningen må bland skulderna upptagas en post, benämnd *Avsatt till pensioner*. Där redovisas:

a) vad arbetsgivaren enligt allmän pensionsplan åtagit sig att redovisa såsom *Avsatt till pensioner* samt

b) ett belopp högst motsvarande arbetsgivarens skuld för upplupen del av löfte om pension till arbetstagare född år 1907 eller tidigare eller till sådan arbetstagares efterlevande, dock att härvid pensionslöfte icke må antagas gälla högre pension än vad som vid räkenskapsårets utgång utgör sammanlagt tre sådana basbelopp som avses i lagen om allmän försäkring och

c) ett belopp högst motsvarande arbetsgivarens skuld för upplupen del av löfte om pension intill pensionens belopp den 31 december 1966.

Fanns vid föregående räkenskapsårs utgång ett högre belopp redovisat såsom Avsatt till pensioner, må i stället detta belopp upptagas med de avdrag som framgå av 6 §.

Vid redovisning av skuld för pensionslöften enligt b) och c) må arbetsgivare, som är aktiebolag eller ekonomisk förening, icke taga i betraktande löfte om pension till arbetstagare eller efterlevande med bestämmande inflytande över bolaget eller föreningen under den tid inflytandet består; arbetsgivaren obetaget att redovisa skuld för pensionslöfte till sådan arbetstagare för tid, innan detta inflytande uppkommit. Till grund för bedömandet huruvida en person har bestämmande inflytande skall läggas hans eget, föräldrars, makes, avkomlings och avkomlings makes samlade innehav av aktier eller andelar.

Vid redovisning av skuld för pensionslöften enligt b) och c) avdrages vad som har täckning i pensionsstiftelses förmögenhet. Samma gäller redovisning av åtaganden enligt a), om stiftelsen enligt sina stadgar särskilt avser att trygga åtaganden enligt allmän pensionsplan.

2 §.

Med upplupen del av pensionslöfte förstås kapitalvärdet av den pension, som arbetstagaren intjänat vid beräkningstillfället.

Vid varje beräkningstillfälle anses arbetstagaren hava intjänat så stor del av pensionen, som motsvarar förhållandet mellan antalet förflutna tjänsteår och antalet tjänsteår från anställningen till pensionsåldern, varvid dock skall bortses från tjänsteår längre tid tillbaka än fyrtio år före pensionsåldern.

Hava andra regler om intjänande knutits till pensionslöfte, äga dessa tillämpning.

3 §.

Beräkning av kapitalvärde sker med ledning av räntefot och övriga åtaganden, som fastställas av Konungen eller av den myndighet Konungen förordnar.

4 §.

Med allmän pensionsplan avses allmänna grunder för pensionering av samtliga eller viss grupp av arbetstagare eller deras efterlevande. Planen skall innehålla regler om tryggnad av arbetsgivarens åtaganden genom kreditförsäkring, avsättning till pensionsstiftelse eller annan likvärdig anordning och vara på arbetstagarresidan godkänd av sådan organisation, som enligt lagen om förenings- och förhandlingsrätt är att anse såsom huvudorganisation.

5 §.

Med arbetsgivares pensionsreserv avses dennes skuld dels enligt allmän pensionsplan dels ock för upplupen del av sådana löften om pension, som angivas i 1 § första stycket b) och c), med bortseende från löften omnämnade i 1 § tredje stycket.

Vad som är redovisat såsom Avsatt till pensioner är bundet intill måttet för arbetsgivarens pensionsreserv, där denna reserv icke har täckning i pensionsstiftelsens förmögenhet enligt vad som närmare framgår av tredje stycket. Belopp, som ej är bundet, benämnes disponibla pensionsmedel.

Till den del arbetsgivarens pensionsreserv utgöres av löften om pension, som tryggas jämväl av pensionsstiftelse, skall pensionsreserven täckas av stiftelsen, så långt stiftelsens förmögenhet förslår. Tryggar stiftelsen samtidigt löfte, som icke må medräknas i pensionsreserven, skall stiftelsen i första hand anses täcka upplupen del av sådant löfte. Höra flera pensionsstiftelser till arbetsgivaren och tjäna dessa helt eller delvis till tryggnad av samma pensionslöften, skall upplupen del av löfena täckas i första hand av stiftelse, som omfattar en trängre krets av personer, eller, om stiftelserna omfatta samma krets av personer, av den äldre stiftelsen.

Att pensionsstiftelse, där ej annat avsetts, icke tryggar arbetsgivares åtaganden enligt allmän pensionsplan framgår av 3 kap. 1 §.

6 §.

Sker avsättning till pensionsstiftelse, skola disponibla pensionsmedel minskas med ett belopp som motsvarar avsättningens storlek. Lika med avsättning till pensionsstiftelse anses inköp av pensionsförsäkring.

Vid räkenskapsårets utgång skola disponibla pensionsmedel minskas med det lägsta av följande två belopp, nämligen de disponibla medlen vid årets ingång och en tiondel av pensionsreserven vid samma tidpunkt.

Hava disponibla pensionsmedel vid utgången av vart och ett av de tre närmast föregående räkenskapsåren överstigit en tiondel av pensionsreserven, får vid årets utgång på posten Avsatt till pensioner icke redovisas disponibla pensionsmedel.

7 §.

Arbetsgivare skall årligen verkställa försäkringsteknisk beräkning av sina pensionsåtaganden. Är sannolikt att disponibla pensionsmedel saknas, behöves sådan beräkning dock icke ske oftare än vart tredje år.

Med ledning av denna beräkning skall inom linjen i balansräkningen anmärkas:

a) storleken av arbetsgivarens pensionsreserv, fördelad på avsättning enligt allmän pensionsplan och övriga pensionslöften,

b) belopp som beräknas motsvara vad som kan komma att utgå med förmånsrätt enligt 17 kap. 6 a § handelsbalken,

c) förmögenhet hos pensionsstiftelse och vilken grupp av personer som omfattas av stiftelsens ändamål samt

d) belopp som beräknas motsvara arbetsgivarens skuld för upplupen del av samtliga pensionslöften efter avdrag med den del av arbetsgivarens skuld, vilken redovisas enligt 1 § första stycket eller har täckning i pensionsstiftelse.

8 §.

Arbetsgivare, vilken uppsåtligt eller av grov oaktsamhet otillåtligt minskar vad som redovisats såsom Avsatt till pensioner eller eljest underlåter att iakttaga föreskrifterna i detta kapitel, dömes till dagsböter.

3 KAP.

Pensionsstiftelse

1 §.

Med pensionsstiftelse avses stiftelse med ändamål att i arbetsgivarens intresse främja pensionering av arbetstagare eller deras efterlevande.

Arbetsgivare må i stiftelseurkunden förordna, att pensionsstiftelse skall omfatta endast viss grupp av arbetstagare eller efterlevande. Stiftelse anses icke hava till ändamål att trygga åtaganden enligt allmän pensionsplan, med mindre stiftelsen särskilt avser att trygga sådana åtaganden.

Pensionsstiftelse, som hör till aktiebolag eller ekonomisk förening, må icke trygga förmåner åt sådan arbetstagare eller efterlevande som avses i 2 kap. 1 § tredje stycket utöver vad som inom branschen är sedvanligt för arbetstagare med motsvarande uppgifter.

Är pensionsstiftelse gemensam för flera arbetsgivare, skall det vid stiftandet bestämmas grunder angivande gemenskapen i stiftelsens tillgångar och i stiftelsens gäld.

Pensionsstiftelse är underkastad den tillsyn som gäller för stiftelser i allmänhet, även om stiftaren förordnat annorlunda.

2 §.

Pensionsstiftelse säges hava överskott å kapitalet, när stiftelsens tillgångar överstiga förutom den gäld stiftelsen själv må hava ådragit sig — upplupen del av löften om pension, som tryggas av stiftelsen.

Avser pensionsstiftelsen att trygga åtaganden enligt allmän pensionsplan, är avgörande vad arbetsgivaren åtagit sig att redovisa som pensionsreserv enligt pensionsplanen.

3 §.

Pensionsstiftelse gottgör arbetsgivaren för

a) förfallna pensionsposter, avgifter för pensionsförsäkring och övriga utgifter i samband med pensionering,

b) engångsunderstöd till arbetstagare vid långvarig oförmåga till arbete på grund av sjukdom, lyte eller annat men eller vid avgång ur tjänsten på grund av uppnådd ålder samt engångsunderstöd till efterlevande vid arbetstagarens fränfalle eller försäkring av sådana understöd samt

c) vad som i bokföringen avsatts till fullgörande av bestämmelse i allmän pensionsplan.

Vid gottgörelse enligt a) har pensionsstiftelse att beakta samtliga de begränsningar, som må avse stiftelsens ändamål, och vid gottgörelse enligt b) och c) allenast den begränsningen att fråga är om arbetstagare, som omfattas av stiftelsens ändamål.

Gottgörelse sker ur överskott å kapitalet. För gottgörelse enligt a) må dock användas årets avkastning, ehuru pensionsstiftelsen icke har överskott å kapitalet. Föreskrift i stiftelsens stadgar att avkastning, helt eller delvis, skall läggas till kapitalet länder till efterrättelse, så länge stiftelsen icke har överskott å kapitalet.

Gottgörelse må avse löpande utgifter eller de utgifter arbetsgivaren haft under det närmast föregående räkenskapsåret.

Beräknar arbetsgivare vid taxering till beskattning sin inkomst enligt bokföringsmässiga grunder, skall gottgörelsen avse kostnad i stället för utgift.

Gottgörelse för avgift till försäkring för tilläggspension må avse den del av avgiften, som kan anses hänföra sig till lön eller annan ersättning åt person vilken omfattas av stiftelsens ändamål.

4 §.

Pensionsstiftelse äger att för arbetsgivarens räkning till arbetstagare eller deras efterlevande betala pensionspost eller annat som avses i 3 §, när den berättigade icke kan antagas erhålla betalning av arbetsgivaren utan avsevärt dröjsmål.

Tillsynsmyndighet må medgiva pensionsstiftelse att verkställa betalning även eljest, när särskilda skäl föranleda därtill. I tillståndet må angivas villkoren för sådan betalning, såsom att den får ske endast ur överskott å kapitalet.

5 §.

Har pensionsstiftelse efter fullgörande av sådan betalning som föranledes av bestämmelserna i 3 och 4 §§ överskott å kapitalet, må stiftelsen av överskottet anslå medel till arbetstagares och deras efterlevandes allmänna välfärd ävensom till välgörande eller annat allmännyttigt ändamål.

6 §.

Pensionsstiftelse må icke från arbetsgivaren mottaga egendom på villkor, som begränsa dess befogenhet att förfoga över denna tillgång.

Pensionsstiftelse må icke från arbetsgivaren mottaga fordran mot denne.

Pensionsstiftelse, som hör till aktiebolag, må ej äga aktier i bolaget. Äger annat aktiebolag huvudparten av aktierna i stiftarebolaget, må stiftelsen icke heller äga aktier i det förra bolaget eller i aktiebolag, i vilket stiftarebolaget äger huvudparten av aktierna.

7 §.

Pensionsstiftelse må ej utlova pension. Sker det ändå, är löftet ogiltigt.

Har arbetsgivaren till pensionslöfte knutit villkor att pensionen skall utgå i den mån pensionsstiftelsens medel förslå därtill, är villkoret ogiltigt, och svarar arbetsgivaren för sitt löfte utan avseende å villkoret.

8 §.

Vad i lagen om tillsyn över stiftelser är föreskrivet om anmälningsplikt, stadgar samt åligganden och ansvar för styrelse eller ledamot därav skall äga motsvarande tillämpning på pensionsstiftelse med följande ändringar och tillägg.

Ledamöter och suppleanter i styrelsen väljas till lika antal av arbetsgivaren och av arbetstagarna. Val sker för en tid av tre år, om stadgarna icke föreskriva annat. Ledamöterna må utse ordförande, om de äro ense härom. Valet må falla på ledamot eller utomstående. Kunna ledamöterna ej enas, utses ordförande av tillsynsmyndigheten. Tryggar pensionsstiftelsen löfte om pension till sådan arbetstagare eller efterlevande som avses i 2 kap. 1 § tredje stycket, skall ordförande städse utses av tillsynsmyndigheten.

Består styrelse av enbart arbetsgivare- och arbetstagareledamöter och uppnås icke flertal, skall styrelsen hos tillsynsmyndigheten hemställa om förordnande av ordförande att delta i ärendets avgörande.

Arbetstagarnas ledamöter och suppleanter utses av organisation, som företräder det stora flertalet av arbetstagarna. Finnas flera organisationer, som sammanlagt företräda detta flertal, utses ledamöterna gemensamt av

dess. Val må ske även vid sammanträde med arbetstagarna. Saknas i tjänst varande arbetstagare eller förekomma eljest särskilda skäl, varför sammanträde icke bör anordnas, må tillsynsmyndigheten utse arbetstagarnas ledamöter.

Arbetsgivaren äger att för tiden fram till dess ordförande utsetts tillsätta lämplig person härtill.

Styrelsens ordförande skall i god tid före utgången av valperioden erinra arbetsgivaren och behörigt organ för arbetstagarna om deras rätt att utse ledamöter samt i förekommande fall utlysa sammanträde.

Arbetsgivaren åligger att utse revisor. Tillsynsmyndigheten äger utse särskild revisor, när anledning därtill finnes. Revisorns berättelse skall åtfölja styrelsens årsredovisning, som skall ingivas till tillsynsmyndigheten inom sex månader efter räkenskapsårets utgång.

Ledamot av styrelsen och revisor må av stiftelsen åtnjuta skäligt arvode för sitt uppdrag ävensom ersättning för kostnader och utlägg.

9 §.

Pensionsstiftelse skall träda i likvidation, när stiftelsens medel under avsevärd tid varit helt otillräckliga att tjäna ändamålet eller när befintliga medel få anses icke längre behövlige. Stiftelse skall ock träda i likvidation, om arbetsgivaren blir försatt i konkurs eller upphör med sin rörelse utan att stiftelsen i samband med upphörandet överföres till efterträdaren på sätt stadgas i 4 kap.

Likvidationen skall handhas av stiftelsens styrelse. Om styrelseledamots ansvar gäller vad i aktiebolagslagen är stadgat om likvidation.

Äger pensionsstiftelse fordran mot arbetsgivaren, är denna genast förfallen till betalning.

Sedan medel avsatts för den gäld pensionsstiftelsen själv må hava ådragit sig, betalar stiftelsen förfallna pensionsposter.

Återstående belopp användes till inköp av försäkring för arbetstagares och efterlevandes fordringar å pension, om icke tillsynsmyndigheten finner särskilda skäl tala för att medel utbetalas till fordringshavaren.

Finnas ytterligare medel, användas dessa till pensioner och understöd åt arbetstagare eller efterlevande. Vid medlens fördelning beaktas vad som må anses utgöra skälig pension för den som haft motsvarande anställningstid och anställningsförmåner.

Skulle medel ändå återstå, anslås dessa till välgörande eller eljest allmännyttigt ändamål efter tillsynsmyndighetens medgivande.

Förslå icke pensionsstiftelsens medel till att infria skuld på grund av löften om pension, som tryggas av stiftelsen, fördelas medlen efter de grunder som skulle hava gällt i arbetsgivarens konkurs.

10 §.

Finnes icke längre någon, som omfattas av pensionsstiftelsens ändamål, eller överstiger stiftelsens kapital väsentligen vad som kan komma att fordras för tillgodoseende av ändamålet eller förekomma eljest särskilda skäl att ändra stadgarnas innehåll, må tillsynsmyndigheten efter ansökan av stiftelsen förordna om erforderlig ändring. Förordnandet må avse även, att pensionsstiftelse sammanslås med annan sådan stiftelse.

Bedömer tillsynsmyndigheten ärendet vara av sådan beskaffenhet, att det bör ankomma på Konungen att fatta beslut, må ärendet av myndigheten underställas Konungen för avgörande.

11 §.

Vägrar pensionsstiftelse att efterkomma arbetsgivares framställning om gottgörelse ur stiftelsen, äger arbetsgivaren hänskjuta saken till tillsynsmyndighetens avgörande. Samma rätt tillkommer arbetstagare eller annan, som förmenar att ersättning till honom bort utgå från stiftelsen. Grundas tvisten på frågan, huruvida giltigt pensionslöfte föreligger eller huruvida person omfattas av stiftelsens ändamål, skall dock talan väckas vid domstol. Stiftelsen sökes vid rätten i den ort, där arbetsgivaren har sitt hemvist.

4 KAP.

Upphörande av rörelse m. m.

1 §.

Upphör arbetsgivare, som lämnat löfte om pension, med sin rörelse eller med rörelsegren och friställes i samband härmed en väsentlig del av arbetstagarna, gäller beträffande pensionsborgenär, vars rätt beröres av upphörandet, vad som stadgas i 2—4 §§. Arbetsgivaren skall i god tid före upphörandet vidtaga de åtgärder, som ankomma på honom.

Arbetsgivarens rörelse anses icke hava upphört, så länge rörelsen efter hans död fortsättes av dödsboet.

2 §.

Skall rörelse eller rörelsegren i samband med försäljning eller eljest övergå på annan, må företrädaren avtala med efterträdaren, att ansvaret för företrädarens pensionslöfte skall överflyttas på efterträdaren.

Företrädaren har att begära pensionsborgenärs samtycke till överflyttningen. Utverkas icke samtycke, må tillstånd till överflyttning lämnas av tillsynsmyndigheten, om efterträdaren får anses vara god för pensionslöftet.

Har ansvaret för pensionslöfte sålunda överflyttats på efterträdaren, är pensionsborgenär beträffande löftets rättsverkningar att anse såsom anställd hos efterträdaren från dagen för anställningen hos företrädaren. Genom överflyttningen är företrädaren fri från ansvar för sitt löfte.

Vid fusion jämlikt lagen om aktiebolag och lagen om ekonomiska föreningar äger beträffande pensionsborgenärs samtycke enligt andra stycket vad i dessa lagar är stadgat om borgenär motsvarande tillämpning.

3 §.

Hör till företrädaren pensionsstiftelse, skall tillsynsmyndigheten med beaktande av stiftelsens ändamålsbestämning avgöra, huruvida stiftelsen må överföras till efterträdaren.

Har pensionsstiftelse överskott å kapitalet, skall tillsynsmyndigheten särskilt angiva de ändamål för vilka detta må användas, såsom för inköp av ytterligare pensioner åt företrädarens arbetstagare.

Tillsynsmyndigheten må, om särskilda skäl föranleda därtill, förordna, att pensionsstiftelse efter överförandet skall trygga endast företrädarens pensionsborgenärer. Skall stiftelsen enligt sina stadgar omfatta viss grupp av arbetstagare eller deras efterlevande, skall denna föreskrift iakttagas, såvida förordnande icke gives om ändring på sätt stadgas i 3 kap. 10 §.

Tillsynsmyndigheten skall bereda pensionsstiftelsens styrelse tillfälle att yttra sig i ärendet.

Överföres icke pensionsstiftelse, gäller vad som stadgas i 3 kap. 9 §.

4 §.

Finnes ingen efterträdare eller har ansvaret för pensionslöfte icke överflyttats, är arbetsgivaren, där löftet ej är kreditförsäkrat eller särskilda skäl eljest föranleda annat, skyldig att teckna pensionsförsäkring för löftet hos försäkringsbolag och att betala engångspremie för upplupen del av löftet.

Yrkande att arbetsgivaren skall fullgöra vad sålunda åligger honom framställles vid domstol. Organisation av arbetstagare är behörig att tala för den som icke själv för sin talan, om denne tillhör den grupp av personer organisationen enligt sina stadgar avser att företräda.

Domstol äger förordna, att domen må verkställas utan hinder av att den icke äger laga kraft.

5 §.

Har pensionsborgenär, som är anställd hos arbetsgivare med del i gemensam pensionsstiftelse, övergått i tjänst hos annan arbetsgivare med del i samma stiftelse och har efterträdaren övertagit ansvaret för företrädarens pensionslöfte, må stiftelsen efter tillsynsmyndighets tillstånd överflytta tillgångar från företrädarens till efterträdarens del i stiftelsen. Pensionsborgenären anses därefter beträffande pensionslöftets rättsverkningar såsom anställd hos efterträdaren från dagen för anställningen hos företrädaren.

Tillstånd till överflyttning må givas, när detta kan ske utan eftersättande av de pensionsborgenärers intressen, som den gemensamma stiftelsen har till uppgift att trygga. Sådant tillstånd må avse viss tidrymd men kan när som helst återkallas.

Föreskriften i 2 § om tillsynsmyndighets befogenhet att lämna tillstånd till överflyttning av ansvaret för pensionslöfte skall gälla i tillämpliga delar.

5 KAP.

Tillsyn

1 §.

Tillsynsmyndighet är länsstyrelsen i det län, där arbetsgivaren har sitt hemvist.

2 §.

Om tillsynsmyndighetens närmare åligganden och befogenheter med avseende å pensionsstiftelse skall i tillämpliga delar gälla vad som stadgas i lagen om tillsyn över stiftelser.

3 §.

Talan mot tillsynsmyndighetens beslut föres hos Konungen genom besvär. Såvitt angår beslut grundade på lagen om tillsyn över stiftelser, gälla de föreskrifter nämnda lag innehåller.

Pensionsstiftelseutredningens förslag

till

lag om personalstiftelse

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Med personalstiftelse avses stiftelse med ändamål att i arbetsgivarens intresse främja arbetstagares eller deras efterlevandes välfärd. Till personalstiftelse må likväl icke anslås medel för avlöning eller pension eller annan förmån, som arbetsgivaren är pliktig att utgiva till enskild arbetstagare.

Arbetsgivare må i stiftelseurkunden förordna, att personalstiftelse skall omfatta endast viss grupp av arbetstagare eller efterlevande.

Personalstiftelse är underkastad den tillsyn som gäller för stiftelser i allmänhet, även om stiftaren förordnat annorlunda.

2 §.

För personalstiftelse skall finnas styrelse. Ordföranden förordnas av tillsynsmyndigheten. Övriga ledamöter utses till lika antal av arbetsgivaren och av arbetstagarna.

För personalstiftelse äger i övrigt vad som stadgas i 3 kap. 8 § lagen om tryggnad av pensionslöften motsvarande tillämpning.

3 §.

Personalstiftelse må icke från arbetsgivaren mottaga fordran mot denne eller försträcka denne medel. Rörande innehav av annan tillgång gäller vad om pensionsstiftelse är föreskrivet i 3 kap. 6 § lagen om tryggnad av pensionslöften.

4 §.

Personalstiftelse gottgör arbetsgivaren för utgifter, som denne haft inom ramen för stiftelsens ändamål.

Finns ytterligare medel tillgängliga, förfogar stiftelsen själv över dessa.

Personalstiftelsen må vägra gottgörelse, om stiftelsen skulle nödgas avstå fast egendom eller fast anläggning som nyttjas till personalens välfärd. Stiftelsen är icke heller skyldig att för gottgörelse avstå från medel, som fordras för underhåll och skötsel av sådan egendom eller anläggning under de närmaste åren.

Gottgörelse må avse arbetsgivarens löpande utgifter eller utgifter under det närmaste föregående räkenskapsåret.

Beräknar arbetsgivaren vid taxering till beskattning sin inkomst enligt bokföringsmässiga grunder, skall gottgörelsen avse kostnad i stället för utgift.

5 §.

Personalstiftelse skall träda i likvidation, när befintliga medel få anses icke längre behövliga. Stiftelse skall ock träda i likvidation, om arbetsgivaren blir försatt i konkurs eller, där ej annat följer av 6 §, upphör med sin

rörelse. Hava personalstiftelses medel under avsevärd tid varit helt otillräckliga att tjäna ändamålet, skall tillsynsmyndigheten förordna, att stiftelsen skall träda i likvidation.

Likvidationen skall handhavas av stiftelsens styrelse. Om styrelseledamots ansvar gäller vad i aktiebolagslagen är stadgat om likvidation.

Sedan medel avsatts för den gäld personalstiftelsen själv må hava ådragit sig, användes återstoden till att bestrida pensioner eller att på annat sätt främja deras välfärd, som omfattas av stiftelsens ändamål. Skulle medlen ej åtgå härför, användas dessa till välfärd åt andra arbetstagare och efterlevande eller, i sista hand, till allmännyttigt ändamål efter tillsynsmyndighetens medgivande.

6 §.

Har rörelse eller rörelsegren övergått från en arbetsgivare till en annan, skall tillsynsmyndigheten med beaktande av personalstiftelsens ändamålsbestämning avgöra, huruvida stiftelsen må överföras till efterträdaren.

7 §.

Vad som är stadgat i 3 kap. 10 och 11 §§, 4 kap. 3 § och i 5 kap. lagen om tryggande av pensionslöften skall äga motsvarande tillämpning beträffande personalstiftelse.

Pensionsstiftelseutredningens förslag
till
lag om införande av lagen om tryggnad av pensionslöften och
lagen om personalstiftelse

1 §.

Lagen om tryggnad av pensionslöften och lagen om personalstiftelse träda i kraft den 1 mars 1967, där ej nedan annat särskilt föreskrives. Genom nämnda lagar upphävas lagen den 18 juni 1937 (nr 521) om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser samt lagen den 8 december 1961 (nr 583) med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse.

Med övergångsåret avses det räkenskapsår för arbetsgivaren, som utgår närmast efter den 28 februari 1967.

2 §.

Är stiftelse, som tillgodoser pensionering eller annat personaländamål, knuten till flera arbetsgivare, skola grunder upprättas angivande gemenskapen i stiftelsens tillgångar och i stiftelsens gäld, där så erfordras. Om så anses lämpligt må grunderna avse, att gemensam stiftelse uppdelas på flera stiftelser.

Förslag till grunder underställes tillsynsmyndigheten för avgörande senast tre månader före övergångsårets slut.

3 §.

Tillgodoser stiftelse, som är knuten till arbetsgivare, utöver pensionering annat personaländamål, skall stiftelsen per den 1 mars 1967 bilda en pensionsstiftelse eller — om medlen förslå därtill — uppdelas på en pensionsstiftelse och en personalstiftelse.

Pensionsstiftelsen tilldelas samtliga fordringar mot arbetsgivaren. Stiftelsen tillföres därefter av andra tillgångar ett belopp motsvarande den ursprungliga stiftelsens gäld samt upplupen del av de löften om pension, vilka tryggas av stiftelsen. Återstå tillgångar tillräckliga att under särskild förvaltning tjäna ett eget ändamål, bildas av dessa en personalstiftelse.

Förslag till grunder för förfogande över stiftelsens medel underställes tillsynsmyndigheten för avgörande senast tre månader före övergångsårets slut.

4 §.

För pensionsstiftelse, som hör till arbetsgivare vilken avses i 1 kap. 1 § andra stycket a) och fjärde stycket lagen om tryggnad av pensionslöften, gäller vad som stadgas i denna paragraf och i 5—8 §§ nedan.

Pensionsstiftelsens fordran mot arbetsgivaren bildar till den del denna överstiger värdet av mottagen säkerhet en reversstiftelse. Övriga medel utgöra en pensionsstiftelse enligt lagen om tryggnad av pensionslöften. Med tillsynsmyndighetens medgivande må till reversstiftelse föras även reall tillgångar av mindre omfattning.

Sedan arbetsgivaren per den 1 mars 1967 vidtagit de åtgärder som angivas i 5 §, 6 § första och andra styckena samt 7 §, är reversstiftelsen att anse som upplöst.

5 §.

Pensionsstiftelses gäld hänföres till reversstiftelsen, så långt dennas tillgångar förslå. Har fordringshavare inteckning eller annan säkerhet för sin fordran i stiftelsens tillgångar, hänföres dock gälden till den kvarstående pensionsstiftelsen.

Som gäld betraktas icke pension, som utlovats av pensionsstiftelse med stöd av den rätt som gällde före den 13 december 1961.

6 §.

Reversstiftelsens tillgångar tillföras arbetsgivaren och denne övertager stiftelsens gäld.

Har reversstiftelse utlovat egna pensioner, övertager arbetsgivaren ansvaret för löfterna. Uppgår vad som tillgodoförts arbetsgivaren enligt första stycket icke till upplupna delar av pensionslöfterna, må löfterna dock nedskrivas till pensioner med sammanlagt kapitalvärde motsvarande det övertagna beloppet.

Arbetsgivaren skall underrätta pensionsborgenär om nedskrivning av pensionslöfte. Har underrättelse icke avsänts till denne i sådan tid, att den bort hava kommit honom tillhanda före den 1 mars 1968, är arbetsgivaren ansvarig för upplupen del av löftet. Har arbetsgivaren icke tillgång till borgenärens adress, har han att, om han vill undgå ansvar, införa underrättelsen i tidning inom orten.

7 §.

Arbetsgivaren skall per den 1 mars 1967 på särskilt konto Avsatt till pensioner upptaga skillnaden mellan tillgångar och skulder överförda enligt 6 § första stycket.

8 §.

Om reversstiftelses upplösning skall arbetsgivaren göra anmälan till den myndighet, som den 28 februari 1967 hade tillsyn över stiftelsen. Anmälan skall göras senast två månader efter övergångsårets slut samt vara åtföljd av utdrag ur stiftelsens senaste räkenskapshandlingar och ur arbetsgivarens räkenskaper utvisande den redovisning som föranledes av 7 §.

9 §.

För pensionsstiftelse enligt lagen om tryggnad av pensionslöften och personalstiftelse enligt lagen om personalstiftelse skall ny styrelse utses senast två månader efter övergångsårets slut. Saknades styrelse, har arbetsgivaren att vidtaga de åtgärder som ankomma på arbetsgivare vid tillkomsten av ny stiftelse.

10 §.

Under övergångsåret är arbetsgivare icke skyldig att minska disponibla pensionsmedel på sätt som sägs i 2 kap. 6 § andra stycket lagen om tryggnad av pensionslöften.

11 §.

Är en av arbetsgivare bildad pensions- eller personalstiftelse den 1 mars 1967 icke längre knuten till viss arbetsgivare, har tillsynsmyndigheten att med ledning av bestämmelserna i 4 kap. lagen om tryggnad av pensions-

löften besluta, huruvida stiftelsen skall likvidera eller bestå, samt i sistnämnda fall meddela grunder för stiftelsens fortsatta verksamhet.

12 §.

Är arbetsgivare, till vilken är knuten pensionsstiftelse, i konkurstillstånd den 1 mars 1967, äro stadgandena i 4—8 §§ icke tillämpliga.

13 §.

Pensionsstiftelse, som enligt äldre rätt givit pensionslöfte, äger betala pensionspost eller använda medel för inköp av pensionsförsäkring för sådant löfte.

Vad som stadgas i 3 kap. 7 § lagen om tryggande av pensionslöften avser icke pensionslöfte, som äger giltighet enligt äldre rätt.

Aktier, som innehavas av pensionsstiftelse enligt lagen om tryggande av pensionslöften eller av personalstiftelse enligt lagen om personalstiftelse i strid med i dessa lagar upptagna stadganden, skola avyttras, då så lämpligen kan ske.

Personalstiftelse må utan hinder av föreskriften i 3 § lagen om personalstiftelse hava såsom tillgång fordran mot arbetsgivaren, när fordringen tillkommit senast den 28 februari 1967. Fordran, som förfallit till betalning, skall likväl indrivas, då så lämpligen kan ske. Har stiftelsen enligt vad därom är stadgat trätt i likvidation, är fordran mot arbetsgivaren genast förfallen till betalning.

Tillhandahåller personalstiftelse den 28 februari 1967 arbetstagare bostad eller annan förmån, må förmånen alltfört utgivnas utan hinder av att den icke rymmes under 1 § första stycket lagen om personalstiftelse.

14 §.

Utgår pension på grund av löfte givet före den 1 januari 1960, må vid tillämpning av 2 kap. lagen om tryggande av pensionslöften beaktas även tillägg till pensionen avsett att täcka levnadskostnadernas ökning.

Upplupen del av tillägget inräknas i arbetsgivarens pensionsreserv.

15 §.

Konungen må efter ansökan förklara, att viss stiftelse ej skall utgöra pensionsstiftelse eller personalstiftelse, när stiftelsens tillgångar helt eller till huvudsaklig del hänföra sig till avsättning, för vilken vid taxering avdrag icke begärts eller erhållits, eller eljest särskilda skäl föreligga.

16 §.

Arbetsgivare, som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet underlåter att iakttaga bestämmelserna i denna lag, dömes till dagsböter.

Förslag
till
Lag
om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

Allmänna bestämmelser

1 §.

Arbetsgivares utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande tryggas enligt denna lag genom särskild redovisning av pensionsskuld eller avsättning av medel till pensionsstiftelse.

Lagen äger icke tillämpning på pensionsutfästelse som lämnats efter den 31 december 1966, om rätten till pension gjorts beroende av att arbetstagaren kvarstår i arbetsgivarens tjänst vid inträdet i pensionsåldern. Även i sådant fall äger dock lagen tillämpning på utfäst pension, som börjat utgå.

2 §.

Av utfäst pension anses arbetstagaren vid varje tillfälle ha intjänat så stor del som motsvarar förhållandet mellan det antal år arbetstagaren varit i arbetsgivarens tjänst och antalet år från tjänstens början till pensionsåldern. Vid denna beräkning bortses dock från tid som ligger längre tillbaka än fyrtio år före pensionsåldern.

Med upplupen del av utfäst pension förstås kapitalvärdet av den pension som arbetstagaren intjänat vid beräkningstillfället.

Ha andra regler om intjänande knutits till pensionsutfästelse, äga dessa tillämpning.

3 §.

Beräkning av kapitalvärde sker med ledning av försäkringstekniska grunder som fastställas av Konungen eller av myndighet Konungen bestämmer.

4 §.

Med allmän pensionsplan avses sådana allmänna grunder för pensionering av arbetstagare eller arbetstagares efterlevande som innehålla regler om tryggande av arbetsgivarens utfästelse genom kreditförsäkring, avsättning till pensionsstiftelse enligt denna lag eller annan likvärdig anordning och som på arbetstagersidan äro godkända av organisation vilken enligt lagen den 11 september 1936 (nr 506) om förenings- och förhandlingsrätt är att anse såsom huvudorganisation.

Särskild redovisning av pensionsskuld

5 §.

Aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag, ekonomisk förening och sparbank äga trygga pensionsutfästelse till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande genom att redovisa skulden i balansräkningen under rubriken

Avsatt till pensioner. Detsamma gäller annan arbetsgivare i fråga om utfästelse som han enligt allmän pensionsplan åtagit sig att redovisa under denna rubrik.

I fråga om arbetstagare, som har bestämmande inflytande över bolaget eller föreningen, eller sådan arbetstagares efterlevande får under den tid inflytandet består vid redovisning enligt första stycket avseende icke fästas vid annan pensionsutfästelse än sådan som ingår i allmän pensionsplan. Till grund för bedömandet huruvida en person har bestämmande inflytande lägges hans eget samt hans föräldrars, far- och morföräldrars, makes, avkomlings och avkomlings makes samlade innehav av aktier eller andelar.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer kan förordna att vad som sägs i första stycket första punkten skall äga tillämpning även på annan arbetsgivare än som avses där.

6 §.

Med arbetsgivares pensionsreserv avses hans skuld för upplupen del av sådan utfäst pension som kan tryggas enligt 5 § jämte vad arbetsgivaren kan ha utfäst sig att redovisa som tillägg till utgående pension.

7 §.

Posten Avsatt till pensioner får icke minskas under arbetsgivarens pensionsreserv i vidare mån än denna har täckning i pensionsstiftelses förmögenhet.

Till den del arbetsgivarens pensionsreserv avser pensionsutfästelse, som tryggas även av pensionsstiftelse, anses pensionsreserven täckt av stiftelsen, så långt dess förmögenhet förslår. Tryggar stiftelsen samtidigt utfästelse som icke får medräknas i pensionsreserven, anses stiftelsen i första hand täcka upplupen del av sådan utfästelse. Finnas flera pensionstiftelser som äro knutna till samma arbetsgivare och tjäna stiftelserna helt eller delvis till tryggnad av samma pensionsutfästelser, anses upplupen del av utfästelserna täckt i första hand av stiftelse, som omfattar en trängre krets av personer, eller, om stiftelserna omfatta samma krets av personer, av den äldre stiftelsen.

Att pensionsstiftelse endast i vissa fall anses trygga arbetsgivares utfästelse enligt allmän pensionsplan, framgår av 10 §.

8 §.

Arbetsgivare, som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet minskar posten Avsatt till pensioner i strid med 7 §, dömes till böter.

Pensionsstiftelse

9 §.

Med pensionsstiftelse avses en av arbetsgivare grundad stiftelse, vars utslutande ändamål är att trygga utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande.

10 §.

Arbetsgivaren äger förordna, att pensionsstiftelse skall omfatta endast viss grupp av arbetstagare eller efterlevande.

Stiftelse anses icke trygga utfästelse enligt allmän pensionsplan, om detta

icke framgår av stiftelsens stadgar, avtal mellan arbetsgivaren och dem som omfattas av stiftelsens ändamål eller andra omständigheter.

Stiftelse äger icke trygga utfästelse åt arbetstagare eller efterlevande, som avses i 5 § andra stycket, utöver vad som kan anses sedvanligt för arbetstagare med motsvarande uppgifter eller hans efterlevande.

För stiftelse, som är gemensam för flera arbetsgivare, skola särskilda grunder upprättas beträffande gemenskapen i tillgångar och skulder.

11 §.

Pensionsstiftelse får icke mottaga fordran mot arbetsgivaren. Sådan fordran får dock uppkomma genom lån från stiftelsen till arbetsgivaren, om betryggande säkerhet för lånet ställes eller tillsynsmyndigheten medgiver det.

Stiftelse får icke från arbetsgivaren mottaga egendom på villkor, som väsentligt begränsar dess rätt att förfoga över egendomen. Ej heller får stiftelse, som grundats av aktiebolag, utan att tillsynsmyndigheten godkänner det äga aktier i bolaget eller i bolag, vilket står i sådant förhållande till detta, som avses i 221 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag.

12 §.

Pensionsstiftelse äger ej utfästa pension.

Lämnar arbetsgivaren pensionsutfästelse med villkor att pension skall utgå i den mån stiftelsens medel förslå därtill, är villkoret ogiltigt, och arbetsgivaren svarar för utfästelsen utan avseende på villkoret.

13 §.

Pensionsstiftelse äger för arbetsgivarens räkning betala pensionspost eller annat som avses i 14 § endast om det kan antagas, att den berättigade annars ej erhåller betalning av arbetsgivaren utan avsevärt dröjsmål, eller om tillsynsmyndigheten för särskilt fall medgiver det.

14 §.

Arbetsgivaren äger ur pensionsstiftelse gottgöra sig för vad han utgivit såsom

a) pensionspost, avgift för pensionsförsäkring eller annan utgift i samband med pensionering samt

b) engångsunderstöd till arbetstagare vid långvarig oförmåga till arbete på grund av sjukdom, lyte eller annat men eller vid avgång ur tjänsten på grund av uppnådd ålder samt engångsunderstöd till efterlevande vid arbetstagarens fränfalle eller utgift för försäkring av sådant understöd.

Dessutom äger arbetsgivaren gottgöra sig för vad som särskilt redovisats under rubriken Avsatt till pensioner till fullgörande av bestämmelse i allmän pensionsplan.

Gottgörelse enligt denna paragraf får ej avse utgift eller redovisning för annan arbetstagare än sådan, som omfattas av stiftelsens ändamål, eller sådan arbetstagares efterlevande.

15 §.

Gottgörelse sker ur överskott på kapitalet. Sådant överskott föreligger när pensionsstiftelsens tillgångar överstiga den skuld stiftelsen ådragit sig samt upplupen del av den utfästa pension, som tryggas av stiftelsen, eller, om stiftelsen tryggar utfästelser enligt allmän pensionsplan, pensionsreserven enligt denna.

För utgift, som avses i 14 § första stycket a) och som omfattas av stiftelsens ändamål, äger arbetsgivaren gottgöra sig ur årets avkastning, även om stiftelsen saknar överskott på kapitalet.

Gottgörelse får avse löpande utgifter eller utgifter, som arbetsgivaren haft under närmast föregående räkenskapsår.

Beräknar arbetsgivare vid taxering till beskattning sin inkomst enligt bokföringsmässiga grunder, skall gottgörelse avse kostnad i stället för utgift.

Gottgörelse för avgift till försäkring för allmän tilläggspension får avse den del av avgiften, som kan anses hänföra sig till lön eller annan ersättning åt person, vilken omfattas av stiftelsens ändamål.

16 §.

Ledamöter och suppleanter i stiftelsens styrelse väljas till lika antal av arbetsgivaren och de arbetstagare som omfattas av stiftelsens ändamål. Val sker för en tid av tre år, om stadgarna icke föreskriva annat.

Tryggar pensionsstiftelse utfästelse om pension till sådan arbetstagare eller efterlevande, som avses i 5 § andra stycket, utser tillsynsmyndigheten ordförande i styrelsen. I annan stiftelse äga styrelseledamöterna utse ordförande, om de äro ense om det. Valet får falla på ledamot eller utomstående. Kunnat ledamöterna ej enas om vem som skall vara ordförande, utses denne av tillsynsmyndigheten.

Stiftelsens styrelse är beslutför, om lika många närvara från vardera sidan. Som styrelsens beslut gäller den mening, om vilken de flesta röstande ena sig. Vid lika röstetal förordnar tillsynsmyndigheten på styrelsens begäran utomstående att deltaga i ärendets avgörande.

17 §.

Företrädare för arbetstagarna i pensionsstiftelsens styrelse väljas vid sammanträde med arbetstagarna. Tillhöra mer än tre fjärdedelar av arbetstagarna samma fackförening eller liknande förening, äger denna dock välja företrädarna. Tillhör samma flertal av arbetstagarna två eller flera sådana föreningar, äga dessa välja företrädarna. Vid val skall tillses att olika yrkesgrupper bland arbetstagarna bli företrädade inom styrelsen i lämplig utsträckning.

Styrelsen skall i god tid före utgången av valperioden erinra arbetsgivaren och arbetstagarna om deras rätt att utse ledamöter samt i förekommande fall utlysa sammanträde.

Om stadgarna ej innehålla annat, skall arbetsgivaren utse revisor. Tillsynsmyndigheten äger utse särskild revisor, när anledning därtill finnes. Revisors berättelse skall åtfölja styrelsens årsredovisning, som skall ingivas till tillsynsmyndigheten inom sex månader efter räkenskapsårets utgång.

Ledamot av styrelsen och revisor äga uppbära skäligt arvode av stiftelsen för sina uppdrag ävensom ersättning för kostnader och utlägg.

18 §.

Bestämmelserna i 16 och 17 §§ gälla med ändring av och tillägg till föreskrifterna om pensionsstiftelse i lagen den 24 maj 1929 (nr 116) om tillsyn över stiftelser.

19 §.

Pensionsstiftelse skall träda i likvidation, om

a) stiftelsens medel under avsevärd tid varit helt otillräckliga för sitt ändamål,

- b) stiftelsens medel icke längre kunna anses behövliga för sitt ändamål,
- c) arbetsgivaren blivit försatt i konkurs, eller
- d) arbetsgivaren upphör med sin näringsverksamhet utan att stiftelsen i samband därmed överföres till annan enligt bestämmelserna i 24 §.

Pensionsstiftelsens fordran mot arbetsgivaren är vid likvidation omedelbart förfallen till betalning, om icke tillsynsmyndigheten medger att fordringen får betalas under loppet av viss tid, högst tre år.

20 §.

Likvidation ombesörjes av pensionsstiftelsens styrelse, som därvid framlägger förslag till fördelning av stiftelsens medel. Förslaget skall hållas tillgängligt på arbetsplatsen och omedelbart tillställas förening, som avses i 17 § första stycket.

Den som har fordran på pension eller anser sig ha annan rätt till ersättning ur stiftelsen äger hos tillsynsmyndigheten anmäla klander mot förslaget till fördelning inom en månad från den dag, då förslaget blev tillgängligt på arbetsplatsen. För skada, som tillfogas fordringsägare, ansvara styrelsens ledamöter efter de grunder, som angivas i 209, 211 och 212 §§ lagen om aktiebolag.

21 §.

Sedan medel vid likvidation avsatts för den skuld pensionsstiftelsen själv ådragit sig, betalar stiftelsen förfallna pensionsbelopp.

Återstående medel användas i första hand till inköp av försäkring för arbetstagares och efterlevandes pensionsfordringar eller, om tillsynsmyndigheten medger det, betalning av sådana fordringar. I andra hand användas medlen till understöd åt sådana arbetstagare och efterlevande, som ej inneha pensionsfordringar. Sådant understöd får ej överstiga skälig pension för arbetstagare med motsvarande anställningstid och anställningsförmåner. Skulle även därefter medel finnas kvar i stiftelsen, användas dessa till välgörande eller annat allmännyttigt ändamål, som tillsynsmyndigheten bestämmer.

Förslå stiftelsens medel icke till att infria skuld på grund av pensionsutfästelse, som tryggas av stiftelsen, fördelas medlen efter de grunder som gälla om utdelning i konkurs.

22 §.

Finnes icke längre någon, som omfattas av pensionsstiftelsens ändamål, eller överstiger stiftelsens kapital väsentligen vad som kan komma att fordras för att tillgodose ändamålet eller förekomma i övrigt särskilda skäl att ändra innehållet i stiftelsens stadgar, äger tillsynsmyndigheten på ansökan av stiftelsen förordna om ändring. Förordnandet får avse sammanslagning av två eller flera stiftelser.

Anser tillsynsmyndigheten att ärendet är av sådan beskaffenhet, att det bör ankomma på Konungen att fatta beslut, äger myndigheten underställa Konungen ärendet.

Upphörande av näringsverksamhet m. m.

23 §.

Övergår näringsverksamhet från en arbetsgivare till annan och avtalas därvid att ansvaret för pensionsutfästelse skall överflyttas på efterträdaren, skall samtycke till överflyttningen inhämtas från innehavaren av pensions-

fordringen. Tillsynsmyndigheten äger medgiva att samtycke icke behöver inhämtas, om efterträdaren kan anses god för pensionsutfästelsen.

Har i författning meddelats särskilda bestämmelser om tillvaratagande av fordringsägares rätt vid fusion, gäller det i stället för reglerna i första stycket.

Har ansvaret för pensionsutfästelse sålunda överflyttats, är innehavaren av pensionsfordringen beträffande utfästelsens rättsverkningar att anse som anställd hos efterträdaren från dagen för anställningen hos företrädaren.

24 §.

Hör pensionsstiftelse till företrädarens näringsverksamhet, avgör tillsynsmyndigheten med beaktande av stiftelsens ändamålsbestämning, om och på vilka villkor stiftelsen skall överföras till efterträdaren.

Har stiftelse överskott på kapitalet, beslutar tillsynsmyndigheten för vilket ändamål detta får användas.

Om särskilda skäl föreligga, äger tillsynsmyndighet förordna att stiftelsen efter överförandet skall avse endast den som innehaft fordran på pension mot företrädaren.

25 §.

Upphör arbetsgivare med näringsverksamhet utan att ansvaret för pensionsutfästelse överflyttas på annan, skall han trygga upplupen del av pensionsutfästelsen genom att köpa pensionsförsäkring. Detta gäller dock ej, om utfästelsen är kreditförsäkrad eller tillsynsmyndigheten medgiver undantag.

Pensionsförsäkring, som avses i första stycket, skall tecknas vid ett tillfälle eller, om tillsynsmyndigheten medgiver det, vid flera tillfällen under viss tidrymd, högst tre år.

Talan om fullgörelse enligt första stycket får föras av sådan fackförening eller liknande förening av arbetstagare, som avses i 17 § första stycket.

26 §.

Har innehavare av pensionsfordran, såsom anställd hos arbetsgivare med del i gemensam pensionsstiftelse, tagit tjänst hos annan arbetsgivare med del i samma stiftelse, och har den senare övertagit ansvaret för pensionsfordringen, äger stiftelsen efter medgivande av tillsynsmyndigheten minska företrädarens andel i stiftelsen med upplupen del av fordringen och öka efterträdarens andel med motsvarande belopp. Innehavaren av fordringen anses därefter beträffande dennas rättsverkningar som anställd hos efterträdaren från dagen för anställningen hos företrädaren.

Åtgärd enligt första stycket får medgivas endast om deras intressen ej eftersättas, vilkas pensionsfordringar den gemensamma stiftelsen har till uppgift att trygga.

Personalstiftelse

27 §.

Med personalstiftelse avses en av arbetsgivare grundad stiftelse med ändamål att främja sådan välfärd åt arbetstagare eller arbetstagares efterlevande, som ej avser pension, avlöning eller annan likartad förmån.

Arbetsgivaren äger förordna, att stiftelse skall omfatta endast viss grupp av arbetstagare eller efterlevande.

28 §.

Personalstiftelse får ej innehava fordran mot arbetsgivaren. I fråga om stiftelses rätt att innehava annan tillgång äga bestämmelserna i 11 § motsvarande tillämpning.

29 §.

Arbetsgivare äger för varje räkenskapsår ur personalstiftelse gottgöra sig för utgifter, som han haft inom ramen för stiftelsens ändamål.

Finnas ytterligare medel tillgängliga, förfogar stiftelsen över dessa i den mån stiftelsens styrelse efter samråd med arbetsgivaren prövar medlen icke vara erforderliga för utgivande av gottgörelse under de närmaste tre åren.

Stiftelse äger vägra gottgörelse, om stiftelsen skulle nödgas avstå fast egendom som nyttjas till personalens välfärd. Stiftelsen är icke heller skyldig att för gottgörelse avstå från medel, som fordras för underhåll och skötsel av sådan egendom.

30 §.

Beträffande personalstiftelse äga bestämmelserna i 15 § tredje och fjärde styckena, 16—20 samt 22 och 24 §§ motsvarande tillämpning.

Sedan medel vid stiftelses likvidation avsatts för den gäld stiftelsen själv kan ha ådragit sig, användas återstående medel till att främja välfärd för dem som omfattas av stiftelsens ändamål.

Tillsyn över pensions- och personalstiftelse

31 §.

Tillsynsmyndighet för pensions- och personalstiftelse är länsstyrelsen i det län, där arbetsgivaren har sitt hemvist.

32 §.

Om tillsynsmyndighetens befogenheter och åligganden beträffande pensions- och personalstiftelse gälla i tillämpliga delar bestämmelserna i lagen om tillsyn över stiftelser.

33 §.

Talan mot tillsynsmyndighetens beslut föres genom besvär.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968. Genom lagen upphävas med de undantag som följa av nedanstående bestämmelser

lagen den 18 juni 1937 (nr 521) om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser och

lagen den 8 december 1961 (nr 583) med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse.

2. Tillgodoser en av arbetsgivare grundad stiftelse utom pensionering av arbetstagare eller efterlevande annat personaländamål, utgör stiftelsen vid lagens ikraftträdande en pensionsstiftelse eller — om dess medel förslå — en pensionsstiftelse och en personalstiftelse. Fordringar mot arbetsgivare påföras pensionsstiftelsen jämte medel till ett belopp motsvarande den ursprungliga stiftelsens gäld samt upplupen del av de utfästelser om pension,

som stiftelsen tryggar. Återstående medel utgöra en personalstiftelse, om de äro tillräckliga att under särskild förvaltning tjäna eget ändamål.

3. Pensionsstiftelses fordran mot arbetsgivare, som avses i 5 § första stycket första punkten, upphör vid lagens ikraftträdande till den del säkerhet för fordringen ej är ställd, likaså fordran mot annan arbetsgivare, i den mån fordringen får anses avse åtagande enligt allmän pensionsplan. Intill motsvarande belopp övertager arbetsgivaren ansvaret för stiftelsens gäld. I denna ingår skuld för pensioner, som stiftelsen själv kan ha utfäst sig att betala. Överstiger upplupen del av sådana utfästa pensioner jämte stiftelsens övriga skuld fordringsbeloppet och återstå hos stiftelsen inga medel, får arbetsgivaren skriva ned utfästelserna så att de avse pensioner med sammanlagt kapitalvärde motsvarande skillnaden mellan fordringsbeloppet och stiftelsens övriga gäld. Om nedskrivning av pensionsutfästelse skall arbetsgivaren underrätta innehavaren av pensionsfordringen senast den 28 februari 1969, vid äventyr att arbetsgivaren blir ansvarig för upplupen del av utfästelsen. Kan arbetsgivaren ej underrätta borgenären i rätt tid, skall han för att undgå ansvar införa underrättelsen i tidning inom orten.

4. Upphör arbetsgivers skuld till pensionsstiftelse enligt 3, skall han per den 1 mars 1968 under rubriken Avsatt till pensioner som skuld i sin bokföring upptaga ett belopp motsvarande skillnaden mellan den upphörda skulden till stiftelsen och sådan från denna övertagen skuld, som ej avser stiftelsens egna pensionsutfästelser.

5. Pensionsstiftelse, som vid lagens ikraftträdande icke förfogar över annat än sådan fordran mot arbetsgivaren som avses under 3 första punkten, anses upplöst genom de åtgärder, som angivits under 3 och 4. Sådan upplösning skall arbetsgivaren senast den 31 december 1968 anmäla till länsstyrelsen i det län, där arbetsgivaren har sitt hemvist. Anmälan skall vara åtföljd av utdrag ur stiftelsens och arbetsgivarens senaste räkenskaper, utvisande den redovisning som föranledes av 4.

6. Bestämmelserna under 3—5 skola ej tillämpas på pensionsstiftelse, som är knuten till bankaktiebolag, sparbank eller kassa för jordbrukskredit. Utan hinder av bestämmelserna i 11 § utgör sådan stiftelse en pensionsstiftelse enligt nya lagen. Detsamma gäller annan pensionsstiftelse, som innehar fordran vilken ej upphör enligt 3, om fordringen tillkommit före lagens ikraftträdande. Motsvarande gäller personalstiftelse med avseende på varje fordran mot arbetsgivaren, som tillkommit före nämnda tidpunkt.

7. Utan hinder av 27 § äger personalstiftelse, som vid lagens ikraftträdande tillhandahåller bostad eller annan liknande förmån, fortsätta att bereda sådan förmån.

8. Äldre lag skall tillämpas på arbetsgivare, som är försatt i konkurs eller är i likvidation vid lagens ikraftträdande, så länge konkursen eller likvidationen pågår.

9. Grunder för gemensam pensionsstiftelse skola ingivas till tillsynsmyndigheten senast den 31 december 1968.

10. Strider pensionsstiftelses eller personalstiftelses innehav av aktier mot bestämmelse i nya lagen, skola aktierna avyttras så snart detta lämpligen kan ske.

11. Bestämmelserna i 12 § avse ej pensionsutfästelse given med stöd av äldre rätt.

12. Pensionsstiftelse, som med stöd av äldre rätt givit pensionsutfästelse, äger utan hinder av 13 § betala pensionspost eller avgift till pensionsförsäkring eller bestrida annan utgift i samband med pensionering.

13. För pensionsstiftelse och personalstiftelse enligt nya lagen skall styrelse utses senast den 31 december 1968.

14. Är en av arbetsgivare bildad pensions- eller personalstiftelse den 1 mars 1968 icke längre knuten till viss arbetsgivare, skall tillsynsmyndigheten besluta, om stiftelsen skall likvidera eller bestå, samt i sistnämnda fall meddela grunder för stiftelsens fortsatta verksamhet.

15. Konungen äger på ansökan förklara att viss stiftelse ej skall utgöra pensionsstiftelse eller personalstiftelse enligt nya lagen, om särskilda skäl föranleda det.

16. Arbetsgivare, som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosätter övergångsbestämmelse till lagen, dömes till böter.

Förslag
till
Lag
om ändring i 17 kap. handelsbalken

Härigenom förordnas *dels* att 17 kap. 4 och 11 §§ handelsbalken¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges *dels ock* att i kapitlet skall införas en ny paragraf, betecknad 6 a §, med nedan angiven lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

Är gäldbunden man död, och haver någon försträckt penningar, eller varor, till hans begravning; det skall först gäldas, sedan det gods avskilt är, som förr är sagt. Därefter den kostnad, som å egendomens uppteckning skäligen gjord är, sedan läkarelön, läkedom och föda under den dödas sista sjukdom, deras arvode, som honom däri skött hava, så ock borgenärs kostnad för gäldenärens försättande i konkurs eller för beslut om egendomens avträde till förvaltning av boutredningsman, betjänters och tjänstehjons lön för sista året, annan arbetares dagspenning eller avlöning, den där ej stått inne längre än sex månader efter förfallodagen, samt sådan begravningshjälp eller för de tre sista månaderna upplupen sjukhjälp eller livränta, som det enligt lag angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete åligger gäldenären att utgiva. Vad nu är stadgat om förmänsrätt för arbetares avlöning äge ock tillämpning i avseende å skadestånd, som i händelse av obehörigt avskedande eller arbetsavtals hävande må tillkomma arbetaren i stället för avlöning, som skulle med förmänsrätt utgått. Innestår hos arbetsgivare viss del av arbetares lön till

Är gäldbunden man död, och haver någon försträckt penningar, eller varor, till hans begravning; det skall först gäldas, sedan det gods avskilt är, som förr är sagt. Därefter den kostnad, som å egendomens uppteckning skäligen gjord är, sedan läkarelön, läkedom och föda under den dödas sista sjukdom, deras arvode, som honom däri skött hava, så ock borgenärs kostnad för gäldenärens försättande i konkurs eller för beslut om egendomens avträde till förvaltning av boutredningsman, betjänters och tjänstehjons lön för sista året, annan arbetares dagspenning eller avlöning, den där ej stått inne längre än sex månader efter förfallodagen, samt sådan begravningshjälp eller för de tre sista månaderna upplupen sjukhjälp eller livränta, som det enligt lag angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete åligger gäldenären att utgiva. Vad nu är stadgat om förmänsrätt för arbetares avlöning äge ock tillämpning i avseende å *dels utestående försäkringsavgift för privat pension åt gäldenärens arbetare avseende det sista året dels* skadestånd, som i händelse av obehörigt avskedande eller arbetsavtals hävande må tillkomma arbetaren i stäl-

¹ Senaste lydelse av 4 och 11 §§ se 1953:74.

(Nuvarande lydelse)

säkerhet för arbetarens fullgörande av sina skyldigheter, äge arbetaren för sålunda inestående lön enahanda förmånsrätt som nu angående arbetares avlöning är sagd, evad fordringen stått inne längre eller kortare tid.

Förmånsrätt i den ordning, som i första stycket stadgas för betjänters och tjänstehjorns lön, gälle ock för fordran å pension, som tillkommer *pensionstagare* på grund av tjänst eller annan arbetsanställning, vilken innehafts av honom själv eller av anhörig till honom, dock ej för längre tid än sammanlagt ett år och ej heller för längre tid tillbaka än ett år innan konkursansöknings gjordes. Samma förmånsrätt äge ock pensionsstiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, för fordran varom i 2 § nämnda lag sägs, i den mån fordringen motsvarar pensionsfordringar som utgå med förmånsrätt efter vad nu är sagt, dock allenast såvitt fordringarna avse pension intill belopp varom stadgas i 9 § sista stycket nämnda lag.

Har på — — — — — innehållna beloppet.

Därefter skall — — — — — lag sägs.

(Föreslagen lydelse)

let för avlöning, som skulle med förmånsrätt utgått. Innestår hos arbetsgivare viss del av arbetares lön till säkerhet för arbetarens fullgörande av sina skyldigheter, äge arbetaren för sålunda inestående lön enahanda förmånsrätt som nu angående arbetares avlöning är sagd, evad fordringen stått inne längre eller kortare tid.

Förmånsrätt i den ordning, som i första stycket stadgas för betjänters och tjänstehjorns lön, gälle ock för fordran å pension, som är förfallen till betalning före den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag är att räkna, dock högst för ett år. Pensionen skall tillkomma borgenären på grund av tjänst eller annan arbetsanställning, vilken innehafts av honom själv eller av anhörig till honom. Förmånsrätten avser även pension, som intjänats hos föregående arbetsgivare, när gäldenären övertagit ansvaret för pensionen under de betingelser som angivas i 23 och 26 §§ lagen den

1967 (nr) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

6 a §.

Därefter åtnjuter arbetstagare, som är född år 1907 eller tidigare, eller dennes efterlevande förmånsrätt i arbetsgivarens konkurs för fordran på framtida pension, varvid intjänad del av utfäst pension dock icke må antagas avse högre årlig pension än som motsvarar basbeloppet enligt lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring. Från det sålunda beräknade fordringsbeloppet skall i förekommande fall avdragas upplupen del av pension, som må tillkomma arbetstagaren enligt allmän pensionsplan, varom sägs i 4 § lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m., eller enligt privat pensionsförsäkring.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Förmånsrätt enligt första stycket gäller även pension, som intjänats hos föregående arbetsgivare, om gäldenären övertagit ansvaret för pensionen under de betingelser som angivas i 23 och 26 §§ lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m. m.

Beträffande fast egendom gäller förmånsrätten enligt denna paragraf först närmast efter de i 9 § angivna fordringarna.

11 §.

Därefter skola — — — — — är sagd.

Sedan uttages — — — — — innehållna beloppet.

Förmånsrätt efter vad i andra stycket sägs tillkomme pensionsstiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, för fordran varom i 2 § nämnda lag sägs, i den mån fordringen icke utgår med förmånsrätt enligt 4 §.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968. Äldre rätt skall äga tillämpning i konkurs, vari beslut om egendomsavträde tidigare meddelats.

Förslag
till
Lag
om ändring i konkurslagen

Härigenom förordnas att 28 a, 29, 100 och 139 §§ konkurslagen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

28 a §.

Har, på sätt i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser stadgas, beslut fattats om överföring av medel från aktiebolag, bankaktiebolag eller försäkringsaktiebolag till pensionsstiftelse eller annan personalstiftelse, som hör till bolaget, och finnas bolagets borgenärer därav hava lidit märkelig skada, skall, om den balansräkning enligt vilken medlens överföring skett icke till registreringsmyndigheten eller, såvitt angår bankaktiebolag, till tillsynsmyndigheten inkommit tidigare än etthundraåttio dagar innan konkursansökningen gjordes, eller, där registrering av stiftelsen skett först efter det balansräkningen inkommit, registreringen icke ägt rum tidigare än nyss är sagt, överföringen av medlen på talan av konkursboet återgå.

Har gäldenären inom etthundraåttio dagar innan konkursansökningen gjordes eller under tiden därefter till dess beslutet om egendomsavträde meddelades överlämnat medel till pensionsstiftelse och har stiftelsen därigenom erhållit överskott på kapitalet, skall överskottet på talan av konkursboet återgå. Har gäldenären inom samma tid överlämnat medel till personalstiftelse, skola även dessa medel återgå till konkursboet.

29 §.

Har gäldenären — — — konkursboet åter.

Har borgenär — — — inteckningens dödande.

Vad sålunda — — — om konkursansökningen.

Vad i första stycket stadgas äger motsvarande tillämpning i fråga om överlämnande av medel till pensionsstiftelse.

¹ Senaste lydelse av 28 a § se 1955: 185 och av 29 § se 1955: 236.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

100 §.

I konkurs — — — — — egendomsavträde meddelades.

Fordran må — — — — — till betalning.

Pensionsfordran må icke göras gällande till den del den gäldas av pensionsstiftelse.

139 §.

Vid upprättande — — — — — ortens pris.

I den mån fordran på ränta eller annan dylik förmån, som skall utgå under någons livstid, icke är förfallen å den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag, vari fordringen upptagits, är att räkna, varde fordringen efter en räntefot av fem för hundra om året uppskattad till sitt kapitalvärde å nämnda dag. Uppskattningen skall ske med användande av den dödlighets- och livslängdstabell för riket, som av vederbörande myndighet sist blivit utgiven.

Fordran på pension, som icke är förfallen till betalning den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag är att räkna, uppskattas till det belopp, som motsvarar upplupen del av pensionsutfästelsen nämnda dag. Uppskattningen sker med ledning av 2 och 3 §§ lagen den 1967 (nr) om tryggnad av pensionsutfästelse m. m. Fordran på ränta eller annan förmån, som skall utgå under någons livstid, uppskattas på motsvarande sätt.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968. Äldre lag skall tillämpas i konkurs, vari beslut om egendomsavträde tidigare meddelats.

Förslag
till
Lag
om ändring i utsökningslagen

Härigenom förordnas att 110 och 149 §§ utsökningslagen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

110 §.

Fordran, som — — — — — äga rum.
Ränta eller annan dylik fordran, som ej är till kapitalet bestämd, *varde* efter samma räntefot *uppskattad* till sitt kapitalvärde å fördelningsdagen. Är fråga om livränta, skall uppskattningen ske *med användande av den dödlighets- och livslängdstabell för riket, som av vederbörande myndighet sist blivit utgiven.*

Ränta eller annan dylik fordran, som ej är till kapitalet bestämd, *uppskattas* efter samma räntefot till sitt kapitalvärde å fördelningsdagen. Är fråga om livränta, skall uppskattningen ske *med ledning av 2 och 3 §§ lagen den 1967 (nr) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.*

149 §.

Skall ersättning — — — — — ortens pris.
Kapitalvärdets beräkning skall ske efter en räntefot av fem för hundra om året *och, där rättigheten är någon för livstiden tillförsäkrad, med användande av den dödlighets- och livslängdstabell för riket, som av vederbörande myndighet sist blivit utgiven.*

Kapitalvärdets beräkning skall ske efter en räntefot av fem för hundra om året. *Rättighet, som är tillförsäkrad någon för livstiden, skall uppskattas med ledning av 2 och 3 §§ lagen den 1967 (nr) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.*

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968. Äldre lag skall tillämpas i fall, då utmätning skett dessförinnan.

¹ Senaste lydelse se 1912: 211.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 7 § bokföringslagen den 31 maj 1929 (nr 117)

Härigenom förordnas att 7 § bokföringslagen den 31 maj 1929 skall er-
hålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

7 §.

Inventariet skall upptaga den bok-
föringsskyldiges samtliga tillgångar
i fastigheter, varulager, övriga lös-
ören, fordringar, värdepapper, kon-
tanta penningar och annat ävensom
hans samtliga skulder, evad till-
gångarna och skulderna ingå i rö-
relsen eller ej. De skola specificeras
och för varje post skall värde därå
utsättas. Lösören, som icke ingå i
rörelsen, må dock upptagas i en
post. Jämväl i övrigt må i en post
sammanföras sinsemellan likartade
tillgångar eller skulder, så framt de
äro med åsatta värden överskådligt
införda i handelsbok eller bilaga och
hänvisning göres till boken eller bi-
lagan. Tillgångar och skulder skola
var för sig sammanräknas och skill-
naden mellan slutsummorna utsät-
tas.

Inom linjen skola angivas dels
samtliga borgens- och övriga an-
svarsförbindelser för annan, vilka
den bokföringsskyldige iklätt sig, i
den mån de icke upptagits bland
skulderna, dels ock samtliga av den
bokföringsskyldige ställda panter,
evad förbindelserna eller panterna
äga samband med rörelsen eller icke.

Inventariet skall upptaga den bok-
föringsskyldiges samtliga tillgångar
i fastigheter, varulager, övriga lös-
ören, fordringar, värdepapper, kon-
tanta penningar och annat ävensom
hans samtliga skulder, evad till-
gångarna och skulderna ingå i rö-
relsen eller ej. De skola specificeras
och för varje post skall värde därå
utsättas. Lösören, som icke ingå i
rörelsen, må dock upptagas i en
post. Jämväl i övrigt må i en post
sammanföras sinsemellan likartade
tillgångar eller skulder, så framt de
äro med åsatta värden överskådligt
införda i handelsbok eller bilaga och
hänvisning göres till boken eller bi-
lagan. Tillgångar och skulder skola
var för sig sammanräknas och skill-
naden mellan slutsummorna utsät-
tas. *Den bokföringsskyldiges pen-
sionsåtaganden behöva ej upptagas
bland skulderna.*

Inom linjen skola angivas *dels de
pensionsåtaganden, som ej uppta-
gits bland skulderna*, dels samtliga
borgens- och övriga ansvarsförbin-
delser för annan, vilka den bokfö-
ringsskyldige iklätt sig, i den mån
de icke upptagits bland skulderna,
dels ock samtliga av den bokförings-
skyldige ställda panter, evad förbin-
delserna eller panterna äga samband
med rörelsen eller icke.

Bolag, som — — — — — hos bolagsman.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968.

Förslag
till
Lag
angående ändring i lagen den 24 maj 1929 (nr 116)
om tillsyn över stiftelser

Härigenom förordnas att 2, 3 och 8 §§ lagen den 24 maj 1929 om tillsyn över stiftelser¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §.

Anmälningsskyldighet föreligger ej beträffande:

1) stiftelse, vars — — — — i riksräkenskapsverket;	
2) stiftelse, som — — — — fastställt stadgar;	
3) stiftelse, som — — — — anordnad tillsyn;	
4) stiftelse, anförtrodd — — — — annat samfund;	
5) stipendiestiftelse vid enskild undervisningsanstalt;	
6) stiftelse till — — — — vissa släkter;	
7) stiftelse, vars — — — tiotusen kronor;	7) stiftelse, vars — — — tiotusen kronor; samt
8) stiftelse, varom i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser stadgas; samt	8) stiftelse, som genom Konungens förordnande eller stiftarens föreskrift är undantagen från tillsyn enligt denna lag.

9) stiftelse, som genom Konungens förordnande eller stiftarens föreskrift är undantagen från tillsyn enligt denna lag.

Anmälningsskyldighet föreligger dock städse beträffande *stiftelse, som avses i lagen med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse och icke är sådan stiftelse varom ovan under 8) förmåles.*

Anmälningsskyldighet föreligger dock städse beträffande *pensionsstiftelse och personalstiftelse.*

3 §.

Anmälningsskyldighet skall av stiftelsens styrelse fullgöras inom sex månader efter det styrelsen mottagit sitt uppdrag eller, där uppdraget mottagits under stiftarens livstid, inom sex månader efter hans död. Pensionsstiftelse, som avses i 2 §

Anmälningsskyldighet skall av stiftelsens styrelse fullgöras inom sex månader efter det styrelsen mottagit sitt uppdrag eller, där uppdraget mottagits under stiftarens livstid, inom sex månader efter hans död. Pensionsstiftelse och personalstiftelse

¹ Senaste lydelse se 1961:585.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

andra stycket, skall av styrelsen alltid anmälas inom sex månader efter det styrelsen mottagit sitt uppdrag.

Finnes vid ————— med styrelse.

Har vid ————— årets utgång.

8 §.

Anmäld stiftelse skall stå under Konungens befallningshavandes tillsyn, där Konungens befallningshavande finner stiftelsen främja ett allmännyttigt ändamål. Konungens befallningshavande äge dock från tillsyn undantaga stiftelse, som redan är underkastad nöjaktig tillsyn eller för vilken tillsyn enligt denna lag eljest på grund av särskilda omständigheter finnes icke vara behöflig. Har stiftelses förmögenhet nedgått under tiotusen kronor, må Konungens befallningshavande jämväl undantaga stiftelsen från tillsyn, där ej fråga är om pensionsstiftelse som avses i 2 § andra stycket.

För stiftelse, ————— 9—18 §§ stadgas.

Anmäld stiftelse skall stå under Konungens befallningshavandes tillsyn, där Konungens befallningshavande finner stiftelsen främja ett allmännyttigt ändamål. Konungens befallningshavande äge dock från tillsyn undantaga stiftelse, som redan är underkastad nöjaktig tillsyn eller för vilken tillsyn enligt denna lag eljest på grund av särskilda omständigheter finnes icke vara behöflig. Har stiftelses förmögenhet nedgått under tiotusen kronor, må Konungens befallningshavande jämväl undantaga stiftelsen från tillsyn, där ej fråga är om pensionsstiftelse eller personalstiftelse.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968.

Förslag
till
Lag
angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705)
om aktiebolag

Härigenom förordnas *dels* att 101 § 5 mom. lagen den 14 september 1944 om aktiebolag skall upphävas *dels* ock att 9 § 2 mom., 67 § 1 mom., 68 §, 72 § 2 mom., 101 § 1 och 7 mom., 111 § 1 mom., 112 §, 113 § 1 mom., 156, 161 och 165 §§, 174 § 1 mom. samt 213 och 216 §§ samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

9 §.

2 mom. Ej må — — — — — 177 §§ sägs.

Ej heller må i bolagsordningen intagas bestämmelse, som inskränker bolagsstämmas rätt att besluta om bildande av stiftelse enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser eller om överföring av vinstmedel till sådan stiftelse.

67 §.

1 mom. Beslut om — — — — — rättens tillstånd.

Rättens tillstånd — — — — — ansökningen bifallen.

Har stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, hos bolaget fordran, som avses i 2 § nämnda lag, utgöra fordringen ej hinder mot bifall till ansökningen, där inför rätten visas att å fordringen avbetalats så stor del som svarar mot nedsättningen av aktiekapitalet.

Om ansökan, — — — — — till registreringsmyndigheten.

Rättens beslut, — — — — — av lagakraftbevis.

Aktiekapitalet skall — — — — — blivit registrerat.

68 §.

Innefattar beslut — — — — — svarande belopp.

Ansökan om — — — — — äga rum.

¹ Senaste lydelse av 67 § 1 mom., 68 § och 174 § 1 mom. se 1946: 850 samt av 72 § 2 mom. se 1959: 253.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Har stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, hos bolaget fordran, som avses i 2 § nämnda lag, utgöra fordringen ej hinder mot bifall till ansökningen om tillstånd till vinstutdelning; men skall, där vinstutdelning äger rum innan aktiekapitalet enligt verkställd registrering ökats med ett mot nedsättningen svarande belopp, skyldighet åvila bolaget att erlägga betalning för så stor del av stiftelsens fordran vid tiden för nedsättningsbeslutet som vinstutdelningen motsvarar av aktiekapitalet efter nedsättningen. Sådan skyldighet upphöre, när å fordringen avbetalats så stor del som svarar mot nedsättningen av aktiekapitalet.

Rättens beslut, — — — — — av lagakraftbevis.

72 §.

2 mom. Vid tillämpning — — — — — mot totalförlust.

Har för — — — — — bland skulderna.

Där förskott — — — — — är tillverkat.

Belopp, som upptagits under rubriken Avsatt till pensioner, räknas icke som skuld i den mån det överstiger det belopp, under vilket posten jämlikt 7 § första stycket lagen den 1967 (nr) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. icke får nedbringas.

101 §.

Vid uppställande — — — — — nedan iakttagas.

1 mom. Följande poster — — — — — god köpmannased:

A. Bland tillgångarna.

— — — — — för räkenskapsåret.

B. Bland skulderna.

I. Aktiekapitalet, reservfonden — — — — — för sig.

II. Värdeminskningskonton med — — — särskilda tillgångsposterna.

III. Långfristiga skulder

III. Långfristiga skulder

1. obligationslån;

1. pensionsskuld som redovisas under rubriken Avsatt till pensioner;

2. andra långfristiga skulder.

2. obligationslån;

3. andra långfristiga skulder.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

IV. Kortfristiga skulder.

— — — — — kortfristiga skulder.

V. Oguldna, på — — — — — före balansdagen.

VI. Vinst å

— — — — — för räkenskapsåret.

Har bolag — — — — — god köpmannased.

7 mom. Inom linjen — — — — — dess slag.

Inom linjen skall ock angivas sammanlagda beloppet för år av pensioner, utgående på grund av förpliktelser, vilka ej upptagits såsom skuld i balansräkningen eller motsvaras av där upptagen skuld till pensionsstiftelse. Pensionsförpliktelser, som i närmast föregående balansräkning upptagits såsom skuld, må ej redovisas inom linjen.

Inom linjen skola ock angivas de pensionsåtaganden, som ej upptagits bland skulderna.

111 §.

1 mom. Det åligger — — — — — vara erforderliga.

Revisorerna hava — — — — — mot bolagsordningen.

Om det — — — — — sådant förbehåll.

Styrelsen och — — — — — direktör vägras.

Hör till bolagets stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, skall revisorernas granskning avse jämväl stiftelsens förvaltning samt dess räkenskaper; och skall vad i fjärde stycket är stadgat beträffande bolagets styrelse och verkställande direktör äga motsvarande tillämpning å styrelse eller god man för stiftelsen.

112 §.

Revisorerna skola — — — — — till revisionsberättelsen.

Där stiftelse, som i 111 § 1 mom. sägs, står under särskild förvaltning, skola revisorerna, samtidigt med överlämnande till bolagets styrelse av revisionsberättelsen, till styrelsen eller gode mannen för stiftelsen överlämna särskilt yttrande rörande granskningen av stiftelsens förvaltning och räkenskaper.

113 §.

1 mom. Revisionsberättelsen skall — — — aktieägarnas kännedom.

Revisionsberättelsen skall — — — eller skuldregleringsfond.

Har uppskrivning — — — i revisionsberättelsen.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Hör till bolaget stiftelse, varom i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser sägs, skola revisorerna i sin berättelse jämväl yttra sig om granskningen av stiftelsens förvaltning och dess räkenskaper.

Revisor, som — — — särskild revisionsberättelse.

156 §.

Det åligger — — — — — och balansräkning.

I inventarium och balansräkning för aktiebolag i likvidation skola upptagas bolagets tillgångar och skulder, tillgångarna till värde som skall beräknas enligt vad i 100 § 4 mom. andra stycket är stadgat. Om vid värdets bestämmande hänsyn tagits därtill att vissa tillgångar eller slag av tillgångar skäligen må antagas kunna försäljas i ett sammanhang, skall det anmärkas i balansräkningen. Aktiekapitalet skall i balansräkningen upptagas inom linjen. *Finnes skuld till stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, skall skulden i balansräkningen redovisas i särskild post.* I övrigt skall beträffande inventarium och balansräkning för aktiebolag i likvidation gälla vad i 7 och 8 §§ bokföringslagen är stadgat.

Likvidatorerna skola — — — till likvidationsrevisorerna.

161 §.

Inom en månad efter det redovisningshandlingarna överlämnats till likvidationsrevisorerna skola de till likvidatorerna avlämna berättelse över granskningen av deras förvaltning och bolagets räkenskaper för räkenskapsåret. Revisionsberättelsen, som skall vara underskriven av likvidationsrevisorerna, skall innehålla uttalande, huruvida enligt deras mening likvidationen onödigt fördröjes eller icke. Om revisionsberättelsens innehåll i övrigt och om redovisningshandlingarnas återstäl-

I inventarium och balansräkning för aktiebolag i likvidation skola upptagas bolagets tillgångar och skulder, tillgångarna till värde som skall beräknas enligt vad i 100 § 4 mom. andra stycket är stadgat. Om vid värdets bestämmande hänsyn tagits därtill att vissa tillgångar eller slag av tillgångar skäligen må antagas kunna försäljas i ett sammanhang, skall det anmärkas i balansräkningen. Aktiekapitalet skall i balansräkningen upptagas inom linjen. I övrigt skall beträffande inventarium och balansräkning för aktiebolag i likvidation gälla vad i 7 och 8 §§ bokföringslagen är stadgat.

Inom en månad efter det redovisningshandlingarna överlämnats till likvidationsrevisorerna skola de till likvidatorerna avlämna berättelse över granskningen av deras förvaltning och bolagets räkenskaper för räkenskapsåret. Revisionsberättelsen, som skall vara underskriven av likvidationsrevisorerna, skall innehålla uttalande, huruvida enligt deras mening likvidationen onödigt fördröjes eller icke. Om revisionsberättelsens innehåll i övrigt och om redovisningshandlingarnas återstäl-

(Nuvarande lydelse)

lande och förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 112 § första stycket och 113 § 1 mom. är stadgat. *Hör till bolaget stiftelse som i 111 § 1 mom. sägs, skall 112 § andra stycket äga motsvarande tillämpning.*

(Föreslagen lydelse)

lande och förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 112 § första stycket och 113 § 1 mom. är stadgat.

165 §.

Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skola de så snart ske kan avgiva slutredovisning för sin förvaltning genom avlämnande av förvaltningsberättelse rörande likvidationens gång från likvidationens början till dess avslutande. Berättelsen skall ock innehålla redogörelse för utskiftning. Vid berättelsen skola fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skola i huvudskrift eller avskrift avlämnas till likvidationsrevisorerna samt, där god man förordnats, till denne. Likvidationsrevisorerna hava att inom en månad därefter avgiva en av dem underskriven revisionsberättelse över förvaltningen under likvidationen och återställa handlingarna. Om revisionsberättelsens innehåll och om redovisningshandlingarnas återställande och deras förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 112 § första stycket och 113 § 1 mom. är stadgat. *Hör till bolaget stiftelse som i 111 § 1 mom. sägs, skall 112 § andra stycket äga motsvarande tillämpning.*

Efter det — — — — — nämnda handlingar.

174 §.

1 mom. Äger moderbolag — — — rättens tillstånd.

Inom fyra — — — — — fusion förfallen.

Senast fyra — — — till registreringsmyndigheten.

Rättens beslut — — — — — av lagakraftbevis.

När rättens — — — — — av moderbolaget.

Hör till dotterbolaget stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, skall vad i nämnda lag

Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skola de så snart ske kan avgiva slutredovisning för sin förvaltning genom avlämnande av förvaltningsberättelse rörande likvidationens gång från likvidationens början till dess avslutande. Berättelsen skall ock innehålla redogörelse för utskiftning. Vid berättelsen skola fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skola i huvudskrift eller avskrift avlämnas till likvidationsrevisorerna samt, där god man förordnats, till denne. Likvidationsrevisorerna hava att inom en månad därefter avgiva en av dem underskriven revisionsberättelse över förvaltningen under likvidationen och återställa handlingarna. Om revisionsberättelsens innehåll och om redovisningshandlingarnas återställande och deras förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 112 § första stycket och 113 § 1 mom. är stadgat.

Hör till dotterbolaget pensionsstiftelse eller personalstiftelse, gäller om stiftelsens överförande till moderbolaget vad i lagen den

(Nuvarande lydelse)

är stadgat rörande överförande av aktiebolags personalstiftelse till annat aktiebolag äga tillämpning vid fusionen. Rättens tillstånd till fusionsavtalets verkställande må ej meddelas, med mindre det styrkes, att tillsynsmyndigheten givit sitt tillstånd till stiftelsens överförande till moderbolaget. Anmälan för registrering rörande stiftelsens överförande skall göras samtidigt med anmälan varom i fjärde stycket stadgas.

(Föreslagen lydelse)

1967 (nr) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. är stadgat.

213 §.

Med dagsböter — — — — — till aktieägare;

5. styrelseledamot eller verkställande direktör, där han vid upprättande av balansräkning, vinst- och förlusträkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 98, 146 eller 154 §, uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i 100 §, 101 § 2—7 mom., 102 § första stycket, 103 § eller 146 §;

6. likvidator som vid upprättande av balansräkning, likvidationsräkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 156, 160 eller 165 §, uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i nämnda lagrum; så ock likvidator som vid upprättande av balansräkning, som avses i 172 §, uppsåtligen förfar i strid mot vad som stadgas i 146 § samt 100 § eller 101 § 2—7 mom.;

7. revisor, likvidationsrevisor — — — — —

8. revisor eller likvidationsrevisor, där han uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i yttrande, vilket enligt 112 § andra stycket, 161 § eller 165 § överlämnas till styrelse eller god man för stiftelse som avses i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser.

5. styrelseledamot eller verkställande direktör, där han vid upprättande av balansräkning, vinst- och förlusträkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 98, 146 eller 154 §, uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i 100 §, 101 § 2—4, 6 och 7 mom., 102 § första stycket, 103 § eller 146 §;

6. likvidator som vid upprättande av balansräkning, likvidationsräkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 156, 160 eller 165 §, uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i nämnda lagrum; så ock likvidator som vid upprättande av balansräkning, som avses i 172 §, uppsåtligen förfar i strid mot vad som stadgas i 146 § samt 100 § eller 101 § 2—4, 6 och 7 mom.;

— — — — — därtill föreligger.

216 §.

Med dagsböter — — — — — fjärde stycket;

7. revisor, vilken underlåter att iakttaga föreskrift som meddelats i

7. revisor, vilken underlåter att iakttaga föreskrift som meddelats i

(Nuvarande lydelse)

112 §, 113 § 1 mom. fjärde stycket, 127 § fjärde stycket, 154 § andra stycket eller i 154 § tredje stycket, jämfört med 112 § eller 113 § 1 mom. fjärde stycket, så ock likvidationsrevisor, som försummar att fullgöra vad i 161 § första punkten, tredje punkten, jämförd med 112 § första stycket eller 113 § 1 mom. fjärde stycket, eller fjärde punkten eller 165 § första stycket femte punkten, sjätte punkten, jämförd med 112 § första stycket eller 113 § 1 mom. fjärde stycket, eller sjunde punkten eller 172 § tredje stycket finnes stadgat;

8. god man — — — tredje stycket;

9. ledamot i styrelse eller god man för aktiebolags personalstiftelse, där han underlåter att iakttaga vad honom enligt 111 § 1 mom. femte stycket åligger; samt

10. förvaltare i aktiebolags konkurs, som bryter mot vad i 169 § tredje stycket är stadgat.

Där föreskrift — — — — — allenast denne.

Förseelse mot — — — — — varje aktieägare.

(Föreslagen lydelse)

112 §, 127 § fjärde stycket, 154 § andra stycket eller i 154 § tredje stycket, jämfört med 112 §, så ock likvidationsrevisor, som försummar att fullgöra vad i 161 § första punkten, tredje punkten, jämförd med 112 § första stycket, eller fjärde punkten eller 165 § första stycket femte punkten, sjätte punkten, jämförd med 112 § första stycket, eller sjunde punkten eller 172 § tredje stycket finnes stadgat;

8. god man — — — tredje stycket; samt

9. förvaltare i aktiebolags konkurs, som bryter mot vad i 169 § tredje stycket är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968. Äldre lag skall tillämpas på aktiebolag som är i likvidation vid lagens ikraftträdande.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse

Härigenom förordnas *dels* att 94 § 2 mom. och 105 § lagen den 17 juni 1948 om försäkringsrörelse skola upphävas *dels ock* att 10 § 2 mom., 62 § 1 mom., 63 §, 94 § 4 mom. samt 145, 146, 148, 153, 157, 326 och 329 §§ samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

10 §.

2 mom. Ej må — — — — — 65 § sägs.

Ej heller må i bolagsordningen intagas bestämmelse, som inskränker bolagsstämmas rätt att besluta om bildande av stiftelse enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser eller om överföring av vinstmedel till sådan stiftelse.

62 §.

1 mom. Beslut om — — — — — rättens tillstånd.

Rättens tillstånd — — — — — ansökningen bifallen.

Har stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, hos bolaget fordran, som avses i 2 § nämnda lag, utgöra fordringen ej hinder mot bifall till ansökningen, där inför rätten visas att å fordringen avbetalats så stor del som svarar mot nedsättningen av aktiekapitalet.

Om ansökan — — — — — till försäkringsinspektionen.

Rättens beslut — — — — — av lagakraftbevis.

Aktiekapitalet skall — — — — — blivit registrerat.

63 §.

Innefattar beslut — — — — — svarande belopp.

Ansökan om — — — — — äga rum.

Har stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, hos bolaget fordran, som avses i 2 § nämnda lag,

¹ Senaste lydelse av 329 § se 1961: 610.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

utgöra fordringen ej hinder mot bifall till ansöknings om tillstånd till vinstutdelning till aktieägarna; men skall, där sådan vinstutdelning äger rum innan aktiekapitalet enligt verkställd registrering ökats med ett mot nedsättningen svarande belopp, skyldighet åvila bolaget att erlägga betalning för så stor del av stiftelsens fordran vid tiden för nedsättningsbeslutet som vinstutdelningen motsvarar av aktiekapitalet efter nedsättningen. Sådan skyldighet upphö-
re när å fordringen avbetalats så stor del som svarar mot nedsättningen av aktiekapitalet.

Rättens beslut — — — — — av lagakraftbevis.

94 §.

4 mom. Inom linjen — — — — — bland skulderna.

Inom linjen skall ock angivas sammanlagda beloppet för år av pensioner, utgående på grund av förpliktelser, vilka ej upptagits såsom skuld i balansräkningen eller motsvaras av där upptagen skuld till pensionsstiftelse. Pensionsförpliktelser, som i närmast föregående balansräkning upptagits såsom skuld, må ej redovisas inom linjen.

Inom linjen skola ock angivas de pensionsåtaganden, som ej upptagits bland skulderna.

145 §.

Å den bolagsstämma — — — — — hans ställe.

Vad i 29 §, 99 § tredje, fjärde och femte styckena, 100 §, 101 §, 102 § 1 mom., 105 § första stycket och 114 § är stadgat om revisor och suppleant för revisor, om revisors rättigheter och skyldigheter samt om anmälan eller meddelande för registrering beträffande revisor skall i tillämpliga delar gälla rörande likvidationsrevisor och suppleant, där ej annat följer av vad här nedan är stadgat.

Vad i 29 §, 99 § tredje, fjärde och femte styckena, 100 §, 101 §, 102 § 1 mom. och 114 § är stadgat om revisor och suppleant för revisor, om revisors rättigheter och skyldigheter samt om anmälan eller meddelande för registrering beträffande revisor skall i tillämpliga delar gälla rörande likvidationsrevisor och suppleant, där ej annat följer av vad här nedan är stadgat.

Angående likvidationsrevisor — — — — — i 290 §.

146 §.

Då bolaget — — — — — å bolagsstämma.

Redovisningshandlingarna skola — — — redovisningen omfattar.

I fråga om styrelsens och verkställande direktörens redovisning,

I fråga om styrelsens och verkställande direktörens redovisning,

(Nuvarande lydelse)

om revisorernas granskning och revisionsberättelsen, om handlingars framläggande å bolagsstämma, tillhandahållande under viss tid före denna och insändande till försäkringsinspektionen, om behandlingen av frågan om ansvarsfrihet samt om anställande av talan mot styrelseledamot eller verkställande direktören skall i tillämpliga delar gälla vad i 91—96, 102—105, 113, 118, 120—124 och 284 §§ är stadgat. Omfattar den tid, för vilken redovisning skall avgivas enligt första stycket, även föregående räkenskapsår, skall särskild redovisning avgivas för nämnda år och skall därvid jämväl 97 § äga tillämpning.

(Föreslagen lydelse)

om revisorernas granskning och revisionsberättelsen, om handlingars framläggande å bolagsstämma, tillhandahållande under viss tid före denna och insändande till försäkringsinspektionen, om behandlingen av frågan om ansvarsfrihet samt om anställande av talan mot styrelseledamot eller verkställande direktören skall i tillämpliga delar gälla vad i 91—96, 102—104, 113, 118, 120—124 och 284 §§ är stadgat. Omfattar den tid, för vilken redovisning skall avgivas enligt första stycket, även föregående räkenskapsår, skall särskild redovisning avgivas för nämnda år och skall därvid jämväl 97 § äga tillämpning.

148 §.

Det åligger — — — — — och balansräkning.

I inventarium och balansräkning för försäkringsaktiebolag i likvidation skola beträffande tillgångar och skulder som avses i 296 § där omnämnda värdering och beräkning följas. Andra tillgångar skola upptagas till värde som skall beräknas enligt vad i 93 § 1 mom. andra stycket är stadgat. Aktiekapitalet skall i balansräkningen upptagas inom linjen. *Finnes skuld till stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, skall skulden i balansräkningen redovisas i särskild post.* I övrigt skall beträffande inventarium och balansräkning för försäkringsaktiebolag i likvidation gälla vad i 7 och 8 §§ bokföringslagen är stadgat.

Likvidatorerna skola — — — — — till likvidationsrevisorerna.

153 §.

Inom en månad efter det redovisningshandlingarna överlämnats till likvidationsrevisorerna skola de till likvidatorerna avlämna berättelse över granskningen av deras förvaltning och bolagets räkenskaper för räkenskapsåret. Revisionsberättel-

I inventarium och balansräkning för försäkringsaktiebolag i likvidation skola beträffande tillgångar och skulder som avses i 296 § där omnämnda värdering och beräkning följas. Andra tillgångar skola upptagas till värde som skall beräknas enligt vad i 93 § 1 mom. andra stycket är stadgat. Aktiekapitalet skall i balansräkningen upptagas inom linjen. I övrigt skall beträffande inventarium och balansräkning för försäkringsaktiebolag i likvidation gälla vad i 7 och 8 §§ bokföringslagen är stadgat.

Inom en månad efter det redovisningshandlingarna överlämnats till likvidationsrevisorerna skola de till likvidatorerna avlämna berättelse över granskningen av deras förvaltning och bolagets räkenskaper för räkenskapsåret. Revisionsberättel-

(Nuvarande lydelse)

sen, som skall vara underskriven av likvidationsrevisorerna, skall innehålla uttalande, huruvida enligt deras mening likvidationen onödigt fördröjes eller icke. Om revisionsberättelsens innehåll i övrigt och om redovisningshandlingarnas återställande och förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 103 §, 104 § 1 mom. och 105 § andra stycket andra punkten är stadgat. Hör till bolaget stiftelse som i 105 § sägs, skall vad i andra stycket första punkten av samma paragraf är stadgat äga motsvarande tillämpning.

(Föreslagen lydelse)

sen, som skall vara underskriven av likvidationsrevisorerna, skall innehålla uttalande, huruvida enligt deras mening likvidationen onödigt fördröjes eller icke. Om revisionsberättelsens innehåll i övrigt och om redovisningshandlingarnas återställande och förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 103 § och 104 § 1 mom. är stadgat.

157 §.

Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skola de så snart ske kan avgiva slutredovisning för sin förvaltning genom avlämnande av förvaltningsberättelse rörande likvidationens gång från likvidationens början till dess avslutande. Berättelsen skall ock innehålla redogörelse för utskiftning. Vid berättelsen skola fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skola i huvudskrift eller avskrift avlämnas till likvidationsrevisorerna, vilka hava att inom en månad därefter avgiva en av dem underskriven revisionsberättelse över förvaltningen under likvidationen och återställa handlingarna. Om revisionsberättelsens innehåll och om redovisningshandlingarnas återställande och deras förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 103 §, 104 § 1 mom. och 105 § andra stycket andra punkten är stadgat. Hör till bolaget stiftelse som i 105 § sägs, skall vad i andra stycket första punkten av samma paragraf är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Efter det — — — — — nämnda handlingar.

Angående insändande — — — — — 284 § stadgas.

Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skola de så snart ske kan avgiva slutredovisning för sin förvaltning genom avlämnande av förvaltningsberättelse rörande likvidationens gång från likvidationens början till dess avslutande. Berättelsen skall ock innehålla redogörelse för utskiftning. Vid berättelsen skola fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skola i huvudskrift eller avskrift avlämnas till likvidationsrevisorerna, vilka hava att inom en månad därefter avgiva en av dem underskriven revisionsberättelse över förvaltningen under likvidationen och återställa handlingarna. Om revisionsberättelsens innehåll och om redovisningshandlingarnas återställande och deras förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 103 § och 104 § 1 mom. är stadgat.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

326 §.

Med dagsböter — — — — — är delägare;

4. styrelseledamot eller verkställande direktör, där han vid upprättande av balansräkning, vinst- och förlusträkning, förvaltningsberättelse eller redogörelse, som avses i 91 eller 97 § eller 205 §, jämförd med 91 och 97 §§, eller 139, 146 eller 241 §, uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i 93 §, 94 § 2—5 mom., 95 §, 96 §, 97 § första stycket första punkten eller 139 § eller 205 § jämförd med 93 § 1—5, 7 och 8 mom., 94 § 3—5 mom., 95 §, 96 § samt 97 § första stycket första punkten;

5. likvidator som vid upprättande av balansräkning, likvidationsräkning, vinst- och förlusträkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 148, 152, 157, 243, 247 eller 252 §, uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i nämnda lagrum, så ock likvidator som vid upprättande av balansräkning enligt 163 eller 259 § uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i 139 § samt 93 § eller 94 § 2—5 mom.;

6. revisor eller — — — — — därtill föreligger.

7. revisor eller likvidationsrevisor, där han uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i yttrande, vilket enligt 105 § andra stycket första punkten, 153 § eller 157 § överlämnas till styrelse eller god man för stiftelse som avses i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser.

329 §.

Med dagsböter — — — — — 156 § andra stycket.

3. ledamot i styrelse eller god man för försäkringsaktiebolags personalstiftelse, där han underlåter att iakttaga vad honom enligt 105 § första stycket åligger.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968. Äldre lag skall tillämpas på försäkringsaktiebolag som är i likvidation vid lagens ikraftträdande.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse

Härigenom förordnas *dels* att 92 § 2 mom. och 103 § lagen den 31 mars 1955 om bankrörelse skola upphävas *dels ock* att 8 § 2 mom., 47 § 1 mom., 48 §, 92 § 3 mom. samt 128, 131, 137, 141, 183, 186 och 191 §§ samma lag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

8 §.

2 mom. Ej må — — — — — av 18 §.

Ej heller må i bolagsordningen intagas bestämmelse, som inskränker bolagsstämmas rätt att besluta om bildande av stiftelse enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser eller om överföring av vinstmedel till sådan stiftelse.

47 §.

1 mom. Beslut om — — — — — rättens tillstånd.

Rättens tillstånd — — — — — ansökningen bifallas.

Har stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, hos bolaget fordran, som avses i 2 § nämnda lag, skall fordringen ej utgöra hinder mot bifall till ansökningen, där inför rätten visas att å fordringen avbetalats så stor del som svarar mot nedsättningen av aktiekapitalet.

Om ansökan, — — — — — till registreringsmyndigheten.

Rättens beslut, — — — — — av lagakraftbevis.

Aktiekapitalet skall — — — — — blivit registrerat.

48 §.

Innefattar beslut — — — — — svarande belopp.

Ansökan om — — — — — äga rum.

Har stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, hos bolaget

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

fordran, som avses i 2 § nämnda lag, utgör fordringen ej hinder mot bifall till ansöknings om tillstånd till vinstutdelning till aktieägarna, men skall, där vinstutdelning äger rum innan aktiekapitalet enligt verkställd registrering ökats med ett mot nedsättningen svarande belopp, skyldighet åvila bolaget att erlägga betalning för så stor del av stiftelsens fordran vid tiden för nedsättningsbeslutet som vinstutdelningen motsvarar av aktiekapitalet efter nedsättningen. Sådan skyldighet upphör när å fordringen avbetalats så stor del som svarar mot nedsättningen av aktiekapitalet.

Rättens beslut, — — — — — av lagakraftbevis.

92 §.

3 mom. Inom linjen — — — — — bokförda värde.

Inom linjen skall ock angivas sammanlagda beloppet för år av pensioner, utgående på grund av förpliktelser, vilka ej upptagits såsom skuld i balansräkningen eller motsvaras av där upptagen skuld till pensionsstiftelse. Pensionsförpliktelser, som i närmast föregående balansräkning upptagits såsom skuld, må ej redovisas inom linjen.

Inom linjen skola ock angivas de pensionsåtaganden, som ej upptagits bland skulderna.

128 §.

Å den — — — — — hans ställe.

Vad som är stadgat i 96 § andra stycket, 97 §, 98 §, 99 § första och tredje styckena, 100 §, 103 § första stycket och 107 § 2 mom. om revisor och suppleant för revisor samt om revisors rättigheter och skyldigheter skall i tillämpliga delar gälla beträffande likvidationsrevisor och suppleant, där ej annat följer av vad nedan föreskrives.

Vad som är stadgat i 96 § andra stycket, 97 §, 98 §, 99 § första och tredje styckena, 100 § och 107 § 2 mom. om revisor och suppleant för revisor samt om revisors rättigheter och skyldigheter skall i tillämpliga delar gälla beträffande likvidationsrevisor och suppleant, där ej annat följer av vad nedan föreskrives.

Angående likvidationsrevisor — — — — — i 158 §.

131 §.

Det åligger — — — — — och balansräkning.

I inventarium och balansräkning för bankaktiebolag i likvidation skola upptagas bolagets tillgångar och

I inventarium och balansräkning för bankaktiebolag i likvidation skola upptagas bolagets tillgångar och

(Nuvarande lydelse)

skulder, tillgångarna till verkliga värdet. Aktiekapitalet skall i balansräkningen upptagas inom linjen. *Finnes skuld till stiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, skall skulden i balansräkningen redovisas i särskild post.* I övrigt skall beträffande inventarium och balansräkning för bankaktiebolag i likvidation gälla vad i 7 och 8 §§ bokföringslagen är stadgat.

Likvidatorerna skola — — — — till likvidationsrevisorerna.

137 §.

Inom en månad efter det redovisningshandlingarna överlämnats till likvidationsrevisorerna skola dessa till likvidatorerna avlämna berättelse över granskningen av deras förvaltning och bolagets räkenskaper för räkenskapsåret ävensom återställa handlingarna. Revisionsberättelsen, som skall vara underskriven av likvidationsrevisorerna, skall innehålla uttalande, huruvida enligt deras mening likvidationen onödigt fördröjes eller icke. Om revisionsberättelsens innehåll i övrigt och om redovisningshandlingarnas förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat i 101 och 102 §§. *Hör till bolaget stiftelse som i 103 § sägs, skall vad som är stadgat i andra stycket av samma paragraf äga motsvarande tillämpning.*

141 §.

Sedan likvidatorerna — — — — för utskiftning.

Vid berättelsen skola fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skola i huvudskrift eller avskrift avlämnas till likvidationsrevisorerna, vilka hava att inom en månad därefter avgiva en av dem underskriven revisionsberättelse över förvaltningen under likvidationen och återställa handlingarna. Om revisionsberättelsens inne-

(Föreslagen lydelse)

skulder, tillgångarna till verkliga värdet. Aktiekapitalet skall i balansräkningen upptagas inom linjen. I övrigt skall beträffande inventarium och balansräkning för bankaktiebolag i likvidation gälla vad i 7 och 8 §§ bokföringslagen är stadgat.

Inom en månad efter det redovisningshandlingarna överlämnats till likvidationsrevisorerna skola dessa till likvidatorerna avlämna berättelse över granskningen av deras förvaltning och bolagets räkenskaper för räkenskapsåret ävensom återställa handlingarna. Revisionsberättelsen, som skall vara underskriven av likvidationsrevisorerna, skall innehålla uttalande, huruvida enligt deras mening likvidationen onödigt fördröjes eller icke. Om revisionsberättelsens innehåll i övrigt och om redovisningshandlingarnas förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat i 101 och 102 §§.

Vid berättelsen skola fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skola i huvudskrift eller avskrift avlämnas till likvidationsrevisorerna, vilka hava att inom en månad därefter avgiva en av dem underskriven revisionsberättelse över förvaltningen under likvidationen och återställa handlingarna. Om revisionsberättelsens

(Nuvarande lydelse)

håll och om redovisningshandlingarnas förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat i 101 och 102 §§. *Hör till bankaktiebolaget stiftelse som i 103 § sägs, skall vad som är stadgat i andra stycket av samma paragraf äga motsvarande tillämpning.*

Efter det — — — — — nämnda handlingar.

Angående insändande — — — — — i 152 §.

(Föreslagen lydelse)

innehåll och om redovisningshandlingarnas förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat i 101 och 102 §§.

183 §.

Med dagsböter — — — — — till aktieägare;

4. styrelseledamot, där han vid upprättande av balansräkning, vinst- och förlusträkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 89, 120 eller 129 § uppsåtligen förfar i strid med bestämmelserna i 91 §, 92 § 2 och 3 mom., 93 § eller 94 §;

5. likvidator som — — — — — därtill föreligger.

7. revisor eller likvidationsrevisor, där han uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i yttrande, vilket enligt 103 § andra stycket första punkten, 137 § eller 141 § överlämnas till styrelse eller god man för stiftelse, som avses i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser.

4. styrelseledamot, där han vid upprättande av balansräkning, vinst- och förlusträkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 89, 120 eller 129 §, uppsåtligen förfar i strid med bestämmelserna i 91 §, 92 § 3 mom., 93 § eller 94 §;

186 §.

Med dagsböter — — — — — andra stycket;

3. ledamot i styrelse eller god man för stiftelse, som avses i 103 §, där han underlåter att iakttaga vad som åligger honom enligt första stycket i nämnda paragraf;

4. den som bryter mot vad som stadgas i 69 §.

3. den som bryter mot vad som stadgas i 69 §.

191 §.

Finnes särskild stiftelse till tryggnad av pensioner åt pensionstagare eller anställda hos bankaktiebolag samt efterlevande till pensionstagare och anställda eller ock för anställdas eller deras efterlevandes välfärd annorledes än genom bere-

Finnes särskild stiftelse till tryggnad av pensioner åt pensionstagare eller anställda hos bankaktiebolag samt efterlevande till pensionstagare och anställda eller ock för anställdas eller deras efterlevandes välfärd annorledes än genom bere-

(Nuvarande lydelse)

dande av pension, och härrör stiftelsens förmögenhet huvudsakligen från överföring av medel från bolaget, har tillsynsmyndigheten, om stiftelsen icke är underkastad bestämmelserna i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, att tillse att stiftelsens tillgångar äro placerade på sätt som med beaktande av stiftelsens ändamål och med hänsyn jämväl till vad i denna lag är föreskrivet beträffande placering av bankbolags medel bereder skälig säkerhet. Har så ej skett, må tillsynsmyndigheten förelägga stiftelsen att vidtaga rättelse.

Det åligger — — — — — myndigheten äskas.

(Föreslagen lydelse)

dande av pension, och härrör stiftelsens förmögenhet huvudsakligen från överföring av medel från bolaget, har tillsynsmyndigheten att tillse att stiftelsens tillgångar äro placerade på sätt som med beaktande av stiftelsens ändamål och med hänsyn jämväl till vad i denna lag är föreskrivet beträffande placering av bankbolags medel bereder skälig säkerhet. Har så ej skett, må tillsynsmyndigheten förelägga stiftelsen att vidtaga rättelse.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968. Äldre lag skall tillämpas på bankaktiebolag som är i likvidation vid lagens ikraftträdande.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker

Härigenom förordnas att 48 §, 78 § 3 mom. och 97 § lagen den 3 juni 1955 om sparbanker¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

48 §.

Jämte vad — — — — — såsom tillgång.

11. Inom linjen skall anmärkas sammanlagda beloppet av sparbankens ansvarsförbindelser, i den mån de icke upptagits bland skulderna. Tillika skall inom linjen upptagas av sparbanken ställda panthers sammanlagda bokförda värde. Inom linjen skall ock angivas sammanlagda beloppet för år av pensioner utgående på grund av förpliktelser, vilka ej upptagits såsom skuld i balansräkningen. Pensionsförpliktelser, som i närmast föregående balansräkning upptagits såsom skuld, må ej redovisas inom linjen. Ytterligare skall inom linjen uppföras ränta å garantifond eller grundfond, som till följd av reglerna i 19 § icke kunnat utbetalas.

Vad i — — — — — eller bilaga.

78 §.

3 mom. Senast fyra — — — — — till verkställighet.

Tillsynsmyndighetens tillståndsprövning — — — allmän synpunkt.

När lagkraftvunnet — — — övertagande sparbanken.

Hör till den överlåtande sparbanken pensionsstiftelse eller personaltiftelse, gälla om stiftelsens överförande till den övertagande sparbanken bestämmelserna i lagen den

1967 (nr)

¹ Senaste lydelse se 1962: 234.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

97 §.

Sparbank må icke överföra medel till annan pensionsstiftelse än sådan, som bildats uteslutande för pensionering av personal, som är eller varit anställd i sparbankens tjänst, eller efterlevande till sådan personal. Överföringen må icke ske med mindre dels överföring erfordras för att uppbringa stiftelsens förmögenhet till belopp, som motsvarar kapitalvärdet vid överföringstillfället av intjänade pensioner jämte dyrtidstillägg eller andra därmed jämförliga tillägg, vilka enligt gjorda utfästelser eller inom sparbanken tillämpad sedvänja högst skola utgå, dels ock överskott vid upplösning av stiftelsen skall i enlighet med stiftelsens stadgar användas främst till betalning av pensionspremier för anställda hos sparbanken och i övrigt för allmännyttigt eller välgörande ändamål, som icke på grund av gällande författning skall tillgodos ses genom skattebidrag.

Beträffande stiftelse, — — — — — andra stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968.

Förslag
till
Lag
angående ändring i lagen den 1 juni 1951 (nr 308)
om ekonomiska föreningar

Härigenom förordnas *dels* att i 17 § lagen den 1 juni 1951 om ekonomiska föreningar skall införas ett nytt moment, betecknat 2 mom., av nedan angiven lydelse *dels* att 2 mom. i samma paragraf skall erhålla beteckningen 3 mom., *dels ock* att 41 § 1 och 4 mom. samt 97 § samma lag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

17 §.

2 mom. Vid tillämpning av bestämmelserna i 1 mom. skall belopp, som upptagits under rubriken *Avsatt till pensioner*, ej räknas som skuld i den mån det överstiger det belopp, under vilket posten jämlikt 7 § första stycket lagen den 1967 (nr) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. icke får nedbringas.

41 §.

Vid uppställande ————— nedan iakttagas.

1 mom. Följande poster ————— anses påkallat:

A. Bland tillgångarna.

————— för räkenskapsåret.

B. Bland skulderna.

I. Långfristiga skulder.

I. Långfristiga skulder.

1. pensionsskuld som redovisas under rubriken *Avsatt till pensioner*;

2. andra långfristiga skulder.

II. Kortfristiga skulder.

III. Oguldna skatter ————— räkenskapsårets utgång.

IV. Eget kapital.

————— för räkenskapsåret.

4 mom. I balansräkningen ————— egendomens slag.

I balansräkningen skall ock anmärkas sammanlagda beloppet för år av pensioner, utgående på grund

I balansräkningen skola ock anmärkas de pensionsåtaganden, som ej upptagits bland skulderna.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

av förpliktelser vilka ej upptagits såsom skuld i balansräkningen. Pensionsförpliktelse, som i närmast föregående balansräkning upptagits såsom skuld, skall fortfarande redovisas som sådan.

97 §.

Senast fyra ————— till länsstyrelsen.
Rättens beslut ————— av lagakraftbevis.
När rättens ————— fusionen genomförd.

Hör till den överlåtande förening-
en pensionsstiftelse eller personal-
stiftelse, gäller om stiftelsens över-
förande till den övertagande för-
eningen vad i lagen den
1967 (nr) om tryggande av pen-
sionsutfästelse m. m. är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968.

Förslag
till
Lag
angående ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216)
om jordbrukskasserörelsen

Härigenom förordnas att 45 och 84 §§ samt 87 § 2 mom. lagen den 25 maj 1956 om jordbrukskasserörelsen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

45 §.

I balansräkningen — — — — — allmänna bokföringsgrunder.
Fordran på — — — — — särskild skuldpost.

Ej må medelsredovisning ske under benämningen pensionsfond eller understödsfond eller under annan benämning, som utmärker att fonden bildats för trygghande av pension eller eljest för anställdas eller deras anhörigas välfärd.

Inom linjen — — — — — bokförda värde.

Inom linjen skall ock angivas sammanlagda beloppet för år av pensioner, utgående på grund av förpliktelser, vilka ej upptagits såsom skuld i balansräkningen. Pensionsförpliktelse, som i närmast föregående balansräkning upptagits såsom skuld, må ej redovisas inom linjen.

Inom linjen skola ock angivas de pensionsåtaganden, som ej upptagits bland skulderna.

84 §.

Med dagsböter eller fängelse straffes

1. styrelseledamot, vilken vid upprättande av förvaltningsberättelse, balansräkning eller vinst- och förlusträkning som avses i 38 § lagen om ekonomiska föreningar eller i 81 § samma lag, jämförd med 56 § denna lag, eller i 74 § andra stycket denna lag uppsåtligen förfar i strid med bestämmelserna i 43 §,

1. styrelseledamot, vilken vid upprättande av förvaltningsberättelse, balansräkning eller vinst- och förlusträkning som avses i 38 § lagen om ekonomiska föreningar eller i 81 § samma lag, jämförd med 56 § denna lag, eller i 74 § andra stycket denna lag uppsåtligen förfar i strid med bestämmelserna i 43 §, 44 §,

¹ Senaste lydelse av 87 § 2 mom. se 1962: 88.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

44 §, 45 § andra, tredje, fjärde och femte styckena, 46 § eller 47 § denna lag;

45 § andra, tredje och fjärde styckena, 46 § eller 47 § denna lag;

2. likvidator, vilken ————— därtill föreligger.

Har gärning ————— straffet dagsböter.

87 §.

2 mom. Senast fyra ————— registrering skett.

Tillsynsmyndighetens tillståndsprövning ————— till länsstyrelsen.

Tillsynsmyndigheten skall ————— sist angivits.

Beslut, varigenom ————— av lagakraftbevis.

När beslut ————— fusionen genomförd.

Hör till den överlåtande kreditkassan pensionsstiftelse eller personalstiftelse, gäller om stiftelsens överförande till den övertagande kreditkassan vad i lagen den

1967 (nr) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1968.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 9 mars 1967.

Närvarande:

f. d. justitierådet	LIND,
justitierådet	SÖDERLUND,
regeringsrådet	ÅBJÖRNSSON,
justitierådet	BRUNNBERG.

Enligt lagrådet den 24 januari 1967 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 16 december 1966, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till 1) lag om tryggnad av pensionsutfästelse m. m., 2) lag om ändring i 17 kap. handelsbalken, 3) lag om ändring i konkurslagen, 4) lag om ändring i utsökningslagen, 5) lag om ändrad lydelse av 7 § bokföringslagen den 31 maj 1929 (nr 117), 6) lag angående ändring i lagen den 24 maj 1929 (nr 116) om tillsyn över stiftelser, 7) lag angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag, 8) lag angående ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse, 9) lag angående ändring i lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, 10) lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker, 11) lag angående ändring i lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar och 12) lag angående ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen.

Förslagen, som finns bilagda detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn Allan Ekström.

Lagförslagen föranledde följande yttranden.

Lagrådet:

Den föreslagna lagstiftningen syftar främst till att förenkla och systematisera vad som nu gäller om tryggnad av pensioner. I stort sett kan sägas att förslaget innebär framsteg i jämförelse med rådande ordning. Att de s. k. reversstiftelserna avskaffas kommer sålunda att medföra avsevärd minskning av arbete och administrativt besvär. Och att bättre överensstämmelse eller samband mellan civilrättsliga och skatterättsliga regler åstadkoms innebär fördelar särskilt för berörda företag och arbetsgivare; det får förutsättas att denna synpunkt också beaktas vid kommande skatterättslig lagstiftning.

Det ändamål den nu föreslagna lagstiftningen skall tjäna är att trygga fullgörandet av pensionslöften. Tydligt skulle detta syfte bäst vinnas genom allmän användning av pensionsförsäkring eller FPG/PRI-systemet. Förhållandena inom näringslivet är emellertid, såsom i förarbetena närmare utförts, icke sådana att en dylik ordning anses praktiskt möjlig att genomföra. Denna skulle nämligen för många företag innebära för stor ekonomisk belastning och kunna medföra att någon privat pensionering alls icke kom till stånd. Den pensionering det är fråga om utgör för övrigt förmån utöver folkpension och allmän tilläggspension, varför från social synpunkt trygghetskravet icke har samma tyngd som det eljest skulle äga. Enligt lagrådets intryck har genom förslaget på det hela taget ernåtts en lämplig avvägning mellan kravet på trygghet och hänsynen till det företags-ekonomiskt möjliga. Man har emellertid anledning hålla i minnet att genom förslaget icke vinnas annan trygghet än den som ytterst kan härledas från företagets egen ekonomiska ställning. De tillgångar som skall motsvara vad som i balansräkningen redovisas under rubriken Avsatt till pensioner skall nämligen om företaget försätts i konkurs ingå i denna. Och vad som överlämnats till en pensionsstiftelse skall visserligen undantas från konkursen men det finns ingen föreskrift om hur mycket som skall tillföras stiftelsen. Förslaget medför dock en bättre rättsställning för de pensionsberättigade än om dess regler icke fanns. När det gäller att bevaka latent pensionsrätt räknar man på goda skäl med bistånd av arbetstagarorganisationer. En viss svaghet ligger dock därvid i att förutvarande arbetstagare — främst pensionärer och sådana som icke tagit anställning hos annan arbetsgivare — ofta icke längre tillhör dessa organisationer. Och det är överhuvudtaget ovisst i vad mån organisationerna avser och har möjlighet att tillvarata pensionärernas angelägenheter. Härom kan hänvisas till andra lagutskottets utlåtande 1966 nr 71.

Tankegången bakom förslaget är att rätten att vid taxering erhålla avdrag för gjorda avsättningar skall vara en anledning för arbetsgivare att tillgripa de anordningar förslaget erbjuder. Dessa bygger därjämte på en medverkan från personalorganisationer. Utredningsarbetet har varit särskilt inriktat på dessa och liknande spørsmål.

Emellertid är att märka att överenskommelser om pension rättsligt sett utgör avtal av vanligt slag och att en lagstiftning härom följaktligen måste inpassas i det allmänna civilrättsliga regelsystemet. Ehuru lagstiftningens egentliga betydelse ligger annorstädes, är — framför allt teoretiskt men även praktiskt — av vikt att förhållandet mellan nu förevarande lagstiftning och allmän civilrätt klarläggs. Lagrådet har därför funnit sig böra mera utförligt behandla denna fråga och avser att i det följande, såväl allmänt som beträffande de olika paragraferna, ange den uppfattning vartill lagrådet på olika punkter kommit, även om någon ändring ej föreslås.

Till en början kan anmärkas att tryggandelagens bestämmelser tydligt

förutsätts skola vara tvingande i den mån annat icke anges. Detta innebär att arbetsgivaren och den pensionsberättigade är förhindrade att avtala något som ej står i överensstämmelse med lagen.

Frågan om lagbestämmelsernas tillämpningsområde får därigenom ökad betydelse. Vad då angår pension, pensionsutfästelse och pensionsåtagande åsyftas i förslagen till ändringar i 17 kap. handelsbalken, i konkurslagen och i bokföringslagen allt som går in under dessa icke närmare definierade begrepp, således även pensionsutfästelser som icke tryggats på sätt som angivits i tryggandelagen eller faller utanför denna, se 1 § andra stycket i förslaget. — Vad avser tryggandelagen anges i 1 § hur pensionsutfästelser kan tryggas. Lagrådet utgår från att lagens övriga bestämmelser rörande pension bör vara direkt tillämpliga endast på sådana pensioner för vilkas tryggande arbetsgivaren anlitat något av de i lagen angivna tillvägagångssätten. Huruvida bestämmelserna kan analogt tillämpas på pensioner som ligger utanför tryggandesystemet får i rättstillämpningen avgöras för varje särskilt fall. En dylik tillämpning torde ligga nära till hands i fråga om 2 och 3 §§.

I motsats till vad nu sagts om pensioner gäller beträffande pensionsstiftelse och personalstiftelse att dessa utgör i tryggandelagen noga definierade begrepp. När ett sådant uttryck kommer till användning i tryggandelagen eller annan lagstiftning måste det anses hänföra sig till den bestämning som givits i 9 § resp. 27 § tryggandelagen. En stiftelse med uteslutande ändamål att trygga utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande (9 §) är underkastad lagens regler. Även om stiftelseurkunden skulle medge stiftelsen rätt t. ex. att betala pensionspost, är detta ogiltigt och stiftelsen på grund av 13 § förhindrad betala en sådan post i annat fall än där sägs. Men om en stiftelse bildas som inte uppfyller den bestämning som sålunda givits åt begreppet pensionsstiftelse, t. ex. en stiftelse som förutom ändamålet att trygga pensionsutfästelse har även annat ändamål, är en sådan stiftelse icke bunden av tryggandelagens regler om pensionsstiftelse och inte att anse som sådan stiftelse. Genom den samordning mellan civilrätt och skatterätt som nu är avsedd att komma till stånd blir det emellertid klart utsagt att endast avsättningar som skett i den ordning tryggandelagen anger kommer att godkännas som avdragsgilla vid taxeringen. Under sådana förhållanden torde frågan om att bilda stiftelser för pensionsändamål vid sidan av tryggandelagen kunna förutses få mycken liten praktisk betydelse.

För personalstiftelsernas del är det visserligen svårare att med säkerhet förutse hur förhållandena kan komma att gestalta sig. Fall kan sålunda möjligen tänkas uppkomma där en arbetsgivare av en eller annan anledning vill tillgodose behovet av välfärdsanordningar för personalen genom att anlita andra former än dem som anvisas i tryggandelagen. Ur civilrättslig synpunkt torde det saknas anledning att icke tillåta att stiftelseformen an-

vänds härför. Förslaget torde också utgå från att i sådant fall en stiftelse med stöd av allmänna stiftelserättsliga grundsatser kan bildas. Fråga är då icke om en stiftelse enligt tryggandelagen och arbetsgivaren kan inte åberopa de för sådan stiftelse gällande skattereglerna.

Den föreslagna lagstiftningen som anknyter till det vedertagna civilrättsliga begreppet arbetstagare innehåller detta uttryck i ett flertal stadganden. Uttrycket i och för sig innefattar givetvis icke förutvarande arbetstagare — pensionärer eller sådana som slutat sin anställning av annan orsak. I allmänhet medför dock detta förhållande icke någon begränsning i räckvidden av vad som stadgas; av sammanhang och innehåll i övrigt är tydligt att skillnaden mellan arbetstagare och förutvarande arbetstagare saknar relevans. I några fall är emellertid tvärt emot uppenbart att stadgande icke gäller förutvarande arbetstagare, så 16 och 17 §§. Lagrådet återkommer till dessa paragrafer. Jämväl 21 § skall beröras i det följande.

Stadgandet i 8 § skuldebrevslagen — som har motsvarighet även i annan lagstiftning — anses uttrycka en rättsgrundsats av mera allmän giltighet. Denna är ej inskränkt till något visst slag av avtalsvillkor. Tillämpad på det villkoret för pension, att arbetstagaren skall vara i arbetsgivarens tjänst när han uppnår pensionsåldern, innebär grundsatsen att villkoret kan åsidosättas om det skulle strida mot god sed i anställningsförhållanden eller eljest vara otillbörligt att vägra en viss arbetstagare pension av sådan anledning. Vid bedömning härav inverkar olika omständigheter. Det är allmän uppfattning att ålderspension utgör uppskjuten lön och därför till intjänad del bör i princip vara oberoende av anställningsförhållandets bestånd. Men exempelvis kan tänkas att parterna med full insikt om den principiella inställningen avsiktligt gör pensionsrätten antastbar, t. ex. för att en tekniker som anställes några år före pensionsåldern skall kvarslanna i sin tjänst intill dess.

Ett stadgande som lagfäster den angivna rättsgrundsatsen bör avse alla avtalsvillkor över huvud taget. Enligt lagrådets mening är emellertid att föredra att, såsom departementschefen avser, frågan överlämnas till rätts-tillämpningen.

Förslaget till lag om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

Lagrådet:

1 §.

Bestämmelsen i 12 § andra stycket är av principiellt så allmän betydelse att den icke bör upptas i avsnittet om pensionsstiftelser utan hellre bland lagens inledande paragrafer, förslagsvis som ett andra stycke i förevarande paragraf. Detta kan erhålla följande lydelse:

»Förbehåll vid pensionsutfästelse att pension skall utgå endast i den mån

stiftelses medel förslå därtill är utan verkan och arbetsgivaren svarar för utfästelsen utan avseende på förbehållet.»

5 §.

I första stycket av denna paragraf ges huvudregeln om att arbetsgivare får avsätta medel till ett särskilt skuldkonto för att redovisas i balansräkningen under rubriken Avsatt till pensioner. Möjligheterna härtill är olika för aktiebolag och vissa andra juridiska personer, å ena, samt övriga arbetsgivare, å andra sidan. För båda fallen anger regeln att syftet med avsättningen är att trygga pensionsutfästelse. För den sistnämnda kategorin arbetsgivare begränsas dock rätten till dylik avsättning till att avse utfästelse som arbetsgivaren enligt allmän pensionsplan åtagit sig att redovisa under den angivna rubriken.

Nu nämnda regel bör ses i samband med definitionen i 6 § av begreppet pensionsreserv. Med arbetsgivares pensionsreserv avses ej blott hans skuld för upplupen del av sådan utfäst pension som kan tryggas enligt 5 § utan även vad han kan ha utfäst sig att redovisa såsom tillägg till utgående pension. Av motiven framgår att föreskriften i 6 § om tillägg till utgående pension tar sikte på vissa särskilda åtaganden enligt allmän pensionsplan. Avsättning enligt 5 § skall uppenbarligen kunna ske även för tillägg. För att detta klart skall framgå bör avfattningen av paragrafen ändras så att regeln om avsättning enligt allmän pensionsplan får omfatta allt vad arbetsgivaren enligt sådan plan åtagit sig att upptaga under rubriken Avsatt till pensioner. Om 5 § ändras på nu nämnt sätt, bör även 6 § undergå viss jämkning. Lagrådet återkommer till denna fråga vid sistnämnda paragraf.

Andra stycket i den föreslagna 5 § stadgar undantag från den för aktiebolag och jämställda juridiska personer i första stycket första punkten givna regeln om skuldredovisning, däremot icke från vad som i första stycket andra punkten föreskrivs om annan arbetsgivare. Detta skulle framgå tydligare om ordningsföljden mellan bestämmelserna ändrades så att den föreslagna andra punkten i första stycket — efter ändring i enlighet med vad förut sagts — kom att utgöra paragrafens första stycke samt första stycket första punkten i något jämkat skick fördes till det föreslagna andra stycket.

I enlighet med vad nu sagts förordar lagrådet att i paragrafens första stycke stadgas att arbetsgivare får i balansräkningen såsom skuld under rubriken Avsatt till pensioner upptaga vad han enligt allmän pensionsplan åtagit sig att redovisa under nämnda rubrik. Vidare föreslås att paragrafens andra stycke inleds med stadgande att aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag, ekonomisk förening och sparbank får på sätt i första stycket sägs redovisa även upplupen del av pensionsutfästelse som ej omfattas av allmän pensionsplan, ävensom att till sistnämnda bestämmelse omedelbart anknyts undantaget i andra stycket av det remitterade förslaget.

En omdisponering i enlighet med vad sålunda förordats leder till att hän-

visningen i tredje stycket måste ändras till att avse andra stycket första punkten.

Anmärkas kan att, såsom förut framhållits, lagen icke civilrättsligt reglerar avsättningens storlek. Lagrådet vill emellertid fästa uppmärksamheten på det samband som råder mellan redovisningsmöjligheten enligt förevarande paragraf och den begränsning i avdragsrätten vid taxering som lär komma att föreslås i proposition om ändring i kommunalskattelagen (anvisningarna till 29 §). Enligt denna medges ej avdrag för redovisning på ifrågavarande skuldpost i den mån posten överstiger det lägsta belopp vartill den enligt 7 § i förevarande lag får bringas att nedgå.

Det föreslagna andra stycket innehåller den särskilda regeln om viss begränsning av skuldföringssystemets användning när det gäller s. k. huvuddelägare i ett aktiebolag eller en ekonomisk förening. Med sådan delägare menas en person som genom eget eller anhörigs innehav av aktier eller andelar har ett bestämmande inflytande i bolaget eller föreningen. Regeln innebär att skuldredovisning för huvuddelägars pensionslöfte är tillåten endast när löftet ingår i allmän pensionsplan.

Anledningen till att en begränsningsregel med detta innehåll införts i tryggandelagen är det eftersträfvade sambandet med skatterätten. För närvarande föreligger icke avdragsrätt vid inkomsttaxering för avsättning till tryggande av pensionsåtagande till huvuddelägare. På denna punkt har utredningen emellertid föreslagit den betydelsefulla ändringen att avdragsrätten skall utsträckas att gälla även sådan pensionsutfästelse, dock med den begränsningen att hänsyn endast får tas till åtaganden enligt allmän pensionsplan. Enligt vad som framgår av remissprotokollet avser chefen för finansdepartementet att framlägga förslag om en sådan ändring av skattereglerna. I olika sammanhang har framhållits att det är av stort intresse att överensstämmelse kommer att föreligga mellan de civilrättsliga reglerna i tryggandelagen om rätt till avsättning och de regler som skall gälla i skatterättsligt hänseende. Lagrådet som delar denna uppfattning tillstyrker att i tryggandelagen tas in en särskild begränsningsregel angående avsättning till huvuddelägare.

Beträffande den författningstekniska utformningen av bestämmelsen vill lagrådet framhålla följande. Den nuvarande regeln om att avdrag vid taxering icke medges för avsättning avseende pensionsutfästelse till huvuddelägare finns intagen i punkt 2 a i anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen. Där anges att med huvuddelägare förstås »någon, vilken genom eget eller anhörigs innehav av aktier eller andelar har ett avgörande inflytande i bolaget eller föreningen eller ock efterlevande till någon varom sålunda är fråga». I det remitterade förslaget har begreppet huvuddelägare erhållit en närmare precisering i två hänseenden. Dels har det obestämda uttrycket »anhörig» utbytt mot en uppräkningslista av de släktingar som skall tas i beaktande. Vidare har det direkt i lagtexten utsagts att det är det samman-

lagda aktieinnehavet som skall läggas till grund för bedömandet huruvida en arbetstagare är att anse som huvuddelägare eller ej. Genom de gjorda ändringarna har begreppet huvuddelägare erhållit en mera entydig bestämning och lagrådet har ingen erinran mot lagtextens utformning i denna del.

Den särskilda undantagsbestämmelsen för huvuddelägare i berörda anvisningspunkt till 29 § kommunalskattelagen avser enligt uttrycklig föreskrift endast huvuddelägare i s. k. familjeföretag. Sådant företag föreligger »om aktierna i aktiebolag eller andelarna i ekonomisk förening till huvudsaklig del ägas eller på därmed jämförligt sätt innehavas — direkt eller genom förmedling av juridisk person — av en fysisk person eller ett fåtal fysiska personer». Ett motsvarande stadgande har icke upptagits i 5 § andra stycket tryggandelagen. Definitionen av begreppet huvuddelägare i tryggandelagen anknyter i stället till den bestämning av begreppet som lämnas i 32 a § konkurslagen. Av förarbetena till detta lagrum framgår att med stadgandet avsetts att vinna skydd mot den fara för borgenärerna vilken i form av löne- och arvodesanspråk hotar beträffande aktiebolag, som reellt utgör ett av en enda person under aktiebolagets form drivet företag, eller beträffande aktiebolag med ett fåtal delägare av vilka en på grund av sitt aktieinnehav utövar bestämmande inflytande över bolaget och de övriga står i fullt samförstånd med honom. Såvitt lagrådet kunnat finna har kravet på att det skall vara fråga om ett fåmansbolag upprätthållits i praxis. Det torde kunna förutsättas att en motsvarande tolkning ges åt begreppet huvuddelägare i tryggandelagen. Även utan uttrycklig föreskrift blir sålunda begränsningsregeln i 5 § andra stycket endast tillämplig beträffande pensionsutfästelse till en huvuddelägare i ett företag där aktierna eller andelarna innehas av en eller ett fåtal personer.

6 §.

Under hänvisning till vad som anförts vid 5 § hemställer lagrådet att förevarande paragraf erhåller den ändrade lydelsen att med arbetsgivares pensionsreserv avses hans skuld för åtagande enligt allmän pensionsplan och för upplupen del av sådan utfäst pension som han i övrigt äger redovisa enligt 5 §.

10 §.

Bestämmelsen i första stycket om att arbetsgivare kan bilda särskild pensionsstiftelse har endast givits i tydlighetens intresse. Enligt utredningens förslag angavs därvid uttryckligen att sådant förordnande kunde ske i stiftelseurkunden. Denna begränsning har inte medtagits i det remitterade förslaget. Enligt vanliga stiftelserättsliga regler äger en stiftare inte någon allmän rätt att ändra stiftelses ändamålsbestämning. Att ifrågavarande bestämelse skulle avse att medföra någon ändring härutinnan kan inte antas. Förslaget förutsätter nämligen att ändring av ändamålsbestämning skall ske

i den ordning som stadgas i 22 § i de fall då så framstår som påkallat. Att förslaget har den nu angivna innebörden skulle framgå tydligare om nu förevarande bestämmelse utformas på sätt utredningen föreslagit. Lagrådet förordar därför att stadgandet jämkas på det sätt att mellan orden »Arbetsgivaren äger» och ordet »förordna» insätts orden »i stiftelseurkunden».

Enligt tredje stycket får pensionsstiftelse icke trygga utfästelse åt s. k. huvuddelägare utöver vad som kan anses sedvanligt för arbetstagare med motsvarande uppgifter eller hans efterlevande.

Rörande detta stadgande vill lagrådet anmärka följande. Med hänsyn till föreskriften i 12 § första stycket att pensionsstiftelse ej äger utfästa pension blir det aldrig fråga om att stiftelsestyrelsen skall ta ställning till frågan om pensionens storlek och fatta beslut härom, som sedermera då skulle kunna bli föremål för åtgärd av tillsynsmyndigheten enligt 16 § lagen om tillsyn över stiftelser. Det är i stället i andra sammanhang som stadgandet kan bli aktuellt. Sålunda bör stiftelsens styrelse, om arbetsgivaren kräver gottgörelse enligt 14 §, vägra sådan gottgörelse i vad den avser utgift för huvuddelägares pension som överstiger den enligt 10 § tillåtna pensionsstorleken, och betalning enligt 13 § får ej heller avse sådan överskjutande del. Tillsynsmyndigheten har att vaka över att detta iakttas. Vid likvidation av stiftelsen får det i 10 § tredje stycket angivna måttet icke överskridas vid betalning av pensionsbelopp eller inköp av pensionsförsäkring. Det sistnämnda gäller även om likvidationen förädlas av arbetsgivarens konkurs. Pensionsborgenären kan därigenom komma att i samband med konkursen få en mera vidsträckt rätt mot arbetsgivaren än mot stiftelsen. Den inskränkning i bevakningsrätten som i 100 a § konkurslagen är stadgad beträffande huvuddelägares löneanspråk gäller nämligen enligt ordalagen och särskilt uttalande av lagberedningen (NJA II 1946 s. 253) icke anspråk på pension.

11 §.

Bestämmelserna i förevarande paragraf syftar till att realisera den föreslagna lagstiftningens grundtanke att realstiftelse skall vara den enda form av pensionsstiftelse som för framtiden erkänns. Därjämte är syftet att markera en sådan stiftelses självständighet gentemot arbetsgivaren. Förbud stadgas sålunda för pensionsstiftelse att motta fordran hos arbetsgivaren. Då det emellertid ansetts önskvärt att inte i allt för hög grad för framtiden motverka uppkomsten av pensionsstiftelser har undantag gjorts för det fall att stiftelsen utlånar medel till arbetsgivaren mot betryggande säkerhet. Vidare ges förbud för pensionsstiftelse att mottaga egendom från arbetsgivaren om till överlåtelsen knutits inskränkande villkor som väsentligt begränsar stiftelsens rätt att förfoga över egendomen. Och slutligen meddelas föreskrift om att stiftelses innehav av aktier i arbetsgivarbolaget och detta närstående bolag skall vara beroende av att tillsynsmyndigheten lämnar medgivande.

Uttalanden i motiven ger vid handen att fordran som tillkommit i strid mot det stadgade förbudet för stiftelsen att mottaga fordran mot arbetsgivaren förutsätts skola vara ogiltig och att i samband därmed gjord pantsättning bör återgå. Vidare är meningen att överlämnande av egendom skall vara ogiltigt om därtill knutits villkor som inte är tillåtet. Vad åter gäller förbudet för pensionsstiftelse att äga aktier i stiftarbolag och detta närstående bolag innehåller motiven intet uttalande till ledning för ett bedömande av den civilrättsliga påföljden av att avtal träffas i strid mot sådant förbud. I lagtexten saknas för samtliga dessa fall uttryckliga bestämmelser rörande ogiltighet.

I detta sammanhang bör erinras om de befogenheter och åligganden beträffande pensionsstiftelser som enligt förslaget skall tillkomma tillsynsmyndigheten. Denna kan förbjuda verkställighet av beslut som fattats av stiftelsestyrelsen och förelägga denna att göra rättelse där så kan ske. Beslut av tillsynsmyndighet i angivna hänseenden kan förbindas med föreläggande av vite.

Vid bedömande av frågan om till ett legalt förbud bör knytas den sanktionen att avtal som träffas i strid mot förbudet skall bli civilrättsligt ogiltigt bör hänsyn främst tagas till om ogiltigheten framstår såsom påkallad med hänsyn till förbudets syfte. Vidare är att beakta i vad mån det för att upprätthålla förbudets effektivitet är erforderligt att ogiltighetsverkan inträder. Å andra sidan måste bedömningen även röna inflytande av att följderna av ogiltighetspåföljden ibland kan bli mycket kännbara för parterna i avtalet. Detta kan exempelvis vara fallet om värdet av den överlåtna egendomen efter avtalets ingående stigit eller sjunkit kraftigt eller om någon av parterna är insolvent. Särskild försiktighet med att föreskriva ogiltighetspåföljd synes böra iakttas när förbudets tillämplighet i de särskilda fallen beror på subjektiva bedömningar och risken därför är påtaglig för att de avtalande parterna kan komma att bedöma frågan om förbudets tillämplighet på avtalet på ett felaktigt sätt.

Uttrycklig bestämmelse att avtal i strid mot ett legalt förbud skall vara ogiltigt bör visserligen för svensk rätts del inte nödvändigtvis fordras för att ogiltighetspåföljd skall inträda. Men om ett i lagstiftning givet förbud för att effektivt kunna upprätthållas anses alltid böra föranleda ogiltighet av förbudsstridiga förvärv, är det för att undvika svårigheter vid rättstillämpningen önskvärt att en regel härom upptas i lagtexten.

Med beaktande av de synpunkter som ovan anförts finner lagrådet övervägande skäl tala för att endast förbudet för stiftelse att mottaga fordran mot arbetsgivaren undantagslöst förbinds med den verkan att däremot stridande avtal blir ogiltiga. En uttrycklig regel härom bör intas i lagtexten. Till övriga förbud bör däremot inte knytas någon regel som för alla fall medför ogiltighetsverkan. Effektiviteten av dessa förbud vilka främst hänför sig till stiftelsens medelsplacering torde böra upprätthållas i första hand

genom den kontroll som tillsynsmyndigheten har att utöva. Härutöver bör lämnas åt rättstillämpningen att med ledning av vanliga rättsgrundsatser avgöra om ett avtal i strid mot något av förbuden bör föranleda att avtalet blir civilrättsligt ogiltigt. I detta sammanhang kan hänvisas till den reglering som ges i banklagen. Enligt denna har vid förbud mot att förvärva egna aktier stadgats ogiltighetsverkan (49 §) men sådan inte föreskrivits i anknytning till det förbud som gäller mot att såsom pant mottaga aktier i emissionsbolag och därmed likartade företag (59 §).

På grund av det anförda vill lagrådet förorda att i första stycket av förevarande paragraf till bestämmelsen om att pensionsstiftelse icke får mottaga fordran mot arbetsgivaren fogas uttrycklig föreskrift att avtal härom är ogiltigt. Därjämte torde andra punkten böra jämkas till lydelsen.

12 §.

I denna paragraf stadgas i likhet med vad som gäller enligt 3 § i 1961 års lag förbud för pensionsstiftelse att själv utfästa pension. Uppenbarligen hindrar bestämmelsen inte att stiftelse som själv är arbetsgivare utfäster pension åt egna arbetstagare och deras efterlevande.

Under hänvisning till vad nyss anförts under 11 § hemställer lagrådet att, i överensstämmelse med motsvarande stadgande i 1961 års lag, förbudet förknippas med en uttrycklig bestämmelse om att avtal i strid med detta icke är gällande.

Andra stycket torde, såsom förut nämnts, böra överföras till 1 §.

16 §.

Som tidigare anmärkts avser denna paragraf icke förutvarande arbetstagarer. — I 16 § tredje stycket första punkten stadgas att stiftelses styrelse är beslutför om lika många närvara från vardera sidan. Med stadgandet avses tydligen att ge, icke en beslutförhetsregel utan en regel om sammansättning, jämför 10 § lagen om arbetsdomstol, där dessa två moment är klart urskiljbara. Enligt lagrådets mening bör stadgandet ges en annan utformning, exempelvis att i styrelsens beslut skall delta lika många från vardera sidan. Anses därutöver en särskild beslutförhetsregel erforderlig — enligt det föreslagna stadgandet räcker det ju med att två är närvarande hur stor än styrelsen är — kan denna innehålla, t. ex. att minst halva antalet av styrelsens ledamöter skall delta i beslut. I fråga om sammansättningen räknas ordföranden som partsrepresentant, om han är vald ledamot, däremot icke om han är utsedd av tillsynsmyndigheten.

17 och 18 §§.

Av skäl som kommer att anges vid förslaget till lag om ändring i 1929 års lag om tillsyn över stiftelser förordar lagrådet att 18 § utgår ur förevarande lag. För att icke paragrafföljden skall brytas föreslås att sista stycket i 17 §

får bilda en ny 18 § och ges förslagsvis följande lydelse: »Ledamot av pensionsstiftelses styrelse och revisor i sådan stiftelse äga uppbära skäligt arvode av stiftelsen för sina uppdrag ävensom ersättning för kostnader och utlägg.»

20 §.

Av departementschefens yttrande till remissprotokollet framgår att tvist angående arbetsgivarens rätt till gottgörelse ej avsetts skola avgöras klandervägen. Departementschefen har ansett att särskild lagreglering av frågan är onödig samt har framhållit att parterna torde komma att under hand ta kontakt med tillsynsmyndigheten för att inhämta dess synpunkter på frågan. I detta uttalande kan lagrådet instämma. För tydlighets skull kan dock här anmärkas att hinder ej föreligger mot att tvisten instämmas till domstol. Detsamma gäller givetvis skuld som stiftelsen själv ådragit sig.

Stadgandet i andra stycket om klander får anses innebära att talan om rätt till utdelning inte kan upptas av domstol. Försittes klandertiden, har alltså den som är missnöjd med fördelningsförslaget förlorat sin möjlighet att vinna ändring gentemot stiftelsen, vilken ju för övrigt upplöses i samband med likvidationen. Om skada tillskyndats honom vid fördelningen, har han enligt särskilt stadgande rätt till skadestånd av styrelsens ledamöter. Framhållas bör även att han äger vända sig mot arbetsgivaren för att erhålla utfästa pensionsförmåner som ej betalats av stiftelsens medel.

21 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om den ordning i vilken en stiftelses tillgångar skall tas i anspråk när stiftelsen träder i likvidation. Först skall medel avsättas för den skuld pensionsstiftelsen själv ådragit sig. Därefter skall förfallna pensionsbelopp betalas. Återstående medel används i första hand till inköp av försäkring för arbetstagares och efterlevandes pensionsfordringar. Om tillsynsmyndigheten medger det, kan direkt betalning av sådana fordringar också ifrågakomma. I andra hand används medlen till understöd åt sådana arbetstagare och efterlevande som ej innehar pensionsfordringar (andra punkten i andra stycket). Slutligen ges en regel för det fall att medel ändå återstår. Dessa skall anslås till välgörande eller annat allmännyttigt ändamål som tillsynsmyndigheten bestämmer.

De nämnda reglerna innehåller intet om i vilken ordning utgivande av gottgörelse jämlikt 14 § åt arbetsgivaren skall ske vid likvidation. Uttrycklig bestämmelse härom torde också kunna undvaras, eftersom av 15 § framgår vilken ställning anspråk på sådan gottgörelse har. Om vid likvidation föreligger fordran på gottgörelse skall — sedan avsättning skett för den skuld stiftelsen själv ådragit sig — utgift som avses i andra stycket i sistnämnda paragraf betalas ur årets avkastning. Täckning för arbetsgivarens återstående fordran på gottgörelse skall beredas honom efter det pensions-

borgenärerna blivit tillgodosedda jämlikt andra stycket första punkten i förevarande paragraf.

Lagrådet har uppmärksammat att lagtexten erhållit en utformning som förhindrar att medel används för dyrtidstillägg åt pensionsborgenär i andra fall än då sådant tillägg omfattas av gjord pensionsutfästelse. Pensionärer vilkas pensioner inte ger dem vad de kunnat ha anledning räkna med har ett intresse av kompensation för inträdd prisstegring som är förtjänt av särskild hänsyn. Detta intresse bör då tillgodoses genom pensionstillägg sedan stiftelsen fullgjort sina rättsliga förpliktelser. Enligt lagrådets uppfattning bör medel i mån av tillgång användas för detta ändamål. I enlighet härmed föreslår lagrådet att andra punkten i andra stycket erhåller följande ändrade lydelse: »I andra hand användas medlen till understöd åt arbetstagare och efterlevande». Av sammanhanget med den föregående punkten lär framgå att, i likhet med denna, den av lagrådet föreslagna lydelsen avser även förutvarande arbetstagare.

Ytterligare kan framhållas att vad som anges i andra, tredje och fjärde punkterna av andra stycket icke är av beskaffenhet att grunda rättsanspråk som kan göras gällande inför domstol.

Om likvidation sker i anslutning till arbetsgivarens konkurs skall likvidationen slutföras innan konkursen kan avslutas, eftersom jämlikt den föreslagna 100 § tredje stycket konkurslagen pensionsfordran icke får göras gällande i konkursen till den del den gäldas av stiftelsen. Emellertid torde icke sällan kunna visa sig lämpligt att det inköp av pensionsförsäkring som skall ske med stiftelsens medel får anstå för att verkställas i samband med det pensionsförsäkringsköp som konkursförvaltaren enligt uttalande i remissprotokollet bör företa.

22 §.

I paragrafen behandlas frågor om ändring av ändamålet för pensionsstiftelse och bestämmelserna äger enligt 30 § även tillämpning för personalstiftelser. Det har i motiven framhållits att permutation kan vara påkallad om destinatärskretsarna i två stiftelser är praktiskt taget lika eller om den ena stiftelsen i det närmaste saknar medel och därför inte kan fullgöra sitt ändamål. I anslutning härtill kan framhållas att vanliga permutationsrättsliga grundsatser synes böra tillämpas i ärenden av förevarande slag. Uppkommer fråga att slå samman flera stiftelser bör således tillses att åtgärden inte länder till förfång för intressenterna i någondera av stiftelserna. Att göra några mera generella uttalanden till ledning för hur långt kravet på identitet mellan destinatärskretsarna skall sträcka sig torde knappast vara möjligt. Förhållandena är nämligen så mångskiftande att bedömningen måste ske under hänsynstagande till omständigheterna i varje särskilt fall. För den händelse åter att den ena stiftelsens medel är helt otillräckliga synes för sammanslagning med en annan stiftelse böra krävas antingen att båda

stiftelserna har samma personkrets och ändringen således rör annan bestämelse i stiftelsestadgarna eller att den andra stiftelsens tillgångar är så stora att stiftelsernas förmögenheter tillsammans kan beräknas kunna tillgodose hela den vidgade destinatärskrets som uppkommer genom sammanläggningen.

23 §.

Förevarande paragraf ger föreskrifter om hur ansvaret för pensionsutfästelser skall överflyttas för den händelse näringsverksamhet övergår på annan. Enligt allmänna rättsgrundsatser kan ett utbyte av gäldenär i regel inte ske utan borgenärens samtycke. Det remitterade förslaget förutsätter också som huvudregel att pensionsborgenärernas samtycke skall inhämtas när det gäller att överföra ansvaret för pensionsutfästelser i samband med överlåtelse av näringsverksamhet. Föreskrift ges emellertid också om att samtycke av borgenär kan ersättas av ett av tillsynsmyndigheten lämnat medgivande, om efterträdaren kan anses god för pensionsutfästelsen. Förslagets ståndpunkt får anses innebära att pensionsborgenärerna inte har en ovillkorlig rätt att kräva att utfästelserna säkerställs t. ex. genom pensionsförsäkring eller kreditförsäkring.

I utredningens förslag upptogs i särskilt stadgande en erinran om att företrädaren var fri från ansvar för de löften om pension som överflyttningen avser. Bestämmelsen har inte medtagits i det remitterade förslaget. Någon saklig ändring torde emellertid inte vara åsyftad. Att ett av pensionsborgenären lämnat samtycke föranleder att företrädaren efter överflyttningen är fri från sina tidigare åtaganden följer av allmänna rättsgrundsatser. Huruvida ett av tillsynsmyndigheten lämnat medgivande — som i undantagsfall kan komma att ges mot borgenärens bestridande — skall ha samma verkan kan däremot måhända bli föremål för tvekan. I tydlighetens intresse bör därför en uttrycklig bestämmelse ges i ämnet.

Lagrådet hemställer att lagtexten utformas med beaktande av vad sålunda anförts.

25 §.

Här behandlas det fall att arbetsgivaren upphör med näringsverksamhet utan att ansvaret för pensionsutfästelse överflyttas på efterträdare. Arbetsgivaren skall då trygga upplupen del av pensionsutfästelsen genom att köpa pensionsförsäkring, såvida inte utfästelsen är kreditförsäkrad eller tillsynsmyndigheten medger undantag. Det är att märka att detta stadgande gäller vare sig till den ifrågavarande näringsverksamheten hör pensionsstiftelse eller ej. Finns stiftelse, skall denna jämlikt 19 § likvidera, då näringsverksamheten upphör utan att stiftelsen enligt reglerna i 24 § överförs till annan. Om detta fall yttras i utredningens betänkande att man torde få förutsätta att förordnande om överförande — vilket meddelas av tillsynsmyndigheten

— ges endast i de fall, då ansvaret för pensionsskulden överflyttas till efterträdaren, samt att arbetsgivare som blir skyldig att köpa pensionsförsäkring därför kan räkna med att stiftelsens medel i samband med likvidation kommer att stå till hans förfogande. Tydligt får sistnämnda uttalande ej fattas bokstavligen. Vid likvidation åligger det jämligt 21 § (jämför 3 kap. 9 § i utredningens förslag) stiftelsens styrelse att köpa försäkring för pensionsfordringarna eller undantagsvis att betala dessa. Arbetsgivaren får emellertid räkna sig detta till godo vid fullgörande av sin skyldighet enligt nu förevarande stadgande. Lagrådet föreslår att förhållandet mellan 21 och 25 §§ anges i sistnämnda paragraf, exempelvis genom att i första styckets första punkt bisatsen formuleras sålunda: »skall han trygga upplupen del av pensionsutfästelsen genom att köpa pensionsförsäkring i den mån ej den berättigade tillgodoses enligt vad i 21 § andra stycket sägs.»

Enligt paragrafens tredje stycke får talan om fullgörande enligt första stycket föras av sådan fackförening eller liknande förening av arbetstagare som avses i 17 § första stycket. I utredningens förslag motsvaras denna regel av föreskrift att organisation av arbetstagare är behörig att tala för den som icke själv för sin talan, om denne tillhör den grupp av personer organisationen enligt sina stadgar avser att företräda. I motiven har utredningen nämnt att den förutsatt att fackorganisationen också representerar pensionärer. Den avfallning stadgandet erhållit i det remitterade förslaget innebär en saklig ändring i förhållande till utredningsförslaget. Departementschefen uttalar att förening vilken enligt 17 § första stycket äger välja arbetstagares företrädare i stiftelsens styrelse bör kunna väcka talan. Uttalandet synes ange att å ena sidan en förening som väl representerar den ifrågavarande arbetstagaren men ej är behörig enligt 17 § ej får föra talan för honom i nu förevarande sammanhang samt att å andra sidan en förening som äger behörighet enligt 17 § har rätt att föra talan även för person som föreningen ej representerar eller ens har till uppgift att representera. Förmodligen avses emellertid att göra undantag om enligt 17 § två eller flera föreningar är behöriga samt arbetstagaren tillhör en av dem; i sådant fall skulle de andra ej vara taleberättigade. Tydligt är att enligt det föreslagna stadgandet förening kan föra talan även för pensionär. Enligt utredningens förslag är, som nämnts, organisationens rätt att föra talan begränsad till att »tala för den som icke själv för sin talan». Någon sådan begränsning har icke gjorts i den remitterade lagtexten.

Motiven ger ingen upplysning om anledningen till att utredningens förslag frångåtts på angivna punkter.

Lagrådet finner för sin del att utredningens förslag innebär en bättre avvägning mellan organisationernas intressen inbördes och mellan dessa och den enskilde. Lagrådet förordar därför att den av utredningen föreslagna lösningen väljes.

Avslutningsvis vill lagrådet erinra om att, såsom tidigare framhållits,

lagrådet utgår från att förevarande paragraf endast avser pensioner för vilkas tryggande arbetsgivaren anlitat något av de i lagen angivna tillvägagångssätten.

26 §.

Under hänvisning till vad under 23 § anförts förordar lagrådet att sista punkten i första stycket ersätts med stadgande, att vad i 23 § sista stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning beträffande pensionsutfästelsens rättsverkningar.

27 §.

Enligt första stycket av förevarande paragraf skall personalstiftelse ha till ändamål att främja sådan välfärd åt arbetstagare eller arbetstagares efterlevande som ej avser pension, avlöning eller annan likartad förmån. Beträffande den gjorda begränsningen i fråga om ändamålet framhöll utredningen att det från skattesynpunkt ansetts olämpligt att en personalstiftelse har till ändamål att tillhandahålla sådana förmåner som arbetsgivaren på grund av tjänsteavtal eller eljest är pliktig att utge till sina arbetstagare. Detta har utredningen ansett framträda tydligt när fråga är om lön eller pension. Samma betraktelsesätt bör enligt utredningen anläggas även i fråga om andra förmåner som arbetsgivare enligt avtal utger till arbetstagare. I överensstämmelse härmed har i utredningens förslag till lagtext föreskrivits att till personalstiftelse ej må anslås medel för avlöning, pension eller annan förmån som arbetsgivaren är pliktig att utge till enskild arbetstagare. I det remitterade förslaget har i stället använts uttrycket »pension, avlöning eller annan likartad förmån». Någon saklig ändring torde icke ha åsyftats utan meningen torde vara att från ändamålet utesluta vad arbetsgivaren enligt anställningsavtalet åtagit sig att utge till arbetstagaren. Enligt lagrådets uppfattning framgår innebörden av stadgandet tydligare med den av utredningen föreslagna lydelsen. Lagrådet får därför hemställa att det i lagtexten upptagna undantaget uttryckligen anges gälla förmån som arbetsgivaren är pliktig att utge till enskild arbetstagare.

Såsom inledningsvis anförts har lagrådet utgått från att förslaget icke lägger hinder i vägen för att med stöd av allmänna stiftelserättsliga grundsatser stiftelser bildas för att tillgodose behovet av välfärdsanordningar för personalen med anlitande av andra former än dem som anvisas i tryggandelagen.

På samma sätt som föreslagits beträffande 10 § bör i andra stycket infogas orden »i stiftelseurkunden».

Med hänsyn till det anförda hemställer lagrådet att paragrafen erhåller följande lydelse:

»Med personalstiftelse — — — eller annan förmån, som arbetsgivaren är pliktig att utgiva till enskild arbetstagare.

Arbetsgivaren äger i stiftelseurkunden förordna, att — — — eller efterlevande.»

28 §.

Under hänvisning till vad förut anförts under 11 § anser lagrådet övervägande skäl tala för att till det i nu förevarande paragraf stadgade ovillkorliga förbudet för personalstiftelse att inneha fordran mot arbetsgivaren knyts en uttrycklig bestämmelse om ogiltighetsverkan av avtal som träffas i strid mot förbudet. Lagrådet förordar att lagtexten kompletteras med ett stadgande härom.

31 §.

Förevarande lagförslag innehåller ett flertal bestämmelser om offentlig tillsyn och uppgifter för tillsynsmyndighet. I nu ifrågavarande paragraf anges, såvitt gäller pensions- och personalstiftelse som avses i lagen, vilken myndighet som skall utöva tillsynen, nämligen länsstyrelsen i det län där arbetsgivaren har sitt hemvist. Emellertid är att märka att enligt förslaget en tillsynsmyndighet skall ha uppgifter i fråga om tryggnad av pensionsutfästelse även i vissa fall då pensionsstiftelse ej finns utan tryggandet sker genom skuldredovisning i bokföringen, jämför 23 och 25 §§. Även för dessa fall krävs en bestämmelse om vilken myndighet som skall handha tillsynen. Lagrådet föreslår att också sistnämnda fråga regleras i 31 § i likhet med vad som skett i utredningens motsvarande stadgande (5 kap. 1 §). Lagrummet bör alltså ändras, vilket enklast kan ske på det sättet att orden »för pensions- och personalstiftelse» får utgå. I samband därmed bör i rubriken närmast före 31 § orden »över pensions- och personalstiftelse» utgå.

32 §.

Enligt förslaget är meningen att pensions- och personalstiftelser som avses i tryggandelagen skall stå under tillsyn såväl enligt bestämmelserna i denna lag som enligt 1929 års lag om tillsyn över stiftelser. Att 1929 års lag är tillämplig kommer att framgå av dess egen lydelse efter den ändring av 2 § som nu föreslås. Något stadgande i tryggandelagen om att 1929 års lag skall tillämpas erfordras alltså icke. Avsikten med nu förevarande paragraf torde ej heller vara att ge en allmän föreskrift om sådan tillämplighet. Vad som åsyftas torde i stället vara att utsträcka vissa av reglerna i 1929 års lag utöver deras egentliga tillämpningsområde till att gälla tillsynsmyndighetens befogenheter och åligganden vid utövandet av tillsyn enligt nu förevarande lag. Såsom departementschefen uttalar skall myndigheten i de delar där tryggandelagen innehåller regler som kompletterar och delvis ändrar tillsynslagens system förfoga över de maktmedel som den sistnämnda lagen anger. Lagrådet förordar att förevarande paragraf förtydligas genom att efter ordet »åligganden» insätts orden »enligt denna lag.»

Övergångsbestämmelserna

Punkt 2

Stiftelse som utom pensionering även tillgodoser annat personaländamål avses i samband med lagstiftningens ikraftträdande bli uppdelad på en pensionsstiftelse och en personalstiftelse. Regler härom har upptagits i förevarande punkt. Dessa regler torde utgå från att stiftelserna kan hänföras under tryggandelagen. Undantagsvis kan det emellertid tänkas föreligga fall där det ändamål som skall tillgodoses vid sidan av pensioneringen icke faller under definitionen på personalstiftelse i 27 §. Förevarande punkt i övergångsbestämmelserna är här icke direkt tillämplig. Det torde emellertid få förutsättas att en uppdelning skall komma till stånd även i dessa fall och att därvid de i punkt 2 angivna reglerna skall vinna analog tillämpning.

Punkt 3

Om den av lagrådet föreslagna omredigeringen av 5 § kommer till stånd, bör första meningen under denna punkt ändras till överensstämmelse därmed.

Enligt stadgandet om rätt för arbetsgivaren att ändra stiftelsens pensionsutfästelser för vilka han övertar ansvaret skall avgörandet om sådan rätt föreligger bero av, bland annat, en jämförelse mellan värdet av de av stiftelsen utfästa pensionerna och dess övriga skuld, å ena, samt fordringen hos arbetsgivaren, å andra sidan. Att härvid pensionerna skall värderas med hänsyn till vad som upplupit vid tiden för övertagandet, eller alltså dagen för lagens ikraftträdande, torde böra uttryckligen anges.

Punkt 6

Genom bestämmelsen i första punkten av denna övergångsbestämmelse blir de i 3—5 givna stadgandena för omvandling av reversstiftelse till spär-rad skuldpost i arbetsgivarens bokföring inte tillämpliga i fråga om pensionsstiftelser som är knutna till banker och jordbrukskassor. Den synpunkt som föranlett detta undantag torde även äga tillämpning på gemensamma pensionsstiftelser med gemensam förmögenhet. Nu förevarande bestämmelse synes därför böra avse även sådana stiftelser. Den bör därjämte göras till föremål för viss formell jämkning.

De stadganden som i övrigt upptas i denna punkt av övergångsbestämmelserna har enligt motiven tillkommit för att möjliggöra att pensionsstiftelsers fordran hos arbetsgivare skall få bestå inom ramen för det nya systemet i sådana fall när arbetsgivarens utfästelse inte kan tryggas på något av de sätt som anges i tryggandelagen. De skäl som föranlett detta ställningstagande synes även vara för handen när det gäller reversfordringar mot arbetsgivaren som innehas av en personalstiftelse vid lagens ikraft-

trädande. Anledning saknas sålunda att låta det i 28 § tryggandelagen stadgade förbudet avse sådana fordringar. Den föreslagna bestämmelsen i sista punkten om personalstiftelser torde avse att stadga sådant undantag. Att övergångsbestämmelsen i denna del har nu angivna syften skulle kunna komma till tydligt uttryck genom ett stadgande att pensionsstiftelse och personalstiftelse utan hinder av den nya lagen får inneha fordran mot arbetsgivare som tillkommit före lagens ikraftträdande och som ej skall upphöra enligt 3. Av en sådan utformning framgår också klart att bestämmelserna i 11 § tryggandelagen om betryggande säkerhet och medgivande av tillsynsmyndighet inte blir tillämpliga på sådana fordringar varom nu är fråga.

Punkt 7

Tillhandahållandet av bostad åt arbetstagare som är i tjänst torde regelmässigt icke rymmas under ändamålsbestämningen för personalstiftelse i 27 § tryggandelagen. För att möjliggöra för en stiftelse som vid lagens ikraftträdande fullgör sådant ändamål att fortsätta sin verksamhet har i punkt 7 upptagits en särskild undantagsbestämmelse. Bestämmelsen torde böra ges det innehållet att sådan stiftelse skall anses utgöra personalstiftelse enligt nya lagen. Lagrådet föreslår att punkten omformuleras i enlighet härmed.

Punkt 11

Denna punkt hänför sig till 12 § tryggandelagen. I det remitterade förslaget upptar nämnda paragraf förbud mot pensionsutfästelse av pensionsstiftelse och beträffande arbetsgivares pensionsutfästelse ges föreskrift om ogiltighet av visst villkor. Paragrafen motsvarar i sak 3 § i 1961 års lag. Sistnämnda lag, som trädde i kraft den 13 december 1961, innehåller i övergångsbestämmelserna att vad i 3 § är stadgat ej avser pensionsutfästelse given före lagens ikraftträdande. När i förevarande punkt talas om pensionsutfästelse given med stöd av äldre rätt avses alltså lag som gällde före den 13 december 1961.

Lagrådet har föreslagit att andra stycket av 12 § tryggandelagen med viss jämkning av ordalydelsen skall överföras till 1 § och där utgöra ett andra stycke. Iakttas detta bör hänvisningen i nu ifrågavarande punkt avse 1 § andra stycket och 12 §.

Punkt 13

Såsom framgår av utredningens betänkande avser detta stadgande att åstadkomma anpassning till tryggandelagen beträffande sådana vid lagens ikraftträdande befintliga stiftelser som saknar styrelse eller väl har styrelse men där denna icke har behörig sammansättning. För att detta skall framgå tydligare föreslås att bestämmelsen avfattas sålunda: »För stiftelse, som

bildats före lagens ikraftträdande och som skall bestå såsom pensionsstiftelse eller personalstiftelse, skall styrelse varom i lagen sägs vara utsedd senast den 31 december 1968.» Att bestämmelsen omfattar även pensions- eller personalstiftelse, som uppkommit genom delning av äldre stiftelse enligt punkt 2 i övergångsbestämmelserna, torde vara klart.

Förslaget till lag om ändring i 17 kap. handelsbalken

Lagrådet:

4 §.

Beträffande den nu gällande första punkten i andra stycket yttrar utredningen att den är oklar till sin formulering och att man kan ha delade meningar om dess tolkning. Utredningens av departementschefen godtagna förslag innebär en omformulering som förutsätts i materiellt hänseende nära ansluta sig till utredningens uppfattning av gällande rätt. Härmed torde närmast avses den föreslagna regeln att förmånsrätten gäller för pensionsfordran som är förfallen till betalning före den dag från vilken klander mot utdelningsförslag är att räkna. Vad sålunda sägs om att pensionsfordringen skall vara förfallen och om tidpunkten härför föranleder ingen erinran. Den föreslagna punkten i övrigt har emellertid till följd av omformulering kommit att avvika från nu gällande rätt. Genom att tidsgränsen bakåt — ett år innan konkursansökningen gjordes — slopats kan även länge sedan förfallna pensionsbelopp bevakas med förmånsrätt t. ex. pension åt pensionstagare för ett år som ligger åtta, nio år tillbaka i tiden. Utredningsmaterialet lämnar ingen grundval för att bedöma de motiv som skulle kunna föranleda till detta frångående av vad som nu gäller. Lagberedningen är sysselsatt med utredning avseende bl. a. omarbetning av de förmånsrättsliga reglerna. Det är därför lämpligt att i ifrågavarande avseende bibehålla nuvarande konstruktion med en tidsgräns bakåt. Detta kan ske genom att första punkten i förslaget får ett tillägg, motsvarande slutorden i den nu gällande första punkten.

6 a §.

Lagrådet finner de skäl som föranlett departementschefen att frångå utredningens förslag om förmånsrätt enligt 17 kap. 11 § handelsbalken för fordran på framtida pension bärande. Betänkligheter kan föreligga också mot att införa den förmånsrätt för framtida pension varom stadgas i förvarande 6 a §. Emellertid är här fråga om en förmånsrätt vars inverkan på övriga borgenärs rätt i regel torde vara av mera begränsad omfattning och dess betydelse kommer att ytterligare minska med tiden. Med hänsyn till de sociala skäl som talar för att införa denna förmånsrätt vill lagrådet därför icke motsätta sig förslaget härutinnan.

Förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § kan med hänsyn till stadgandet i 13 § icke göras gällande annat än i konkurs. I och för sig vore det mest följdriktigt att för förmånsrätten enligt 6 a §, som till art och grund står nära den som grundas å 4 §, använda motsvarande lagtekniska konstruktion och sålunda låta orden »i arbetsgivarens konkurs» utgå ur 6 a § och i 13 § göra hänvisning till jämväl 6 a §. Med hänsyn till giltighetstidens faktiska begränsning och då härtill kommer att, såsom nämnts, lagberedningen är sysselsatt med allmän översyn av 17 kap. handelsbalken vill lagrådet dock icke föreslå någon ändring i förslaget.

11 §.

I paragrafen har föreslagits den ändringen att tredje stycket upphävs. Någon särskild övergångsbestämmelse har icke upptagits i förslaget. Huruvida en sådan erfordras kan icke bedömas på det föreliggande materialet.

Förslaget till lag om ändring i konkurslagen

28 a och 29 §§.

Lagrådet:

Såsom framgår av vad lagrådet inledningsvis anfört om tryggandelagen syftar i lagtexten pensionsstiftelse och personalstiftelse endast på stiftelser som faller under denna lag. Huruvida en analogisk tillämpning är möjlig på andra stiftelser kan vara föremål för tvekan. Det kan erinras om att ett i viss mån liknande spörsmål uppkommer även för närvarande, nämligen om den nu gällande 28 a § kan tillämpas på fria pensionsstiftelser. I litteraturen (Welamson Konkursrätt s. 230) har den meningen — med tvekan — uttalats att en sådan tillämpning är möjlig. Tillika har därvid emellertid också framhållits att principiellt stor försiktighet torde vara påkallad i fråga om analogisk tillämpning av återvinningsregler.

Med hänsyn till svårigheten att överblicka vad en mera utsträckt återvinningsregel rent faktiskt kommer att omfatta och då det får antas röra sig endast om undantagsfall bör åt rättstillämpningen överlämnas att bedöma frågan.

Lagrådet har icke någon erinran mot att återvinning från pensionsstiftelse på förslaget sätt får följa olika regler allt efter som stiftelsen genom överlämnande av medel fått överskott på kapitalet eller ej. För tydlighets skull bör framhållas att återvinning uteslutande är beroende av förhandenvaron av vissa faktiska förutsättningar.

Det är uppenbart att vid bedömande av frågan om överskott föreligger eller ej bestämmningen i 15 § första stycket tryggandelagen är avgörande.

Lagrådet har beträffande 29 § ingen erinran mot att tillämpning av tredje stycket uteslutits beträffande pensionsstiftelser.

100 §.

F. d. justitierådet Lind och justitierådet Brunnberg:

Det föreslagna tredje stycket innehåller att pensionsfordran icke må göras gällande till den del den gäldas av pensionsstiftelse.

Vi vill rikta uppmärksamheten på ett icke betydelselöst spörsmål som uppkommer härvidlag. I arbetsgivares konkurs kan bevakas fordringar både av pensionsborgenärer och, på grund av återlån, av pensionsstiftelse. Fråga blir då hur vid samtidig bevakning rättsläget för dessa båda slag av fordringar gestaltar sig.

En motsvarande situation kan uppkomma enligt nu gällande rätt. Beträffande bundna stiftelser finns inga särskilda regler i konkurslagen. Däremot ges i 10 § andra stycket av 1937 års lag avräkningsregler avseende stiftelsers fordran enligt 2 §. Lagberedningen, vars betänkande låg till grund för lagen, uttalade om dessa regler att stiftelsen icke borde äga uppbära utdelning i den mån utdelning utginge å bevakade pensionsfordringar. Lagberedningen ansåg att från utdelningen till stiftelsen således borde avdras vad som utdelades å pensionsfordringarna. Skulle sistnämnda utdelning överstiga vad som belöpte på stiftelsefordringen, borde enligt lagberedningens mening, om stiftelsen hade annan egendom, medel till motsvarande belopp utbetalas till konkursboet (NJA II 1937 s. 580—581). Avräkningsreglerna avser sålunda utdelningsbelopp. — I fråga om fria stiftelser torde rättsläget vara angivet genom det i remissprotokollet omnämnda rättsfallet NJA 1956 s. 748. Rättsfallet innebär att en sådan stiftelse icke anses berättigad till bevakning i arbetsgivarens konkurs i vidare mån än dess fordran hos honom överstiger de direkt bevakade pensionsfordringarna. Här är det alltså fråga om bevakningsbelopp för stiftelsens del.

Spörsmålet — om inverkan i konkursen av att fordringar bevakas både av pensionsborgenärer och av pensionsstiftelse — har något berörts i remissprotokollet. Efter den nya lagstiftningens ikraftträdande kan tänkas två fall av sådana samtidiga bevakningar. I ena fallet är fråga om fordran hos arbetsgivaren för reversstiftelser enligt äldre rätt, vilka på grund av övergångsbestämmelserna till tryggandelagen skall bestå. Beträffande detta fall, som anses mycket sällsynt, föreslås icke någon lagregel utan uttalas att fallet synes kunna lösas med tillämpning av rättsfallet. Det må påpekas att enligt detta uttalande den i rättsfallet antagna principen skulle utsträckas att gälla även hittillsvarande bundna stiftelser för vilka för närvarande gäller andra regler. Fallet kommer emellertid, oavsett att det är sällsynt, icke att erbjuda något egentligt problem, om ett av oss i det följande framlagt förslag till ändring i förevarande paragraf godtas; enligt övergångsbestämmelsen skall ju äldre rätt tillämpas endast på äldre konkurser.

Det andra fallet avser att enligt den nya lagstiftningen pensionsstiftelse lämnat återlån till arbetsgivaren. Utredningen har i detta sammanhang beaktat ett särskilt förhållande. Om både pensionsfordran och fordran på

grund av återlån bevakas i arbetsgivarens konkurs blir bevakningarna till storleken automatiskt beroende av varandra till följd av regeln att pensionsfordran icke får göras gällande till den del den gäldas av pensionsstiftelse. Ju mer stiftelsen kan erhålla i konkursen, dess mindre skulle nämligen pensionsborgenären få bevaka. Men härigenom skulle utdelningsprocenten stiga, stiftelsen erhålla mera och pensionsborgenärens bevakningsbelopp sjunka ytterligare osv. Utredningen har i anledning härav uttalat att man borde kunna bortse från sådan tillgång för stiftelsen som består i fordran mot arbetsgivaren om fordringen inte är förenad med panträtt. Det är alltså här fråga om beräkningen av *pensionsborgenärens* bevakningsfordran; enligt uttalandet skall den beräknas utan avdrag för stiftelsetillgång av angivet slag. I remissprotokollet behandlas icke detta särskilda förhållande att bevakningarna bero av varandra. Om vad som här kallats det andra fallet — med återlån — yttras endast att ingen inskränkning motsvarande den i rättsfallet angivna skall gälla i *stiftelsens* bevakningsrätt.

Förslaget innebär alltså att i arbetsgivarens konkurs vid sidan av varandra får göras gällande pensionsborgenärs pensionsfordran och pensionsstiftelsens fordran på grund av återlån, den senare till fullt belopp och den förra med — eventuellt — avdrag för vad som betalas av stiftelsen. Förslaget avviker härutinnan från den princip som i rättsfallet antagits gälla för fria stiftelser. Enligt vår mening uppkommer härigenom dubbelbevakning. Vi skall söka belysa detta med ett exempel. För enkelhets skull antas därvid att stiftelsen icke har annan tillgång än fordringen på grund av återlånet och att säkerhet icke finns för detta, antingen på grund av tillsynsmyndighetens beslut enligt 11 § första stycket tryggandelagen eller därför att säkerheten visar sig värdelös. Om stiftelsen lämnat arbetsgivaren återlån på 100 000 kronor och pensionsfordringarna uppgår till likaledes 100 000 kronor, beräknas utgångsvis pensionsborgenärernas och stiftelsens bevakningsfordringar till sammanlagt 200 000 kronor. Enligt utredningens förut berörda uttalande skall man med hänsyn till svårigheten att beräkna inverkan av det inbördes beroendeförhållandet bevakningarna emellan stanna här. Av remissprotokollet framgår, såsom angivits, icke fullt klart om denna ståndpunkt biträdes. Men om man då går vidare skall pensionsborgenärernas fordringar visserligen nedsättas enligt nu förevarande paragraf, men icke med mera än vad stiftelsen erhåller i utdelning på sin fordran. Om man i förenklingssyfte föregriper utdelningsprocentens fastställande och antar denna till 50 %, skulle stiftelsen på sin bevakade fordran om 100 000 kronor erhålla 50 000 kronor och detta skulle gå till pensionsborgenärerna. Dessas bevakningsfordringar skulle nedsättas med detta belopp eller sålunda till $(100\,000 - 50\,000 =) 50\,000$ kronor. Sammanlagt skulle pensionsborgenärerna och stiftelsen få göra gällande fordringar å sammanlagt 150 000 kronor, ehuru pensionsfordringarna endast utgör 100 000 kronor.

Den möjlighet till dubbelbevakning som enligt vår mening föreligger är

ägnad att lända övriga borgenärer till skada. Vad utredningen i detta sammanhang anför om skillnaden mellan att mottaga fordran från arbetsgivaren och att låna ut medel till denne synes vara utan betydelse för spörsmålets bedömande. I det avseende varom nu är fråga synes skillnaden vara enbart formell. En pensionsstiftelse har enligt 9 § tryggandelagen till uteslutande ändamål att trygga pensionsutfästelser men äger enligt 12 § ej själv göra sådana utfästelser. Jämlikt 14 § äger arbetsgivaren gottgöra sig ur stiftelsen bland annat för utgifter i samband med pensionering, och stiftelsen erhåller ingen regressrätt mot arbetsgivaren härför. Stiftelsen utgör kan det sägas endast ett medel för arbetsgivaren att säkerställa och fullgöra sina pensionsförpliktelser. I det nämnda rättsfallet ansågs avgörande att den där ifrågasatta stiftelsen haft till ändamål att trygga jämväl arbetsgivarens egna pensionsutfästelser. Och i ett i rättegången avgivet rättsvetenskapligt utlåtande anfördes att utgångspunkten syntes böra vara att stiftelseförmögenheten i första hand skulle användas för att säkerställa pensionsfordringar mot arbetsgivaren, att stiftelseförmögenheten icke kunde betraktas annat än som pant för dessa fordringar och att läget i förhållande till övriga borgenärer var att jämställa med det som föreligger då gäldenär ställt pant för viss fordran.

Enligt vår mening är det med hänsyn till det sagda lämpligt att för de nya pensionsstiftelsernas del lagfästa den grundsats som fastslagits i 1956 års rättsfall. Vid sidan härav bör den föreslagna regeln i tredje stycket av 100 § konkurslagen kvarstå. Den erfordras för det vanliga fall att pensionsstiftelsen har annan tillgång än den bevakade fordringen.

Vad angår det anmärkta beroendeförhållandet bevakningarna emellan vill vi ifrågasätta om icke en beräkningsregel sådan som utredningen angivit i sina motiv är av sådan vikt, att den bör komma till uttryck i lagtexten.

I enlighet med det sagda hemställer vi *dels* att tredje stycket kompletteras med föreskrift att stiftelses fordran hos arbetsgivaren icke kommer i betraktande om den ej täckes av ställd säkerhet *dels* att såsom ett fjärde stycke införes stadgande av innebörd att pensionsstiftelse icke äger göra gällande fordringar i arbetsgivarens konkurs i vidare mån än fordringarna tillhopa överstiga sammanlagda beloppet av de direkt bevakade pensionsfordringarna.

Justitierådet Söderlund och regeringsrådet Åbjörnsson:

I remissprotokollet har uttalats den meningen att pensionsstiftelses fordran på grund av återlån och pensionsborgenärernas pensionsfordringar får bevakas vid sidan av varandra i arbetsgivarens konkurs. Förslaget avviker härutinnan från den princip som antagits i rättsfallet NJA 1956 s. 748, enligt vilket en fri pensionsstiftelse icke anses berättigad att i arbetsgivarens konkurs bevaka fordran hos denne i vidare mån än fordringen överstiger summan av de bevakade pensionsfordringarna.

Emellertid synes rättsläget vad gäller stiftelses fordran på grund av återlån skilja sig från det som förelåg till bedömande i rättsfallet. I det av högsta domstolen avgjorda målet bestod stiftelsens hela kapitaltillgång av reversfordran hos arbetsgivaren. Vid återlån har fordringen mot arbetsgivaren däremot uppkommit genom en av pensionsstiftelsen gjord placering av dess medel. Eftersom pensionsstiftelsen äger reala tillgångar har arbetsgivaren genom återlånet tillförts medel på samma sätt som om han upptagit lån från en utomstående. Den föreslagna lagstiftningen förutsätter vidare att medel som en gång överförts från arbetsgivaren till stiftelsen definitivt skall vara anslagna till välfärdsändamål och ej kunna återgå till arbetsgivaren i annan mån än han äger gottgöra sig för utgifter i samband med pensionering; jämför 21 § tryggandelagen. Enligt vår mening bör en pensionsstiftelse som en konsekvens av att stiftelsen i ekonomiskt hänseende är fristående från arbetsgivaren vad gäller fordran mot denne på grund av återlån inta samma ställning i konkursen som om fordringen bevakats av annan borgenär. Vi kan därför ansluta oss till det motivuttalande som nyss återgivits.

139 §.

Lagrådet:

I första punkten stadgas att fordran på pension som icke är förfallen till betalning skall uppskattas till det belopp som motsvarar upplupen del av pensionsutfästelsen. Såsom lagrådet inledningsvis vid tryggandelagen anfört torde i konkurslagen avses alla slags pensioner, alltså även sådana för vilka arbetsgivaren icke vidtagit åtgärder till deras tryggnad.

Den föreslagna bestämmelsen i 139 § andra stycket tredje punkten avser att ersätta den nuvarande regeln om vilket värde som skall åsättas ränta och annan förmån som skall utgå under någons livstid. Liksom för närvarande är endast fråga om förmån som inte är förfallen till betalning den dag från vilken klandertalan mot utdelningsförslaget skall räknas. Eftersom i dessa fall förmånens storlek är bestämd, saknas anledning att hänvisa till 2 § i tryggandelagen. Nu anförda synpunkter bör enligt lagrådets mening föranleda att denna punkt ges en något ändrad utformning. Förslagsvis kan detta ske genom att däri stadgas att fordran på ränta eller annan förmån, som skall utgå under någons livstid och som icke är förfallen till betalning förstnämnda dag, uppskattas med ledning av 3 § nämnda lag.

Förslaget till lag om ändring i utsökningslagen

Lagrådet:

Vad lagrådet under 139 § konkurslagen anfört om att hänvisning till 2 § tryggandelagen är obehövlig synes böra föranleda motsvarande ändring i nu ifrågavarande båda lagrum.

Förslaget till lag angående ändring i lagen om tillsyn över stiftelser*Lagrådet:*

I överensstämmelse med vad lagrådet inledningsvis under tryggandelagen framhållit må erinras om att i förevarande lag — t. ex. 2 § — med pensionsstiftelse och personalstiftelse avses stiftelser enligt tryggandelagen.

Såsom lagrådet anmärkt vid 32 § i förslaget till tryggandelag avses att pensions- och personalstiftelser varom stadgas i sistnämnda lag skall stå under tillsyn enligt såväl tryggandelagen som nu förevarande lag. Meningen lär vara att för en och samma stiftelse tillsynen enligt båda lagarna skall utövas av samma myndighet. Även lagrådet finner en sådan anordning vara mest ändamålsenlig. Emellertid skall enligt förslaget till tryggandelag tillsynen handhas av länsstyrelsen i det län där arbetsgivaren har sitt hemvist, under det att enligt förevarande lag tillsynsmyndighet är Konungens befallningshavande i det län där stiftelsens förvaltning huvudsakligen skall utövas. För att ernå den samordning som är önskvärd förordar lagrådet att bestämmelsen i 1 § i sistnämnda lag om anmälan av stiftelse — vilken anmälan ger upphov till att tillsyn anordnas — ändras så att det framgår att beträffande pensions- och personalstiftelse anmälan skall göras hos Konungens befallningshavande i det län där arbetsgivaren har sitt hemvist. Godkänns förslaget medför detta en ändring av ingressen.

8 §.

I denna paragrafs andra stycke stadgas att för stiftelse som står under tillsyn enligt tillsynslagen 9—18 §§ i lagen skall gälla. Här kommer emellertid i fråga vissa avvikelser på grund av att tryggandelagen i 16 och 17 §§ innehåller regler som innebär ändring i eller tillägg till bestämmelser i tillsynslagen. I det remitterade förslaget till tryggandelag har i en särskild paragraf — 18 § — upptagits en regel om den inverkan 16 och 17 §§ sålunda skall ha på reglerna i tillsynslagen. Enligt lagrådets mening bör detta stadgande ej stå i tryggandelagen utan i tillsynslagen. Lagrådet — som tidigare förordat att det föreslagna stadgandet i 18 § skall utgå ur tryggandelagen — föreslår att i andra stycket av nu förevarande paragraf intas en andra punkt av innehåll att i fråga om pensions- eller personalstiftelse vad i 10 och 14 §§ stadgas dock gäller med de ändringar och tillägg som följer av 16 och 17 §§ tryggandelagen.

Förslaget till lag angående ändring i lagen om bankrörelse*Lagrådet:***191 §.**

Fria pensionsstiftelser, som är knutna till bankaktiebolag eller sparbank, står under viss tillsyn av bankinspektionen (191 § lagen om bankrörelse och 97 § andra stycket lagen om sparbanker). Denna tillsyn avser allenast placeringen av stiftelsens tillgångar och stiftelserna är — i likhet med andra fria pensionsstiftelser — även underkastade tillsyn enligt 1929 års lag. Enligt uttrycklig föreskrift gäller den särskilda tillsynen genom bankinspektionen icke pensionsstiftelser som avses i 1937 års lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser.

Genom att det nu framlagda förslaget till tryggandelag antas kommer det hittillsvarande systemet med fria och bundna pensionsstiftelser att försvinna och pensionsstiftelserna underkastas en enhetlig reglering både i fråga om medelsförvaltningen och tillsynen. Det synes då naturligt att de särskilda tillsynsreglerna i banklagen och sparbankslagen i samband därmed upphävs. Utredningen har också föreslagit detta. Lagrådet delar denna uppfattning och hemställer sålunda att banklagen och sparbankslagen ändras i enlighet härmed (upphävande av 191 § lagen om bankrörelse och 97 § andra stycket lagen om sparbanker). I detta sammanhang kan erinras om att försäkringsinspektionens tillsyn upphör och detta även i vad den avser stiftelser inom försäkringsväsendet.

Skulle detta förslag icke vinna bifall torde — utöver den ändring som föreslagits i remissprotokollet — viss jämkning böra vidtagas i 191 § lagen om bankrörelse. Den bestämning av begreppen pensionsstiftelse och personalstiftelse, som lämnas i denna paragraf, motsvarar icke de i tryggandelagen upptagna definitionerna. Härigenom kan viss tvekan uppkomma om tryggandelagens regler blir tillämpliga på dessa stiftelser. För att undanröja denna oklarhet bör första stycket i paragrafen erhålla följande lydelse: »Hör till bankaktiebolag pensionsstiftelse eller personalstiftelse och härrör — — — vidtagna rättelse.»

Förslaget till lag angående ändring i lagen om sparbanker*Lagrådet:***97 §.**

Lagrådet hänvisar till vad lagrådet anfört under 191 § lagen om bankrörelse.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

Ingrid Hellström

*Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den
31 mars 1967.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, ODHNOFF.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter av lagrådet den 9 mars 1967 avgivet och justitiedepartementet den 20 samma månad tillhandakommet utlåtande över de till lagrådet den 16 december 1966 remitterade förslagen till

- 1) lag om tryggande av pensionsutfästelse m. m.,
- 2) lag om ändring i 17 kap. handelsbalken,
- 3) lag om ändring i konkurslagen,
- 4) lag om ändring i utskökningslagen,
- 5) lag om ändrad lydelse av 7 § bokföringslagen den 31 maj 1929 (nr 117),
- 6) lag angående ändring i lagen den 24 maj 1929 (nr 116) om tillsyn över stiftelser,
- 7) lag angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag,
- 8) lag angående ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse,
- 9) lag angående ändring i lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse,
- 10) lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker,
- 11) lag angående ändring i lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar,
- 12) lag angående ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen.

Föredraganden redogör för lagrådets utlåtande och anför.

När det gäller förslagens huvudgrunder har lagrådet ansett att den centrala reformen i lagstiftningsärendet, nämligen att reversstiftelserna avskaffas och ersätts med en bokföringspost i balansräkningen, kommer att medföra avsevärd minskning av arbete och administrativt besvär. Lagrå-

det har vidare i fråga om formerna för att trygga gjorda pensionsutfästelser givit uttryck åt uppfattningen, att förslaget på det hela taget innebär en lämplig avvägning mellan kravet på trygghet och hänsynen till det företagsekonomiskt möjliga.

I fråga om tillämpningsområdet för de föreslagna bestämmelserna har lagrådet bl. a. utgått från att bestämmelserna rörande pension i den föreslagna lagen om tryggande av pensionsutfästelse (tryggandelagen) bör vara direkt tillämpliga endast på sådana pensioner, för vilkas tryggande arbetsgivaren anlitat något av de i lagen angivna tillvägagångssätten, dvs. skuldföring under särskild rubrik eller avsättning till pensionsstiftelse. Frågan hur vidsträckt tillämpningsområdet för de nämnda bestämmelserna är får särskild betydelse när det gäller de föreslagna reglerna i 23—25 §§ till pensionsborgenärernas skydd för det fall att arbetsgivaren upphör med sin näringsverksamhet. Enligt min mening skulle det innebära en olycklig begränsning i den föreslagna lagens tillämpning, om dessa bestämmelser inte ansågs tillämpliga också på andra pensionsutfästelser än sådana som tryggats i någon av de i lagen angivna formerna. Som jag anförde vid remissen till lagrådet utgör en rörelse med sina tillgångar i form av inventarier, varulager m. m. som kollektiv ett väsentligt säkrare motvärde för pensionsskulden än motsvarande belopp i pengar eller fordringar. Det är därför viktigt att en arbetsgivare, som upphör med sin rörelse utan att ansvaret för pensionsskulden övertas av annan, säkerställer pensionsborgenärerna i någon form. Ett lämpligt sätt att göra detta är att inköpa pensionsförsäkring. Denna skyldighet bör åvila honom, oavsett om han under rörelsens bestånd begagnat sig av de i tryggandelagen angivna formerna för att trygga pensionsutfästelserna och därmed fått åtnjuta avdrag vid inkomsttaxeringen för de gjorda avsättningarna.

Lagrådet har vidare berört frågan, om en arbetsgivare kan bilda och avsätta medel till en stiftelse med pensionsändamål utan att tillämpa den föreslagna tryggandelagen. Som lagrådet anförut utesluter inte lagen att så sker. Frågan är emellertid som lagrådet också påpekat av mycket liten praktisk betydelse med hänsyn till den utformning skattereglerna avses få. De skatterättsliga fördelarna torde nämligen undantagslöst bli knutna till sådana pensionsstiftelser som avses i tryggandelagen. Att en arbetsgivare skulle avsätta beskattade vinstmedel till en stiftelse är föga troligt. I de fall då en arbetsgivare ändå inte vill använda de former lagen erbjuder för att trygga sina pensionsutfästelser, bör han upplysa sina anställda därom, så att de får fullt klart för sig att de skyddsregler lagen innehåller inte är tillämpliga.

Jag vill instämma i lagrådets uttalande att en pensionsstiftelse normalt tryggar pension åt förutvarande arbetstagare, dvs. pensionärer och avgångna aktiva. Den omständigheten, att lagtexten även i detta sammanhang — i överensstämmelse med 1961 års lag — använder begreppet arbets-

lagare, innebär sålunda inte att nämnda grupper är uteslutna från tryggande enligt lagen.

Vad därefter angår de särskilda paragraferna i det remitterade förslaget till *tryggandelag* kan jag instämma i vad lagrådet anfört rörande innebörden av bestämmelserna i 5 § om s. k. huvuddelägare i aktiebolag eller ekonomisk förening.

I 11 § meddelas förbud för pensionsstiftelse att ta emot fordran mot arbetsgivaren, att ta emot egendom på villkor som väsentligt begränsar stiftelsens rätt att förfoga över egendomen och — i fråga om stiftelse som grundats av aktiebolag — att äga aktier i stiftarbolaget eller detta närstående bolag. Det remitterade förslaget innehåller ingen uttrycklig föreskrift om verkan av att något av dessa förbud åsidosätts. Lagrådet har närmare berört frågan, om avtalet i sådant fall skall i sin helhet drabbas av ogiltighet i civilrättsligt hänseende eller inte. Som lagrådet närmare utvecklat förutsätter inträdet av ogiltighet i och för sig ingen lagregel därom. Å andra sidan behöver överträdelse av ett legalt förvärvsförbud inte med nödvändighet leda till ogiltighet. Vid remissen till lagrådet gav jag närmast uttryck åt den uppfattningen att ogiltighet bör inträda, om stiftelse överträder förbudet att ta emot fordran mot arbetsgivaren eller förbudet att ta emot egendom på villkor som väsentligt begränsar stiftelsens rätt att förfoga över egendomen. Lagrådet har menat, att ogiltighetspåföljd alltid bör inträda i det förstnämnda fallet och att detta bör komma till uttryck i lagtexten. I de övriga fallen bör däremot enligt lagrådets mening effektiviteten av förbuden i första hand upprätthållas genom den kontroll som tillsynsmyndigheten har att utöva och därutöver lämnas åt rättstillämpningen att med ledning av vanliga rättsgrundsatser avgöra om en så sträng påföljd som avtalets ogiltighet skall inträda. Jag anser mig kunna godta en sådan lösning och har låtit utforma lagtexten i enlighet därmed.

För återlån uppställer 11 § krav på betryggande säkerhet, om inte tillsynsmyndigheten medger undantag. Utöver det exempel på sådant undantag som jag nämnde i samband med remissen till lagrådet vill jag nämna ett annat fall, som enligt min mening kan omfattas av dispensregeln, nämligen det fallet att lån sker från en gemensam pensionsstiftelse med förmögenhetsgemenskap (jfr 11 §), i allt fall om stiftelsen och dess samband med de olika arbetsgivarna är beskaffade på samma sätt som gäller för t. ex. konsumentkooperationens pensionsstiftelse.

Den föreslagna ändringen i 17 kap. 4 § *handelsbalken* bör jämkas i enlighet med vad lagrådet anfört.

Enligt det remitterade förslaget upphävs tredje stycket i 17 kap. 11 § samma balk, vilket innehåller bestämmelse om förmånsrätt för bunden pensionsstiftelses fordran hos stiftarbolaget. Lagrådet har i anslutning här till anmärkt, att förslaget på denna punkt saknar särskild övergångsbe-

stämmelse och att det på det föreliggande materialet inte kan bedömas, om en sådan fordras. Med anledning härav vill jag nämna att en sådan övergångsbestämmelse skall övervägas särskilt efter närmare utredning, så att ett förslag kan föreläggas riksdagen i god tid innan den föreslagna ändringen skall träda i kraft.

I anslutning till det föreslagna tillägget till 100 § *konkurslagen* har lagrådet närmare behandlat frågan, i vilken utsträckning en stiftelse som erhållit en fordran mot arbetsgivaren genom återlån skall äga bevaka denna fordran i arbetsgivarens konkurs, när pensionsborgenärerna samtidigt bevakar sina pensionsfordringar. Vid remissen till lagrådet anslöt jag mig till utredningens mening, att en sådan fordran får bevakas utan inskränkning vid sidan av pensionsborgenärernas bevakning. Två av lagrådets ledamöter har ställt sig kritiska till denna ståndpunkt, i det de menat att den medför möjlighet till dubbelbevakning till skada för övriga borgenärer. Stiftelsens fordran bör enligt deras mening i stället behandlas på samma sätt som en fri reversstiftelses fordran behandlas för närvarande enligt rättspraxis, dvs. att fordringen får bevakas endast i den mån den överstiger summan av de direkt bevakade pensionsfordringarna. Härtill vill jag i likhet med lagrådets båda övriga ledamöter anföra, att en fordran som uppkommit genom återlån eller alltså genom att stiftelsen försträckt arbetsgivaren reala medel bör i konkursen behandlas som fordringar i allmänhet. Förhållandena kan väl komma att te sig rätt invecklade i praktiken med hänsyn till att det belopp till vilket pensionsfordringarna får bevakas är beroende av hur mycket som kan utgå ur stiftelsen och att detta i sin tur är beroende av utdelningen i konkursen på stiftelsens fordran. Problemet kan lösas matematiskt men i praktiken torde man kunna nöja sig med att göra en ganska grov uppskattning av den utdelning stiftelsen kan erhålla. Pensionsborgenärerna bör få bevaka sina fordringar med avdrag för vad som efter en sådan uppskattning kan bedömas utfalla på stiftelsens fordran. Att, som utredningen tänkt sig, helt bortse från den utdelning stiftelsen kan erhålla torde dock inte böra ske.

Bestämmelserna i 191 § *lagen om bankrörelse* och 97 § andra stycket *lagen om sparbanker* bör enligt min mening behållas med den jämkade lydelse lagrådet föreslagit.

Vad lagrådet i övrigt anfört beträffande de särskilda bestämmelserna föranleder ingen erinran från min sida. Lagtexten bör i förekommande fall jämkas i enlighet med lagrådets förslag. Därutöver bör vissa redaktionella jämkningar vidtas.

Föredraganden hemställer, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga lagförslagen med de ändringar som sålunda angetts.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Margit Edström

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	2
Lagförslag	
Förslag till lag om tryggnad av pensionsutfästelse m. m.	3
Förslag till lag om ändring i 17 kap. handelsbalken	11
Förslag till lag om ändring i konkurslagen	14
Förslag till lag om ändring i utskötningslagen	15
Förslag till lag om ändrad lydelse av 7 § bokföringslagen den 31 maj 1929 (nr 117)	16
Förslag till lag angående ändring i lagen den 24 maj 1929 (nr 116) om tillsyn över stiftelser	17
Förslag till lag angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag	19
Förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse	26
Förslag till lag angående ändring i lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse	31
Förslag till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker	35
Förslag till lag angående ändring i lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar	37
Förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen	38
Utdrag av statsrådsprotokollet den 16 december 1966	40
Inledning	40
Gällande rätt m. m.	
Historik	42
Bundna pensionsstiftelser	44
Fria pensionsstiftelser	47
1961 års lag med vissa bestämmelser om pensionsstiftelse	48
Vissa skatterättsliga regler	50
Pensionsstiftelsernas förmögenhet m. m.	51
Utredningen	
Pensionsutfästelsens natur	53
Obligatorisk eller frivillig bokföring av pensionsskuld	56
Omvandling av reversstiftelse till skuldpost	57
Realstiftelse som instrument för tryggnad av pension	60
Förmånsrätt för pensionsfordran	61
Upphörande av näringsverksamhet	63
Personalstiftelse	65
Tillsyn	65
Remissyttrandena	
Behovet av lagstiftning	66
Obligatorisk eller frivillig bokföring av pensionsskuld	68

Omvandling av reversstiftelse till skuldpost	69
Realstiftelse som instrument för tryggnade av pension	75
Förmånsrätt för pensionsfordran	75
Upphörande av näringsverksamhet	79
Personalstiftelse	80
Tillsyn	80
Departementschefen	
Inledning	81
Behovet av ny lagstiftning	82
Pensionsutfästelsens natur	87
Obligatorisk eller frivillig bokföring av pensionsskuld	88
Omvandling av reversstiftelse till skuldpost	90
Realstiftelse som instrument för tryggnade av pension	94
Förmånsrätt för pensionsfordran	96
Upphörande av näringsverksamhet	99
Personalstiftelse	101
Tillsyn	101
Specialmotivering	
Förslaget till lag om tryggnade av pensionsutfästelse m. m.	104
Allmänna bestämmelser	
1 §	104
2 och 3 §§	105
4 §	106
Redovisning av pensionsskuld	
5 §	110
6 §	113
7 §	114
8 §	117
Pensionsstiftelse	
9 §	118
10 §	120
11 §	126
12 §	132
13 §	133
14 §	134
15 §	137
16 §	143
17 §	147
18 §	150
19 §	150
20 §	158
21 §	159
22 §	162
Upphörande av näringsverksamhet	
23 §	163
24 §	169
25 §	172
26 §	174
Personalstiftelse	
27 §	176
28 §	179
29 §	180

30 §	183
Tillsyn	
31—33 §§	184
Övergångsbestämmelser	185
Ändringar i andra lagar	188
Hemställan	204
Pensionsstiftelseutredningens lagförslag (Bil. 1)	205
Departementschefens remitterade lagförslag (Bil. 2)	218
Utdrag av lagrådets protokoll den 9 mars 1967	259
Utdrag av statsrådsprotokollet den 31 mars 1967	285